Historisch Album

van de

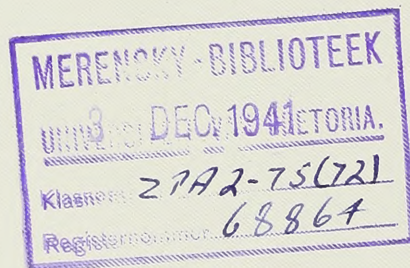
Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika.

DOOR

Eerw. A. DREYER,

KAAPSTAD.

HISTORISCH ALBUM

Van DE NEDERDUITSCHE GEREFORMEERDE KERK ⚜ ⚜ IN ZUID AFRIKA. ⚜ ⚜

DOOR

EERW. A. DREYER, KAAPSTAD.

MET EEN AANBEVELEND WOORD VAN

DEN HOOG-EERW. J. I. MARAIS, D.D., Professor te Stellenbosch.

No. 1.
DE RING VAN KAAPSTAD.

Kaapstad:
Uitgegeven door Cape Times Beperkt.
1907.

VOORWOORD.

DE lezer ontvangt in dit Historisch Album een kort geschiedkundig overzicht van de Ned. Ger. Gemeenten die tot den oudsten Ring der Kerk, den Ring van Kaapstad, behooren. Aan den ondernemings geest van de Uitgevers is het te danken dat de uitgave met zooveel kostbare platen versierd is.

Naar ik geloof wordt er behoefte gevoeld aan publicaties van dezen aard. Immers, er bestaat veelal bij de leden der Ned. Ger. Kerk een groote onbekendheid met de schoone en hoogst belangwekkende geschiedenis dier Kerk. Ik vertrouw daarom dat deze uitgave er toe bijdragen zal om meer belangstelling bij onze leden op te wekken in hun eigen kerkgeschiedenis, en dat het Kerkelijk leven erdoor aangewakkerd zal worden. Het opkomend geslacht mag niet onbekend blijven met wat de Heere door onze Vaderen voor onze Kerk gedaan heeft.

Mijn informatie heb ik vooral geput uit de oorspronkelijke notulen boeken der onderscheidene gemeenten; overigens heb ik veel hulp gekregen uit geschriften van den Hoog Eerw. Prof. Marais, Ds. C. Spoelstra, Dr. G. Theal—allen mannen die veel gedaan hebben voor de geschiedenis onzer Kerk. Ik breng hiermede mijn hartelijken dank toe aan allen die mij op eenige wijze, hetzij door het verschaffen van informatie of het leenen van portretten behulpzaam zijn geweest.

Het plan bestaat om, indien deze uitgave slaagt, al de Ringen op dezelfde wijze te behandelen. Nommer 2 van de Serië, echter, zal handelen over "De Christelijke Werkzaamheid" der Ned. Ger. Kerk en zal de geschiedenis bevatten van de oudere en de tegenwoordige zending en al de inrichtingen der Kerk. Het zal, even als deze uitgave, ten volle geillustreerd zijn.

Blijde en dankbaar jegens den Heere zou ik wezen indien, gelijk ik bid en vertrouw, dit werkje eenig nut sticht.

Geschiedt dit dan zal ik mijn arbeid aan hetzelve besteed, ruimschoots beloond achten.

A. DREYER.

Kaapstad,
19 Juni, 1907.

AANBEVELING.

EEN goed boek behoort zijn eigen aanbeveling te zijn ; en toch kan een woord van waardeering soms bijdragen om zulk boek in ruimeren kring te verspreiden. Daarom waagt het de ondergeteekende—daartoe gevraagd zijnde—het "Historisch Album" inteleiden in huisgezinnen van ons land, die belangstellen in de Nederduitsche Gereformeerde Kerk.

't Was eene gelukkige gedachte van den *Schrijver* de lotgevallen van enkele der oudste gemeenten in het land te beschrijven ; 't was eene even gelukkige gedachte van den *Uitgever* om zoowel door letter als door beeltenis de geschiedenis dier gemeenten te laten spreken. Moge deze eerste poging zoo slagen, dat eene tweede ondernomen en het Historisch Album een onzer meest gewilde huisboeken wordt in Zuid Afrika !

De Schrijver heeft zich veel moeite getroost om zijn werk aantrekkelijk te maken. 't Was voor hem in den volsten zin des woords een arbeid der liefde. Wordt hij aangemoedigd door leeraars en leden der Kerk, door onderwijzers der jeugd, die gezonde lectuur in de Hollandsche taal op prijs stellen en verspreiden willen, dan zal het hem een prikkel zijn op den ingeslagen weg voorttegaan, en zijn werk met vrucht voort te zetten. Zal het hem aan zulke aanmoediging ontbreken ?

Het boek is aantrekkelijk ; de taal is eenvoudig en ongekunsteld, de stijl helder, de inhoud belangrijk, de uitvoering sierlijk. Met de grootste vrijmoedigheid beveelt de ondergeteekende dit "Historisch Album" aan, in de hoop en de verwachting, dat beide schrijver en uitgever door een ruim debiet vreugde zullen hebben van deze onderneming.

J. I. MARAIS.

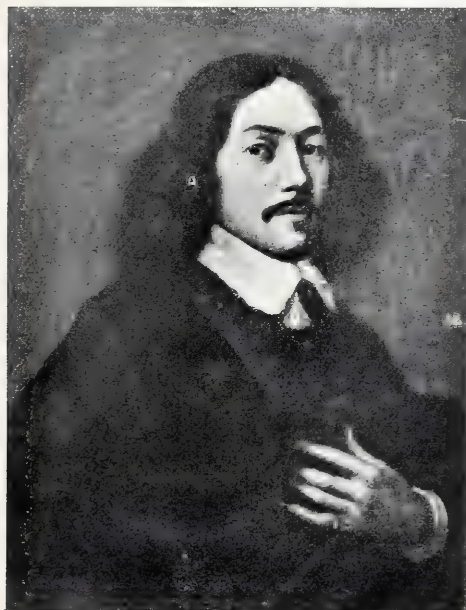
Theologisch Seminarie,
Stellenbosch,
Juni, 1907.

INHOUD.

De Gemeente Kaapstad.

E Ned. Geref. Kerk van Zuid Afrika kan gerekend worden gesticht te zijn met de stichting der Kolonie zelve, te weten, in April, 1652, toen de eerste Hollandsche Kolonisten aan de Kaap landden onder bestuur van Commandeur JOHAN ANTHONIE VAN RIEBEEK.

De Compagnie was geenszins overschillig met betrekking tot de verzorging van de geestelijke belangen der emigranten. Ook werd de uitbreiding van het godsrijk onder de aan de Kaap wonende heidenen beoogd. Dit blijkt o.a. uit het gebed door van Riebeek bij het aanvaarden van zijne werkzaamheden

Commandeur Johan van Riebeek.
Geboren in 1618. Overleden 18 Januari 1677.

Maria de Querelleri (or Querellerius).
Echtgenoote van Commandeur van Riebeek.

Het doel van hun komst was om in naam van de Nederlandsche Oost Indische Compagnie van onzen Zuid Afrikaanschen uithoek bezit te nemen en aan de Kaap eene ververschingsplaats op den weg naar Indië op te richten. Het was op den 6den April 1652, dat gemelde van Riebeek hier aan wal stapte. De kleine Hollandsche volkplanting telde toen geen honderd personen, van welke de soldaten (Duitschers) de Luthersche en de overigen de Gereformeerde leer beleden.

opgezonden. Daarin komen deze merkwaardige woorden voor: "Mogt Uwe ware Christelijke Gereformeerde Leere onder deze wilde brutale (d.i. woeste), menschen voortgeplant en verspreid worden."

In het begin moesten de Kolonisten zich tevreden stellen met de diensten van een godsdienst—onderwijzer (ook ziekentrooster genaamd). Zijn naam was WILLEM BARENTSZ WIJLANT. Door hem werden er geregeld gods-

dienst-oefeningen gehouden in 't fort dat in de nabijheid van de tegenwoordige Parade was opgeworpen. Aan hem was ook het onderwijs geven aan de jeugd toevertrouwd, terwijl hij zelfs eenige heidensche inboorlingen tot het Christendom bracht. Als ziekentrooster moest hij "dagelijks de zieken bezoeken, zoo menigmaal de gelegenheid het vereischte, tot hunne vermaning, vertroosting en onderwijzing ter zaligheid." Daar de ziekentrooster, echter, geen geordende leeraar was, moesten de bondzegelen van doop en avondmaal van tijd tot tijd worden bediend door leeraren die op reis naar Oost-Indie de Kaap aandeden.

Het Kasteel de "Goede Hoop."
Waarin de diensten gehouden werden, 1672.

De eerste Avondmaalsviering had den 12den Mei, 1652, plaats in het toen nog ongedekte stuk van het huis in het plein van het ongemaakte Fortje staande. De prediker bij die gelegenheid was Ds. JOHANNES BACKERUS, die met de *Oliphant* op de reis naar Indië hier aangekomen was. Deze was tevens de eerste leeraar om een geregelde predicatie aan de Kaap te doen.

De eerste Doopsbediening vond plaats op den 24sten Augustus, 1653. Hieromtrent rapporteerde de ziekentrooster Wijlant als volgt aan de Classis Amsterdam :—"Den 17 Augusti int jaer 53 is hyer gekomen, mit schip die *Fenicx*, domine FRONTEN uthgevaren van die camer Amstelredam ; heeft hyer den 24 een predicatie gedaen ende het Heylige Avondmael des Heeren uthgedeilt ; heeft ock mijn soontien gedoopt, out sijnde jaer en tin weken, genaemt Bernert Willemsz Wijlant, en is die eerste geboren Christen, die in dese voortresse geboren is."

Abraham, zoon van Gouverneur van Riebeek.
Geboren aan de Kaap, 18 October, 1653.

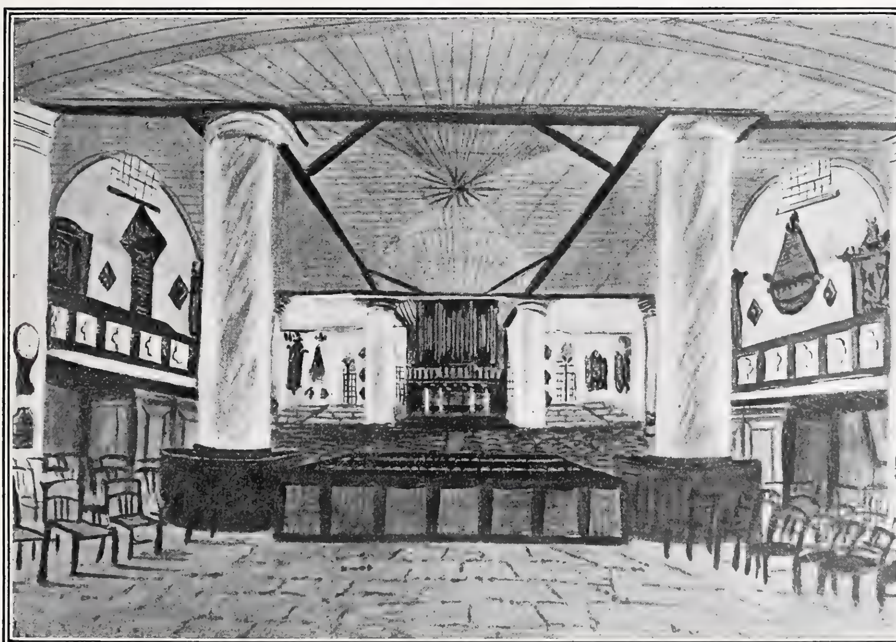
Behalve Wijlant, die hier tot 10 Maart, 1656, arbeidde, hebben drie andere ziekentroosters, vóór de aankomst van een gevestigden leeraar, de diensten van tijd tot tijd waargenomen. Hunne namen zijn : PIETER VAN DER STAEL, ERNESTUS BACK en JAN JORIS GRAAFF. Wij laten hier eenige bijzonderheden omtrent ieder hunner volgen :—

(1) PIETER VAN DER STAEL was een zwager van Commandeur van Riebeek. Hij kwam in 1656 als opvolger van Wijlant hier aan. Hij stond aan het hoofd van een door hem gestichte school voor slaven, en zoo goed wist hij zich van zijne taak te kwijten, dat hem door de directeuren een salaris van £45 per jaar werd toegekend.

(2) ERNESTUS BACK kwam op den 30sten November, 1663, aan de Kaap aan, maar werd reeds in Februari 1665 naar Batavia ver-

DE GROOTE KERK VAN DE ACHTTIENDE EEUW.
Ingewijd 6 Januari, 1704. De toren staat nog gehecht aan de Kerk van thans.

De Groote Kerk (inwendig) van 1704.
Aan de muren ziet men de wapenborden van voorname personen die in de Kerk begraven liggen. Bij de vergrooting van de Kerk in 1789 werden deze wapenborden afgenomen.

plaatst. Hij maakte zich schuldig aan dronkenschap, vandaar dat men zoo spoedig van hem ontslagen werd. Zijn ontslag werd verhaast door dat de Commandeur en zijn Raad meenden dat de verschijning van een komeet aan den hemeltrans in verband gebracht moest worden met het schandelijk gedrag des ziekentroosters. In de depeche van de Kaapsche Regeering aan den Gouverneur-Generaal, Joan Maetsuijker, van Indië, heette het: "omdat ons Godt alreede met Zijn rechtvaerdige straff over onze vuijll en sondich bedrijff nu wel twee maanden alle nachten achtereen door een ijzelicken steert sterre aen den hemel is comen te dreijgen, weswegen dan oock hooch noodich geacht hebben ons de gemelde onwaerdige leeraar quijt te maken en dezelve nevens sijn familie per dit jacht mede na Batavia vertrecken te laten."

(3) Jan Joris Graaf kwam in 1665 aan. Hij scheen een man van innige godsvrucht te zijn geweest. Slechts weinige maanden mocht hij alhier werkzaam zijn, daar hij reeds in Juni deszelfden jaars overleed.

De Eerste Predikant.

Intusschen zag de kleine gemeente aan de Kaap reikhalzend uit naar de aanstelling en aankomst van een gevestigden leeraar. Het valt licht te begrijpen dat de gemeente niet dan op gebrekkige wijze door de doorreizende predikanten kon worden bearbeid.

In het jaar 1665 behaagde het den heeren Majores in Nederland, eindelijk, den eersten vasten predikant voor de Kaapsche volkplanting aan te stellen. Zijn naam was

1. Johannes van Arckel. Op den 18den Augustus van dat jaar landde hij met *De Nieuwe Middelburg* in de Tafelbaai. Dat hij met hartelijkheid en blijdschap door allen ontvangen werd is denkbaar.

Ds. van Arckel maakte dadelijk een aanvang met zijne werkzaamheden. Op Zondag, den 23sten Augustus, hield hij zijn intreepreek en aanvaardde hij zijn dienstwerk. In den namiddag doopte hij negen uit Nederlandsche ouders geboren kinderen. Een kerkeraad werd er aangesteld, de namen althans van een ouderling en een diaken worden in het kerkboek vermeld, teweten, Abraham Schut en Johannes de Wiener; doch de macht van deze kerkedienaren was zeer beperkt. Alle gemaakte bepalingen waren onderworpen aan de goed- of afkeuring van den zoogenaamden commissaris politiek, die, van

Facsimile der naamteekeningen van Kaapstadsche Predikanten tusschen 1665 en 1800.

regeeringswege aangesteld zijnde, ook zitting en stem in alle kerkelijke vergaderingen had. De ouderlingen werden door de gewezen en nog in dienst zijnde kerkdienaren gekozen, doch konden geene plichten waarnemen, voordat de keuze door het gouvernement bekrachtigd was, en de diakenen werden jaarlijks door de regering gekozen uit eene dubbele

naamlijst door de afgetreden en dienstdoende dienaren aangeboden. De kerkeraad had in de eerste instantie toezicht op zaken in verband met godsdienst en onderwijs, doch zijne besluiten, al waren dezelve met medeweten van den commissaris politiek genomen, waren nog aan de goedkeuring van den politieken Raad, die uit den kommandeur en de voornaamste beambten van het station bestond, onderworpen.

Zoo als reeds gezegd, werden de godsdienstoefeningen gehouden in een der vertrekken van het fort dat ten noorden van de tegenwoordige parade stond. Doch eenige maanden na de aankomst van Ds. Arckel, werd het bij het aangroeien van de gemeente noodig geoordeeld, een houten gebouw dat buiten op het plein van de fortresse stond, tot eene kerk te gebruiken. Tot dat einde had men dat gebouw in December, 1665, met een steenen gevel laten voorzien, en ook een steenen vloer daarin doen leggen.

Later in 1672 toen het tegenwoordige Kasteel met zijn vijf hoeken naar het prinsen huis Oranje Nassau genoemd gebouwd werd, vergaderde men aldaar des Zondags in een groote zaal in de "Kat," of hooger deel van de vesting die ook als Raadszaal diende, om het Woord des Heeren te hooren verkondigen. In 1678 reeds had men het fondament voor een kerk in den ouden tuin van Gouverneur van Riebeek gelegd, doch daarbij bleef het. In den tijd van Gouverneur Willem Adriaan van der Stel was er een predikant alhier, Ds. Petrus Kalden, die bij den Gouverneur aandrong om een Kerk te doen bouwen, die meer aan de behoeften van de wassende gemeente zou beantwoorden, met gevolg dat de Gouverneur op 28 December, 1700, den hoeksteen legde, op dezelfde plaats waar het fondament in 1678 reeds begonnen was. De kerk kostte 30,000 guldens, of £2,200 en werd in 1704 voltooid, in welk jaar Ds. Petrus Kalden haar inwijdde op den 6den Januari.

Ds. van Arckel schijnt een man van ernst en getrouwheid te zijn geweest, en heeft goed werk gedaan. Maar het werd hem niet vergund hier lang te arbeiden. Op den 3den Januari, 1666, werd hij schielijk ziek, en reeds negen dagen daarna ontsliep hij. Op den 2den Januari had hij nog aan de hoeksteen-legging van't kasteel, De Goede Hoop, deelgenomen. Zijne nagedachtenis was tot zegen, want in een besluit den 5den Maart, 1666, genomen, mocht de Kaapsche regeering van hem getuigen als van "den goeden leeraar, den rechten voorganger der gemeente en leider tot alle Christelijke deugden, die zich gedurende zijn vijf-maandige dienst bij dezelve zeer bemind gemaakt had." Den 13den Januari, tegen den avond, werd zijn stoffelijk overschot met een groot uitgeleide naar zijne grafstede gebracht, welke de Gouverneur, Zacharias Wagenaar voor het eerst had laten begrijpen in het kerkgebouw waarin de overledene van tijd tot tijd het Woord des levens verkondigd had.

Sedert den dood van Ds. van Arckel in 1666, zijn er 50 predikanten in de moedergemeente werkzaam geweest. Wij laten de volgorde hier volgen met vermelding der datums van het verblijf der predikanten en aanstipping van wetenswaardige bijzonderheden aangaande sommigen hunner of van gebeurtenissen welke in hun diensttijd hebben plaats gevonden.

2. Ds. Johannes de Vooght. Van 26 Februari tot 23 November, 1666. Ds. de Vooght werd slechts tijdelijk aangesteld. Op Zondag den 21sten Maart vond er, na afloop van een predikatie door Z. Eerw. gehouden, een zonderling voorval plaats. Eene slavin trad voorwaarts en bood haar kind ten doope aan. Juist toen Ds. de Vooght op het punt was het kind te doopen, stond zekere tegenwoordig zijnde predikant, Ds. Baldeus, Kapelaan van de *Venenburg*, in de Tafelbaai voor anker liggende, op, en objecteerde tegen de doopsbediening. De Commandeur Zacharias Wagenaar, die mede tegenwoordig was, bleef stilzwijgen. Ds. de Vooght moest toegeven. Het kind werd echter den daarop volgenden Zondag gedoopt, haddende de Raad intusschen besloten dat alle slavenkinderen in het vervolg mochten gedoopt worden. Op den 23sten November vertrok Ds. de Vooght naar Batavia.

3. Ds. Johannes Petrus Wachtendorp.—November 1666 tot Februari 1667.—Den 7den Januari, 1667, besloot de kerkeraad het H. Avondmaal viermaal 's jaars te houden, de eerste viering op Paaschdag; de tweede drie maanden later; de derde weder drie maanden later, en de vierde op Kerstmis. Ds. Wachtendorp stierf den 15den Februari, 1667.

4. Ds. Adriaan de Vooght.—1667 tot 1674. Aangaande Ds. A. de Vooght wordt vermeld dat hij "op den 25sten December, 1669, na gedane belijdenisse gedoopt heeft twee bejaarde personen, te voren Joden geweest zijnde, waarvan de eene genoemd wiert *David*, ouwt 22, de andere *Samuel*, ouwt 20," en dat "hij den kerkeraad in 1669 bewoog weeskinderen van Hottentotten te besteden onder voorwaarde dat voor hunne Christelijke opvoeding worde gezorgd."

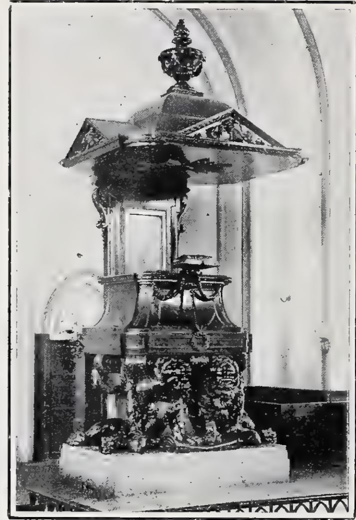
5. Ds. Rudolphus Meerland.—1674—1675.

6. Ds. Petrus Hulsenaar.—1675—1677.

Ds. Hulsenaar stelde groot belang in de Geestelijke behoeften der Hottentotten. Het ging hem ter harte dat zij zoo zeer verwaarloosd werden; 10 dagen na zijn dood besloten de ouderlingen "weer de overheid te verzoeken daar de zaak in verval was geraakt, dat ook de slaven en slavinnen der Compagnie een schoolmeester zouden krijgen, om van jongs-af lezen, schrijven en de beginselen der Christelijke religie te leeren." Ds. Hulsenaar stierf den 15den December 1677 en werd begraven op de plaats waar later eene kerk zou gebouwd worden. Van hem staat aangeteekend dat "hij een leeraar was, aan wien de Kaapsche gemeente zeer veel heeft komen te verliezen."

7. Ds. Johan Frederick Stumphius.—Alleen in Mei 1678. Op den 9den April 1678 werd het fondament voor eene kerk in de Tafelbaai gelegd, doch het werk werd gestaakt.

8. Ds. Johannes Overney.—18de October, 1678—5 Mei 1687. Daar Ds. Stumphius niet langer kon aanblijven werd Ds. J. Overney tot predikant aangesteld. Deze leeraar was niet eigenlijk voor de Kaap bestemd; maar toen hij op zijne reis naar Indië de Kaap aandeed, verzocht men hem zeer dringend hier te blijven daar de gemeente herderloos was. Hij willigde in en was zeer ingenomen met de plaats en zijn werk. Dit is wat hij o.a. hieromtrent aan de Classis Amsterdam rapporteerde: "De E. Achtb. Raad heeft mij de eere gedaen ende versogt hier te blyven, t'welck van mij ooc met een gewillige genegentheid is aengenomen, verhopende dat de opperherder J. Chr. mij met zijn kragt en gaeven sal aendoen, om deselve als een onberispelyck voorbeelt voor te gaen en Hem veele sielen toe te brengen. Ick dancke mijn Godt dat Hy my hier gebragt heeft, also ick ten hooghsten vergenoeght ben; want hier een tamelycke gemeente, en burgerlyck volck, en hier is een fraei man die het opperhooftschap bekleedt en een zeer ordentelycke regeeringe, en kan alsnog niet anders vermercken—sonder roem gesproken—als een goet genoegen."

Preekstoel in de Groote Kerk. Ingewijd 22 November, 1789.

9. Ds. Johannes van Andel.—4 Juni, 1687—Jan. 1689.

10. Ds. Leonardus Terwold.—1689—1695.

11. Ds. Hercules van Loon.—1695—1697.

12. Ds. Petrus Kalden.—1697—1707.

Gedurende zijn diensttijd, op den 28sten December, 1700, werd de hoeksteen van het tegenwoordig kerkgebouw door den Gouverneur W. A. van der Stel gelegd.

Ds. Kalden verrichtte den eersten dienst in het kerkgebouw dat in 1703, op den toren na, voltooid werd. De inwijding vond den 6den Januari 1704 plaats.

Het volgende extract uit een verslag van Ds. Kalden, gedateerd 2 April, 1706, geeft ons eenigszins een inzicht van den toestand der

gemeente ongeveer 50 jaren na hare stichting:—"De gemeente aan de Caab neemt onder Gods goedhijd nog alle jaren merkelijk toe, so in ledematen als hijdenen, die door den doop Christi gemeenschap worden ingelijft, waaronder selven Chinesen, die den gecruysten Christus omarmen, gevonden worden. Wij hebben, om de teere jeugt nog meerder aanlyding te geven, en de gronden van de goddelyke waarheden in te lyden, behalve de private een publieke Catechizatie, dat noyt voor desen hier gedaan is, ingestelt, moetende de school meesters alle Woensdagen hare school kinderen, onder 't luyden van de kerkklok zelfs in de kerk lijden; alwaar dan een gebed gedaan, gesongen en de beginselen van de leer der waarheid haar ingeboesemt en daar in onderwesen worden, twelk onder Gods goedhijd zoodanig toeneemt, dat aldaar niet alleen over de 120 kinderen toevloijen maar ook bejaarde comen aanhooren waaruit wij, onder Gods goedheid, nog een Catechisatie voor Bejaarde formeren sullen. Tot soulaas van de sieken, die alhier, so uyt 't vaderland als India aancomen, hebbe besorgt dat alle Sondagen. voor de middag een predicatie int Hospitaal door den krankbesoeker gelesen word; dat noyt voorheen ook geschiet is. In de schole der slaven van de E. Compagnie wort insgelijx alle avond een gebed gedaan, en daarna ondervraagt en geoeffent in de beginselen van 't Christendom. Daar manqueert maar een hulp en medearbijder in so grote oest en wijngaart waarin mij afslove. Dog tmeest dat hier nog ontbreekt is dat deze hijdense Natie of Hottentotten nog sitten in so een duystere oncunde, buyten kennis van den waren God en vreemdelingen van de verbonden der genade. Hebbe mijn vlijt tsedert mijn aanwesen al aangewent om haar taal mij ijgen te maken, en so ver geavanceert in woorden, dat indien een jaar of anderhalf mogt afsonderen, om deselve tot meerder volmaakthijd te brengen soude mij durven sterk maken, om deze Africanen daarin dienst te doen. Dit is cortelijk wat de staat van mijn kerk in dit uyterste gedeelte van Africa betreft."

Ds. Kalden werd in April 1707 door de Kamer van Zeventien van zijn post afgezet omdat hij zijn dienstwerk niet naar behooren verrichtte. Hij schijnt een boezemvriend van den Gouverneur W. A. van der Stell geweest te zijn, tegen wien ook ernstige klachten werden ingezonden en die ook mede van zijn betrekking vervallen verklaard werd. "De klachten tegen Ds. Kalden," schrijft Advokaat de Wet, "bestonden hoofdzakelijk hierin, dat hij de openbare godsdienst niet getrouw waarnam, maar veeltijds uit de stad zijn vermaak nam, wanneer hij had behooren te prediken. Tevens, dat zoo dikwijls Van der Stell zich op zijn landgoed "Vergelegen," te Hottentots Holland bevond, Kalden ook op zijne in die nabijheid gelegen plaats, "Zandvliet," tusschen Stellenbosch en Valschbaai, den tijd door-

Begrafenis-Kennisgeving aan de Kaap in de 18de eeuw.

bracht. Alsmede, dat hij eigendunkelijk, en zonder genoegzame reden, het bevestigen van huwelijken, waartoe dag en uur bepaald waren, tot zoodanigen tijd verschoof, als hem goed dacht. Verder, dat hij in stede van huisbezoek naar behooren te verrichten, de ledematen tot het bijwonen van het Avondmaal door den koster liet uitnoodigen. Ook dat hij zich in het algemeen met zaken, zijn ambt niet passende, teveel bezig hield, en, dat ofschoon de Gouverneur van dit alles genoegzaam kennis droeg, hij zich daaraan niet gelegen liet liggen." Deze klachten werden door de Kamer van Zeventien in overweging genomen, met welk gevolg hebben wij reeds gezegd.

13. Ds. Engelbertus Franciscus le Boucq --1707—1708. Ds. le Boucq werd tot opvolger van Ds. Kalden benoemd. Hij koos

De Groote Kerk Adderley Straat, Kaapstad. (Het tegenwoordige gebouw.)

De Groote Kerk (inwendig) van thans.

partij voor de ontevredene burgers, die klachten hadden ingezonden tegen Ds. Kalden, Gouverneur v. d. Stell en andere leden der Regeering. Zijn gedrag gaf aanstoot. In den morgen van Zondag, den 28sten Augustus, 1707, werd de gemeente van de Kaapstad door Ds. le Boucq met eene preek verrast, die veel opspraak verwekte. Hij had tot tekst gekozen het 1ste vers van Spreuken 29, en had vooraf de twee laatste verzen uit Psalm 149 laten zingen. De verklaring van den tekst werd toegepast ten gunste van de burgers, die niet lang geleden voor vrijheid gestreden hadden, doch was tegen den Gouverneur, die zijn nek zou verhard hebben. De onlangs gekozene ouderling *Abraham Poulle,* die in de dienst der Regeering was en de burger *Jan Oberholster,* der Regeering gunstig gezind, tot diaken verkoren, werden door hem, bij het einde der dienst van hunne betrekkingen vervallen verklaard. De opschudding daardoor veroorzaakt was zeer groot. Eene vrouw was onder de dienst flauw gevallen, en werd uit de kerk naar het hospitaal vervoerd. De leden van den Raad vergaderden terstond, en richtten, na beraad, een verzoek tot le Boucq om geene dienst in den namiddag te houden. Den volgende morgen werd door den predikant een brief naar den Raad gezonden waarin hij beweerde, als leeraar het recht te hebben ouderlingen en diakenen af te zetten, zonder opgave van redenen terwijl hij tegen de bemoeiingen der regeering in geestelijke zaken protesteerde. Na nog een brief geschreven te hebben, volgens welken hij weigerde te prediken, totdat de Raad hem gelijk gegeven zal hebben, werd hij geschorst en van zijn salaris beroofd.

De Ronde Kerk, Zee Punt.

(14.) Ds. Johannes Godofredus D'Aily, 1708–1726.—Ds. D'Aily kwam den 25sten Januari 1708, behouden aan de Kaap aan na een voorspoedige doch lange zeereis die acht maanden en vijf dagen geduurd had. Hij maakte dadelijk een aanvang met de werkzaamheden en bevond tot zijn leedwezen dat de gemeente in twee partijen verdeeld was over de Le Boucq zaak. Die verdeeldheid werkte zeer schadelijk voor de gemeente; daar waren er die partij kozen voor Le Boucq. Zelfs was er sprake dat ouderling Abraham Poulle naar Oost Indië zou gaan in zake zijn geding met den gesuspendeerden predikant. Daar de Gouverneur echter gemelden ouderling later eenige satisfactie gaf voor zijn geleden hoon, en temeer nog daar Le Boucq de Kaap voor goed had verlaten, werd deze voorgenomen reis opgegeven " in hoope en vertouwen, dat die moyelijke onlusten door de predicant Le Boucq in deese Colonie gereesen, nu ten meerengedeelte sal geeijndigt, de gemeente tot stilstand en onze Kerkenraad in goede tranc-quiliteit mitsgaders sijn voorige ruste, liefde en vreede gebracht zijn." Gedurende den diensttijd van Ds. D'Aily werd het gebruik ingevoerd om geregeld eens in de maand Kerkeraadsvergadering te houden, " niet alleen om de kerkelijke zaken te behandelen, maar ook om verzoekers en klagers te hooren." Ook werd een reeks van artikelen vastgesteld ter regeling van kerkelijke vergaderingen.

In het Dagverhaal van 1710 lezen wij:—" Bij een subit overval onze Eerw. Predikant Johannes Godefroy D'Aily deze morgen over komen, zoo is de Eerw. Predikant Marens, die juist bij geval in de kerk was, ter kansel getreden, en heeft deze voormiddag een heerlijke predikatie uit 1 Tim. 3: 16 gedaan: na den middag zijn Eerw. den predikdienst ook weder waargenomen en voor de gemeente gepreekt." Ds. D'Aily overleed in 1726.

(15.) Ds. Lambertus Slicher, 1723–1725.—Ds. Slicher was van 1706–1713 predikant te Lillo in Indie, waar hij echter zoodanig werd tegengewerkt dat hij zijn arbeid daar opgaf. In 1718 kwam hij aan de Kaap aan en werd aangesteld om onder den naam van Rector het opzicht over de Scholen te hebben. In 1723 werd hij aangesteld tot tweeden predikant van Kaapstad naast Ds. D'Aily, voor wien het werk te zwaar was geworden. In 1725 werd Ds. Slicher naar Drakensteijn verplaatst. Na den dood van Ds. D'Aily in 1726 werd

(16.) Ds. Hendrik Beck (1726–1731) van Stellenbosch naar de Kaapstad verplaatst. Hij arbeidde hier tot 1731 toen hij Emeritus werd.

Het Hugenoten Gedenkteeken te Kaapstad.
Hoeksteen gelegd 1899, door Sir Henry de Villiers.
Ingewijd October 1903, door Prof. N. Hofmeyr.

(17.) Ds. Francois Le Sueur, 1729–1746.—Daar Ds. Beck reeds oud en afgeleefd was en het werk niet meer naar behooren kon verrichten, werd Ds. Le Sueur in 1729 met open armen en genegen harten ontvangen. Hij arbeidde met grooten zegen in de gemeente tot 1746. In een verslag aan de Classis Amsterdam in 1731 rapporteerde hij als volgt: " De gemeinte aan deese plaats is nog in goeden

DE
NEDERDUITSCHE
GEREFORMEERDE
KERK TE
PAPENDORP,
(Woodstock).

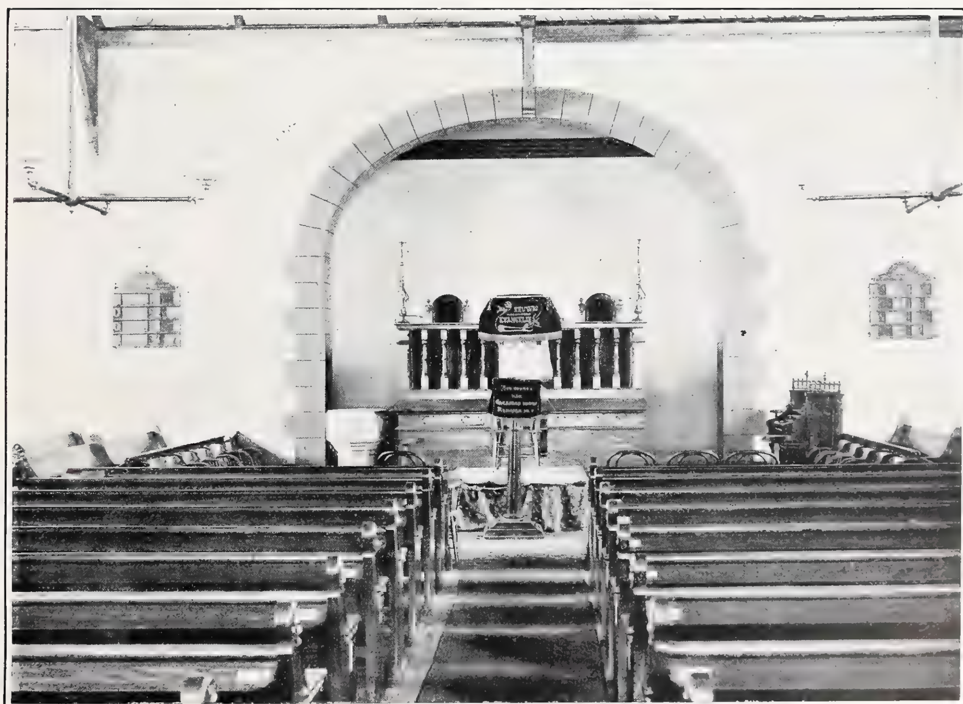
Een geschenk van wijlen den heer J. C. Hofmeyr.

Ingewijd 10den Maart, 1899 door den Hoog-Eerw. Prof. N. J. Hofmeyr.

De Kerk van Buiten.

De Kerk van Binnen.

welstand; veele naarstige en godvrugtige Kerkgangeren worden er gevonden; ze bestaat thans uyt bij de drie honderd leedemaaten, en neemt dagelijx sodanig toe, dat ze binnen korten, dit getal verre zal te boven gaan; behalven een groot getal uyt de broederen Lutteraenen en andere gezintheeden die niet nalaaten Gods huys naarstig by te woonen." Het was vooral aan de bemoeiingen van Ds. Le Sueur te danken dat de gemeenten Waveren (Tulbagh) en Zwartland (Malmesbury) in 1745 gesticht werden. De geheele Europeesche bevolkink telde toen ongeveer 4,000 Kolonisten en zoowat 1,500 bedienden der Compagnie, met hunne familiën. In 1746 werd Ds. Le Sueur door het koopen van de plaats van zijn overleden schoonvader krachtens eene wet die den dienstdoenden predikant eigendomsrecht ontzeide, genoodzaakt om zijn eervol ontslag te nemen. "Hebbe" zoo schrijft hij in 1747, "met veel teederheid en ontroering van weerzijde van mijne dierbare gemeinte afscheid genomen op den 11den September 1746 met de woorden uit Ephes. 3: 14–16." Ds. Le Sueur was echter niet een man om stil te zitten en niets te doen. Gedurende vacaturen nam hij dikwijls de preekbeurten met de grootste bereidwilligheid waar, "niet konnende naelaeten Jesus Kerkbruyd te dienen." Ook diende hij den Kerkeraad en de gecombineerde vergaderingen der Kerken die van tijd tot tijd gehouden werden als Scriba.

(18.) Ds. Henricus Cock, 1732–1743.—Ds. Cock werd in 1732 als tweede leeraar naast Ds. Le Sueur aangesteld. In 1739 was hij, wegens de jarenlange ziekte zijner vrouw verplicht zijn ontslag te vragen. In 1743 keerde hij naar Holland terug.

Ds. Ruardus van Kloppenburgh, 1746–1748.—Deze predikant was zonder eenige aanbeveling in 1746 aan de Kaap aangekomen en aldadelijk door den Gouverneur tot leeraar in de Kaapstad aangesteld. Den 7den Augustus van dat jaar deed hij zijne intrede voor de gemeente over Zach. 8: 13. Een geruimen tijd scheen hij zonder eenige grieve tegen zijn gedrag zijn dienstwerk te hebben verricht. Doch eindelijk moest hij beschuldigd staan van onmatigheid en mishandeling zijner vrouw. De kerkeraad voor wien de zaak had gediend, rapporteerde aan de regeering dat de aangeklaagde schuldig was bevonden en geschorst moest worden. Daar hij zich echter verongelijkt gevoelde, en het vooral tegen zijn ambtsbroeders *Le Sueur* en *Van der Spuy* had, werd goedgevonden eene buitengewone gecombineerde vergadering (Synode) bijeen te roepen, die hem evenzeer schuldig achtte, terwijl het gedrag van de predikanten *Le Sueur* en *Van der Spuy* gebillijkt en goedgekeurd werd. Al de stukken op de zaak betrekking hebbende werden toen naar de classis (ring) van Amsterdam gezonden, terwijl Ds. Kloppenburgh zelf naar Holland vertrok om aldaar zijne zaak te bepleiten. Doch ook daar werd hij in het ongelijk gesteld. Kloppenburgh rustte echter niet, en wilde zijne zaak in appèl brengen voor den Raad van Justitie te Batavia. Veel scheen er echter van de zaak niet geworden te zijn. Ook in den vreemde vond men hem schuldig aan dronkenschap, zoodat het vonnis bekrachtigd moest worden."

De moeilijkheden met dezen onwaardigen predikant gaven aan den Kerkeraad aanleiding om in 1748 een brief van den volgenden inhoud aan de Amsterdamsche Classis te richten: "Wij verzoeken op het kragtigste dat UWelEw. gelieven zorge te dragen dat ons geen onbequaeme leeraar of van een ergerlijk leven worde toegezonden: wij verbeelden ons dat er thans proponenten van goede studie en goed gedrag genoeg te vinden zijn, die zeer gaerne eene standplaats aan dezen Uythoek zouden willen hebben: sonder genoodsaekt te zyn onkundige vossen te gebruyken die de wyngaard des Heeren bederven, gelijk er zich thans te veel opdoen, en van ter zyde weeten in te dringen, niettegenstaande de Christelijke Synoden daer tegens waeken, op dat de zoodaenige mogten geweert worden. Och of het Gode behaegde....ons zoodaenige mannen toe te zenden, nae zyn herte, vervult met den Geest der wysheid en der lievde."

Ds. H. H. van der Veen.

Met nog een andere predikant had men in dezen tijd last. Zekere Ds. H. H. van der Veen was met het schip "Slooten" aan de Kaap aangekomen en had twee-maal met

medeweten van Ds. Van der Spuy gepreekt. De gemeente echter klaagde over "zijne enorme uijtdruckingen en onhebbelijk prediken." Ook had hij "aan zijn huijs veelmaalen sluijp-vergaderingen gehouden." Zich later in 't Zwartland bevindende terwille van zijne gezondheid "om boerekost te eeten," wilde hij aldaar in de afwezigheid van den Pastor loci, Ds. Voltelen prediken en dat wel in tegenspraak met de usantie en een besluit der Algem. Kerkvergadering. Van der Veen beklaagde zich eerst bij den Kaapschen Kerkeraad en daarna bij de Regeering die hem gelastte zich naar Batavia in te schepen. Toen Van der Veen weigerde, werd hij door den Officier van Justitie aan boord gebracht. Al schellende verliet hij den Afrikaanschen bodem. "Vrienden" zoo riep hij luidkeels uit "Ik neem uw altemaal voor God tot getuygen, dat het niet uyt mijn eygen is, dat ik uw verlaat, maar dat ik met geweld van hier verdreeven word om de getuygenisse der waarheyd," de bijeenvergaderde menschen "verder vermanende steets in hun geloof volstandig te blijven en zich daarvan door geen verdruckinge of geweld, gelijk nu aan hem gepleegt werd te laten aftrecken. Voerende verders tegens zijne vergaderinge verschijde seditieuse woorden; die aanstootelyke reedenen, in een daarop doende gebed, verscheyde malen herhaalende, waarop hij eindelijk, onder het geleyde van zijn complot in het bijzijn van den gemelden officier, na het strand vertrocken; en, na aldaar weederom seer oproerige woorden gesprooken hebbende, met de Schuyt na zijn schip."

(20.) Ds. PETRUS VAN DER SPUY, 1746–1752.—Ds. van der Spuy was de eerste geboren Afrikaander die predikant is geworden. In het jaar 1722 te Constantia aan den Wijnberg geboren, werd de jonge van der Spuy op jeugdigen ouderdom naar Europa gezonden om in de medicijnen te studeeren. Zijn doktersgraad behaald hebbende, kreeg hij lust in de Theologie te studeeren en leeraar te worden. Hij legde zijn eind examen in 1746 af, werd tot tweeden predikant van de gemeente Kaapstad aangesteld, en aanvaardde zijne bediening den 22sten Augustus met een intree-rede over Gen. 31: 3; "En de Heere zeide tot Jacob: *Keer weder tot het land uwer vaderen en tot uwe maagschap en Ik zal met u zijn.*" Op den 21sten Juli 1748 bediende hij het sacrament des Doops aan een doch-

De Kerk te Maitland. Ingewijd 1904, door Prof. J. I. Marais, D.D.

tertje van zekeren Carel Maximiliaan Atleda, destijds Directeur van 's Gouvernements Slaven Loge en Houtmagazijnen. Het kind ontving den naam *Maria Elizabeth.* Na de doopsbediening vroeg de predikant op schertsende wijze aan de ouders om het dochtertje voor hem tot eene huisvrouw op te voeden. Toen Ds. van der Spuy 60 jaar oud was trad hij met datzelfde meisje in het huwelijk. Op den 8sten April 1752 werd het eerste eeuwfeest ter gedachtenis van de stichting der Kolonie en het invoeren der Christelijke godsdienst in Zuid Afrika. Ds. van der Spuy hield de feestrede bij die gelegenheid en wel naar aanleiding van Ps. 147 : 12—14. Hij arbeidde te Kaapstad tot den 17den November 1752 toen hij naar Drakensteyn (nu Paarl) verplaatst werd. In 1791 overleed zijne vrouw na eene echtverbintenis van slechts 10 jaren. Haar dood ging hem zeer ter harte maar de beproeving was hem tot zegen. Iemand die hem goed gekend had deelde vele jaren later aan Dr. Robertson van Swellendam in een schrijven mede "dat het God behaagde door veelvuldige beproevingen Ds. van der Spuy zijne betrekking tot de eeuwigheid dieper te doen gevoelen en hem te schenken den invloed van den Heiligen Geest waardoor hij zich onverdeeld aan Christus overgaf. Toen leerde hij eerst recht als zondaar zijn Zaligmaker kennen en aan zijn hart de kracht des Evangelies gevoelen. Hij was een vriend van armen en noodlijdenden en bood aan iedereen zijne diensten als geneesheer zonder te laten betalen. Hij overleed te Paarl in het jaar 1807 in den ouderdom van 85 jaren en zes maanden, door allen die hem kenden diep betreurd. Ds. Borcherds van Stellenbosch hield eene lijkrede over Joh. 11: 17-27."

(21.) Ds. Henricus Kronenburg, 1752–1779.—Bij het vertrek van Ds. P. van der Spuy naar Drakensteyn werd Ds. Kronenburg tot zijn opvolger aangesteld. Hij arbeidde hier tot 1779 toen hij op den 29sten April overleed. Gedurende zijn diensttijd werd een nieuwe Psalmberijming, geboren uit de berijming van den heer Johannes Eusebius Voet, van het genootschap Laus Deo, Salus Populo en van Hendrik Ghijssen, ten gebruike bij de openbare eerediensten ingevoerd. In 1775 beschreef Ds. Kronenburg den toestand van de gemeente in een verslag aan de classis, Amsterdam, als volgt: "Het getal der leedematen neemt daaglijks toe. Het bederff in de goede zeeden, de lauw-, flauw- en onverschilligheydt in het godsdienstige geevt ons, zoowel als onze medebroederen in andere gewesten nog grote stoff tot klagen. Van d' openbare godsdienstoeffeningen wordt een tamelijk gebruyk gemaekt, bijzonder des voordemiddags, hetwelk egter, naar de talrykheydt der gemeynte, nog veel beter behoorde te zijn."

(22.) Ds. Gerhardus Crœser, 1754–1755.—Na slechts een jaar alhier gearbeid te hebben verwisselde Ds. Crœser op eigen verzoek van standplaats met Ds. C. B. Voltelen van Zwartland, die naar de Kaapstad kwam.

(23.) Ds. Christiaan Benjamin Voltelen, 1755–1758.—Ds. Voltelen die 4 jaren in het Zwartland gewerkt had overleed in 1758 en werd opgevolgd door

(24.) Ds, Johannes Frederik Bode, 1758–1760; 1761–1784.—Den 4den November 1758, kwam Ds. Bode uit Holland behouden aan de Kaap aan. Den 14den November werd hij door de Regeering tot 2den leeraar aangesteld en den 26sten November door Ds. Kronenburg aan de gemeente voorgesteld. Zijn intreerede op den 3den December was over de woorden uit Rom. 1 : 16. Hij arbeidde met zegen tot 1760 toen Ds. J. P. Serrurier, zonder opgaaf van eenige wettige redenen, in zijne plaats door de Regeering tot tweeden vasten leeraar werd aangesteld. Ds. Bode werd naar Waveren (Tulbagh) verplaatst doch protesteerde tegen de handelswijze der Regeering en beriep zich op de Classis Amsterdam, die goed vond hem in 1761 als 2de leeraar te herstellen en Ds. Serrurier tot 3den leeraar aan te stellen. Ds. Bode arbeidde met blijkbaren zegen tot den 29sten Juli 1784, toen hij zijn eeuwige rust inging—"een verlies," zoo schreef de Kerkeraad aan de Classis Amsterdam, "een verlies dat de gemeynte gantsch zeer treft, nadien zij WelEerw. uithoofde van zijne uitmuntende hoedanigheeden, sig de liefde en hoogachtinge van groot en klein verworve hadde."

(25.) Ds. Johannes Petrus Serrurier, 1760–1802.—Ds. Serrurier, een Hollander van geboorte, deed zijne intreede in de gemeente den 27sten April 1760 met eene treffende rede over Efeze 6 : 19 : "Aanschouw hier," zoo eindigde die rede, "aanschouw hier, waarde gemeente leeraar die niets anders zal beoogen dan uw rijk te maken in Gode." Getrouw aan zijn hoog voornemen arbeidde Ds. Serrurier met zegen tot 1802 toen hij emeritus werd. Hij overleed in 1819. In 1778 werd besloten de Kerk van 1704 te doen vergrooten, wat in de volgende jaren gedaan werd tegen een koste van 60,000 guldens of £4,000. Op Zondag, 22 November 1789 werd de Groote Kerk, zooals wij die nu hebben, door Ds. Serrurier ingewijd. De tegenwoordige prachtige preekstoel, door een ervaren beeldhouwer, Antonie Anreith, uit het schoonste Indische hout tegen een koste van £708 vervaardigd, werd bij diezelfde gelegenheid ingewijd. Bij de vergrooting van de Kerk in 1789 werden de familie-wapenborden die aan de muren hingen verwijderd alsook het volgende opschrift dat boven de Kerkdeur aan de Kerk-plein zijde te lezen was :

> "O geestelijke bruid, die de heilige paleizen
> Bezoekt en met veel ernst den Heer bidt om gena ;
> Ontvang de panden des verbonds u hier te wijzen ;
> En neemt ze met een hart vol ijver vroeg en spa.
> Beschouwer, wie gij zijt, gewoon voorbij te gaan,
> Hier ziet gij klaar de weg ten hemel voor u staan."

(26). Ds. Christiaan Fleck, 1781–1822.—Ds. Fleck, een geboren Kapenaar, aanvaardde zijne bediening den 18den Februari 1781. Men koesterde van hem groote verwachtingen. "Wij hebben een gegronde hoop dat hij met alle ware en opregte dienstknegten des Heeren, zijne verkreegene talenten zal tragten op woeker te leggen, en, onder de medewerkende genade des Geestes, veele aan zijn geboorteplaats zal tragten toe te bereiden voor eene zalige eeuwigheit." Ds. Fleck beijverde zich zeer in het belang van opvoeding en onderwijs. Voor dat doel wist hij in 1791 £3,000 bijeen te brengen. Het plan was elk dorp van een elementaire school te voorzien en te Kaapstad een Latijnsche school te stichten. Men kocht een eigendom in de Grave (thans Parliament) Straat en stelde een onderwijzer, zekeren Cornelis Josias van Braak, aan ; doch de overgave in 1795 van de Kaap aan Groot Brittanje vernietigde het pas begonnen werk. In 1837 werd de £3,000 overhandigd aan de bestuurders van het tegenwoordige Z.A. College. Ds. Fleck overleed den 25sten October 1822.

Advocaat J. A. de Mist.

Gedurende den diensttijd van Ds. Fleck en zijn collega Ds. von Manger vonden er groote veranderingen aan de Kaap plaats. De Kaap zelve die in 1795 uit de handen der Oost Indische Compagnie aan Engeland overgegeven werd, werd in 1803 volgens de bepalingen van den Vrede van Amiens aan Holland (dat toen Bataafsche Republiek heette) teruggegeven. En daar het nu niet meer de oude O.I. Compagnie was die het bestuur zou voeren over de Kolonie maar de regeering van de Bataafsche Republiek zelve, was het noodig behoorlijke regels voor de toekomst ook op kerkelijk gebied vast te stellen. De man aan wien deze moeilijke taak opgedragen werd, was de Commissaris-Generaal, Advokaat Jacob Abraham de Mist. Hij stelde op en vaardigde in 1804 uit een "Provisioneele Kerken-orde voor de Bataafsche Volkplanting aan de Kaap de Goede Hoop." Deze Kerk-orde was een reglement van wetten en bepalingen voor het behoorlijk bestuur der Kerk en bleef van kracht tot 1843 toen de Kerk-Ordonnantie de plaats van de oude Kerk-

orde innam. Hoe lang De Mist aan de Kaap bleef is ons niet bekend maar in 1806 had de vernieuwing van den oorlog tusschen Engeland, Frankrijk en Holland o.a. dit ten gevolge dat de Kaap Kolonie door Engeland hernomen werd.

(27.) Ds. MEENT BORCHERDS, 1785–1786.—De vacature ontstaan door den dood van Ds. Bode werd aangevuld door Ds. Meent Borcherds, geboortig uit Holland, die door den Gouverneur tot derden leeraar werd aangesteld en "den 29 Mey zig plegtig tot den evangeliedienst deezen gemeente heeft verbonden, met opleiding aan de Groningsche Universiteit genoten. Na volbrachte studiën werd hij door de Oost-Indische Compagnie beroepen tot predikant voor de gemeente Zwartland. Daarheen zou hij dan ook gegaan zijn, ware het niet dat hij, bij zijn aankomst aan de Kaap, door de Kaapstadsche gemeente als predikant begeerd werd. In laatstgenoemde gemeente had hij een predikbeurt waargenomen, waardoor hij "zulk een groot genoegen aan het Gouvernement en aan het gros van het volk gaf, dat men ten eerste middelen beraamde en schikkingen maakte om hem aan de hoofd-

Dr. H. R. van Lier.
Predikant te Kaapstad, 1786–1793.

Graf van Dr. van Lier, te Newlands.

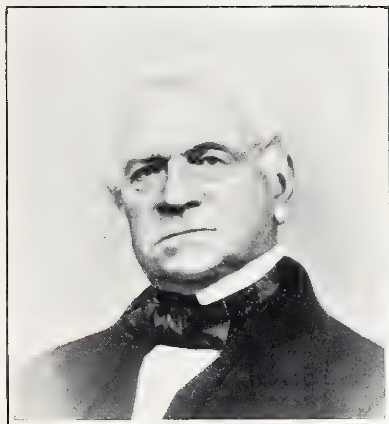
eene intrede over Jesaias 61 : 5." Ds. Borcherds arbeidde te Kaapstad slechts 16 maanden. Van een zwak gestel, werd zijne gezondheid bij den zeekant aangetast en verkoos hij eene standswisseling naar buiten. Bij de komst van Dr. Van Lier werd hij in 1786 naar Stellenbosch verplaatst. (Voor portret en levensschets van Ds. Borcherds zie onder Stellenbosch)

(28.) Ds. HELPERUS RITZEMA VAN LIER, 1786–1793.—In Ds. Van Lier had de Kaapstadsche gemeente niet alleen een man van groote geleerdheid, maar, en vooral, een leeraar van innige godsvrucht en grooten ijver. In het jaar 1764, in Holland geboren, had hij zijne plaats te verbinden, gelijk hij dan ook spoedig aldaar als gewoon herder en leeraar bevestigd werd."

De bevestiging van Dr. Van Lier tot derden leeraar te Kaapstad vond in de Groote Kerk den 8sten October 1786 plaats. Ds. C. Fleck hield de bevestigingsrede over Jes. 40 : 9. Den volgenden Zondag hield de jonge leeraar, pas 22 jaren oud, een plechtige intree-rede naar aanleiding van 1 Cor. 2 : 2 : "Ik heb niet voorgenomen iets te weten onder u, dan Jezus Christus en dien gekruisigd." Met een brandenden ijver aanvaardde hij zijn dienst-werk en maakte dezelve allezins heerlijk.

Prediken, catechizeeren, oefeningen te houden, godvruchtige gezelschappen bij te wonen, kranken te bezoeken, handreiking aan de armen te doen, en altijd overvloedig te zijn in het werk des Heeren : zie daar zijne gewone bezigheden. Hij werkte niet alleen in de beurte zijner dagorde, nevens zijne ambtgenooten, maar nam nog daarboven vrijwillig eene buitengewone wekelijksche predikatie op zich.

Van de werkzaamheden van Ds. Van Lier gewagende schrijft Dr. Theal : " In de Ned. Geref. Kerk had er eene verandering plaats door het invoeren van de leer die gewoonlijk " evangelisch " genoemd wordt. De Weleerw. Helperus Ritzema van Lier veroorzaakte bijna een revolutie in de Kaapstad. In plaats van de twee of drie uren lange godsdienstoefeningen, die het hoofdwerk waren van de vroegere predikanten, stelde hij kortere preeken en gebeden, meer huisbezoek bij gemeenteleden, veelvuldige godsdienstige vergaderingen en aansporing tot welwillendheid en liefdadigheid."

Adv. J. De Wet, LL.D.
In leven Ouderling der Gemeente Kaapstad, en Schrijver van "Eene Geschiedenis der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika."

Slechts 6 jaren echter mocht hij de gemeente bearbeiden. Zijne werkzaamheid bepaalde zich echter niet tot de Kaapstadsche gemeente alleen. Hij ijverde ook zeer sterk voor de opvoeding der jeugd en der verkondiging des Evangelies in de buitendistrikten. Ook behartigde hij de bekeering der Heidensche Hottentotten in het omliggend land en bedroefde zich zeer dat er geen meer werk van derzelver verlichting gemaakt werd. Waarschijnlijk door zijne bemoeiing en stellig onder zijn invloed, vormde zich in het jaar 1778 een bid-en werkers vereeniging, die weldra 60 leden telde en ten doel had de kleurlingen en bij name de slaven met het Evangelie bekend te maken. Theal schrijft :—" In dien tijd werd het Zendingwerk onder de Heidenen door de Koloniale Kerk begonnen. Toen begon ook de menschlievende arbeid van een aantal dames, die eenige jaren later ten gevolge had de oprichting van een weeshuis, een Zendings-kapel en school en een fonds waaruit tot heden toe oude vrouwen in armoedige omstandigheden wekelijksche toelagen ontvangen." Zooals reeds gezegd mocht Ds. Van Lier slechts 6 jaren werkzaam zijn. Hij stierf op den 21sten Maart 1793, in den jeugdigen ouderdom van 28 jaren. Zijn sterven was een triomf. In zijn laatste uren riep hij gedurig uit :—" Zalige oogenblikken ! Christus is mijn deel ! Triomf ! triomf ! Ik heb overwonnen ! O zalige dood ! Is dit sterven ? Ik ken geen dood. Ik leef midden in den dood. Triomf, triomf over alles ! O mijn Jezus kom spoedig, kom, kom, kom, mijn trouwste Vriend ! Vaartwel."

(29.) Ds. ABRAHAM KUYS, 1794–1799.—Bij den dood van Ds. van Lier werd Ds. Kuys van het "land van Waveren" (thans Tulbagh) naar de Kaapstad verplaatst. Hij overleed in Januari 1799.

(30.) Ds. JOHAN HEINRICH VON MANGER, 1802–1839.—Toen Ds. J. P. Serrurier in 1802 emeritus, werd werd Ds. von Manger in zijne plaats aangesteld. In het jaar 1767 te Hesse Cassel in Duitschland geboren, had von Manger zijne opleiding tot predikant aan de Hooge School te Utrecht ontvangen. Na voltooiing zijner studiën in 1790 verklaarde hij zich be-

Naamteekening, Ds. J. H. von Manger.

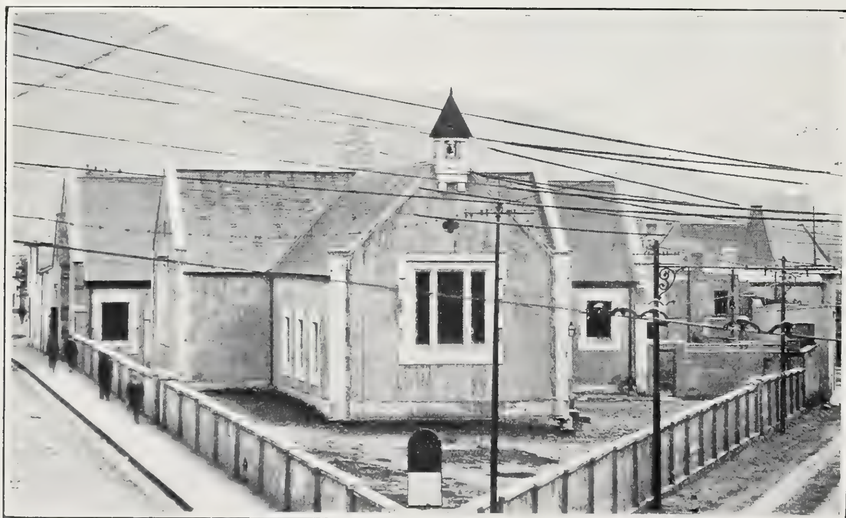
geerig om als predikant in Oost Indië werkzaam te zijn. Men had echter in Nederland juist bericht ontvangen dat er aan de Kaap te Graaff-Reinet een nieuwe gemeente zou worden gesticht. En zoo kwam het dat Ds. von Manger tot leeraar van deze nieuwe gemeente werd aangesteld. In Januari 1792 kwam hij aan de Kaap en begaf zich kort daarop naar Graaff-Reinet waar hij tot 1798 arbeidde toen hij naar Swellendam ging. In 1802 werd hij naar de Kaapstad verplaatst. "In die betrekking," zoo lezen wij ergens omtrent hem, "heeft hij als een getrouwe dienaar van Christus, den hem opgedragen last getracht te volbrengen, totdat hij door ongesteldheid genoopt werd om zijn ontslag te verzoeken. Dit verkregen hebbende legde hij plechtig op den 21sten Juli 1839 zijn ambt met de woorden van den Apostel Paulus in 1 Thes. IV: 1, 2 neder." "Ernstig op den preekstoel, was hij in den omgang minzaam en inschikkelijk, in zijne gesprekken zelfs luimig. Allen die hem gemeenzaam kenden smaakten genoegen in zijne tegenwoordigheid. Ontmoette men hem al ter neer gedrukt—het duurde niet lang of zijn gelaat veranderde en zijn gewone vrijgeestigheid keerde terug." Ds. von Manger overleed den 2den Mei 1742 en werd uit de Groote Kerk begraven.

(31.) Ds. Johannes Christoffel Berrange, 1817–1827.—Te Kaapstad den 12den Augustus 1769 geboren, vertrok de jonge Berrangé in 1781 naar Nederland, om aldaar als leeraar opgeleid te worden. Na zijne legitimatie was hij eenige jaren in Holland werkzaam. In het

J. C. Berrangé V.D.M.

Naamteekening, Ds. J. C. Berrange.

jaar 1814 echter liet hij zich op dringend verzoek van zijn oom, Ds. Christiaan Fleck, en aangezet om zijn grijzen vader nog eenmaal aan deze zijde des grafs te ontmoeten, eene benoeming als predikant voor de gemeente Swellendam welgevallen. Na eene afwezigheid van 34 jaren kwam hij den 12den Nov., 1815 met de *Zeeploeg* aan de Kaap. Zijn vader was in den tusschen tijd gestorven. In het jaar 1817 werd hij naar de Kaapstad verplaatst. Een karakterschets, in 1827, kort na zijn dood, verschenen, zegt van hem :—"Die den overledene gekend en zijne leerredenen gehoord hebben zullen gereedelijk erkennen, dat hij een verstandige aankleever was van de leer der Hervormde Kerk, gelijk zijne catechetische handelingen daarvan vooral getuigenis droegen. Hij

De Hanover Straat Kerk, Kaapstad.
Ingewijd 13 Augustus 1867 door Dr. S. Heyns en Ds. A. Murray.

was een man van grondige kennis, buitengewoon doorzicht en groote bedrevenheid in Kerkelijke zaken. Daarvan gaf hij op onderscheidene Synode in Nederland blijken, vooral op eene Noord-Hollandsche te Alkmaar gehouden, op welke hij als quæstor eene zaak van de grootste aangelegenheid tot vereffening bracht, en ook hier in ons midden op de eerste algemeene Kerkvergadering (1824) die door hem als voorzitter werd bestuurd. Staande zijn verblijf in Holland, had men hem in eene commissie van slechts vier personen benoemd, om naar Parijs te vertrekken, ten einde Napoleon, de bezwaren, welke de Hervormde Kerk toenmaals drukten, voor te leggen en oplichting van dezelve te verzoeken. Deze reis heeft geen voortgang gehad." Ds. Berrangé stierf te Kaapstad den 11den Maart 1827, op het alleronverwachtst. Den vorigen Zondag had hij nog zijn openbaar dienstwerk verricht.

Dr. Abraham Faure.
Predikant te Kaapstad, 1822-1867.

(32). Ds. ABRAHAM FAURE, 1822–1867.—Ds. A. Faure zag eerst het levenslicht te Stellenbosch op den 29sten Augustus 1795. In zijne jongelingsjaren gevoelde hij een ernstigen aandrang om zich aan den dienst des Heeren in de prediking van het Evangelie te wijden. Reeds in zijn 16de jaar werd hij onder de prediking des Evangelies diep getroffen, en van dien tijd af was het zijn vurige begeerte om dit Evangelie aan zijne medemenschen te mogen verkondigen. De noodige voorbereiding voor een Europeesche Academie vond hij bij den RECTOR KLEIJN en daarna bij DOCTOR HALLORAN, die beiden Latijnsche scholen in de Kaapstad gehad hebben.

In Februari 1814, is hij naar Engeland vertrokken, en, daar aangekomen, heeft hij zijn literarische zoowel als godgeleerde studiën te Gosport voortgezet onder den beroemden Dr. BOGUE, die aan het hoofd was van het Instituut aldaar, ter vorming van zendelingen voor den dienst van het Londensch Zendinggenootschap In 1816 ging hij over naar Utrecht in Nederland, alwaar hij aan de beroemde Hoogeschool zijne studiën voortzette onder de Hoogleeraren ROIJAARD, VAN OORDT en HERINGA. Op den 20sten Augustus 1817, werd hij na afgelegd examen, door het Provinciaal Bestuur van Utrecht tot den predikdienst toegelaten en geordend. Op den 20sten Juni 1818, is hij in zijn vaderland teruggekomen en in Juli van datzelfde jaar aangesteld als Predikant van Graaff-Reinet, alwaar hij met ijver en met grooten zegen gedurende vier jaren gearbeid heeft. Het eerste onderwerp dat hij na zijne terugkomst in zijn vaderland behandeld heeft was naar aanleiding van Joh. 1 : 29,—"*Zie het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt.*" Deze leerrede, die later in het licht gegeven werd, getuigde van hem als een rechtzinnigen en getrouwen verkondiger van het Evangelie; en aan de leer bij die gelegenheid door hem uitgesproken, is hij getrouw gebleven tot aan zijn dood.

In Augustus 1822, werd hij aan den toenmaligen Gouverneur aanbevolen als een zeer geschikt persoon om een in de Kaapstad ontstane vacature op te vullen, en tengevolge van die aanbeveling, werd hij als een der leeraren van de gemeente Kaapstad aangesteld. Zijne intrede vond plaats op den 17den November 1822, bij welke gelegenheid hij tot tekst nam Joh. III : 16. In 1867 werd hij

Emeritus, hebbende hij alzoo, gedurende 45 jaren,—met uitzondering van ruim 2 jaren, toen, wegens eene keelkwaal, hem het spreken belet werd,—in de hoofdstad het Evangelie der zaligheid gepredikt en de andere plichten aan het leeraarsambt verbonden waargenomen.

Terstond na zijne aankomst in de stad, trad Ds. Faure in overleg met de predikanten Berrangé, Von Manger, Borcherds en Murray, om de noodige stappen te nemen tot de daarstelling van eene Synode, die dan ook in 1824 vergaderde, en waaraan hij als fungeerend Secretaris een werkzaam deel genomen heeft. Kort nadat hij in de Kaapstad gevestigd was, opende hij eene school ter opleiding van jongelingen en ter voorbereiding voor academisch onderwijs van dezulken die voornemens waren naar Europa ter voortzetting hunner studiën, over te gaan; en niet weinigen die als predikanten en in andere betrekkingen de Kolonie gediend hebben, hebben van dat onderwijs gebruik gemaakt, en daaruit groot voordeel getrokken.

Het was echter Ds. Faure's innig verlangen dat een Instituut in de Kaapstad opgericht zou worden, waaraan een degelijk letterkundig onderwijs aan jongelingen zou kunnen medegedeeld worden, en zoo gebeurde het dat hij een van de hoofdbewerkers werd van het nog bestaande Zuid-Afrikaansche Athenæum, waarin hij gedurende drie jaren in de classieke talen onderwijs gaf. Ook was hij een der oprichters en getrouwe voorstanders van het Opvoedings Instituut, "*Tot Nut van het Algemeen*," welks voorzitter hij bleef tot dat het opgebroken werd.

Er was echter eene andere Inrichting die Dr. Faure zeer ter harte ging, de daarstelling namelijk, van een Theologisch Seminarie, ter opleiding van predikanten voor de N. G. Kerk in Zuid Afrika. Reeds bij de Synode van 1829, —alwaar wij hem als Actuarius Synodi aantreffen, en welke betrekking hij tot 1867 zeer nauwgezet vervulde—beijverde hij zich om zoodanige Inrichting tot stand te brengen; en, hoewel dit eerst 30 jaren later plaats vond, hield hij nooit op aan deze belangrijke zaak zijne krachten te wijden, totdat zijn doel bereikt werd. Indien er iemand is dien de naam van Vader van het Theologische Seminarie toekomt, dan voorwaar is die persoon Abraham Faure.

Doch niet alleen met zijne stem, maar ook met zijne pen heeft Dr. Faure aan de hoogste belangen der Kerk en des lands getrouw gearbeid. In het jaar 1824 werd hij de uitgever van het "*Zuid Afrikaansche Tijdschrift*" en daarna van de "*Honigby*," en eindelijk van de "*Kerkbode*," die van Januari 1849 onder zijn beheer is geweest, totdat hij in 1869, wegens krankheid het bestuur aan een ander moest opdragen. Van 1842 tot 1862 bekleedde hij het ambt van Scriba Synodi en gedurende een aantal jaren dat van Quæstor, niet alleen van het Synodale en Predikants Weduwen Fonds, maar ook van het Fonds van het Theologisch Seminarie.

In 1843 werd Dr. Faure door de Kerk en door het Gouvernement afgevaardigd naar Natal om een heilzamen invloed uit te oefenen op de uitgewekene boeren. Aldaar maakte hij kennis met hun waardigen leeraar, Ds. Lindley, voor wien hij bij zijne terugkomst een Gouvernements salaris verkreeg. Zijne belangstelling in de voortrekkers in Natal bleef voortduren. Nadat de gemeente van Pietermaritzburg te vergeefs beroep op beroep gedaan had, was het door zijn invloed dat zijn zoon Dr. H. Faure, pas van Europa aangekomen, het beroep in 1852 aannam en aldaar bleef totdat hij door Ds. P. Huet vervangen werd.

In zijne betrekking als leeraar der Kaapstadsche gemeente, kan met vrijmoedigheid gezegd worden dat het oprichten der tweede (Nieuwe) Kerk grootelijks aan zijne ijverige belangstelling te danken was, alsook het daarstellen van de eerste Zondagschool in 1844. Aan de Bijbelverspreiding heeft hij steeds een werkzaam deel genomen, zijnde hij gedurende vele jaren voorzitter geweest van de Z. A. Bijbelvereeniging, zoowel als van den Z. A. Tak van het Britsch en Buit. Bijbelgenootschap. Hij was ook voorzitter van den Z. A. Tak der Evangelische Alliantie, en van de Christelijke Boekvereeniging. In het jaar 1862 is de graad van *Doctor in de Godgeleerdheid* hem

als een eerbewijs toegezonden door Rutgers College, te Nieuw Brunswijk, in de Vereenigde Staten van Amerika.

Het is bijkans onnoodig om te zeggen dat eene vereeniging van zoo vele ambten te veel was om op een mensch te rusten en het kon niet anders zijn of zijne veelvuldige werkzaamheden moesten zijne gezondheid benadeelen.

In 1867 ontving Dr. Faure eervol Emeritaat en op Paaschmorgen 1875 (28 Maart) ging hij de eeuwige rust in, na ruim 5 jaren en 7 maanden op het ziekbed gelegen te hebben.

Ds. J. Spijker.
Te Somerset West, 1823-1829. Te Kaapstad, 1834-1864.

(33.) Ds. Johannes Spijker, 1834–1864.—Geboren te Amsterdam den 17den Junij 1792, liet Johannes Spijker zich op jeugdigen leeftijd als theologische student aan het Athenæum te dier plaatse inschrijven. Bij de omwenteling en het herstel van de Universiteit van Utrecht in 1814 werd hij aldaar aangenomen. Op laatstgenoemde plaats knoopte hij de vriendschap aan van den Kaapschen theologischen student Cornelis Mol, door wien hij bewogen werd om naar Zuid Afrika te komen. Den 7den Augustus 1816 legde hij zijn eindexamen voor het Provinciaal Kerkbestuur van Noord Braband af en werd hij geordend als leeraar voor de Ned. Ger. Kerk in deze volkplanting. Eenige maanden na zijne aankomst in het jaar 1817 werd hij de opvolger van Ds. J. C. Berrangé te Swellendam, die de aanstelling had bekomen van derden leeraar in de Kaapstad. Te dier tijd huwde hij zekere Mej. S. Brink die hem overleefde. Zes jaar arbeidde hij te Swellendam toen hij ten jare 1823 de aanstelling bekwam van predikant in de gemeente Somerset (West). In 1829 nam hij een beroep aan naar Zwartland (Malmesbury). In October 1833 ontving hij van den fungerenden Gouverneur Wade de aanstelling tot derden leeraar in de Kaapstad waar hij den 19den Januari 1834 door Dr. A. Faure bevestigd werd. In laatstgenoemde jaar bekleedde hij als gewezen Scriba der vorige Synode (volgens de toen bestaande regulatien) het Moderatorschap der Synode. Ds. Spijker arbeidde onafgebroken in de Kaapstad tot 1857 toen hij door eene hevige ongesteldheid voor eenigen tijd zijn dienstwerk niet kon verrichten en ten gevolge dier ongesteldheid ook de Synode van dat jaar niet kon bijwonen. Hij beterde, maar zag zich in Juni 1864 toch genoodzaakt, na verkregen eervol ontslag, op pensioen af te treden. Tot op dien tijd had hij ook sedert 1843 de betrekking vervuld van Scriba en Questor van den Kaapstadschen Ring. Den 21sten Mei 1865 ontsliep hij. Dr. S. Heyns gewaagde op de begrafenis aangaande den overledene—van zijne vriendelijkheid, vredelievendheid en vreedzaamheid—van zijn vast, zelfstandig en onberispelijk karakter—van de voortreffelijke gaven zijns geestes—van de nauwgezetheid in de waarneming zijner ambtbedieningen en van den zegen op zijn dienstwerk in de gemeente.

(34.) Dr. Stephanus Petrus Heyns, 1837–1873.—Dr. Heyns werd op den 15den Juli, 1810, te Kaapstad geboren. Daar hem zijne beide ouders door den dood ontnomen werden, toen hij nog jong was, werd hij aan de zorg toevertrouwd van zijn grootvader, den heer S. P. Jordaan, die aan de Paarl woonde. Hier ging hij ter school bij den in die dagen be-

roemden onderwijzer, den heer Horn, onder wiens leiding hij groote vorderingen maakte. In zijne studiën genoot hij ook veel hulp van Ds. T. J. HEROLD, die toen predikant aan de Paarl was. Bij den dood van zijn grootvader viel den jongeling eene aanzienlijke erfenis te deel, die hij besloot te besteden aan het voortzetten zijner studiën. Tot dat einde verliet hij zijn vaderland in het jaar 1827 voor de beroemde Hoogeschool van Leiden in Nederland. Hier trok hij weldra tot zich, door zijne

Dr. S. P. Heyns.

talenten en den ijver waarmede hij zich op zijne studiën toelegde, de bijzondere aandacht der Professoren, en is hij een gunsteling geworden inzonderheid van de welbekende Professoren CLARISSE en VAN DER PALM. Terwijl hij aan deze Hoogeschool was verwierf hij twee gouden medailles voor de beste verhandelingen over voorgeschrevene onderworpen in verband met Theologische studiën, eene van de Hoogeschool van Leiden en de andere van die van Groningen.

In het jaar 1835 verwierf hij den graad van Doctor in de Godgeleerdheid, bij welke gelegenheid hij eene zeer geleerde Dissertatie over *Gregorius van Nijssa* in het licht gaf, die als een bewijs van 's schrijvers uitstekende talenten algemeen bewonderd werd. In April, 1836, keerde hij naar zijn geboorteland terug, en maakte zijne eerste verschijning als prediker, in de Luthersche Kerk te Kaapstad, die toen aan de N. Gereformeerde Gemeente goedgunstig was afgestaan, terwijl het oude kerkgebouw afgebroken en weder opgehaald werd. Zijn tekst bij die gelegenheid was, Rom. 12: 12. "*Verblijdt u in de hoop;*" en zijne prediking werd, zoowel wat inhoud als voordracht betrof, hoog geroemd. Hij bleef van tijd tot tijd in de Kaapstad prediken, en op den 21sten April 1837 werd hij door zijne Excellentie den Gouverneur aangesteld als tijdelijke leeraar van de N. G. Gemeente in de Kaapstad, gedurende de ongesteldheid van Dr. A. Faure. Op den 7den Mei aanvaardde hij de plichten van dat ambt; en bij het Emeritus worden van Ds. J. H. von Manger, werd Dr. Heyns op den 6den Asril 1839 door den Gouverneur aangesteld als derde leeraar van Kaapstad—zijnde de tweede anderen DR. A. FAURE en Ds. J. SPIJKER. Zijn intreerede op den 28sten April was over de woorden uit 2 Cor. 12 : 9 : "*Mijne genade is u genoeg.*" Bij het emeritus-worden van Ds. Spijker in 1864 is Ds. Heyns tweede leeraar en bij dat van Dr. A. Faure in 1867 eerste leeraar geworden. Hij bekleedde ook gedurende vele jaren het ambt van Professor in het Nederlandsch en in het Hebreeuwsch aan het Zuid Afrikaansch Athenaeum. Zijne geleerdheid was van groot nut als een der Examinatoren van kandidaten voor admissie tot de Theologische Kweekschool te Stellenbosch, als ook van kandidaten tot de Heilige dienst.

In het begin van April 1873, werd Dr. Heyns door eene krankheid aangetast, waaraan hij op den 27sten September bezweek. De overledene werd gekenmerkt door een helder verstand, door eene onbuigbare oprechtheid en door uitstekende talenten. Als een kanselredenaar was hij welsprekend; zijne leerredenen werden gekenmerkt door schoonheid van taal, eenvoudigheid van stijl en deftigheid van voordracht. Hij verkondigde het zuivere Evangelie, en in den strijd tegen het liberalisme

heeft hij zich nooit geschaamd om zich tegen alle afwijking van de grondleer des Evangelies ten sterkste te verklaren. De vacature ontstaan door den dood van Dr. Heyns werd in 1874 door Ds. GILLES VAN DE WALL van de Paarl aangevuld.

Wijlen Ds. en Mev. Andrew Murray, Sr., Graaff-Reinet. Ouders van Dr. Andrew Murray, Wellington.

(35.) Ds. ANDREW MURRAY, M.A., D.D., 1864-1871.—Toen Ds. Johannes Spijker in 1864 emeritus werd, werd Ds. A. Murray, destijds predikant te Worcester, in zijne plaats beroepen. Deze beroeping was de eerste maal dat een vrije verkiezing van leeraren in de Kaapstadsche gemeente plaats vond. Tot groote blijdschap der gemeente nam de beroepene de roeping aan. Wij laten hier een korte levensschets van dezen achtenswaardigen thans emeritus geworden predikant onzer kerk volgen. Ds. Murray werd op den 9den Mei 1828, te Graaff-Reinet geboren, zijnde hij een zoon van den godzaligen Ds. Andrew Murray, den toenmaligen predikant van die plaats en de aangrenzende distrikten. Zijn vader die een Schot van geboorte was en die in 1822, op uitnoodiging namens de Ned. Ger. Kerk van Dr. George Thom, destijds predikant van Caledon, naar Afrika kwam, was gehuwd met Maria Stegmann, zuster van wijlen Ds. G. W. Stegmann, Sr. Uit het huwelijk sproot een 11-tal kinderen voort. Al de zoons, zes in getal, zijn predikanten onzer kerk geworden, behalve één; en al de dochters zijn predikants vrouwen geworden met slechts een uitzondering. Andrew volgde in ouderdom op zijn oudsten broeder, den onvergetelijken Ds. John Murray, in leven Hoogleeraar te Stellenbosch. Toen hij 10 jaren oud was, werd de kleine Andrew met zijn broeder John naar Schotland gezonden om aldaar aan het Marischall College, Aberdeen, zijn voorbereidende studiën door te maken. Het viel hem zwaar op zulk een jeugdigen leeftijd het ouderlijk dak te verlaten. Het middel dat men gebruikte om zijne tranen te stillen was dit: Zij namen hem en zijne broeder om een grooten walvisch te gaan zien, die daags tevoren gevangen was. Hun oom, Dr. John Murray, in wiens huis zij in Schotland werden opgenomen, was gehuwd met een Miss Brown, uit een geslacht, dat zich zeer verdienstelijk en in enkele gevallen beroemd heeft gemaakt in de geschiedenis—zoo burgerlijk als kerkelijk—van het Schotsche vaderland. Zij was eene vrouw van diepen ernst en oefende op beide hare neven een gezegenden invloed uit. Na den graad van M.A. verworven te hebben begaf hij zich met zijn ouderen broeder naar Utrecht om in de Theologie te studeeren. Daar genoot hij van het begin de achting en de liefde, die met de jaren klom, van een ruimen vriendenkring. Hij studeerde met buitengewonen ernst, en was op twintigjarigen ouderdom gereed naar de Kaap terug te keeren. In 't vaderland aangekomen maakte zijn bezielde prediking grooten opgang. Vooral in zijn vaderstad, Graaff-Reinet, veroorzaakte die prediking eene godsdienstige beweging welke diepe sporen achterliet.

Oude Pastorie te Graaff-Reinet waar Ds. A. Murray geboren werd.

Op den 12 Maart 1849 werd hij aangesteld als predikant van Bloemfontein, en Consulent van al de andere gemeenten in den Vrijstaat. In korten tijd had hij zijn uitgestrekte parochie

bezocht en kennis gemaakt met al de verstrooide geloofsgenooten in dat ruime arbeidsveld. Hij deed zelfs eene of twee reizen om den Transvaalschen uitgewekenen het Evangelie te verkondigen en de Sacramenten te bedienen. Ook op staatkundig gebied werd zijn invloed gevoeld; want toen de Britsche regeering hare hand terugtrok van den Vrijstaat, werd hij met Dr. Fraser door het publiek afgevaardigd naar Engeland, ten einde de zaak in Downingstraat te bepleiten. Die zending had niet het gewenschte gevolg. De Vrijstaat bleef gescheiden van de Kolonie, als eene vrije republiek. Reeds op den 30sten Januari 1854 werd eene proclamatie uitgevaardigd, waarin de Britsche regeering verklaarde dat zij "alle gezag en beheer over het gebied aan de andere zijde van de Oranje Rivier liet varen." Twee

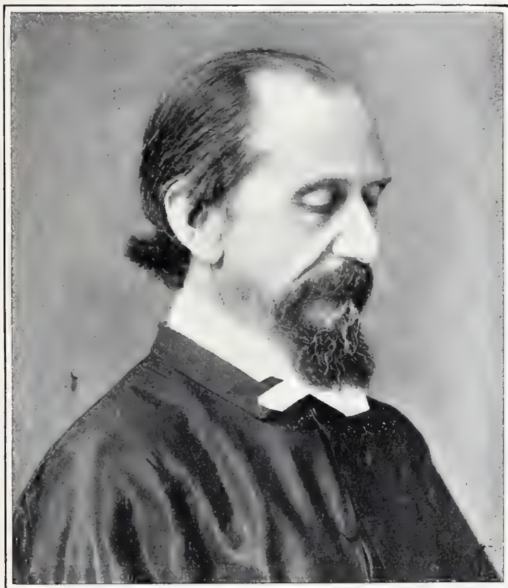

Ds. Andrew Murray.
Bij zijn terugkomst uit Europa als jonge predikant in 1848.

jaren te voren, d.w.z. in 1852 had Ds. Murray, vergezeld van Ds. J. H. Neethling van Prins Albert, op last van de Synodale Commissie, eene reis ondernomen naar de Transvaal. Er heerschte toen vrij algemeen, en op sommige plaatsen erg, eene vreeselijke koorts. Maar er was ook eene diepe, levendige en zich sterk openbarende behoefte aan Gods Woord. Beide leeraren waren jong, vol moed en geestdrift, en zeer gehecht aan elkander. Maanden lang brachten zij op deze evangelisatie-reis door, en het laat zich verstaan, dat hun arbeid met rijken zegen werd bekroond. Ds. Murray nam spoedig de plaats in onder de leeraren onzer Kerk welke hem toekwam. Zijn diepe ernst, zijn begaafdheid, zijn belangstelling in het waarachtig heil van Z. Afrika deden zich allerwege kennen. De Synode zan 1857 was in vele opzichten gewichtig. Aan de stichting der kweekschool werd toen de laatste hand gelegd, en de eerste Zending-Commissie onzer Kerk werd toen aangesteld. Dat Ds. A. Murray lid was van die Commissie bewijst welke achting de Synode voor hem koesterde. Wat hij voor de zending gedaan heeft weet een ieder. Als Moderator bewees Ds. Murray aan de Ned. Geref. Kerk uitnemende diensten. 't Was een gewichtig tijdperk in hare geschiedenis, toen de Synode van 1862 hem tot haar Voorzitter voor het eerst koos. De Burgers- en Kotzezaak kwam aan de orde. De Kerk moest voor de rechtbank hare handelingen verdedigen. Als haar rechtsgeleerde werd benoemd de heer F. S. Watermeyer, een advokaat van groote bekwaamheid. Doch zijn onverwachte dood kort voor de zitting van het Hof bracht de Kerk in groote verlegenheid. Wie zou zijne plaats innemen? Aller oogen waren op Ds. Murray gevestigd, en hij sprong in de bresse. Tegen den Procureur-Generaal van dien tijd—den heer Wm. Porter—moest hij de Kerk verdedigen. Hij deed het op meesterlijke wijze. Met welsprekendheid en tact, met zeggingskracht en ernst bepleitte hij zijne zaak. Rechter en advokaten werden zeer getroffen door zijne verdediging, en erkenden het opentlijk. Doch de Kerk moest het ontgelden. Het vonnis werd tegen haar geveld. Teleurgesteld, maar niet uit het veld geslagen, apelleerde de Synode naar den geheimen Raad in Engeland, en toen de uitspraak niet gunstig was en op zekere punten onduidelijk scheen werd Ds. Murray afgevaardigd naar Engeland om de rechten der Kerk te handhaven. Ook hierin slaagde hij niet. Dit een en ander echter droeg bij om den band tusschen hem en de Kerk hechter te maken.

Telkenmale — zeskeer — verkoos de Synode hem tot haar Moderator. Toen hij voor de eerste male tot die waardigheid gekozen werd,

was hij slechts 32 jaren oud. Zijn eerwaardige vader, Ds. Andrew Murray van Graaff-Reinet leefde destijds nog en was lid van die Synode. Het wordt verteld dat als de vader opstond om de vergadering toe te spreken, en hij, volgens gebruik zich tot den zoon in zijne betrekking als Moderator Synodi wendde, deze met gebogen hoofde opstond terwijl zijn vader

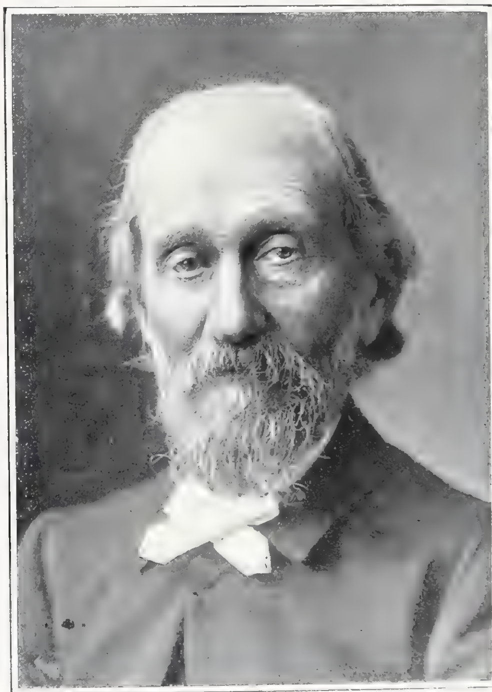

Ds. A. Murray, 20 jaar geleden.

aan het woord was. Toen Ds. Murray ten vierden male deze hooge Kerkvergadering als voorzitter had gediend, werd hem als blijk van hoogachting en liefde een gouden zakhorloge ten geschenke aangeboden met de betuiging van "de waardeering zijner voorkomendheid en vriendelijkheid bij het leiden der vergadering."

Ds. Murray verliet zijn eerste gemeente, Bloemfontein den 30sten April 1860, na aldaar 11 jaren lang werkzaam te zijn geweest. In zijn tweede gemeente, Worcester arbeidde hij van 27 Mei 1860 tot Nov. 1864. Zijn intreerede in de Kaapstad den 10den Nov. 1864 was over de woorden uit Markus 1: 7, 8. In 1871 verwisselde hij de hoofdstad voor Wellington waar hij ruim 24 jaren arbeidde als herder en leeraar der gemeente. Ds. Murray was gehuwd met Mej. Emma Rutherford—eene vrouw in wie de Heere hem één trouwe hulpe en Godzalige gezellin schonk en met wie hij samenwerkte tot 1905 toen de Heere haar wegnam en tot hoogeren dienst opriep.

Vatten wij het leven van Ds. Murray samen, dan kunnen wij met drie woorden zijn arbeid kenmerken: *Veelzijdigheid, ernst, geloofsmoed.* Zijn geestelijke ervaring, zijn godzalige wandel, zijn diepe schriftkennis, zijn ernst en ijver, hebbèn een overvloedigen zegen over hemzelven en duizenden over de wereld heen gebracht. Groot is het getal dergenen in Zuid Afrika die hij door zijn woord tot den Heiland heeft gevoerd en die hij vooruit heeft gebracht in de kennis van wat Christus in en door de zijnen tot stand wil brengen. En ook buiten de grenzen van Zuid Afrika schonk God door hem een rijken zegen aan velen. Als *schrijver* heeft hij eene Europeesche vermaardheid. Zijne boeken over het geestelijke leven worden bij duizendtallen in bijna alle deelen van

Dr. A. Murray op gevorderden leeftijd.

Europa verspreid. Daardoor zoowel als door zijne Speciale Evangelie-prediking en zijne toespraken op Conferentiën is hij de geliefde leidsman voor duizenden over de wereld heen geworden. En nog gaat hij met onverminderde werkkracht voort om door mond en pen de dingen te verkondigen, waarvan God bij toeneming zijn hart vervult.—Hoe een man als Ds. Murray ook in het buitenland gewaardeerd wordt blijkt o.a. ook hieruit, dat hem den graad van Doctor in de Godgeleerdheid werd aangeboden—eene eer die hij zich niet dan alleen bij herhaalde aanbieding liet welgevallen.

In Juli 1905 werd Ds. Murray door een vrij ernstige ongesteldheid aangetast, waarvan hij wel gedeeltelijk herstelde maar ten gevolge waarvan hij zich genoodzaakt en geroepen heeft gevoeld om als dienstdoende predikant af te treden. Wij vertrouwen dat zijne laatste jaren rijk mogen zijn aan vruchtbaren arbeid. Rustjaren zullen het niet zijn; want hoewel de oude vader niet meer doen kan wat hij eens doen kon, blijft hij nog steeds de ijverige werker—getuige daarvan zijn onlangs uitgegeven werkje "The Kingdom of God in South Africa."

(36) Ds. George William Stegmann, 1867–1880.—De opengevallen plaats ontstaan door het aftreden van Dr. A. Faure, werd aangevuld door den Eerw. Proponent, G. W. Stegmann, Jr., die de eerste kweekeling uit de Kweekschool te Stellenbosch was om predikant in de hoofdstad te worden. Hij was een man van diepe godsvrucht en groote bekwaamheid. Zijne bevestiging vond plaats den 11den October

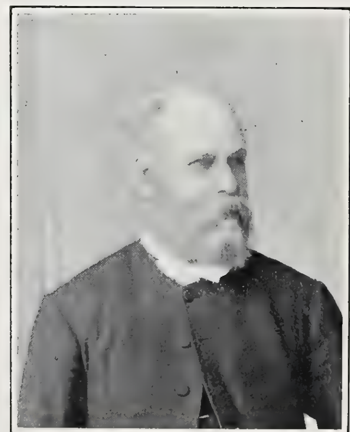

Ds. G. W. Stegmann.

tijdens de zitting der Synode in 1867. Prof. John Murray hield de ordeningsrede over 2 Cor. 4: 10. Den volgenden Zondag avond hield de bevestigde zijn intree-rede over Openb. 1: 8, "eene rede" schrijft iemand "zoo schitterend als de woorden grootsch zijn, schitterend als een regen van meteoren of als vuurpijlen die in donkeren nacht worden afgeschoten." Ds. Stegmann arbeidde 14 jaren

De Roggebaai Kerk.

Eerw. J. B. C. Knobel.

met zegen in de gemeente. Gedurende dien tijd vond er eene opwekking plaats. Op zijn verzoek was Ds. S. Hofmeyr van Montagu overgekomen tot het houden van speciale diensten. En die speciale arbeid droeg rijk gezegende vruchten. Tot groote droefheid nam Ds. Stegmann in 1880 een op hem herhaald beroep naar Oudtshoorn aan. Als reden voor dien stap gaf hij te kennen dat het hem onder het collegiale stelsel niet mogelijk was met vrucht in de gemeente te arbeiden zonder een bepaalden werkkring. Zondag, 4 Juli, nam hij afscheid van de gemeente met de woorden uit Hebreën 13 : 8. Te Oudtshoorn arbeidde hij tot 1891 toen hij den 17den Nov. dat jaar te Oudtshoorn ontsliep op zijne terugreize van Mashonaland waarheen hij op last der Synode was gegaan.

Dr. William Robertson.

(37.) Dr. WILLIAM ROBERTSON, D.D., 1872–1879.—De jonge heer William Robertson, tegen het begin der laatste eeuw in Schotland geboren, kwam naar Zuid Afrika in 1822 op verzoek van Dr. George Thom van Caledon, in dienst van 't Gouvernement, als onderwijzer te Graaff-Reinet, waar hij 5 jaren in die betrekking werkzaam was. In 1828 begaf hij zich weder naar zijn vaderland en studeerde aan de Hoogescholen te Aberdeen en Edinburg en ook voor eenige maanden te Utrecht in Nederland in de theologie. In 1831 als predikant gelegitimeerd kwam hij kort daarop naar Zuid Afrika terug. Zijn eerste gemeente was Clanwilliam (1831–1833), zijn tweede Swellendam waar hij 38 jaren arbeidde. In 1872 nam hij het beroep naar de Kaapstad tot opvolger van Ds. A. Murray, die naar Wellington vertrokken was, aan. Zijne bevestiging vond plaats den 11den April 1872 bij welke gelegenheid hij zijn intreerede leverde over Richteren 3 : 20 : "Ik heb Gods Woord aan U." Dr. Robertson was een onvermoeid werkzame man. Hij arbeidde met grooten ijver en merkbaren zegen in de gemeente tot April 1879 toen hij wegens ongesteldheid zich gedrongen gevoelde zijn geliefkoosd ambt neer te leggen en emeritus te worden, na 48 jaren in de Evangelie-bediening werkzaam te zijn geweest. Zijn lichamelijke toestand verhinderde hem een behoorlijke afscheidsrede te houden, maar hij richtte in geschrifte een afscheids-woord tot de gemeente, waarin hij o.a. dit zeide: "Al ben ik niet langer in den onmiddelijken dienst der gemeente, ik hoop zoo lang het den Heere behaagt om mij in het leven te sparen, in haar midden te blijven wonen; en het zal mijn trachten zijn al wat in mijn vermogen is, tot haar heil aan te wenden." Hij ontsliep den 24sten November 1879 aan zijn woning in de Strand Straat waar zijne achtergeblevene weduwe nog woonachtig is.

Dr. Robertson heeft der kerke uitnemende diensten bewezen. Twee malen diende hij haar als Moderator en van 1862 tot 1879 als Scriba Synodi. Hij was een der oprichters en voorstanders van de Kweekschool te Stellenbosch. In 1860 werd hij naar Europa afgevaardigd om leeraren voor onze Kerk te zoeken. In 1848 werd hij door de Synodale Commissie aangesteld om "in vereeniging met den Praeses der Synode, Dr. P. E. Faure de uitgewekene boeren (Voortrekkers) ten noorden van de Oranje Rivier te bezoeken, onder hen het Evangelie te verkondigen en verder alles aan te wenden ter bevordering van hunne geestelijke belangen."

(38.) Ds. GILLES VAN DE WALL 1874–1875. Ds. van de Wall werd in het jaar 1828 te

Arnhem in Nederland geboren. In zijne jongelingsjaren vertrok hij naar Amerika, alwaar hij aan het Seminarie der Ned. Ger. Kerk in Amerika tot de Evangeliebediening werd opgeleid, en in 1856 tot leeraar dier Kerk werd

Ds. G. van de Wall.

bevorderd en bevestigd. In het jaar 1860 op bezoek zijnde in Holland, ontmoette hij Dr. Robertson, en na kennis genomen te hebben van de behoefte aan predikanten in Zuid Afrika, besloot hij herwaarts te komen. In 1862 werd hij te Bloemfontein tot leeraar bevestigd, en in 1870 werd hij de opvolger van wijlen Ds. van der Lingen aan de Paarl. Alhier arbeidde hij, met eene tusschenpoozing van ongeveer een jaar (gedurende welken tijd hij in de gemeente Kaapstad als leeraar stond, doch weer teruggeroepen werd naar zijn vorige standplaats) tot in het begin van het jaar 1895, toen hij wegens lichaamszwakheid zijn emeritaat verkreeg. Bij zijne bevestiging in de Kaapstad in 1874 preekte hij over Hand. 9: 20. Bij zijne aanname in 1875 van het beroep naar zijn vorige gemeente, maakte hij bekend dat hij daartoe had besloten omdat de Paarlsche gemeente zoo vele beroepen te vergeefs had uitgebracht en het hoogst twijfelachtig was of een ander leeraar een beroep naar die gemeente zou aannemen. Zijn afscheidsrede, den 7den Februari, was over Rom. 15: 33. Tusschen de jaren 1880—1883, diende hij de Kerk als Moderator Synodi. Op den 2den Januari, 1896, ging hij zijn eeuwige rust in.

(39.) Ds. Anton Daniel Luckhoff, 1875–1886.—Ds. Luckhoff destijds predikant te Colesberg werd beroepen als opvolger van Ds. v.d. Wall. Hij nam het beroep aan en werd den 25sten Juni 1875 bevestigd door Ds. S. W. Stegman die de bevestigingsrede hield over Hosea 12 : 14. De intree rede van den nieuwen leeraar was over de woorden uit Hand. 17: 9 en 10. In 1880 besloot de Kerkeraad op verzoek van Ds. Luckhoff aan hem het gebruik van de Nieuwe Kerk met een bepaalde wijk toe te staan voor zoo lang hij leeraar in de Kaapstad zou blijven. In de Nieuwe Kerk arbeidde hij dan afzonderlijk tot 1886 toen hij naar Durbanville ging. Zijn afscheidsrede den 5den December in de Groote Kerk was over 1 Pet. 5: 10 en 11, en in de Nieuwe Kerk over Ps. 27: 10. (Voor portret van en uitvoeriger bericht aangaande Ds. Luckhoff zie onder Durbanville.)

(40.) Ds. Johannes Jacobus Kotze, G.zn., D.D., 1880—1899.—Ter aanvulling van de vacature ontstaan door het emeritaat van Dr. Robertson, werd Dr. J. J. Kotzé van Richmond beroepen. Hij nam het beroep aan en werd op den 4den Januari 1880 door Ds. A. D. Luckhoff bevestigd. De bevestigde leverde zijne intreerede naar aanleiding van Gal. 1 : 11, en arbeidde in de Kaapstad tot den 4den December 1899, toen hij zijne eeuwige rust inging. Dr. Kotzé was een man, die door zijne gehechtheid aan de leer en de gebruiken der Kerk, door zijne voorliefde tot Presbyteriaansche beginselen en door zijn helder begrip van Kerk-recht en Kerkelijke wetten een grooten invloed heeft uitgeoefend. Wij laten hier een korte levensschets over hem volgen:—Dr. Kotzé werd den 8sten September 1835 in de Kaapstad geboren. Hij genoot zijne opvoeding in het "Nut van 't Algemeen"—in die dagen eene van de beste scholen in ons land. Van daar ging hij naar het Zuid Afrikaansche Athenæum (S. Afr. College), waar hij de bekwame leiding genoot van Dr. Dale, toen

een der meest gewilde professoren aan die Inrichting. Ten jare 1854 vertrok de jonge Kotzé naar Europa, om aan de Hoogeschool te Utrecht in Holland zijne letterkundige studien voorttezetten, ten einde later aan de Theologie zich te wijden. Kort na zijn aan-

Dr. J. J. Kotze (1880-1899).

komst in den vreemde legde hij de noodige propaedeutische examina met lof af. Zijn zwakke gezondheidstoestand verhinderde hem voor graden in de letteren te studeeren, ofschoon het hem was gelukt het groot Mathesis examen voor de letteren vereischt met lof afteleggen. Hij oordeelde het dus raadzaam zijn Theologische loopbaan te voleindigen, zonder verder zijne krachten aan de letterkunde te wijden. Na tot Kandidaat in de Theologie te zijn bevorderd, werd weldra het Doctoraal examen met goed gevolg afgelegd, zoodat hij den 25 Januari 1861 als Theologiae Doctor met lof promoveerde, en wel na zijne openbare verdediging eener dissertatie over *Lactantius*. Intusschen had hij de Universiteit van Heidelberg in Duitschland bezocht, om zich in het Duitsch te oefenen, en ook de Theologische lessen van Umbreit, Hundeshagen, en Rothe bijtewonen. Ook Genève in Zwitserland werd door hem bezocht, alwaar hij gelegenheid had zich in 't Fransch te oefenen. Eene reis naar N. Amerika werd mede in dien tijd door hem ondernomen. Na het afleggen van het Doctorale Examen kreeg hij het aanbod van werkzaam te kunnen zijn aan de Vrije Schotsche Kerk te Amsterdam, aan welks hoofd Dr. Schwartz toen stond. Door het overlijden van Da Costa, die de lessen in de Theologie had gegeven, was er eene tijdelijke vacature ontstaan. Dat werk moest Dr. Kotzé voortzetten. Hij wees het aanbod echter van de hand, omdat hij de overtuiging had van in 't Vaderland te moeten arbeiden. In de Kaap aangekomen wilde men, dat hij als hulpprediker voor wijlen Dr. Abraham Faure in de hoofdstad zou blijven. Een verzoek van gelijken aard kwam van de Evangelisch-Luthersche Kerk, die hem als leeraar begeerde. Met het oog echter op zwakken gezondheidstoestand besloot hij het beroep naar Richmond aantenemen. Aldaar arbeidde hij tot het jaar 1879, toen hij naar de Kaapstad beroepen werd. Doch in 1877 werd het hem andermaal vergund Europa, benevens Egypte en Palestina, met een edelmoedig lid zijner gemeente te bezoeken. Zijn verblijf te Richmond droeg bij tot volkomen herstel zijner gezondheid. Van de hand van Dr. Kotzé zijn verschenen, benevens eenige brochures over kerkelijke questies, eene uitgave van de belijdenisschriften onzer Kerk, met geschiedkundige toelichting, en de "Beknopte geschiedenis van de Ned. Hervormde Kerk aan de Kaap de Goede Hoop, volgens nagelaten manuscript van Mr. J. de Wet." Als voorzitter van den Senaat van het Zuid Afrikaansche College oefende Dr. Kotzé invloed uit op de opvoeding van de zonen des lands, en als eerste predikant van de gemeente onzer Kerk in de Kaapstad had hij overvloedige gelegenheid de belangen dier Kerk te behartigen. De Synode van 1890 koos hem tot haar Actuarius in de plaats van Ds. A. D. Luckhoff, die bedankt had. Ook als examinator bij Kerkelijke examina en als lid van verschillende Kerkelijke Commissies heeft hij der Kerk menige belangrijke dienst bewezen.

(41.) Ds. ABRAHAM ISAAC STEYTLER, van 1881.—Na het vertrek van Ds. Stegmann in 1880 bleef de betrekking van tweeden predikant eenige maanden vacant. Gedurende dien tijd werden de diensten van den vertrokken leeraar getrouw waargenomen door den emeritus leeraar Ds. PIETER ROUX wiens hulpvaardigheid der gemeente reeds voorheen en ook daarna tot grooten dienst is geweest. Tegen het einde des jaars nam Ds. A. I. Steytler van Uitenhage, die reeds twee malen tevoren een beroep naar de Kaapstad ontvangen had, tot groote blijdschap der gemeente de beroeping aan. Zijne bevestiging vond plaats Vrijdag den 14den Januari 1881. Den Zondag daarop hield hij zijne intree-preek over Rom. 1 : 18 en bepaalde de aandacht der gemeente bij het *doel*, den *aard* en den *eisch* van het Evangelie van Christus. Sedert dien tijd is hij met zegen werkzaam in de moeder gemeente. Tevoren arbeidde hij te Uitenhage (1863–1889). Ds. Steytler is een man van vastberaden karakter en sterken wil. Hij is Voorzitter van den Raad van Curatoren van 't Theologisch Semi-

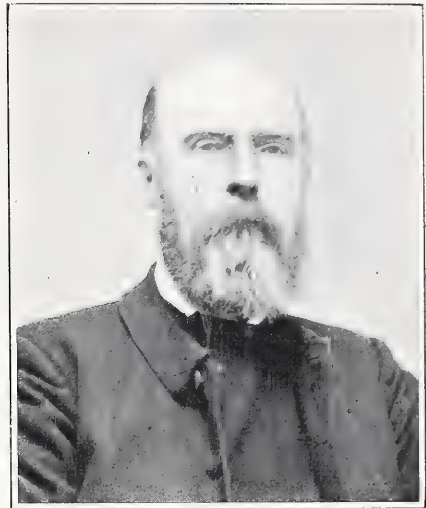
Ds. A. I. Steytler.

narie en van de Kerke Kantoor Commissie. Hij is 23 jaren lang Secretaris geweest van 't Curatorium van de Normaal School. Hij is de Stichter van het Riebeek College (1877); en de gemeente Steytlerville, die naar hem heet, werd door hem in 1876 gesticht. De eerste Vergadering van den Federalen Raad der Kerk in Maart 1907 te Pretoria gehouden, koos hem tot haar Voorzitter.

(42.) Ds. Christoffel Frederic Jacobus Muller, B.A., 1887–1890.—Ds. Muller van George werd den 10den Maart 1887 bevestigd tot opvolger van Ds. Luckhoff. Naar aanleiding van Hand. 5: 20 hield hij zijne intreerede in de Boven (Nieuwe) Kerk waar hij bijna uitsluitelijk arbeidde tot 1890, toen de gemeente die door hare kerkelijke voorrechten genoot, niet dan na een langen strijd, tot eene afzonderlijke gesticht werd en hem tot haar eersten leeraar beriep. (Voor portret van en uitvoeriger bericht omtrent Ds. Muller zie onder Stellenbosch.)

(43). Ds. Adriaan Moorrees, 1892–1895.—In Juni 1892 werd Ds. Moorrees, destijds predikant te Richmond tot derden leeraar in verband met de Groote Kerk, Kaapstad beroepen. Tot aller blijdschap nam hij het beroep aan en vond zijne bevestiging den 11den September 1892, plaats. Ds. Steytler hield eene indrukwekkende bevestigings-rede over Rom. 10: 17, terwijl de bevestigde zijn intreerede hield naar aanleiding van Rom. 1: 16, en op de *wonderbare kracht*, den *goddelijken oorsprong*, den *zaligen invloed* en de *algemeene bestemming* van het Evangelie wees. Ds. Moorrees beijverde zich zeer in het geestelijk belang der gemeente vooral door herderlijk bezoek en dat niet het minst in de Hanover Straat wijk waar schrijver dezes thans arbeidt en waar er tot van toe met veel waardeering hem en zijn arbeid gesproken wordt. In 1895, dank vooral aan het onbevredigende van het collegiale stelsel, nam hij een beroep naar de Paarl aan, waar hij werkzaam bleef tot 1907 toen hij zich de keuze van Professor aan de Kweekschool te Stellenbosch liet welgevallen. De Synode van 1897 en van 1903 kozen hem tot haar Assessor en die van 1906 tot haar Moderator. (Voor portret van Ds. Moorrees zie bl. 38.)

(44.) Ds. Charles Smith Morgan, 1893-1896.—In 1893 begon onze Kerk een zelfstandig werk onder de melaatschen op Robben Eiland. Afzonderlijke Kerkgebouwen voor de mannen en vrouwen afdeelingen werden opgetrokken en

Ds. C. Morgan.

ingewijd. Aan Ds. C. S. Morgan komt de eer toe de eerste vaste leeraar te zijn geweest om het zelfverloochenend werk onder de ongelukkigen te doen. Zijne bevestiging als 4de leeraar der gemeente Kaapstad met specialen werkkring op Robbeneiland vond plaats in de Groote Kerk op 1 Aug. 1893. Ds. Moorrees hield de bevestigingsrede waarop de bevestigde een treffend woord sprak, waarin hij aantoonde dat het werk van de geestelijke verzorging der melaatschen *noodzakelijk*, moeielijk en *hoogst belangrijk* is. Ds. Morgan arbeidde op het Eiland met zegen en nauwgezetheid tot 1896 toen hij tot leedwezen van velen bedankte.

(45.) Francis Xavier Roome van 1895.—De bevestiging van Ds. Roome tot 6den leeraar der gemeente Kaaptad met specialen werkkring in de Hanover straat Wijk vond plaats in 1895. Hij hield zijn intreerede tot de gemeente naar aanleiding van 1 Cor. 1: 23, en arbeidde in haar midden tot Maart 1903, toen hij naar Maitland ging, welke laatste plaats hij kort daarop bij de bedanking van Ds. J. du Plessis, voor Zeepunt, waar hij nog werkzaam is, ver-

wisselde. Zijn opvolger in de Hanoverstraat was de Eerw. ANDRIES DREYER, die 16 maanden te IJzerplaat–Maitland gearbeid had en die den 12den Maart 1903 in de Hanoverstraat Kerk door Ds. J. P. van Heerden die naar aanleiding van Hand. 13 : 2 preekte bevestigd en met oplegging der handen door 14 aanwezig zijnde leeraren geordend werd.

Ds. F. X. Roome.
Te Hanover-straat, Kaapstad, 1895-1903.
Te Zee Punt sedert 1903.

Eerw. A. Dreyer.
Te Maitland, 1901-1903.
Te Hanover-straat, Kaapstad, van 1903.

Ds. Z. J. de Beer.

(46.) Ds. ZACHARIAS JOHANNES DE BEER, van 1895.—Ds. De Beer van 1887 tot 1895, predikant te George werd den 19den December 1895 als 5de leeraar der gemeente Kaapstad bevestigd met specialen werkkring in de Papendorp (Woodstock) wijk. Zijne intreerede was over 2 Cor. 2: 15, 16. Gedurende zijne bediening te Woodstock werd de nieuwe kerk—een geschenk van wijlen den heer J. C. Hofmeyr—gebouwd en den 10den Maart 1898 door den HoogEerw. Prof. N. J. Hofmeyr ingewijd.

(47.) Ds. LOUIS HUGO, van 1897.—Ds. Hugo werd den 29sten September 1897 in de Groote Kerk bevestigd tot leeraar der gemeente Kaapstad met specialen werkkring onder de melaatschen op Robben Eiland. Dr. Kotze hield de bevestigingsrede naar aanleiding van 1 Cor. 4 : 2. Het werk op het eiland is moeilijk doch geenszins ongezegend; het verdient de gedurige ondersteuning van de geheele Kerk.

(48.) Ds. JOHANNES PETRUS VAN HEERDEN, B.A., van 1899.—De bevestiging van Ds. van Heerden tot 3den leeraar der gemeente had plaats op den 25sten Januari, 1899. Ds. (nu Prof.) C. F. J. Muller hield de bevestigings-

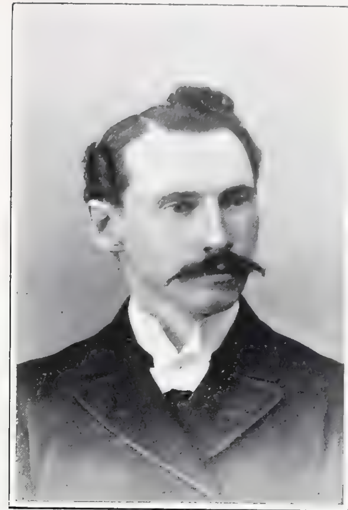
rede naar aanleiding van Matt. 4 : 17. Na de bevestiging hield de bevestigde zijne intreepreek tot tekst kiezende 1 Cor. 4 : 1 en 2. Ds.

Ds. L. Hugo, Robben Eiland.

van Heerden begon in 1884 zijn loopbaan als predikant in de Hanoverstraat Kerk in de betrekking van hulpprediker der gemeente Kaapstad. In 1885 ging hij naar Steynsburg waar hij twee jaren arbeidde. Van 1887 tot 1893 stond hij te Tarkastad en van 1893 tot 1898 te Richmond. Sedert zijn 10 jarig verblijf en werk in de Kaapstad, heeft hij zich steeds geroepen gevoeld voor beroepen telkenmale op hem door de belangrijkste buitengemeenten uitgebracht, te bedanken. De gemeente is hiervoor ten hoogste dankbaar. Hij wordt alom geacht en bemind en werkt met zegen vooral onder de jonge menschen en kinderen aan wie bij bijzondere aandacht besteedt. De Synode van 1903 koos hem tot haar permanenten Actuarius. In die betrekking is hij lid van de voornaamste Synodale Commissiën. (Voor portret van Ds. v. Heerden zie bl. 38.)

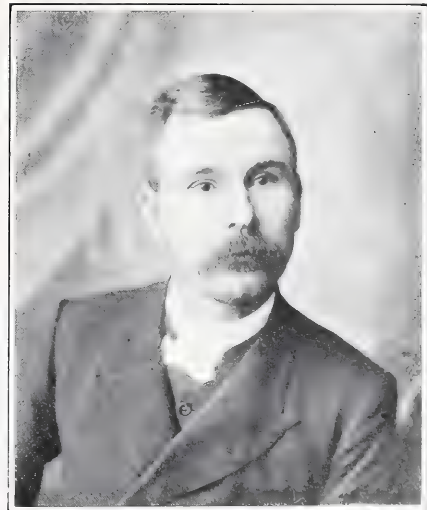
(49.) Ds. Johannes du Plessis, B.A., B.D., 1899–1903.—Ds. du Plessis werd den 1sten Maart 1899 bevestigd als 7de leeraar der gemeente Kaapstad. Ds. A. D. Luckhoff van Durbanville hield de bevestigingsrede naar aanleiding van Luk. 12 : 42, 43 en de bevestigde sprak zijn intreerede uit over 1 Kon. 22 : 14. Ds. du Plessis arbeidde in de wijk Zee Punt tot 1903 toen hij tot Algemeenen Zending Secretaris onzer Kerk gekozen werd.

Ds. J. du Plessis, B.A., B.D.
Onze Algemeene Zending Secretaris.

In deze betrekking is hij heden nog met zegen werkzaam.

(50.) Ds. Barend Johannes Haarhoff, M.A., Ph. Dr., van 1905.—De bevestiging van Dr. Haarhoff als leeraar der gemeente Kaap-

Dr. B. J. Haarhoff.

stad met specialen werkkring in de wijk Maitland vond plaats den 25sten Mei 1905. Reeds twee jaren te voren had hij als hulpprediker daar gearbeid. Hij werd den 25sten Juni 1903 in de Papendorp Kerk door Prof. C. Muller bevestigd en hield zijn intreerede bij die gelegenheid naar aanleiding van Joh. 4 : 34.

kanten- Pensioen- Fonds en als Lid van vele andere Synodale Commissien. Wijlen de heer J. C. HOFMEYR heeft aan de gemeente een groot legaat van £73,000 gelaten, waardoor de Kerkeraad in staat is gesteld geworden om zijne werkzaamheden in verband met godsdienst en opvoeding aanmerkelijk uit te

De Observatory Kerk.

Ds. G. J. du Plessis, B.A., B.D.

(51.) Ds. GERRIT JOHANNES DU PLESSIS, B.A., B.D., van 1906.—Ds. du Plessis die zijne theologische opleiding in Schotland ontvangen heeft, werd den 9den October 1906 als 7de leeraar der gemeente Kaapstad bevestigd met specialen werkkring te Observatory Weg. Ds. A. McGregor hield de bevestingsrede naar aanleiding van Matt. 13 : 52. Met de stichting van deze wijk heeft de Eerw. BAREND PIENAAR der gemeente goede diensten bewezen en daar met zegen een geruimen tijd lang gearbeid.

Wij geven hier de portretten van twee mannen, wier namen in verband met de geschiedenis der gemeente Kaapstad aller vermelding waardig is. Wij bedoelen wijlen den heer G. C. GIE die velen jaren lang de gemeente eerst als diaken en later als ouderling getrouw gediend heeft en die gedurende eene reeks van jaren lid der Hoog-Eerw. Synode geweest is en ook dat lichaam trouw en ijverig gediend heeft in zijne betrekking als Quæstor van het Predi-

breiden. Ook heeft de heer Hofmeyr aan andere kerkelijke en philanthropische inrichtingen aanzienlijke sommen vermaakt.

Wijlen Oud. G. C. Gie.

Wijlen Eerw. P. Smeer.

Zendeling Leeraar te Woodstock 1831-1896.
Scriba van de Gemeente, Kaapstad, 1882-1898.
Geboren in Holland, 24 Mei, 1822.
Overleden 8 Februari, 1898.

Wijlen de heer J. C. Hofmeyr.

Die £73,000 aan de Gemeente Kaapstad heeft nagelaten.

DE EERSTE SYNODE DER KERK.

In het jaar 1660 treffen wij in de Kaapkolonie slechts éene gemeente aan, gevestigd in de Kaapstad, zonder eenen vasten Leeraar. Tegen het einde der 17de eeuw vindt men er drie; in de Kaapstad dagteekenende van het jaar 1660; te Stellenbosch van het jaar 1684; en aan de Paarl (Drakenstein) van het jaar 1685. In den loop der 18de eeuw werd dit getal met nog vier vermeerderd—te Zwartland, 1744; te Tulbagh, 1745; te Graaff-Reinet, 1792; en te Swellendam, 1794. Nog vóór de eerste Synodale Vergadering in 1824, zijn opgericht de gemeente Caledon, in 1810; George, 1812; Uitenhage, 1817; Cradock, Somerset en Beaufort, 1818; Worcester, 1820.

Reeds in de jaren 1710 en 1711, gevoelden de Predikanten der Gereformeerde Kerk, toen het eenige Kerkgenootsehap alhier, de noodzakelijkheid van eene Algemeene Kerkvergadering, bestaande uit afgevaardigden van de reeds gevestigde gemeenten. Men had hierover eene briefwisseling gehouden met de regeering in Nederland, doch daar men meende dat dit de Amsterdamsche Classis (ring) niet zou behagen, werden de Kaapsche Predikanten geraden daarop niet al te stellig aantedringen. Echter vindt men in de Resolutien der Kaapstadsche Kerk, dat er zoodanig eene Gecombineerde Kerk Vergadering is gehouden in de jaren 1755 en 1756. Doch dit was niet welgevallig aan de Moeder Kerk en werd derhalve gestaakt.

Toen deze volkplanting nog met de Nederlanden was vereenigd, sorteerde de Koloniale Kerk onder de Classis van Amsterdam. Sedert zij, echter, onder de regeering van Engeland was gebracht, waren de gemeenten onafhanke-

lijk, zoowel van de Moeder Kerk als van elkander, en konden kerkeraden, leeraars en gemeenteleden zich bij geen hooger Kerkelijk lichaam vervoegen.

Zoo leefde men voort tot het jaar 1824. In dat jaar deed de Kaapstadsche Kerkeraad bij Zijne Excellentie Sir Charles Somerset, Hoofdgebieder der Kolonie, aanzoek om vergunning ten einde eene Algemeene Kerkvergadering of Synode bijeen te roepen. In dat aanzoek werden de volgende beweegredenen genoemd: "dat daar bij het wegvallen van andere vroeger bestaande steunsels, de Kerk nu eenigermate aan zichzelve is overgelaten, en in Kerkelijke zaken, hetzij leer of plicht betreffende, Kerkraden geen hooger gericht hebben om zich daarbij te vervoegen—iets te nadeeliger en gevaarlijker, daar dit Kerkelijk Genootschap meer en meer toeneemt, en er ook inmiddels verschijningen hebben plaats gevonden van andere godsdienstige gezindheden, in deze Volkplanting te voren niet bekend, dewelke ofschoon nog niet regtstreeks, nogtans eventueel zouden kunnen strekken, om de bij ons vastgestelde orde van zaken omvertewerpen."

Dit verzoek toegestaan zijnde, werd op den 2den November 1824, de eerste Vergadering geopend van de Synode der Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika.

In deze eerste Synode hadden zitting van Kaapstad, de Eerwaarde Heeren Heinrich von Manger, J. C. Berrangé, A. Faure en de Ouderlingen Hendrik de Jongh en J. H. Hofmeyr, senr.; Stellenbosch, de Eerw. Heer Meent Borcherds en Ouderling J. C. Faure; Paarl, de Eerw. Heer Tobias Herold en Ouderling P. T. Blignault; Tulbagh, Ouderlingen Pieter Conradie en Johan Diederick Mohr; Graaff-Reinet, de Eerw. Heer A. Murray; Zwellendam, de Eerw. Heer Cornelis Moll; Caledon, de Eerw. Heer G. Thom en Ouderling D. F. du Toit; George, de Ouderling C. L. Campher; Uitenhage, de Eerw. Heer Alex Smith; Cradock, niemand; Somerset, Eerw. Heer Jan Spijker en Ouderling D. J. Morkel; Beaufort, (vacant); Worcester, Eerw. Heer Henry Sutherland en Ouderling J. du Toit; Zwartland, de Eerw Heer J. Schultz—22 leden.

Tot Moderatoren van deze eerste Synodale Vergadering werden benoemd de Eerw. Heeren J. C. Berrangé en M. Borcherds, welke laatste tevens als Secretaris fungeerde. Ds. Berrangé hield de openingsrede die met deze woorden eindigde: "Dat wij dan met eenparigen schouder de Arke des Heeren dragen! Dat onze onderlinge omgang en samenleving het merkteeken vertoone van Gezanten van Jezus Christus; dat wij in onze verkeering met anderen het Heilig Evangelie, hetwelk wij prediken, eer aandoen—en vooral in geen ding zoo binnen als buiten deze Vergadering, aanstoot mogen geven, maar wandelen, gelijk het den Heiligen betaamt. En daartoe zij God met ons en gebiede over ons werk den zegen en over ons het leven nu en in alle eeuwigheid."

Benevens de Predikanten en afgevaardigde Ouderlingen, hadden in de Synode ook zitting de twee Heeren Commissarissen Politiek, de Hoog-Ed. Achtb. Heer Sir John Truter, en de Wel-Ed. Heer Petrus Johs. Truter, Oud Lid van den Ed. Achtb. Raad van Justitie. Genoemde Commissarissen waren de vertegenwoordigers der Regeering, en moesten bij de behandeling van zaken tegenwoordig zijn om te beletten dat besluiten zouden worden genomen tegen de belangen der Regeering of in strijd met de wetten des lands.

Om over al de belangrijke besluiten, die in deze eerste Synode onzer Kerk werden genomen, uitteweiden, zou te veel ruimte vereischen. Van belang is het echter te vernemen dat reeds op den 9den November, 1824, "de Hoog-Eerw. Praeses eene Commissie voorsloeg tot het maken van een plan voor de oprichting eener Theologische Kweekschool, welk voorslag eenparig werd aangenomen."

De Vergadering had veertien zittingen, en werd op 18 November, 1824, op plechtige wijze met dankzegging tot God gesloten door den Moderator met een treffende rede naar aanleiding van de gelijkenis van "het mostaardzaad," Matt. 13: 31, 32. Aan het einde der verrichtingen werd ook het woord gegeven aan den eersten Commissaris Politiek, Sir John Truter. Hij gaf een korte opsomming van al de werkzaamheden der Synode en eindigde zijn toespraak met deze woorden:—"Ik besluite deze Algemeene Synode der Hervormde Kerk in Zuid Afrika, met den hartelijken wensch, dat de Alzegenaar uwen arbeid met Zijnen dierbaren zegen moge bekroonen—dat de vruchtgevolgen daarvan van geslachte tot ge-

slachte onder ons mogen worden voortgeplant —dat in het bijzonder de uitbreiding van het Rijk van Christus mede daardoor moge worden bevorderd—en dat vooral onze Hervormde Kerk in de Bestuurders van dit Land, onafgebrokene Christen Vrienden en Beschermers moge ontmoeten."

Wat is er niet al gebeurd op kerkelijk gebied sedert 1824? Van de Hoog-Edel. Achtb. Heeren Commissarissen Politiek is de Kerk gelukkig ontslagen, doch men heeft in de plaats gekregen de Ordonnantie No. 7 van 1843 (bij ons goed bekend als de "Kerk Ordonnantie"), waardoor de Kerk aan zekere banden werd gelegd. Op verzoek van de Synode van 1897, werd door het Parlement van 1898, de Kerkelijke Ordonnantie No. 7 van 1843 zoodanig geamendeerd dat alle twijfel weggenomen werd of de Ned. Geref. Kerk zich uitbreiden mocht buiten de limieten van deze Kolonie; dat de ware en juiste Belijdenisschriften der Kerk gesteld werden in plaats van zekere Belijdenisschriften onjuist of onvolledig aangehaald in de oorspronkelijke Ordonnantie, en dat aan de Synode macht gegeven werd Sectie 7 van de Ordonnantie van tijd tot tijd te veranderen en te emendeeren. Deze emendatie Acte werd door de Synodale Vergadering van 1903 goedgekeurd en op haar verzoek door den Gouverneur tot wet geproclameerd.

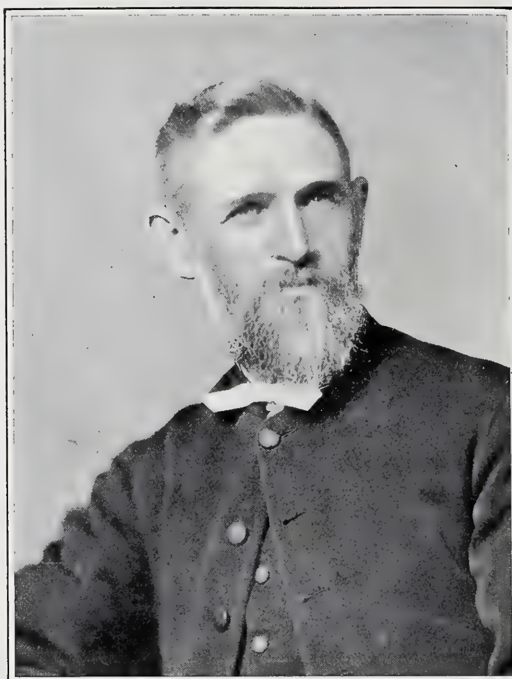
De 14 gemeenten van 1824 zijn aangegroeid tot zoo wat 232, terwijl het ledental der Synode in 1906 over de 250 heeft bedragen.

Handteekeningen van den leden der eerste Synode, 1824.

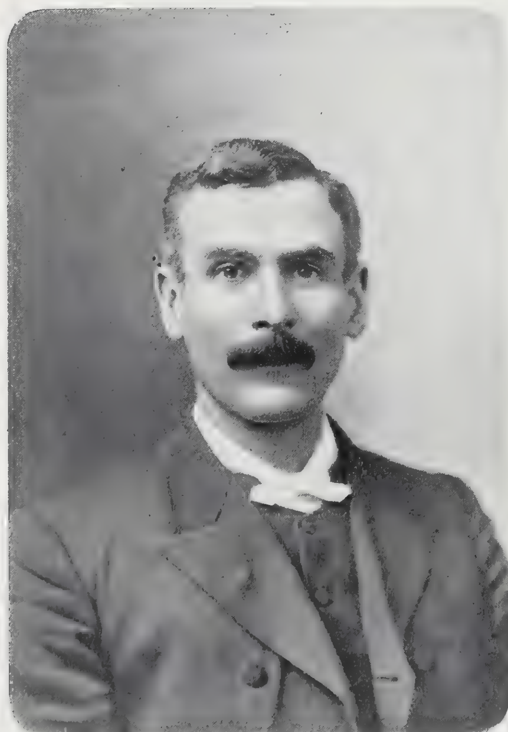

Ds. A. MOORREES (Moderator Synodi 1906), Predikant te Kaapstad, 1892-1895.

Ds. D. S. BOTHA (Assessor Synodi). Te Philadelphia, 1884-1894. Te Stellenbosch sedert 1904.

Ds. J. P. VAN HEERDEN, B.A., (Actuarius Synodi). Te Kaapstad sedert 1899.

Ds. I. F. A. DE VILLIERS (Scriba Synodi). Predikant te Worcester.

De Gemeente Stellenbosch.

DEZE gemeente is naast die van de Kaapstad, de oudste in onze kerk. Zij werd in 1686 door Ds. JOHANNES OVERNEIJ, predikant te Kaapstad, gesticht. Hij hield aldaar den eersten dienst "in een der best gelegene en bekwaamste *Vrijmans Woningen*," op Zondag den 13den October, 1686, bij welke gelegenheid hij over Jesaja 52 : 7 predikte. In den namiddag doopte hij drie kinderen. Sedert de stichting der gemeente ging Ds. Overneij er alle drie maanden heen om de diensten waar te nemen, wordende de diensten in den tusschentijd door den ziekentrooster, MANKADAN, verricht. In Januari, 1687, werd de eerste kerkeraad, bestaande uit een ouderling en een diaken, aangesteld en door Ds. Overneij voorgesteld. De naam van den diaken was DIRK COETZEE. In Februari daarop werd de hoeksteen van een eerste kerkgebouw gelegd. Daar de samenwerking zeer hartelijk was, ging het zeer voorspoedig met het bouwen. Vooral de Gouverneur, SIMON VAN DER STEL—door wien het dorp aangelegd en naar wien hetzelve genoemd werd—toonde groote belangstelling in de zaak. Reeds op den 19den October, 1687, werd het gebouw door Ds. JOHANNES VAN ANDEL van de Kaapstad ingewijd. De tekst waarover hij preekte is ons bewaard gebleven. 't Was Numeri 6 : 23—27. Dat eerste kerkgebouw was gelegen in de tegenwoordige Kerkstraat, op het erf waar het oude Wium-logieshuis later stond. Men heeft in de nabijheid aldaar graven ontdekt, zijnde het in die tijden gebruikelijk geweest om de lijken van personen van eenige onderscheiding in de Godshuizen ter aarde te bestellen.

Ds. J. Overneij, die wellicht bij de hoeksteenlegging tegenwoordig was, mocht de inwijding niet bijwonen, daar hij reeds den 5den Mei zijn eeuwige rust inging—een slachtoffer van de koorts. Hij schijnt een man van getrouwheid te zijn geweest. Dat hij ook in de zendingzaak belang stelde, blijkt de volgende resolutie gepasseerd in verband met de vacature ontstaan door zijn overlijden:—"Goedgevonden wederom bij de overigheid te verzoeken, daar de zaak tot verval gekomen is, dat ook de slaven en slavinnen van de Ed.

De Stellenbosch Kerk.
Ingewijd 31 October 1863, door Prof. N. J. Hofmeyr.
Inwijdingsrede over Exodus 3: 5.

Stellenbosch in 1757. De oude Kerk is duidelijk zichtbaar.

Stellenbosch in 1757. Een ander gezicht.

Compagnie, een schoolmeester mochte toegevoeght worden om van jonghs af in lezen en schrijven en in de fondamenten van de Christelijke religie onderwezen te worden, hetwelk bij d' Ed. Gouverneur en zijn Raadt is geapprobeert en toegestaan."

De eerste reguliere notulen die voorhanden zijn, en zeer waarschijnlijk de eerste zijn, welke in den kerkeraad gehouden werden, zijn gedateerd 15 October, 1697. "Geresolveerd," zoo wordt er aangeteekend, "in onze Kerkelijke Vergadering, om *Matthijs Keusenaar*, ons voorgedragen van den Broeder Jacobus v. d. Heijde, als diaken, beschouwende deszelfs noodzakelijkheid, te besteeden aan Willem Basson voor 4 Rds. per maand."

Pet. Kalden, Eccl.
Guilliam du Toit.
J. van der Heijde.

In de Kerkelijke Vergadering, gehouden den 27sten September, 1700, werden de volgende besluiten genomen :—"Geresolveerd dat *Anna Maria Holst* haar dronkenschap zou scherpelijk voorgehouden worden, met bedrijging, dat, indien volhard, haar te suspenderen, en 't Avondmaal te ontseggen." "*Arriantze Jans*, over dronkenschap zou worden berispt." "*Wemmer Pasman* en *Cornelia Cempenaar*, voor de laatste maal, ernstig zouden worden aangesproken over hun dronkenschap." "*Jan Janse Swart* en zijne huisvrouw *Grietze Claasse Koen*, over kwaad huishouden en dronkenschap gesuspendeerd tot beterschap toonen," "*Coenraad Cijfer*, *Jacobus van Drill* en de vrouw van *Andries de Noorman*, aan te spreken."

Vóór de aanstelling van een vasten predikant werden de diensten van tijd tot tijd waargenomen door de predikanten van "Cabo de Goede Hoop" en "Drakensteyn." Zoo b.v. kon Ds. Petrus Kalden van Kaapstad in 1697 aan de Classis Amsterdam rapporteeren :— "De Gemeente aen Stellenbosch groyt dagelyx aen en worden over de vyftigh Ledematen bevonden, na welke ick mij vier mael des jaers begeve omme de Sacramenten aldaer te bedienen, wordende bij mijn afwezen door een Sieketrooster waergenomen ; zoodat deze plaets door verloop van tijd zeer aanzienlijk staan te worden, nemende alle jaeren in Leeden toe, tot welke de Algenoegsame Godt zijn seegen wil vergunnen en ons bestralen met zijn genade en gunstige tegenwoordigheyt."

De volgende is de volledige

Naamlijst van Predikanten,

die de gemeente van tijd tot tijd bearbeid hebben :

1. Ds. Hercules van Loon, 1700 tot 1704.
2. Ds. Henricus Beck, 1704 tot 1726.
3. Ds. Solomon van Echten, 1732 tot 1736.
4. Ds. Wilhelm van Ghent, 1739 tot 1744.
5. Ds. Eduardus Arentz, 1747 tot 1749.
6. Ds. Johannes Appeldoorn, 1753 tot 1772.
7. Ds. Philippus Kuys, 1778 tot 1785.
8. Ds. Meent Borcherds, 1786 tot 1832.
9. Ds. Tobias Johannes Herold, 1832 tot 1857.
10. Ds. Johannes Henoch Neethling, 1858 tot 1904.
11. Ds. Daniel Stephanus Botha, van 1904.

De Eerste Predikant.—Eerst in het jaar 1700 mocht de gemeente een gevestigden predikant hebben. De naam van den eersten vasten leeraar was Hercules van Loon, die helaas ! op den 27sten Juni 1704, zelfmoord pleegde. In eene gewone kerkeraads vergadering, den 28sten Maart 1701 onder zijn voorzitterschap gehouden, werden de volgende Resolutiën aangenomen : "Is geresolveerd den 17den April den H. H. Avondmaal te houden" *Wemmer Passman* en zijn huisvrouw in het suspens gecontinueerd." "*Adriaantje Tol* in het suspens gecontinueerd." "*Jan Janse Swart* en *Grietje Claasse Koen* in het suspens gecontinueerd."

Hercules van Loon.
Van der Bijl.
t.t.
Jacob van der Heijde.

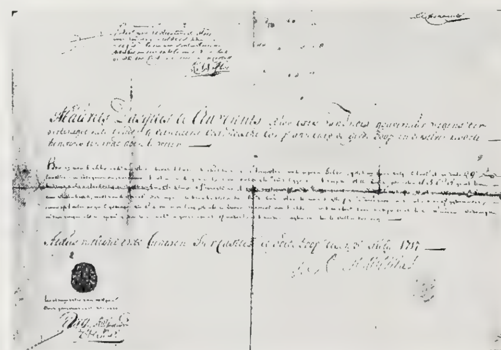

Zegel van de Drostdy Stellenbosch.

Ds. Henricus Bek was Ds. van Loon's opvolger in 1704. Gedurende zijn diensttijd werd een nieuwe kerk gebouwd, en wel op de plaats waar het tegenwoordige kerkgebouw gelegen is. Het eerste kerkgebouw dat in 1687 opgetrokken en reeds in 1689 vergroot werd, was in 1710 afgebrand. Deze brand, waardoor niet alleen de Kerk maar het geheele dorp op drie huizen na in de asch gelegd werd was te wijten aan de onvoorzichtigheid van een slaaf van den landdrost Samuel de Meurs die den jongen gebood "vuur in het vertrek te brengen." Vóór dit tweede Godshuis voltooid was werden de diensten waargenomen "eerstelijk ten huize van den Predikant Bek en kort daarop in een pershuize, toe behoorende aan den Heemraad Jan Botma." Om het bouwen te bespoedigen, gaf de Kaapstadsche Kerkeraad, die indertijd over eene som van £9,300 beschikken kon, daartoe eene leening, en met behulp van het armen fonds, alsmede door buitengewone collecten, werden de kosten gedekt. Doch eerst in het jaar 1722 werd de nieuwe kerk voltooid en zonder zolder, vloer orgel of consistorie kamer ingewijd. De gemeente telde toen—na een 36 jarig bestaan—slechts 60 lidmaten.

Een Lange Vacature.

De gemeente heeft veel geleden door lange vacaturen gedurende het eerste tijdperk van haar bestaan. Toen Ds. Beck in 1726 naar de Kaapstad verplaatst werd, werden de diensten te Stellenbosch gedurende een zeven jaren lange vacature eens in de maand door den dienstdoenden predikant van Drakensteyn (later Paarl) waargenomen. Dit werkte schadelijk voor beide gemeenten en gaf aanleiding aan den Kerkeraad van laatstgenoemde plaats om in 1729 aan de Classis Amsterdam als volgt over deze regeling te schrijven:—Wij twijfelen geensints of de eerw. Kerkeraden, zoo van de Kaap als Stellenbos zullen Uw Hoog Eerw. nu berigt hebben dat nu al omtrent drij en een half jaren geleden, door het verplaatzen van den Eerw. Heere Henricus Beck, na de Kaap, de Stellenbossche gemeente van haren herder en leeraar ontbloot is, en dat onze Eerw. predikant, Ds. Slicher daar één Zondag in de maant den predikdienst etc., waarneemt; zoodat de Stellenbossche gemeente bijna geheel en de onze ten deele, ontrieft zijn; 't welk nu en dan al eenige ongelegentheijt kan veroorzaken, aangezien eenige, onder deze gemeynte behoorende, wel zes, ja ook agt dagen reijzens landewaarts in wonen, die kinderen ten doop brengende, het zoo schikken dat zij des Zaterdagsavonts of Zondaagsmorgens hieromtrent zijn. Ja, het waarnemen van de Stellenbossche gemeynte is een zeer groote last voor onzen Eerw. predikant, wijl, Stellenbos ruym zes uren van zijne woninge afgelegen zijnde, hij dan genoodtzaakt is langs

Gouvernements Schenking van Kerkgrond.

bergen en dalen, door moeijelijke wegen, derwaarts te reijden, 't welk, voornamentlijk in de winter of regentijt zijn Eerw. een groot ongemak veroorzaakt; zulks ons nedrig verzoek is dat uw Hoog Eerw. zooveel in hun is, gelieven te helpen bezorgen dat voor de Stel-

lenbossche gemeynte een predikant werde beroepen en uytgesonden; 't welk wij van uw Hoog Eerw. waakzame zorge over deze gemeynten verwagten." In 1730 schreef de Kerkenraad van Stellenbosch als volgt: "Wij vinden ons genoodzaekt u WelEerwds. op 't eerbiedigste te versoeken dat uw WelEerwds. op onse gemeynte, waarinne veele leedematen zijn, gelieven te denken en besorgen dat wij, nae zoo lange van een herder ontbloot te zijn geweest, eens zoo geluckig mogen werden van een leeraar te ontvangen, die ons de fontein

De Kerk, Stellenbosch, van Binnen.

des leevens en 't heijl, ons door onsen Saligmaker toegesegt, wat meerder, als in den tijd van drie à vier jaeren is geschiet, mag verkondigen."

In 1732 gevoelde de Kerkenraden van Drakensteijn en Stellenbosch zich andermaal verplicht den toestand van de Stellenbossche gemeente onder den aandacht te brengen in de volgende bewoording: "Het meermaelen gedaene verzoek van onze gemeyntens, om deselve met benoodigte leeraeren te besorgen, zijn wij genoodzaekt tegenwoordig te vernieuwen, niet twijfelende sulks van de Eerw. Heeren en de Broederen in liefde sal opgenoomen worden. Vor allen eerstelijk verzoekende ende smeekende, voor de gemeynte van Stellenbos, alreedts omtrent seeven jaeren herderloos zijnde tot groot nadeel so der gemeynte ende der aenwassende jeugd, alsook tot schaede der diaconie; hetwelk vor die gemeynte seer bedroeft is." Groot was dan de blijdschap van kerkeraad en gemeente toen eindelijk in 1732 Ds. Salomon van Echten als vaste leeraar aangesteld werd en met zijne werkzaamheden een aanvang maakte. Lang mocht de gemeente Ds. van Echten niet behouden want reeds in 1736 werd hij door de Regeering naar Drakenstein verplaatst, "onder die mits, dat denselve de Stellenbos kerk meede moet blijven waarneemen, ter tijd toe, dat het d'Edele Heeren Majores gelieven zal, de openstaande plaats wederom door een bequaame leeraar te vervullen."

Van 1739 tot 1753.

Ds. Wilhelm van Ghent werd in 1739 aangesteld tot opvolger van Ds. Van Echten. Omtrent dezen tijd bestond de Kerkeraad uit de volgende personen: Jacob Cloete, J. de Wet, Js. Myburgh en A. Faure. Ds. Van Ghent arbeidde tot 1744 toen hij op den 10den October door den Heere opgeroepen werd. De Kerkeraad gaf aan de Classis Amsterdam onverwijld kennis van de door dit sterfgeval ontstane vacature, in eene missive, tegelijkertijd "zeer instandig verzoekende dat uw Wel-Eerwns. op onze gemeynte—in dewelke veele ledematen zijn en het getal dagelijks aangroeyt—goedgunstig gelieven te denken en te bezorgen dat wij zoo gelukkig mogen zijn, van weder een leeraar in deese herderloose gemeynte te ontfangen, die ons de Woorden des leevens en de Zaligheydt onder des Heeren genaderijken zegen mag verkondigen."—Aan dit verzoek kon de Classis uit hoofde van de schaarschheid van predikanten vooreerst niet voldoen. Eerst in 1747, op den 26sten September, werd er weer een vaste leeraar aangesteld in den persoon van den WelEerw. Eduardus Arentz. Gedurende de vacature werden de diensten om de beurt waargenomen

door Ds. Van Echten van Drakenstein en Ds. P. van der Spuy van Kaapstad. Lang werd het Ds. Arentz, niet vergund de gemeente te bearbeiden daar hij den 8sten Juli 1749 overleed. Men richtte dadelijk "een instandig verzoek" aan de Classis van Amsterdam om een anderen leeraar en dat wel opmerkelijk in precies dezelfde bewoordingen als bij de vorige gelegenheid alhoewel de Kerkeraad in 1749 uit gansch andere leden bestond, t.w., de heeren D. Malan, W. van As, S. Romondt en H. Cloete. Andermaal bleef de gemeente, die nu uit 130 lidmaten bestond jaren lang vacant. Zij moest zich tevreden stellen met preekbeurten af en toe door den predikant van Drakenstein waargenomen.

Diensttijd van Ds. J. Appeldoorn.

Eerst in 1753 werd de vacature aangevuld door Ds. Johannes Appeldoorn. "De gemeynte bevindt sigh nogh" zoo rapporteerde Ds. Appeldoorn in 1759 aan de Classis van Delft en Schieland, "in een gewenste vrede, liefde en eendragt. En ofschoon 't saad van Gods hijligh Woord, ook hier valt op steenagtige plaatsen, zoodat men helaas! te veel op rotsen ploegen moet, zoo valt 't egter ook in goede aarde neder, in nederige en verbrijselde harten, die plaats geven voor vermaningen, bestraffingen en bestieringen,etc." In 1763 heette het in een ander verslag "dat de gemeente ruste en vrede geniet; dat het getal der ledematen 's jaarlijks toeneemt en dat de middelen der genade niet geheel vrugteloos worden bevonden." In 1765 "dat de lievde tot den openbaren godsdienst meer en meer opgewekt wordt, en dat er gegronde hoope is dat het Woord des Evangeliums, schoon aan veelen vrugteloos, egter ook aan anderen verstrekte tot een reuk des levens ten eeuwigen leven." In 1769 was het met den godsdienstigen toestand der gemeente minder gunstig gestemd. "Wij moeten" zoo luidde het in het verslag van dat jaar, "tot onser droevheijd melden, dat, daar in voorige dagen deeze gemeijnte heeft uitgeblonken in het vlijtig en naarstig bijwoonen

De C. J. V. Zaal te Stellenbosch.

van den openbaren godsdienst, thans van jaar tot jaar daarin zeer veragtert, dat er een algemeen verzuim van de middelen der genade en wel een ligt-agten bijzonder van de zoo nuttige en hoog noodzakelijke catechetische leerredenen onder ons heerscht. Hetwelk ons steedts biddende tot God doet wenschen, dat Hij door Zijn alvermogende genade-kragt des Geestes, onder de bedieningen des Woords, allen den zoodanigen het gevaar, hetwelk hun, wegens aanhoudend veragten van de middelen der genade, dreijgt, op het harte zoo wil drukken, dat zij van weg en staat mogen veranderen." Gelukkig kon men in 1772 van een verandering ten goede in den godsdienstigen toestand van de gemeente gewagen: "de gemeynte neemt jaarlijks in getal der leedematen hoe langer hoe meer toe; ook kan ik met blijdschap melden, dat de toevloed tot de openbare middelen der genade eer vermeerdert dan vermindert; wenschende dat het met hertbrekende genade des Geestes mag verzelt gaan, ter ontdekkinge van zondaren en bevordering in deugt en ware godsvrucht." Ds. Appeldoorn schijnt een man van waarachtige godsvrucht en diepen ernst te zijn geweest. Hij arbeidde 19 jaren in de gemeente. Dit is wat de Kaapsche Kerkeraad in een brief gedateerd 21 September 1772 aan de Classis Amsterdam aangaande hem getuigt: "De gemeente Stellenbosch is in rouw gedompeld door het overlijden van den WelEerw. en Geleerden Heere Johannes Appeldoorn, die gisteren, zijnde de 20ste September, des morgens omtrent tien uuren, in den ouderdom van zeven en veertig jaaren, vier maanden en eenige dagen, uit de armen eener hem lievhebbende en van hem zeer gelievde gemeente over welke hij omtrent negentien jaaren met allen lof ieverig en neerstig het ampt van eenen opziender heeft waargenomen, is weggerukt, en, gelijk wij met grond vertrouwen tot de ruste van Gods getrouwe knegten is overgebragt. Zijn WelEerw. wierd juist veertien dagen van te vooren, in het midden der bezigheden zijnes beroeps, onder het prediken, door eene beroerte overvallen, waarvan de gevolgen op den voornoemden tijd zijnen levensdraat afgesneden; zijne gemeente van een waardigen en bekwamen leeraar; zijne vrouw en drie kinderen van liefhebbende man en vader; ons van een zeer kundigen en van allen zeer geachten en gelievden broeder beroovt hebben."

De Diensttijd van Ds. P. Kuys.

Het duurde weer ettelijke jaren vóór dat de vacature opgevuld werd. Intusschen bearbeidde de predikant van Drakensteyn als Consulent de gemeente van tijd tot tijd. Ook namen de predikanten uit de Kaapstad er de diensten om de vier weken waar. In 1776 ontving men eindelijk bericht uit Holland dat Ds. Philippus Kuys door de Classis tot herder en leeraar benoemd was geworden. Met groote blijdschap zag de gemeente zijne overkomst tegemoet. "Wij zien eerlang de broeder Kuys tot vervulling van Stellenbosch tegemoed, en wenschen van harten, dat hij met een overvloedigen Evangelie-zegen tot ons moge komen, en uitgerust met eene ruime mate van des Heiligen Geest, tot uitbreidinge van de paalen zijnes Koninkrijks." In 1778 begon Ds. Kuys zijn dienstwerk in de gemeente. "Hij werd met lievde en achting ontvangen; geeft gegronde hoop van, onder Gods hulp en bijstand ten nutten en stichtinge zijner toevertrouwde gemeynte te zullen zijn." Lang werd het Ds. Kuys niet vergund in de gemeente te mogen arbeiden, daar hij haar reeds den 20sten Jan. 1785 in jeugdigen ouderdom door den dood ontviel. Er was merkbare zegen op zijn arbeid, gelijk blijkt uit de volgende extracten uit de verslagen van den staat van godsdienst aan de Classis Amsterdam, voor het jaar 1779: "Het Evangelie der Zaligheid wordt niet tevergeevs verkondigt; de lust tot de onderlinge bijeenkomsten neemt meer en meer toe; er zijn ook degenen die door hun gedrag betoonen te zijn, niet alleen hoorders, maar ook daders des Woords, waardoor de lust en iever van den herder niet weinig wordt opgewekt." Voor het jaar 1783: "Dat het getal der leedematen 's jaarlijks toeneemt en de middelen der genade niet geheel vrugteloos bevonden worden, zijn in dit jaar op belijdenis aangenomen 18, en met attestatie overgekomen 2, en gedoopt 50 kinderen." De geschiedenis vermeldt dat de gemeente door het heengaan van Ds. Kuys in diepen rouw gedompeld werd "daer zij sig geern in het ligt van dien leeraar

nog eenigen tijd had willen verheugen, dog onder welkers verlies sij sig in alle opsigte gelaten zoekt te gedragen, onder de stille versugtingen dat het Gode behagen moge haer te Zijner tijd wederom te voorzien met een man na Zijn hart, die in staat zal zijn om deese Zijne kudde te wijden met wetenschap en met verstand."

Ds. Meent Borcherds.
Ook Predikant te Kaapstad, 1785-1786.

Ds. Meent Borcherds.

Gedurende de vacature ontstaan door den dood van Ds. Kuys werden de diensten waargenomen door Ds. R. N. Aling als Consulent. In October 1786 kon de gemeente zich weer verblijden in het bezit van een eigen leeraar—den WelEerw. Meent Borcherds, die in de Kaapstad predikant was, maar bij de aankomst van Dr. H. R. van Lier verzocht had naar Stellenbosch te worden verplaatst. Den 3den September 1762 te Jengum in Oost-Friesland geboren, volbracht de jonge Borcherds zijne studien in de Godgeleerdheid te Groningen op 22 jarigen ouderdom en werd hij tot predikant aan de Kaap aangesteld. Hij verliet zijn vaderland op den 22sten December 1784, arriveerde hier op den 19 April 1785 en begon zijn dienstwerk in de hoofdstad een maand daarna. Van een zwak en ietwat zenuwachtig gestel werd weldra zijne gezondheid aangedaan—vandaar zijn verzoek om naar Stellenbosch te worden verplaatst, daar hij meende dat zijn zwakke borst en uitspraak beter voor een kleiner kerkgebouw geschikt was. Te Stellenbosch arbeidde hij, zoowel als aan de Paarl en te Hottentots Holland (Somerset) bij vacaturen onafgebroken tot den 9den December 1830, toen hij, wegens zwakke gezondheid, Emeritus werd en op pensioen aftrad. Hoe het Gouvernement over zijne diensten heeft gedacht blijkt uit de volgende aanhaling uit den brief waarin hij als Emeritus werd verklaard: "Ik ben door zijne Excellentie gelast, zijn leedwezen te kennen te geven over de omstandigheden, welke u bewegen om de geestelijke bezigheden op te geven, welke gij zoo lang en zoo getrouw hebt waargenomen; doch uit aanmerking van uwen gevorderden leeftijd en den droevigen staat van uwe gezondheid, welke gij opgeeft geen vooruitzicht van verbetering te beloven, gevoelt zijne Excellentie zich voldoende geregtigd, om u het voorrecht te doen genieten van £300 pensioen per jaar naar het 26 Art. van de Kerkenordonanntie dezer Kolonie." Ds. Borcherds' arbeid te Stellenbosch was rijk gezegend. Dat blijkt o.a. uit een verslag aan de Classis Amsterdam waarin hij rapporteerde "dat het werk der bediening alhier niet zonder heylsaame uitwerkingen voort te brengen, verrigt wordt; dat hoewel er reedenen zijn om te wenschen, dat de Heere in ons midden in eene ruymere maate, dan tot nog toe geschied is, Synen Geest uitstorte over alle vleesch, het egter daerom in de gemeynte niet ontbreekt aan zulke die vrugten dragen des geloofs en der bekeeringe waerdig, en die, heyden met woord en wandel, Godt verheerlijken en hunne naasten tot stigtinge strekken."

Iemand die Ds. Borcherds van nabij gekend heeft, geeft dit getuigenis aangaande hem :—"Als leeraar was hij in leer en wandel onberispelijk; geoefend in de kundigheden tot zijn vak en ambt behoorende, oordeelde en redeneerde hij met gesond verstand en verwierp alle dweepzucht. Hij was niet gebonden aan

uiterlijkheden, maar schatte den inwendigen Christelijken toestand des menschen, den stillen en verborgen omgang met God, de erkentenis van des Zaligmakers verdiensten, en de nakoming en beoefening der Christelijke en zedekundige plichten, als de gronden waarop het gebouw des Christendoms moest gevestigd worden. Hij was verdraagzaam en wist gesprekswijze de schoonheden van den Christelijken Godsdienst zoo voor te stellen, dat daaruit troost zoo in leven als sterven gevonden werd—hij sprak dan beminnelijk en gepast. Een groot bewonderaar der Natuur zijnde,

"La Gratitude," Stellenbosch.

hield de starrenhemel des nachts en de aarde met hare wonderen meermalen zijne aandacht bezig. Gaarne was hij de Leidsman der Jeugd en voor hen die voorbereid werden om leeraar te worden de gulle vriend en welmeenende raadgever. Hij deelde bereidwillig met ruime teugen uit de bron zijner wetenschap en was waarlijk gelukkig wanneer hunne pogingen slaagden. Hij bestierde zijn huisgezin zachtmoedig—zuivere Godsdienst gaf de hoofdtoon —de vriend vereenigde zich met den Vader,—gezelligheid bekoorde den vreemdeling en landgenoot, en het geluk scheen aldaar ten minste tijdelijk haren zetel gekozen te hebben."

Het salaris van predikanten in dagen van Ds. Borcherds was zeer gering. In de eerste 20 jaren van zijn diensttijd te Stellenbosch was zijn tractement slechts £70 5s. per jaar. Dit bedrag werd in 1805 verhoogd tot £75, in 1812 tot £112 10s., 1820 tot £150, en in 1828 tot £300 per jaar. De huisvader bevond dat zijn inkomst niet toereikend was voor zijn gesin en zag zich genoodzaakt een stuk lands aan te koopen. Hij bebouwde den grond in zijne vrye uren en het behaagde God hem daarin zoo te zegenen dat hij een redmiddel vond voor de zijnen. Op een gedeelte van den grond bouwde hij zich een huis, en noemde het *La Gratitude* ten blijke dat hij het aan de goedheid Gods te danken had. In den frontgevel plaatste hij een afbeelding van Gods alziend oog. Deze woning met de afbeelding bestaat heden nog en is gelegen in de Dorp Straat. Vurig dankte hij God voor dezen zegen; meermalen vertelde hij aan zijne kinderen hoe hij in dit land slechts met één gouden geldstuk ter waarde van 11 shillings was aangekomen en hoe hij verre boven verwachting gezegend was. Hij was zeer gastvrij: het *welkom* was steeds de groete aan zijne besoekers.

Als geschiedschrijver maakte Ds. Borcherds zich ook verdienstelijk. In het *Zuid Afrikaansche Tijdschrift* van zijn tijd vindt men vele leerzame stukken uit zijne pen over de geschiedenis der Kaap Kolonie; vooral van het district Stellenbosch. Ook beminde hij de dichtkunde. Verscheidene gedichten werden door hem in druk gegeven, o.a. een Lierdicht *De Maan* waarin veel Godsdienst en gevoel doorstraalde. Hij was een der oprichters van het eerste Z. Afrikaansche Drukpers Genootschap in 1800 en van een Maatschappij ter aanmoediging van Landbouw, Kunsten en Wetenschappen. In een van de eerste voortbrengselen van de pers van dien tijd vindt men het volgende aangeteekend:—"Het gedicht ter gelukwensching van het Drukpers Genootschap het werk van den WelEerw. Heer Borcherds, Predikant te Stellenbosch. — Zijn WelEerw.

wordt voor dit sierlijk Adres bij deze door den Raad beleefdelijk bedankt." Als proeve van zijn dicht-talen laten wij hier het volgende gedicht volgen, door hem opgesteld bij het opmaken van een Register zijner familie voor het nageslacht:

Gelijk de baren van de zee, zoo rollen jaren en geslachten
Het eene voor, het andere na, voorbij en heen, eer wij 't
[verwachten.
Het voorgeslacht zonk weg in 't meer der Eeuwigheid.
Ons die nu leven is hetzelfde lot bereid.
En gij! mijn lieve nageslacht! zult eenmaal, op den vloed
[der tijden,
Ook naar datzelfde grondloos meer uw levenstroom zien
[henen glijden.

Maar in den jongsten dag herleven w' allen weer,
Dan is de *Tijd* voorbij, dan heerscht de *Dood* niet meer.
Och! mogt ik allen in Gods gunst u in dat tijdstip zien
[ontwaken
En tot des Hoogen Regters troon met mij blijmoedig zien
[genaken;
Want wijl we allen eens gaan sterven vroeg of spaê
Beveel 'k u allen aan en bid om Zijn genaê.

In 1824 werd de eerste Synode onzer Kerk gehouden. Van die eerste Algemeene Vergadering was Ds. Borcherds Scriba. Bij de 2de Synode in 1826 werd hij tot Moderator gekozen. Door zijne gemeente werd hij innig bemind. Ten blijke hiervan dient, dat hem den 22sten October 1826 door den Civielen Commissaris van Stellenbosch, den heer J. van Rijneveld, namens den Kerkeraad en de gemeente een Zilveren Vaas bij gelegenheid van den openbaren eeredienst werd aangeboden, met het volgende opschrijft:—"Opgedragen door de gemeente Stellenbosch aan den zeer waardigen Leeraar, den WelEerw. heer Meent Borcherds, op den 22sten October 1826, zijnde den dag waarop zijn WelEerw. deszelfs veertig-jarige leerrede daar heeft gedaan—als een blijk van hunne opregte achting en toegenegenheid, voor de diensten welke zijne Wel-Eerwaarde gedurende opgemeld langdurig tijdvak, met zoo veel ijver en getrouwdheid aldaar heeft waargenomen." Iemand schrijft:—"Nadat de leerrede gedaan en de plechtigheid was afgeloopen, rees de gemeente op, en voorgegaan door hun Herder, zongen zij het lied der Eendragt, den 133sten Psalm, met eene aandoening die de hartelijke liefde en betrekking bewees; want door de reeks der jaren waren al de leden meest door hem aangenomen of getrouwd, en de meesten zelven of hunne kinderen gedoopt en hadden kinderlijk gevoel voor hem opgevat."

Ds. Borcherds arbeidde onafgebroken en onvermoeid te Stellenbosch tot den 9den December 1830 toen hij wegens hoogen ouderdom eervol emeritaat ontving. Lang mocht hij niet op de aarde rust genieten want reeds den 28sten Februari 1832 ging hij zijne eeuwige rust in. Hij werd in het kerkhof bij de kerk begraven, in hetzelfde graf met zijne echtgenoote die eenige maanden tevoren plotseling opgeroepen werd. Met hem werd gelijktijdig begraven de echtgenoote van zijn opvolger, den WelEerw. T. J. Herold; beide lijken werden in de kerk voor de preekgestoelte, dat met zwart behangen was vooraf geplaatst. Een groot gedeelte der gemeente was verzameld om de begrafenisplechtigheid bij te wonen. Ds. A. Faure van de Kaapstad hield een treffende lijkrede "treffend voor vriend of maag, gepast op den toestand der overledenen, en opwekkend voor hen die overgebleven waren om de overblijfselen des Grijsaards en eene geliefde echtgenoote na te staren in het somber verblijf der dooden. Het dorp en omliggende buurte scheen in rouw—de aandoening en deelneming waren blijkbaar." Kort voor zijn dood had Ds. Borcherds na calculatieve berekening bevonden dat hij gedurende zijn diensttijd te Kaapstad en Stellenbosch had gedaan: 2670 Predicatien; gehouden 2200 catechisatien; gedoopt 4559; aangenomen 2125; getrouwd 879 paren; voor het werk des Heeren gecollecteerd £6570.

Ds. Tobias Johannes Herold.

Ds. Herold was reeds eenige maanden in de gemeente werkzaam toen Ds. Borcherds in 1832 overleed. Zijne bevestiging te Stellenbosch vond plaats op den 29sten Mei 1831 en wel door Ds. J. H. von Manger, predikant te Kaapstad, die de bevestigingsrede uitsprak over Jes. 28: 16. In den namiddag hield de bevestigde zijn intreerede tot de gemeente naar aanleiding Luk. 5: 32: "Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen maar zondaren tot bekeering." Ds. Herold in 1788 geboren was de eenige zoon van vrome ouders die in het begin der vorige eeuw zich te Stellenbosch ter woon neerzetten en hun zoon tot de Evangelie-bediening bestemden. De jonge Tobias ontving zijne voorbereidende studiën onder

leiding van Ds. C. Fleck aan de Latijnsche School te Kaapstad tot zijn zestiende jaar toen hij in het begin van 1805 naar Holland vertrok en als student aan de Universiteit te Leyden werd ingeschreven. Na volbrachte studie onder de leiding der hoog-leeraren Van der Palm, Van Voorst, en Clarisse, werd hij door

Ds. T. J. Herold.

de Classis van Amsterdam geexamineerd en tot den predikdienst toegelaten. Tot leeraar der Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika geordend zijnde, trad hij kort voor zijne vertrek uit Holland in het huwelijk met Mej. Louisa Hoorn. De oorlog woedde destijds tusschen Frankrijk en Engeland en met niet weinig moeilijkheden ging de overkomst van Holland naar de Kaap gepaard. Hij moest een langen omweg kiezen, bereikte Londen, alwaar hij eenige beurten in de Hollandsche Kerk vervulde en werd eindelijk in 1811 met zijne gade in gezondheid verwelkomd in de ouderlijke woning te Stellenbosch. De jeugdige Ds. Herold werd dadelijk door den Gouverneur Sir John Cradock aangesteld tot leeraar van de toen pas gestichte gemeente George. Daar arbeidde hij tot 1823 toen hij naar de Paarl verplaatst werd. De gemeente Stellenbosch bediende hij 26 jaren. Pas negen maanden in haar midden werkzaam, trof hem een gevoelige slag in den plotselingen dood van zijn geliefde vrouw, wier lijk op denzelfden dag en uur werd bijgezet met dat van zijn grijzen voorganger. Het was voor hem en de zijnen en de gemeente een tijd van droefheid en rouw. Hij huwde later weer en wel met zekere weduwe J. Joubert die hem overleefde.

Op Zondag den 1sten Juni 1856 had Ds. Herold het voorrecht om gedachtenis te vieren aan zijn 25 jarige dienst in de gemeente. Zijne redevoering bij die gelegenheid was over Rom. 16: 25—27. Het was dien dag juist 45 jaren dat hij in Holland tot leeraar was ingezegend. Eenige maanden later op 10 Augustus—zijn geboortedag, maakte eene Deputatie aan wier hoofd zich de WelEd. Heer D. van Ryneveld zich bevond hare opwachting bij den leeraar en bood hem namens de gemeente als een tastbaar blijk van toegenegenheid en liefde ten geschenke aan—een fraai mahonijhouten schrijftafel en stoel, met twee zilveren kandelaren, een inktkoker, een zilveren schenkblad, een grooten Bijbel met zwaren zilveren beslag, en een zilveren beker.

Ds. Herold arbeidde onafgebroken tot Augustus 1857, toen een toeval op den preekstoel hem noodzaakte een verandering van lucht ter versterking zijner krachten te beproeven. Het was echter te vergeefs. Tegen den raad zijner vrienden waagde hij het om naar de Kaapstad te komen ter bijwoning van de Synode die in October vergaderde; doch slechts bij de eerste zittingen kon hij tegenwoordig zijn. Te Stellenbosch teruggekeerd was het doopen van een zijner kleinkinderen de laatste daad welke hij als herder der gemeente verrichtte. Hij ontsliep den 10den December 1857. Een zijner laatste woorden waren: "Het is alles wel." In de lijkrede die door Dr. S. Heijns van de Kaapstad gehouden werd, werd de overledene beschreven—als leeraar, getrouw in de verkondiging van de zuivere leer des Evangelies—als vriend zijner gemeente belangstellende in haar ziele heil—als Christen zelfs te midden van rampen en droefheid een voorbeeld van gelatenheid en onderwerping aan den wil des Heeren. In de tweede Synode (1826) ageerde Ds. Herold als Scriba, terwijl de volgende Synode (1829) hem tot Moderator koos.

Ds. Johannes Henoch Neethling, H.zn. —Na het heengaan van Ds. Herold bleef de gemeente niet lang vacant. Reeds op den 18den Juli 1858 mocht zij haar nieuwen leeraar den WelEerw. Heer J. H. Neethling van Prins Albert in haar midden ontvangen. Het was een dag van groote blijdschap voor Stellenbosch. De bevestigingsrede werd gehouden door Ds. P. K. Albertyn naar aanleiding van Col. 1 : 28, terwijl de bevestigde voor zijn intreerede tot tekst koos Matt. 13 : 3, "Ziet een zaaier ging uit om te zaaien." Door Gods genade werd

Ds. J. H. Neethling.

het hem vergund om voor bijna 46 jaren het Woord des levens in de gemeente te zaaien en een groot en werkzaam aandeel te nemen in de uitbreiding van Gods Koninkrijk in Zuid Afrika totdat de Heere hem op den 26sten Februari 1904 tot hoogeren dienst opriep. Wij laten hier een korte levensschets van dezen voortreffelijken godsman volgen :—Ds. Neethling werd te Stellenbosch geboren op den 4den December 1826, uit eene aanzienlijke Kaapsche familie. Zijn overgrootvader, die in de krijgsdienst der O.I. Compagnie op reis naar Batavia de Kaap had aangedaan, bleef hier wonen, en werd de stamvader van een talrijk kroost. Een zijner zonen was Advokaat Neethling, die geene kinderen hebbende zijnen neef Hendrik Johannes drong diens eersten zoon zijnen naam te geven. Op negenjarigen ouderdom werd de kleine Johannes Henoch naar de Kaapstad gezonden voor zijne opvoeding. Hij nam zijn intrek in het huis van Advokaat Hofmeyr, wiens echtgenoote zijns vaders zuster was, en in wie hij eene tweede moeder vond. Die omgeving was hoogst gewenscht voor den knaap. Te Kaapstad bestond toen de zoowelbekende opvoedings-inrichting "Tot Nut van 't Algemeen," die misschien meer voor Zuid Afrika gedaan heeft dan eenige andere school in 't land. Het oudere geslacht heeft veel te danken aan die inrichting. In die school werd de jonge Stellenbosscher opgenomen. Daar vond hij gelijkgezinde makkers, en onder anderen den jongen Nicolaas Hofmeyr, slechts drie maanden jonger dan hij, met wien hij een vriendschapsband aanknoopte die altijd heeft bestaan. Op 17 jarigen ouderdom besloot hij naar Europa te gaan, ten einde een bedienaar des Evangelies te worden. Advokaat Neethling, ofschoon niet meer in leven, had daartoe de middelen verschaft. Utrecht was de Hoogeschool door Afrikaansche jongelingen bij voorkeur bezocht. In dien tijd—'t was het jaar 1846—bevond er zich een aantal godvreezende jonge Kapenaren aan die Hoogeschool, en bij dien kring sloot de jonge Neethling zich aan. John en Andrew Murray studeerden toen aldaar ; hun invloed, en die van hunnen kring werkten zeer weldadig op de vorming van den nieuwen aankomeling. 't Verblijf in Holland gaf gelegenheid tot veelzijdige ontwikkeling. Omgang met mannen als Prof. Royaards, Di. Merens, van Hoogstraten, van den Ham, van Oosterzee, Heldring, Beets—om van den Christendichter Da Costa niet te spreken—wier huis en hart voor den jongen Kapenaar opstonden, droeg veel bij tot zijne vorming voor het gewichtig ambt door hem later bekleed. Na volbrachte studie had hij gelegenheid eene of meer van de beroemdste universiteiten in Duitschland te bezoeken, en ook eene reis door Oostenrijk, Italie, Zwitserland, Frankrijk, Engeland en Scotland te ondernemen. Bij zijn

terugkeer, in 1850, koos hij uit de twee op hem uitgebrachte beroepen dat naar Prins Albert, welke standplaats hij in 1858 met Stellenbosch verwisselde. 't Was het jaar van de opening van het Theologisch Seminarie, zoodat hij zich vereenigd zag met zijne Utrechtsche vrienden John Murray en Nicolaas Hofmeyr. Toen de Transvaal in het jaar 1850 en daarna gevaar liep op de rots van maatschappelijke en kerkelijke verdeeldheid schipbreuk te lijden werd het Ds. Neethling vergund meer dan eens dat land te bezoeken. Tesamen met Di. A. Murray en A. A. Louw deed hij wat in vermogen was om de breuke der Kerk te heelen en haar voor afval te bewaren.

Wil men het leven van Ds. Neethling als leeraar in Zuid Afrika, zamenvatten, dan kan men zulks in twee woorden doen: ZENDING en OPVOEDING. Wat de leeraar van Stellenbosch gedaan heeft voor de ZENDING in ons land is algemeen bekend. Toen de negende vergadering van de Synode onzer Kerk gehouden werd in het jaar 1858, werd de eerste Zending Commissie benoemd. Di. P. Albertijn, A. Murray, N. Hofmeyr en J. H. Neethling werden alzoo gekozen, en Ds. Neethling nam van den aanvang het Scribaat op zich. Eerst met de aanstelling van een zaakgelastigde werd hij ontheven van de verantwoordelijkheid aan het financieele bestier verbonden. Bijna 35 jaren heeft hij dit liefdewerk met veel zelf-opoffering behartigd. Dat de OPVOEDING van de zonen des lands aan Ds. Neethling oneindig veel te danken heeft, is evenzeer een gescheidkundig feit. Trouwe vriend van het Theologisch Seminarie droeg hij die Inrichting op het hart, en toonde hij met woord en daad, hoe de bloei dier Inrichting hem ter harte ging. En dat Stellenbosch een naam heeft in Zuid Afrika voor zijn opvoedings-inrichtingen is zeker grootendeels aan hem te danken. Het Gymnasium en het Victoria College zijn blijvende getuigen van zijnen ijver en zijn belangstelling. De Bloemhof Meisjesschool dankt evenzeer haar ontstaan en haar ontwikkeling aan hem. Ook als redacteur van "De Wekker," mag zijn naam niet verzwegen worden. De Synode van 1890 koos hem als haar Assessor. In de vergaderingen onzer Kerk liet Ds. Neethling zich gelden; en zijne overtuiging sprak hij uit, zonder iemand naar de oogen te zien. Nog in de laatste Synode door hem in 1903 bijgewoond nam hij een warm aandeel aan de discussies, die gevoerd werden; en kon hij zijne innige verontwaardiging niet bedwingen, als hij sprak van het lijden van ons volk en onze Kerk ten gevolge van den gruwelijken oorlog en de vreeselijke krijgswet. Voor zijne gemeente, die hem beminde, was hij de trouwe raadsman en vriend. Zijn vriendelijk en innemend voorkomen, zijn oprechtheid en openhartigheid, zijne deelneming zullen niet licht vergeten worden. Nederig in gezindheid, standvastig in karakter, onverschrokken in handelwijze, liefderijk in geaardheid, toegewijd aan zijn werk zal zijn naam nog lang in gezegend aandenken blijven. Tegen het einde van 1852 huwde hij met Mej. Maria Murray, oudste dochter van Ds. A. Murray, Sr., van Graaff-Reinet, welk huwelijk met een twaalftal kinderen gezegend werd, 7 zoons en 5 dochters.

Ds. Neethling's opvolger te Stellenbosch, de WelEerw. Heer DANIEL STEPHANUS BOTHA, werd Vrijdag, den 9den December 1904, als herder en leeraar bevestigd. De HoogEerw. Prof. N. J. Hofmeyr, D.D., hield de bevestigingsrede naar aanleiding van Joh. 4: 34, terwijl de bevestigde op den volgenden Zondag zijn intree-rede tot de gemeente uitsprak over de woorden uit Openb. 1: 7. De Synode van 1906 koos Ds. Botha als haar Assessor.

Het Theologisch Seminarie te Stellenbosch.

Reeds in hare eerste Synode, in 1824, kwam de stichting van een Theologisch Seminarie, in verband met de Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika, ter sprake. Geen besluit kon er genomen en ten uitvoer gebracht worden omdat de Kerk toen nog onder den Staat stond. Zonder diens toestemming mocht zij tot niets besluiten. Twee Commissarissen-politiek hadden zitting in de Synode en hadden het recht van veto in den naam der regeering. 't Is te begrijpen dat er geen voortgang kon zijn, en dat de uitbreiding der Kerk op alle mogelijke wijze werd gestremd.

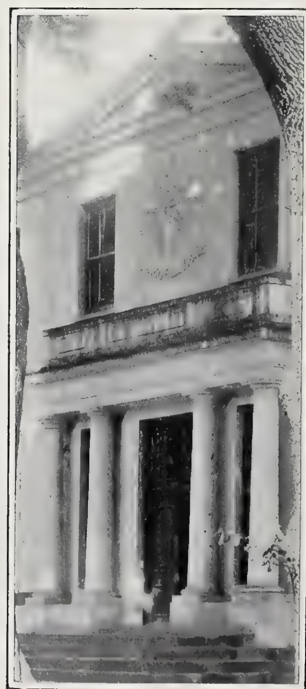
Zoo kwam het dat eerst in 1859 het zoo lang begeerde Seminarie kon worden tot stand gebracht. Klein was het begin. Met twee professoren—Ds. John Murray—toen predikant van Burghersdorp en Nicolaas Jacobus Hofmeyr—toen predikant van Calvinia, en vier studenten moest men beginnen. Drs. Beet en Van den Ham werden uit Nederland geroepen, doch lieten zich de keuze niet welgevallen. Ds. Van der Lingen, predikant aan de Paarl, gaf ook geen gehoor. De hierboven genoemde mannen door de Synode gekozen konden hun werk aanvaarden op 1 November 1859. Bijna twintig jaren lang bleven zij het werk alleen verrichten, totdat in 1877 Ds. Johannes Izaac Marais, predikant te Hanover, als derde professor bij het onderwijzend personeel werd gevoegd. Bij het overlijden van Prof. Murray in 1882 werd Ds. Pieter Jacobus Gerhardus de Vos van Riversdale als opvolger aangesteld. In Juli 1899 werd Ds. C. F. J. Muller tot vierden professor benoemd. Aan het einde van 1907 treedt Prof. Hofmeyr na 48 jarigen arbeid in de Kweekschool af. Ds. A. Moorrees (Paarl) is tot zijn opvolger benoemd.

OPENING DER KWEEKSCHOOL.

Op den 1sten November, 1859 werd het Seminarie geopend met de heeren E. Z. J. de Beer, C. S. Morgan, W. Robertson en W. P. Rousseau als de eerste studenten. Groot was de feestvreugde. Meer dan 1,300 menschen waren in de kerk aanwezig om de feestrede door Prof. Hofmeyr naar aanleiding van 1 Cor. 3 : 9 aan te hooren. Eene schare van 800 verdrong zich *buiten* de Kerk. Het oude Drostdij gebouw was met bloemkransen versierd, en "bogen van groen loofwerk" zoo schrijft een geestdriftvolle ooggetuige "waren hier en daar opgericht," terwijl "het terrein voor de kweekschool in een lust warande was herschapen." Na de godsdienstoefening in de Kerk ging men in plechtigen optocht naar het Seminarie gebouw. Toen de deur in den naam des Drieëenigen Gods door Ds. Philip Faure (Moderator Synodi) geopend werd stond de talrijke schare met ontbloot hoofd. Toen men binnen trad werd een loflied aangeheven door een zang-koor ondersteund door het plaatselijke muziek-corps. De openingsrede werd uitgesproken door Prof.

De Theologische Kweekschool. (De tegenwoordige gebouwen).

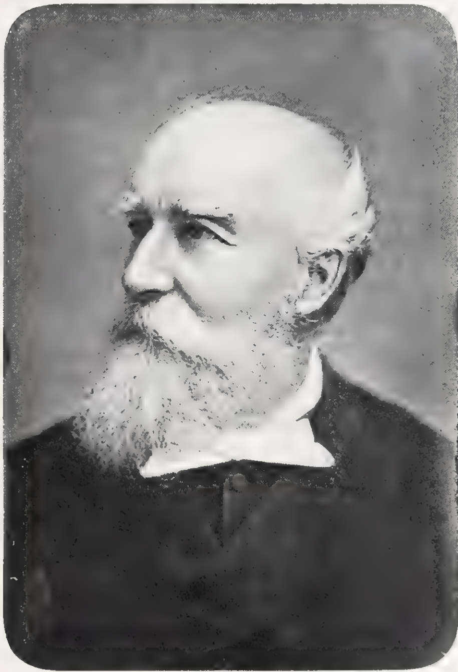

Het oude Drostdy Gebouw.

Murray die tot onderwerp koos: "De studie der Theologie in Zuid Atrika." In den avond werd het dorp verlicht. Boven de deur van het seminarie flikkerde een sierlijke transparante met de spreuk *Soli Deo Gloria* (God alleen de eer) met twee daarboven zwevende engelen, die de letters I.H.S. (Jezus de Zaligmaker der menschen) in handen hielden. Sedert de stichting van de Seminarie zijn er 308 predikanten uit de leerschool gegaan. Ettelijken hunner arbeiden op het buitenlandsche zendingveld; terwijl het gemiddeld aantal studenten tot 50 geklommen is. De Stellenbossche gemeente deed bij de oprichting van het Seminarie een aanbod van de Drostdij gebouwen die naar het doel ingericht, later vergroot en in 1905 naar de nieuwe vereischten des tijds veranderd werden. Wij laten hier volgen een Korte Levensschets van ieder der Hoog. Eerw. Professoren.

Prof. N. J. Hofmeyr, D.D.

Nicolaas Jacobus Hofmeyr is een afstammeling van een der broeders Hofmeyr die omtrent de helft der achttiende eeuw zich in de Kaap Kolonie hebben gevestigd. Hij werd den 8sten Maart 1827 in de Kaapstad geboren. Hij genoot zijne opvoeding aan de destijds bloeiende en uitstekende school genaamd "Tot Nut van 't Algemeen." Later genoot hij het onderwijs in de klassieke talen als private leerling van den uitstekenden onderwijzer Dr. Changuion. In 1847 begaf hij zich naar de Universiteit te Utrecht in Nederland om aldaar tot Leeraar der Kaapsche Hollandsche Kerk te worden voorbereid. Terwijl hij bezig was zich voor 't doctorale examen in de Theologie toe te rusten, kreeg zijne gezondheid zulk een knak, dat hem geraden werd, tot behoud van zijn leven, terstond naar het warme Zuid Afrika terug te keeren. Dit deed hij dan ook na op den 22sten Mei 1850, in den Haag door de "Haagsche Commissie" te zijn geexamineerd en geordend. In Sept. 1851 deed hij zijn intrede in de gemeente Calvinia, die hij echter in 1858 verlaten moest, om in den loop van dat jaar tesamen met John Murray den professoralen arbeid aan 't pas gestichte Theologisch Seminarie te beginnen, een arbeid waaraan hij nog met overminderden ijver bezig is. Hij was een der oprichters van 't Stellenbosche Gymnasium, en van de Bloemhof Meisjesschool.

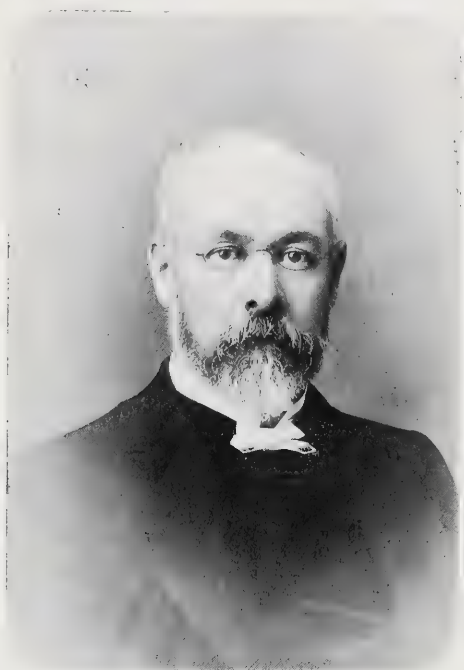

Professor N. J. Hofmeyr, D.D.

Prof. J. I. Marais, B.A., D.D.

Johannes Izaac Marais werd geboren op den 23sten Augustus 1848 te Kaapstad. Zijn voorbereidend onderwijs genoot ook hij aan de toenmaal hoog-geroemde schoolinrichting bekend als "Tot Nut van 't Algemeen." Later bezocht hij het Zuid Afrikaansche College, waar hij in 1866 de gouden medaille verwierf. Vandaar ging hij naar het Theologisch Seminarie te Stellenbosch, waar hij vier jaren de lessen volgde, en toen naar Europa ging ten einde de Hoogescholen van Edinburg en Utrecht te bezoeken. Door Prof. Calderwood van de Edinburgsche Universiteit werd hem een professoraat aan eene Indische Hoogeschool aangeboden die door hem echter van de hand werd gewezen. Naar zijn vaderland teruggekeerd werd hij in 1873 beroepen naar de gemeente Hanover. Die gemeente was toen in tweën gescheurd van wege den kerkelijken strijd in verband met Ds. Thomas Burgers, later president van de Transvaal, wiens opvolger te

Hanover Ds. Marais was. Door zijne bemiddeling werden de twee partijen tot éene gemeente vereenigd. In 1877 werd hij te Stellenbosch aangesteld als Derde Professor aan het Theologisch Seminarie, en nam hij zijn

Professor J. I. Marais, D.D.

plaats als collega in naast zijn vroegere leermeesters, de professoren Murray en Hofmeyr. Te Stellenbosch had de nieuwe professor ruime gelegenheid om als bestuurslid van den Raad van het Victoria College en van het Bloemhof Seminarie zich met opvoedingszaken bezig te houden. In 1885 werd hij als Lid van den Raad der Kaapsche Universiteit; en sedert 1883 is hij president van den Raad van Victoria College.

Prof. P. J. G. De Vos.

Pieter Jacobus Gerhardus de Vos werd op den 29sten October 1842 op eene boerenplaats nabij het dorp Worcester geboren. Zijne voorbereidende opleiding genoot hij vooral in de school van den heer A. N. Rowan, die te Worcester eene bloeiende school had en later Inspector van Scholen in de Kaap Kolonie was. Zijne eerste lessen in Latijn en Grieksch ontving hij aan de Paarl van den heer Rosenschweig en daarna bracht hij drie jaren aan het Z. A. Athenæum in de Kaapstad door, waar hij zich tevens voorbereidde voor het Admissie-examen van het Theologisch Seminarie. Na zijn Candidaats-examen is hij naar Edinburg

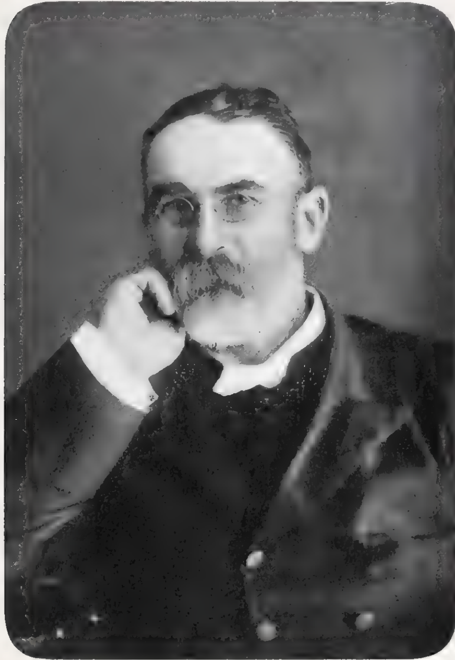
Professor P. J. G. de Vos.

gegaan waar hij in "The New College" de klassen bijwoonde; en daar de Synode der Vrije Schotsche Kerk hem de jaren aan 't Seminarie te Stellenbosch doorgebracht toerekende, kon hij in 1866 zijn laatste examen aldaar afleggen en als predikant dier Kerk erkend worden. Na ook in Utrecht eenige maanden de klassen bijgewoond te hebben is hij naar zijn vaderland teruggekeerd en werd in 1867 als predikant van Piquetberg ingezegend. Na vier jaren aldaar met zegen gearbeid te hebben, is hij vooral ter wille van zijne gezondheid naar het koeler klimaat en de kleiner gemeente van Caledon verhuisd. Daar was hij de opvolger van den waardigen Ds. P. K. Albertijn, die als emeritus predikant in die gemeente woonachtig was. In het jaar 1880 nam hij een beroep naar Riversdale aan, waar hij slechts drie jaren mocht doorbrengen, toen hij als Professor in de Theologie te Stellenbosch werd aangesteld

in de plaats van Prof. John Murray, die kort te voren overleden was.

PROF. C. F. J. MULLER, B.A.

Christoffel Frederik Jacobus Muller werd den 22sten December 1845, in de nabijheid van Graaff-Reinet geboren. Van zijn 7de tot zijn 14de jaar genoot hij achtereenvolgens onderricht aan een private school, aan de Gouvernementschool, aan de Kerkschool en aan een private Engelsche school. Toen de laatstgenoemde ophield te bestaan, werd hij voor eenige maanden aan 't Civiele Commissaris Kantoor en toen bij een Procureur en Notaris geplaatst, om in dit vak opgeleid te worden. Daar hij van zijn vroegste jeugd lust tot het leeraars-ambt had, zette hij privaat zijne studiën voort, gebruik makende van zoodanige hulp als toen te bekomen was. In Januari 1865, toen hij als Procureur en Notaris kon toegelaten worden, wist hij zijne ouders te bewegen hem naar 't Graaff-Reinet College te zenden, alwaar hij zijne voorbereidende studiën onder de Proff. Gill en Guthrie voortzette. Daar er niemand was, die hem onderwijs in 't Hebreeuwsch en in 't Hollandsch geven kon, ging hij voor 3 maanden naar Murraysburg, alwaar hij de hulp van Ds. J. H. Hofmeyr had. In October 1866 kwam hij met lof door zijn Admissie Examen, en in Januari 1868 behaalde hij "Het 2de Klas Certifikaat in de Letterkunde en Wetenschappen," destijds uitgereikt door de "Board of Examiners." In November 1871 werd hij tot de Evangelie-bediening toegelaten en den dag daarop tot hulpprediker in de Kaapstad aangesteld. In Juli 1872 werd hij te Swellendam als leeraar dier gemeente geordend. In December 1877 werd hij te George bevestigd. In 1881 bracht hij een bezoek aan Europa, Egypte en een deel van Palestina. In 1885 doorreisde hij als afgevaardigde der Kaapsche Synode de Transvaal en Natal en bezocht de Zendingstaties der Ned. Ger. Kerk. In Maart 1887 werd hij als opvolger van Ds. A. D. Luckhoff in de Kaapstad bevestigd, en in Februari 1891 als leeraar van de toen zelfstandig geworden gemeente "De Nieuwe Kerk." In 1896 woonde hij als afgevaardigde der Kaapsche Kerk het Pan-Presbyteriaansche Concilie te Glasgow bij, en bracht ook een bezoek aan de Vereenigde Staten van Amerika. In 1897 werd hij tot Scriba der Synode, en 1899 tot vierden professor aan 't Theologisch Seminarium gekozen.

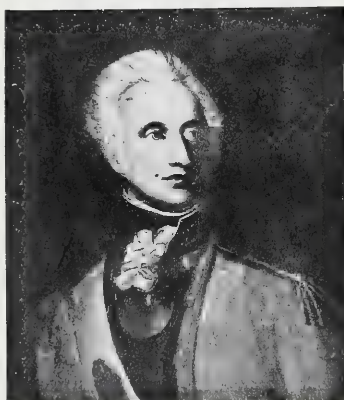
Professor C. F. J. Muller, B.A.

Wijlen Prof. John Murray, M.A.

De Gemeente Somerset West.

DEZE gemeente gesticht in 1819, maakte voor dien tijd een deel uit van de gemeente Stellenbosch. Onder hare stichters kunnen genoemd worden de namen van de heeren M. W. THEUNISSEN, W. D. MORKEL, P. H. MORKEL en D. J. MORKEL. Haar eerste benaming HOTTENTOTS HOLLAND werd later veranderd in die van Somerset naar LORD CHARLES SOMERSET, gedurende

Lord Charles Somerset.

wiens diensttijd als gouverneur de schichting plaats heeft gevonden. In 1818 kochten de stichters een stuk gronds van de plaats Cloetenburg behoorende aan den heer Douw Gerbrand Steijn en begonnen daarop een Kerk te bouwen. Het Kerkgebouw werd in 1819 ingewijd waarschijnlijk door den Wel-Eerw. Meent Borcherds van Stellenbosch, die vóór de aanstelling van een vasten leeraar, als consulent, het dienstwerk heeft verricht. Een orgel werd van den heer E. K. Green, te Kaapstad gekocht. In 1819 werd er door een watervloed groote schade aan de Kerk en Pastorie veroorzaakt. In het begin was de gemeente zeer klein en arm —zoo zeer dat de heer D. J. van Rijneveld, landdrost te Stellenbosch, die als Commissaris Politiek de Kerkeraads Vergaderingen bijwoonde zich genoodzaakt gevoelde aan den Gouverneur kennis te geven dat men naar zijne meening niet in staat zou wezen om de gewone onkosten te bestrijden. De regeering wou dan ook geen geldelijke ondersteuning geven voor het salarieeren van een predikant, voorlezer of koster voordat als de noodige gebouwen kant en klaar door de gemeente zelve daargesteld waren geworden. Er schijnt heel wat ontevredenheid geweest te zijn met de wijze waarop de zitplaatsen door de oude Kerkvaders uitgegeven zijn geworden Zoo b.v. klaagde zekere weduwe P. Urie bitterlijk dat de stoelen haar en hare dochters aangewezen zoo zeer naar achteren in de Kerk geplaatst waren geworden ; zij maakte aanspraak op een meer prominente positie daar wijlen haar echtgenoot toch Ritmeester was sedert den 8sten Juli 1795, "zijnde hij op dien dag aangesteld als Ritmeester en Eerste Pikeur bij het Regiment Husaren in Hollandsche dienst, daar hij te voren als eerste Pikeur bij het regiment guarde in dienst van den Prins van Oranje gediend had." De heer C. D. WENTZEL was de eerste Voorlezer der gemeente tegen een salaris van 200 Rds. per jaar; jaren lang moest hij echter het werk zonder eenige betaling doen omdat er geen geld in de kas was omdat hem te betalen; hierover ontevreden, bedankte hij, waarop de heer J. R. MOSTERT als zijn opvolger aangesteld werd. Behalve de bovengenoemde stichters der gemeente hebben ook de heeren D. de Villiers, P. Roos, F.zn., W. de Vos, D. Brink, P. G. Meijburgh, D. Malan, H. Hendrikse, de gemeente in het begin als Kerkeraadsleden gediend. In 1822 ontving de gemeente de blijde tijding dat de Gouverneur

DS. JOHANNES SPIJKER,

van Swellendam, had aangesteld als leeraar van Somerset. In dat zelfde jaar werd er wederom groote schade door een geweldigen

watervloed aan de Kerk pastorie aangebracht. De Kerkeraad gevoelde zich genoodzaakt om bij andere gemeenten aan te kloppen voor hulp om de aangebrachte schade te herstellen. Men ontving ook een leening gelds daartoe van de Regeering. Daar de reparatie aan de pastorie echter niet zoo spoedig als noodzakelijk was kon volbracht worden zoo besloot de Kerkeraad in 1823 de plaats van den heer G. van Sittert grenzende aan het dorp, tot eene predikants woning te koopen. Tegen het einde van dat zelfde jaar aanvaardde Ds. J. Spijker zijn dienstwerk in de gemeente. De Kerkeschuld bedroeg toen de som van 26,000 rijksdaalders. De leeraar deed wat in zijn vermogen was om de schuld te verminderen en dit gelukte hem ook met medewerking van de gemeenten Kaapstad, Paarl en Stellenbosch. Naar de eerste Synode der Kerk die in 1824 gehouden werd, werd de ouderling D. J. Morkel afgevaardigd om samen met den leeraar de gemeente op die vergadering te vertegenwoordigen. Ds. Spijker beijverde zich zeer in het belang van de opvoeding van de jeugd. In 1829 nam hij een beroep aan naar de gemeente Zwartland (Malmesbury).

[Voor portret van en vollediger bericht omtrent Ds. Spijker zie onder Kaapstad.]

Zending van Ds. George Thom.

Na het vertrek van Ds. Spijker bleef de gemeente een jaar lang vacant. Ds. M. Borcherds van Stellenbosch werd door het Gouvernement tot Consulent aangesteld en ontving voor zijne diensten in die betrekking £37-10-0 per jaar. In 1830 werd Ds. James Edgar destijds predikant te Durban tot vasten leeraar aangesteld. Ds. Edgar was geboortig uit Schotland vanwaar hij op uitnoodiging van Ds. George Thom van Caledon naar Zuid Afrika kwam. Ds. Thom was namelijk in 1820 naar Europa afgevaardigd om in Schotland uit te zien naar predikanten en onderwijzers voor onze Kerk in dit land. Het gelukte hem om in overleg met Graaf Bathurst, indertijd Secretaris van Staat voor de Koloniën een plan te beramen om proponenten van de Kerk van Schotland te bewegen het leeraarsambt bij de Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika te aanvaarden nadat zij eerst in Holland voor eenigen tijd zich in de Hollandsche taal zouden hebben geoefend. Te Glasgow en Aberdeen werden Commissiën benoemd om in correspondentie te treden met proponenten en zoo zij gewillig waren naar de Kaap te komen met hen de noodige schikkingen te maken. Aan Ds. Thom komt dus de eer toe om bij het dringend

Ds. George Thom.

gebrek aan predikanten en onderwijzers een plan te hebben uitgedacht en in werking gebracht om onze Kerk met een aantal goede leeraars te voorzien. Door de Commissie te Aberdeen werden in 1822 uitgezonden: Ds. Andrew Murray (Graaff-Reinet), en de heer (later Dr.) W. Robertson (Swellendam); in 1824 Ds. C. Fraser (Beaufort West); in 1825 Ds. G. Morgan (Somerset Oost); in 1833 Ds. John Cassie (Caledon) en Ds. Robert Shand. Door de Glasgow Commissie werden uitgezonden: Ds. Henry Sutherland (Worcester) in 1824, Ds. A. Smith (Uitenhage) in 1822, Ds. J. Edgar in 1828 en Ds. A. Welsh in 1833. De meeste hunner zijn mannen geweest die op onze Kerk een onberekenbaren invloed hebben uitgeoefend.

Ds. James Edgar.

Ds. Edgar arbeidde te Somerset West ruim 17 jaren, van 1830 tot 1848. Hij was een man van godzaligen en voorbeeldigen levenswandel. Hij stelde groote belang in het tijdelijk en eeuwig welzijn zijner kudde. Gedurende zijn diensttijd werd een groot gedeelte van de Kerkeschuld, die de gemeente zoo zeer kwelde, afbetaald. Hij ontsliep den

22sten Maart 1848. In de eerste Ringsvergadering na zijn dood gehouden werd in het verslag van den staat van godsdienst in de gemeente het volgende getuigenis door den Kerkeraad aangaande den ontslapen leeraar afgelegd :—"Gelijk wij verzekerd zijn dat Ds. Edgar's einde volstandig is geweest aan zijn gansch voorbeeldigen wandel en zijne nagedachtenis bij ons altijd in zegening zal blijven, zoo twijfelen wij niet of zijn gemis als Ringsbroeder zal ook betreurd worden." In hetzelfde verslag wordt ook dit gezegd :—" Ds. Edgar had kort voor zijn dood het genoegen te bespeuren dat de opkomst tot 's Heeren voorhoven talrijker werd waartoe zijn laatste huisbezoeking in de maand December 1847 niet weinig heeft toegebracht gevoegd bij droevige sterfgevallen die vele onnadenkenden met ernst, dood en eeuwigheid voor oogen stelden en het heil hunner onsterfelijke zielen deden behartigen " Nog lezen wij in hetzelfde rapport :—" Wij verblijden ons over het vooruitzicht van een verbeterden staat van die menschen die door overtollige wijnhuizen waarbij wij vroeger uwe aandacht bepaald hebben afgeleid zijn geworden ter gebruikmaking der genademiddelen doordien het Gouvernement behaagd heeft te gelasten dat de politie een wakend oog houde en de ongebondenen in het nieuw vervaardigd gevangenhuis zou opsluiten."

Ds. Johan Frederik Reitz (Phil. Dr.).

De vacature ontstaan door het afsterven van Ds. Edgar werd zeer spoedig aangevuld. Zijn opvolger, de WelEerw. Dr. J. F Reitz werd reeds op Zondag den 17den September, 1848

Dr. J. F. Reitz.

door den toenmaligen Consulent Ds. T. J. Herold van Stellenbosch bevestigd. De Kerkeraad bestond toen uit de volgende B.B. :— Ouderlingen, H. J. Morkel, D. J. de Villiers;

Het Orgel en Rostrum in de Somerset West Kerk.

Ds. P. J. Pienaar.

en diakenen, P. E. Scholtz, T. Roos en H. Hendrikse, terwijl de gemeente 545 zielen en 169 leden telde. Dr. Reitz, een Afrikaander van geboorte, werd tot de evangelie-bediening opgeleid te Heidelberg (Duitschland) en Leyden (Holland) en behaalde in de eerstgenoemde plaats den graad van Doctor in de Philosophie. Een man die zich niet liet gelden als een van de sprekers in onze Kerk was hij nochthans van veelzijdig nut. Zoo heeft hij haar jaren lang gediend als examinator bij het proponents examen in de geschiedenis der leerstellige Godgeleerdheid en philosofie. Hij was zeer stelselmatig in alles wat hij deed; matig en eenvoudig in levenswijze; vriendelijk en bescheiden in zijn omgang. Zijne weldoordachte preeken werden door zijne gemeente gewaardeerd. Een niet heel sterk en zeer zenuwachtig gestel belette hem echter zich zoo in den omgang aan zijne gemeente te geven als hij zelfs meermalen verklaard te hebben gewenschte. Toch was hij bij haar zeer geacht en bemind. In 1873 vierde hij gedachtenis aan zijn 25 jarige evangeliebediening in de gemeente die hem bij die gelegenheid een kostbaar geschenk als blijk van de toegenegenheid en liefde schonk. Gedurende zijn diensttijd werd het kerkgebouw aanmerkelijk verbeterd en een aanvang gemaakt met godsdienstoefeningen in de wijk Palmiet Rivier. Dr. Reitz arbeidde bijna 42 jaren lang schier afgebroken in de gemeente. In 1890 gevoelde hij zich gedwongen wegens klimmende levensjaren en afnemende lichaamskrachten aanzoek te doen om eervol emeritaat dat dadelijk toegestaan werd. Hij bleef te Somerset West wonen en ontsliep daar op Zondag den 1sten November 1896.

Ds. Pieter Johannes Pienaar.

Op den 29sten Januari 1891 werd de tegenwoordige leeraar, Ds. P. J. Pienaar, door wijlen Ds. J. H. Neethling tot opvolger van Dr. Reitz bevestigd. Gedurende zijn diensttijd werd de Kerk van een kostbare orgel voorzien en de werkzaamheid der gemeente naar den kant van Palmiet Rivier (waar de heer S. Malan een goed werk doet), Somerset Strand, Sir Lowry's Pass en Gordons Baai aanmerkelijk uitgebreid. Ds. Pienaar is een warme zendingvriend. Als lid en Secretaris der Binnenlandsche Zending Commissie heeft hij onze Kerk kostbare diensten bewezen. In 1903 achtte de Kerkeraad het noodzakelijk om een tweeden leeraar voor de gemeente met specialen werkkring aan 't Strand, te beroepen. De keuze viel op

De Somerset West Kerk.

Ds. Willem Johannes Conradie,

destijds predikant te Sutherland. Hij nam het beroep aan en werd den 19den April 1904 bevestigd door Ds. J. P. van Heerden van Kaapstad, die de bevestigingsrede hield. Een later voornemen om het Strand, dat jaarlijks door duizenden bezocht wordt, tot eene afzonderlike gemeente te verklaren, werd opgegeven.

Postcriptum.—Hier volgen eenige wetenswaardige bijzonderheden uit de oude kerkboeken de gemeente :—

(*a*) *1ste kind gedoopt.*

Naam : Pieter Gerhard, geb. 15 Maart, gedoopt 9 April, 1820.
Vader : Pieter Gerhard Myburgh.
Moeder : Hester Anna Morkel.
Getuigen : Pieter Voutelin van der Byl.
Isabella van Breda.
Pieter Gerhard van der Byl, A.zn.

(*b*) *Eerste Huwelijk Voltrokken*

11 Juni 1820.

Hercules Morkel, Hercules zoon
van Cabo de Goede Hoop,
Burgher alhier, jongman
met
Geertruyda Woutrina de Vos
van Cabo voornoemd, jongedochter.

(*c*) *Eerste lidmaat aangenomen.*

14 October 1820

Hendrik Rijk de Vos.

(*d*) *Namen van voormalige voorlezers*

C. D. Wentsel, J. R. Mostert, L. Beil, J. B. J. Kachelhoffer, F. B. de Villiers, G. Barger, W. Voges.

De Somerset Strand Kerk.

De Gemeente Durbanville.

DE stichting van deze gemeente voorheen "Tijgerberg" genoemd, dagteekent van het jaar 1825. Met goedkeuring van den Gouverneur Lord Charles Somerset kwamen de inwoners aan de Koeen Tijgerbergen in dat jaar onder elkander overeen om een Kerkgebouw aan de "Pampoenenkraal" te stichten alwaar zij niet alleen gezet 's Zondags den openbaren Godsdienst waarnemen konden, maar waardoor ook reizigers, daar ontspannende met hen gemeenschappelijk den Heer zouden kunnen dienen.

Gouverneur Sir Benjamin Durban.

Met ijver begonnen zij aan het werk op den 1sten April, toen bij gelegenheid van het leggen des hoeksteens, een van de bewoners der Tijgerbergen de vergaderde menigte in nagenoeg de volgende bewoordingen aansprak :—"Waarde Vrienden ! Niet dan met een dankbaar hart tot God is het, dat ik dezen steen legge. Veelmalen verlangden onze voorouders naar zulk een tijdstip doch zij mochten het niet beleven. Wij, wij echter mogen den tijd zien geboren worden, dat ook hier in ons midden eene kerk worde gebouwd. Laten wij dan ook niet ophouden vurig te bidden dat de ware leer van Jezus onzen Verlosser onder ons moge bloeien en zijne gemeente hier worde gesticht. Wij kunnen niet nalaten bij deze gelegenheid onzen dank aan Zijne Excellentie den Gouverneur te betuigen, voor de vergunning ons verleend ;—vooral kunnen wij onzen waardigen Landgenoot en geliefden Landdrost, den WelEd. heer J. W. Stoll, niet vergeten, en met dankbaarheid maken wij gewag van de hulp en den bijstand welken hij ons in dezen heeft verleend. Wij danken de voorstanders,—wij danken allen die tot zoo een nuttig werk hebben willen, en nog zullen bijdragen. En nu voortaan heersche en huisveste onder ons de broederlijke liefde ! Die God die ons tot hiertoe heeft geholpen helpe ons verder ! Hij beschikke ons een leeraar wandelende in Zijne vrees ! Hij schenke ons hetgeen wij behoeven ter eer van Zijn grooten en heiligen Naam." Men ging toen ijverig aan het werk en binnen 15 maanden was het Godshuis gereed voor gebruik. Op Zondag den 6den Augustus 1826 werd het plechtig ingewijd door den pas aangestelden Consulent der gemeente, Ds. J. C. Berrangé, predikant te Kaapstad, die de inwijdingsrede hield over Mattheus 21 : 13 : "Mijn huis zal een huis des gebeds genaamd worden." De collecte bij de inwijding bedroeg 634 Rds. (£47 11s. od.) Dienzelfden dag vond voor de eerste een doopsbediening in den boesem der gemeente plaats. De naam van den doopeling was Johannes Jacobus, (geb. 11 Juli 1826), zoon van Johannes Jacobus Roeland en Maria Margaretha van Niekerk.—De eerste Kerkeraad bestond uit 6 leden, te weten :—Als ouderlingen, de heeren Gottlieb Andries Willer, en Albertus Johannes Meyburg ; en als diakenen, de heeren Johannes Adriaan Louw (Kassier), Sybrand Johannes van der Spuy, Jacobus Wynand Louw, M.zn., en Stefanus Malan, jr. De eerste aanneming tot lidmaten had plaats op den 19den Augustus 1827. Er was slechts

een aannemeling bij die gelegenheid, te weten Frederik Jacobus Kotzé, die op den 20sten October 1827 door Ds. Abraham Faure aan de gemeente voorgesteld werd. De allereerste Kerkeraadsvergadering werd op Zondag den 25sten Februari 1827 onder voorzitting van den Consulent gehouden. Op die vergadering werd besloten de benoeming van den heer Hendrik Francois Mellet tot Voorlezer en Koster provisioneel vast te stellen tegen £30 per jaar en vrije woning. De Regeering werd op de Kerkeraadsvergaderingen vertegenwoordigd door den Landdrost, als Commissaris Politiek.

Het duurde echter twee jaren voordat de gemeente haar vasten leeraar kreeg. Intusschen werd zij van tijd tot tijd bearbeid door den Consulent en andere predikanten uit de hoofdstad. De naam van den eersten leeraar was

Ds. James Edgar.

Hij begon zijn dienstwerk in de gemeente in 1828. In het begin bleek er niet de beste verhouding tusschen hem en de gemeente bestaan te hebben. In den Kerkeraadsvergadering den 5den Januari 1829 gehouden werd er door ouderling Meyburg, een vriendelijken en welmeenenden brief den Eerw. heer J. Edgar

James Edgar V. D. M.

Handteekening van Ds. Edgar.

voorgelezen "zijnde van zulk een gewigtigen inhoud dat zijn Eerw. daardoor mag worden opgewekt, om toch voortaan door het maken van de beste vorderingen den bloei en welstand dezer gemeente te willen bevorderen." De predikant was o.a. ontevreden omdat men geen Pastorie voor hem wilde bouwen. De Kerkeraad zag daartoe geen kans omdat er geen fondsen voorhanden waren en er nog een schuld op de Kerk rustte. Ds. Edgar beklaagde zich bij de Synode van 1829 die een commissie, bestaande uit Di. M. Borcherds en T. J. Herold en de ouderlingen G. J. Vos en M. Smuts, aanstelde om den vrede in de gemeente te trachten te herstellen. Aan dezelfde commissie werd ook opgedragen om een bevredigend antwoord te geven op de volgende vraag door Ds. Edgar aan de Synode gedaan: "Mag het godsdienstig zingen in de Kerk ondersteund worden met muziekinstrumenten, daar er niets van in den Bijbel wordt gevonden? moet zulks niet, bij afwezigheid met voorkennis van den predikant geschieden?" Voordat echter de Commissie naar den Tijgerberg overkwam om aan hare opdracht te voldoen, was Ds. Edgar naar Hottentots Holland (Somerset West) in 1830 verplaatst. En met zijn vertrek was de vrede in de gemeente hersteld. In 1829 ontving de Kerkeraad 2 zilveren Nachtmaal bekers voor gebruik in de gemeente van den heer Johannes Paulus Eksteen ten geschenke, terwijl uit den boedel van wijlen Ds. J. C. Berrangé in 1830 een zilveren Doopbekken ontvangen werd.

Ds. Johannes Jacobus Beck, M.A.

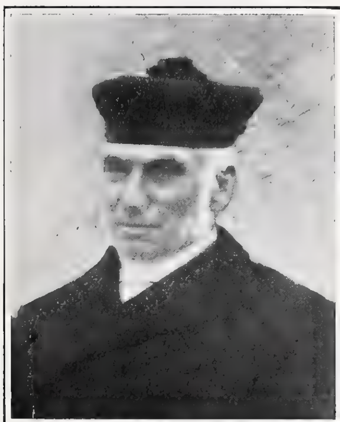
Na het vertrek van Ds. Edgar bleef de gemeente eenige jaren vacant. Gedurende dien tijd werd zij af en toe bearbeid door den nieuwbenoemden Consulent, Ds. J. Spijker, destijds

Ds. J. J Beck, M.A.

predikant aan 't Zwartland (Malmesbury). Eerst in 1834 kreeg zij weer een vasten leeraar in den persoon van den WelEerw. heer Johannes Jacobus Beck, M.A., die op den 9den Februari van gemeld jaar door den Consulent bevestigd werd. Het eerste verzoek van den nieuwen leeraar was om "als predikant een vaste woning te hebben." In de eerste Kerkeraadsvergadering na zijne bevestiging, den 17den Maart gehouden werd dan ook tot het

bouwen van een pastorie besloten. De eerste persoon die, wegens armoede geldelijke ondersteuning ontving was zekere weduwe P. de Villiers, ten opzichte van wie de Kerkeraad op den 26sten Januari 1836 besloot haar "Kerkgeregtigheid ten bedrage van vier Rds. te betalen." In 1836 gaf de Gouverneur Sir Benjamin D'urban gereedelijk zijne toestemming aan een Memorie van ingezetenen in de Koe-

Eerw. (nu Ds.) J. W. F. Roth.

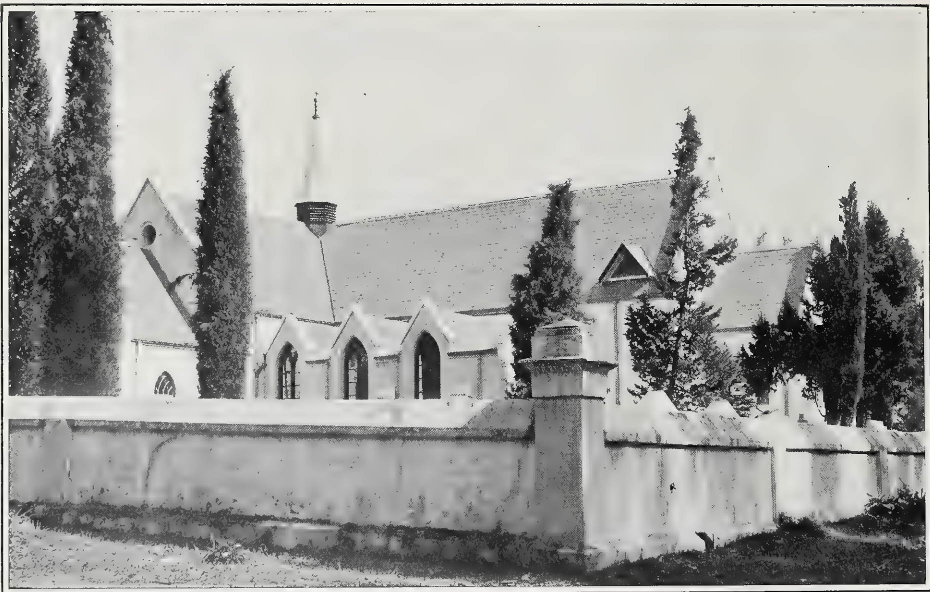
en Tijgerbergen om zijn naam te geven aan het nieuwe dorp waar het Kerkgebouw stond. In 1886 besloot de Synode op verzoek van den Ring van Kaapstad tot de naamsverandering D'urban in Durbanville in onderscheiding van Durban in Natal. In 1836 werd besloten de betrekking van Voorlezer en Koster van elkander te scheiden. De heer Mellet bleef aan als Voorlezer, terwijl de heer Louis Mostert, Jan zn., als Koster werd aangesteld.

In 1851 besloot de Kerkeraad tot de oprichting van een Zendings Genootschap in verband met de gemeente om namelijk de geestelijke belangen van de gekleurden in haar midden te bevorderen. Een Zending gesticht werd gebouwd en den 4den Mei datzelfde jaar plechtig ingewijd door Dr. P. Faure die hij die gelegenheid over Matt. 28 : 19 preekte. De heer J. W. F. Roth werd aangesteld als oefeninghouder. Hij bekleedde ook de betrekking van Onderwijzer, Voorlezer, en Catechiseermeester, en arbeidde te Durban tot 1860. Later werd hij Zendeling onzer Kerk en is nog in leven zijnde hij thans predikant te Spyk in Zuid Holland.

Ds. Beck was een man die in onderscheidene opzichten van geheel andere gevoelens was dan de hem omringende maatschappij. Vandaar dat hij dikwijls heftigen tegenstand ondervond en niet zelden met andersdenkenden in botsing kwam. Zoo b.v. zag de Synode van 1847 zich met groot leedwezen genoodzaakt om Ds. Beck in zijne dienst te schorsen voor den tijd van zes weken met verlies van tractement, en dat wel omdat hij herhaaldelijk geweigerd had om de hoogere Kerkelijke Vergaderingen bij te wonen. Reeds op de vorige Synode (1842) was hierover gehandeld. Een onaangename discussie was bij beide gelegenheden het gevolg. Eenmaal moest Ds. Beck apologie aan de Synode maken wegens beleedigende uitdrukkingen door hem ten opzichte van (vooral twee van) hare leden, Di. Heyns en Spijker, gemaakt. Hij volhardde echter in zijn verzet, om, zonder opgave van voldoende redenen de Kerkelijke Vergaderingen bij te wonen. Eerst in latere jaren gaf hij in en verscheen hij ter vergadering van Ring of Synode. De Synode van 1852 nam dit in aanmerking en besloot met algemeene stemmen te voldoen aan zijn verzoek "dat het door de laatste Synode over hem gevelde vonnis (van schorsing) mogte vernietigd worden."

Ds. Beck had het groote voorrecht dat niet vele evangeliedienaren ten deel valt, namelijk om in een en dezelfde gemeente, gedachtenis te vieren niet alleen van zijne 25 jarige maar ook van zijn 50 jarige bediening. Bij gelegenheid van de 25 jarige feestviering in Feb. 1859 gehouden ontving hij als blijk van achting van de gemeente een beurs van £85 benevens een fraaien gouden horloge en zilveren snuifdoos. Op zijn jubel- (50 jarig) feest den 10den Februari 1884 gehouden, sprak hij de feestrede uit naar aanleiding van Ps. 103 : 1—5, een rede die menige geschiedkundige opmerking en merkwaardige gezegde bevatte in verband met den toestand der Kerk, de stichting der gemeente en de uitwerking van zijn eigene bediening; zijne vrienden en weldoeners bedankende, noemde hij in zonderheid de namen van wijlen Marthinus Laurentius Neethling en echtgenoote. Ook bij die gelegenheid ontving

hij van de gemeente waardeerende adressen vergezeld van geschenken. Meer dan een dacht toen dat Ds. Beck van wege hoogen ouderdom den herderstaf zou nêerleggen. Maar hij voelde zich nog sterk en frisch genoeg om zijn werk voorttezetten tot 1886 toen hij herhaaldelijk van zijn voornemen sprak om wegens zwakke lichaams- en geesteskrachten uit den dienst te treden. Vooraf wilde hij echter nog op raad van de doktoren beproeven of eene reis naar Europa hem niet zoude versterken. Op Zondag, 2 Mei 1886 predikte hij voor het laatst in zijne gemeente en wel twee dochters die in Engeland woonachtig waren. De dood stond echter op hem te wachten. Op den 10den Juli keerde hij oogenschijnlijk wel maar vermoeid van eene wandeling terug naar het huis waar hij logeerde en verzocht om een weinig ijs. Terstond nadat hij het gebruikt had gevoelde hij zich onwel en stierf na weinige oogenblikken in zijn 79ste levensjaar aan kramp van het hart. Hij werd begraven te Kensal Green in een vreemd land in tegenwoordigheid van zijne familiebetrekkingen en eenige Kaapsche vrienden. Ds. Beck was in 1808 in de Kaapstad geboren.

Nederduitsch Gereformeerde Kerk, Durbanville.

over Jeremia 22: 10: "Weent niet over den doode, en beklaagt hem niet; weent vrij over dien, die weggegaan is, want hij zal nimmermeer wederkomen, dat hij het land zijner geboorte zie." Na een preek over zulk een tekst is het natuurlijk dat hij in diepe droefheid zijn vaderland op den 5den Mei vaarwel zeide. Tot eene hem liefhebbende bloedverwante zeide hij bij zijn heengaan: "Gij zult mij nimmer wederzien." Toch waren de eerste tijdingen uit Europa gunstig. Hij gevoelde zich versterkt door de zeereis en genoot zijn verblijf in Londen in de nabijheid zijner

Hij ontving zijne voorloopige voorbereiding tot den Evangelie-dienst in zijn geboorte stad, ging op 18 jarigen ouderdom naar Scotland en voltooide zijn theologischen cursus aan de Universiteit van Glasgow waar hij ook den M.A. graad behaalde. Vóór zijn vertrek uit zijn vaderland in 1886 verzocht hij dringend dat al zijne preeken en geschriften verbrand zouden worden indien hij niet terugkeerde. Gedurende zijne 52 jarige bediening was hij slechts weinige maanden ter vernieuwing en herstelling zijner lichaamskrachten afwezig.

Ds. A. D. Luckhoff.

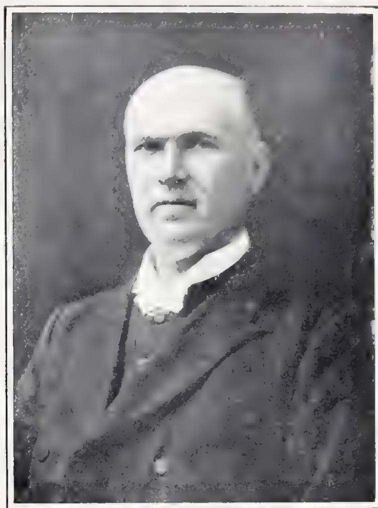
Na den dood van Ds. Beck bleef de gemeente niet lang vacant. Zij beriep tot herder en leeraar den Wel.Eerw. Heer A. D. Luckhoff, predikant te Kaapstad, die tot haar groote blijdschap het beroep aannam. Zijne bevestiging vond plaats op den 14den December 1886. Wijlen Ds. Neethling (Stellenbosch) hield de

Ds. A. D. Luckhoff.
Te Kaapstad, 1875-1886. Te Durbanville, 1886-1904.

bevestigingsrede naar aanleiding van Rom. 15 : 29. De bevestigde hield zijn intree-rede naar aanleiding van hetzelfde tekstwoord en vermeldde bij den aanvang zijner rede dat er tusschen Ds. Neethling en hemzelven geen afspraak was gemaakt betreffende den tekst. Het was hem iets treffends dat zij beiden geleid werden om denzelfden tekst te kiezen.

Ds. Luckhoff arbeidde met zegen 17 jaren tot 1904 toen hij wegens klimmende levensjaren en zwakke lichaamskrachten eervol ontslag nam en emeritus werd. Gedurende zijn diensttijd werd het Kerkgebouw verbeterd en vergroot en *Het Tehuis* voor herstellenden en rust-behoevenden te Durbanville gebouwd. Hij werd bemind en hooggeacht door allen die hem kenden. Zijn afscheids-rede tot de gemeente den 31sten Januari 1904 gericht was over de woorden uit Titus 1 : 4. In een adres den vertrekkenden leeraar aangeboden werd aangaande Ds. Luckhoff's arbeid in de volgende bewoordingen gewag gemaakt :—" Veel is door U Wel.Eerw. tot stand gebracht in de gemeente gedurende de 17 jaren. Gij hebt Zondagscholen, Biduren, Jongelieden Vereenigingen opgericht. Door uwen onverdroten ijver staat in ons dorp een prachtige inrichting waar de vermoeide rust kan genieten en de

Ds. D. Bosman. Te Buitenkant Straat, Kaapstad, 1890-1899.

zwakke kracht kan inzamelen. Door uwe hulp konden wij een nieuw schoolgebouw ter opvoeding van onze kinderen optrekken. De schuld die op de gemeente rustte is door uwe aanhoudende bemoeiing afbetaald, en ons kerkgebouw aanmerkelijk vergroot en versierd van binnen en buiten." Ds. Luckhoff is thans woonachtig te Kaapstad waar hij in den dag zijns ouderdoms in verband met de Dorkas Inrichting onzer Kerk een gezegend werk doet. Hij is de stichter of medeoprichter van bijna al de liefdadigheids inrichtingen op het Kaapsche Schiereiland. Hij was te Colesberg, Kaapstad en Durbanville tesamen 42 jaren in de bediening van onze Kerk, die hij ook als Actuarius Synodi en lid van verscheidene Synodale Commissiën gediend heeft.

De vacature te Durbanville ontstaan door het vertrek van Ds. Luckhoff werd opgevuld door den tegenwoordigen leeraar der gemeente, den Wel. Eerw. Daniel Bosman wiens bevestiging den 15den September 1904 plaats vond.

NED. GER. KERK TE WYNBERG.

Ingewijd door den Hoog-Eerw. C. F. J. Muller, B.A., op den 17den Maart, 1899.

De Kerk van buiten.

De Kerk van binnen

De Gemeente Wynberg.

DEZE gemeente werd in 1829 gesticht. De moeilijkheid waaraan het geregeld bijwonen van den openbaren godsdienst in de Kaapstad voor de meeste ingezetenen woonachtig aan den Wynberg verbonden was, had reeds in het begin der vorige eeuw het denkbeeld teweeg gebracht dat de oprichting van eene afzonderlijke gemeente in dien omtrek zeer wenschelijk en noodzakelijk was. Op eene samenkomst van lidmaten den 7den Juni 1829 per plaatse *Boshoff* van den heer Alexander van Breda gehouden, werd besloten bij den Kaapstadschen Kerkeraad en bij het Gouvernement aanzoek te doen om toestemming tot zoodanige stichting. Toestemming werd gereedelijk verleend en de eerste Kerkeraad bestaande uit 6 leden aangesteld. Hunne namen waren: Alexander van Breda, Sr., en Rijk Arnoldus Mauritius Cloete (Ouderlingen); en Dirk Gysbert Eksteen, Cornelis Mostert, Czn., Jacob Pieter Cloete en Willem van Schoor (Diakenen), De WelEerw. heer ABRAHAM FAURE, predikant te Kaapstad werd tot Consulent benoemd. De eigenlijke stichter der gemeente, de man onder wiens leiding de gemeente haar bestaan kreeg, was de Hoog Ed. Heer SIR JOHN TRUTER, destijds Hoofd Rechter der Kaap Kolonie. De eerste openbare godsdienst-oefening van de nieuwe gemeente werd gehouden op Zondag, den 20sten September 1829, in het woonhuis van den heer E. A. Buyskes ter plaatse *Onderschuur*. Een treffende leerrede over 2 Cor. 4 : 5 werd uitgesproken door den Consulent, die ook bij die gelegenheid de eerste Kerkeraadsleden in hunne heilige bediening bevestigde. In denzelfden dienst vond ook de eerste doopsbediening plaats. De naam van den doopeling was OLOFF JOHANNES, een kind van Oloff Johannes Truter en Catharina Gertruida Claris, en kleinkind van Sir Johannes Andreas Truter die samen met Anna Martha Horak als getuigen optrad. Na afloop van den dienst werd de eerste Kerkeraads vergadering gehouden. Zij werd bijgewoond ook door Sir John wien de Kerkeraad dringend verzocht geregeld de vergaderingen bij te wonen om hem met zijn advies, waarvan men een hoogen dunk had te dienen. De plaats waar de Kerk zou gebouwd worden was een punt van verschil onder de leden bij de stichting. Men besloot de keuze van de standplaats

Sir Johannes Truter.

aan de bepaling van de Synode die dat jaar (1829) zou vergaderen te laten. Zoo gebeurde het dat op den 24sten Augustus 1831 de hoeksteen van de eerste, op het terrein van de tegenwoordige Kerk door Sir John Truter gelegd werd in tegenwoordigheid van den Gouverneur Sir Lowry Cole, de Consulent een gepaste leerrede bij die gelegenheid houdende. De Bouw Commissie bestond uit de Kerkeraadsleden bij bijvoeging van de heeren T. F. Dreyer,

Sr., H. Cloete, H.zn., en J. J. Cruywagen, C.zn. De inwijding van het Godshuis vond een jaar later, den 30sten September 1832, plaats. Het was een dag van groote blijdschap voor de jonge gemeente. Dr. A. Faure hield de inwijdingsrede naar aanleiding van Ex. 20 : 24, "*Aan alle plaatse daar Ik Mijns naams gedachtenis stichten zal, zal Ik tot u komen, en zal u zegenen.*" Iemand die bij die inwijding tegenwoordig was, schrijft dat de redenaar zijn rede bij wijze van toepassing eindigde "met eene *dankbetuiging* aan de Engelsche gemeente onder Eerw. E. Judge voor het gebruik van het schoolgebouw, waarin de openbare godsdienst tot hiertoe is waargenomen geworden ; eene *aanspraak* aan Zijne Excellentie den Gouverneur Sir Lowry Cole, die den grond waarop de kerk is gebouwd, aan de Gemeente gratis heeft afgestaan ; eene *toespraak* aan dien edelen Grijsaard, Sir John Truter, die in de rust zijner dagen, zoo onvermoeid bezig is geweest om, door raad en daad, de gemeente behulpzaam te zijn in het bereiken van haar doel ; een *betoog* aan de plaatselijke overheden, bewijzende dat hoe meer aan de godsdienstige beschaving en verlichting der menschen door het evangelie gearbeid wordt, hoe minder moeilijk hunne bediening zal zijn, en dat de middelen, daartoe bestemd, ondersteund behoorden te worden. Zij behelsde voorts eene *korte ontwikkeling* aan de opzieners der gemeente van hunne plichten, met een *zegenbede* en *dankbetuiging* aan hen en allen, die het huis hebben helpen bouwen en daartoe hebben bijgedragen—en een woord van *vermaning en opwekking* in het bijzonder aan de *hoofden van huisgezinnen*, aan *jongelieden*, aan *kinderen* en aan *heidenen*, hoe zij allen zich hebben te gedragen, nu een gedenkplaats voor Jehova in de nabijheid hunner woningen is gesticht, besluitende met eene bede dat dit huis in waarheid een huis des gebeds moge zijn, dat God daar komen en dezelve zegenen moge." De eerste Avondmaalsviering in de nieuwe kerk had plaats den 25 November 1832. De eerste uitbetaling uit de kas van de gemeente op last van den Kassier, diaken D. G. Eksteen was 6 Rds., "voor huur van een kar tot het overbrengen van den eersten Voorlezer, den heer F. P. Smit."

Alhoewel de gemeente reeds in 1829 gesticht werd, was het niet voor 1834 dat zij een vasten leeraar kreeg. Dit was toe te schrijven aan de schaarschheid van predikanten in die dagen. De naam van den eersten leeraar was

Ds. Philip Eduard Faure, D.D.

Zijne bevestiging vond plaats den 7den December, 1834. De bevestigings-rede werd gehouden door zijn broeder, Dr. Abraham Faure, die naar aanleiding van 2 Tim. 4 : 2 handelde over den plicht en de wederzijdsche betrekking van leeraar en gemeente. Aan het slot van zijne rede sprak de bevestiger den jongen leeraar, pas 20 jaren oud, in de volgende bewoordingen aan :—"Hartelijk geluk geliefde Broeder, met wien de banden, door de natuur naauw tusschen ons gelegd, nauwer worden toegehaald door die heilige bediening, waarin wij beiden door God zijn geplaatst. Zie ik u als Christen leeraar staande voor eene dierbare weenende moeder, wier hart aan de pijnlijkste wonde bloedt, daar zij de tegenwoordigheid van dien getrouwen gezel haars levens mist, die den dag wenschte te aanschouwen waarop uwe stem in de gemeente zou worden gehoord, hoe levendig herinner ik mij nu den last dien hij mij aangaande u gaf, voor wien zijne vurige gebeden tot God werden opgezonden zelfs in zijne hevige krankheid. Ja, nog klinkt zijne stem in mijne ooren ; nog gevoel ik de handdruk, waarmede hij mij den last opdroeg, toen hij stervende tot mij zeide : '*Zeg aan Philip dat hij getrouw zij in de bediening welke hij op zich heeft genomen, dat hij Jezus Christus en dien gekruisigd predike.*' Dit was de last welke ik van uwen en van uwen onvergetelijk dierbaren Vader ontving, toen hij zoo gereed was de wereld te verlaten, en welken last ik u heden openlijk opdraag, geliefde Broeder ; kwijt u van denzelven, dan zult gij ook naar den tekst getrouw 'het woord prediken, gij zult wederleggen, vermanen, bestraffen, tijdig en ontijdig, met alle langmoedigheid en leere."

De geschiedenis vermeldt dat Dr. Faure zijn dienstwerk in de gemeente aanvaardde in een tijd van lauwheid op godsdienstig gebied. Er heerschtte een groote mate van onverschilligheid die zich o.a. daarin openbaarde dat men

meer aandacht gaf aan de genoegens des wereldschen levens dan aan de vervulling van kerkelijke plichten. De Wijnberg akker leverde veel moeilijkheden op. Toch wist Dr. Faure door zijne prediking en zijn omgang, door zijn ernst aan den eenen en zijne vriendelijkheid aan den anderen kant, eene verandering ten goede te weeg te brengen. Belangstelling werd gewekt en het kerkelijk en godsdienstig leven bevorderd en dat het meest door het stichten en onderhouden van kerkplaatsen en scholen door de lengte en breedte der uitgestrekte parochie —bij alle waarvan de leeraar de bijna algemeene achting zijner gemeente won.

Dr. P. Faure op 40 jarigen leeftijd.

Dr. Philip Faure was *een groote zendingvriend.* Vele jaren lang hadden de gekleurden plaats in de moeder kerk en genoten zij dezelfde kerkelijke voorrechten als de blanken. In het jaar 1843 werd het Kerkgebouw aanmerkelijk vergroot door het aanbouw van twee vleugels meestal ten wille van de kleurlingen wier getal steeds grooter werd. Tegen 1850 werd door Dr. Faure's bemoeiingen een afzonderlijke Zendingkerk gebouwd en een zendeling, Eerw. D. J. H. Ruytenbeek aangesteld om onder de gekleurden te arbeiden. Den 24sten November 1853 werd een Zendelings Genootschap opgericht ter bevordering van het zendingwerk in de gemeente. De leden van dit Genootschap verbonden zich om tot de fondsen op eene geregelde en systematische manier bij wijze van penny contributies bij te dragen. Bij de eerste jaarsvergadering het volgend jaar gehouden werd bevonden dat op die wijze £116 14s. 7d. bijeenverzameld was. En toen in 1894 het Genootschap ophield te bestaan bleek het dat gedurende de 40 jaren een groot totaal van £1,465 16s. 7d. ingekomen was, bij wijze van deze geregelde penny contributies. Hierbij is natuurlijk niet gerekend de gewone Kerk

Dr. Philip Faure.
Predikant te Wynberg, 1834 1882.
Moderator Synodi, 1847, 1857, 1867, 1873.

Collecten en andere vrijwillige bijdragen voor de zending zaak. Maar dit toont wat in eene gemeente gedaan kan worden als het (zending-) hart van den leeraar op de rechte plaats is. Geen wonder dus dat in 1880 toen de Synode overging tot de stichting van eene afzonderlijke "Zendingkerk" er te Wynberg een bloeiende gemeente gereed was om in die organisatie te worden opgenomen.

In 1845 ontving de Wynberg gemeente een gevoeligen slag door het ontsterven van haar stichter en getrouwen vriend, Sir John Truter. Deze voortreffelijke persoon was de eerste Hoofd-Rechter van de Kaap Kolonie. Bij zijne groote staatkundige en rechterlijke

bekwaamheden, paarde hij ware godsvrucht. Zijn vaderland diende hij getrouw en zijne kerk ook. Op de Synodes van 1824, 1826, 1829, 1834 en 1837 vertegenwoordigde hij de Regeering als Commissaris-Politiek. Daarbij stelde hij groot belang in de *Zendingzaak*. Het Zuid Afrikaansche Zending Genootschap, dat in 1799 opgericht werd en dat heden ten dage nog eene werkzaamheid in de Lange Straat, Kaapstad, heeft, stond onder zijn Patronaatschap. Ook in de zaak der *opvoeding* stelde hij belang: hij was mede een van de oprichters van het Zuid Afrikaansche College. Hij ontsliep den 5den Junij 1845 in den ouderdom van 81 jaren. Zijne laatste woorden aan zijn leeraar, Dr. Philip Faure, waren: "Ik ben blijde u weer te zien en u te kunnen betuigen, dat ik ondervind dat Jezus een getrouwe Vriend is. Ik ga sterven, maar nog is Hij met mij. Ik bouw op Jezus en Zijn bloed alleen en op geen ander grond. Veel heb ik van deze wereld genoten; maar niets heeft voldoening gegeven aan mijne ziel. Ik verlang naar eene betere wereld, waar verzadiging voor mijne ziel is." Bij de begrafenis die op Zaterdag den 7den Juni uit de Groote Kerk plaats vond, hield Dr. Faure een treffende lijkrede. De ter aarde bestelling geschiedde in den familiekelder aan den Wijnberg.

Dr. Philip Faure was niet alleen een bekwame en getrouwe, maar ook een *Kerkelijke leidsman*, die door zijne bekendheid met de kerkelijke wet, door zijn goed humeur en zeggingskracht, door zijne vaardigheid, en gevatheid, door zijn tact en zakenkennis, en door de kracht der sympathie een invloed in de Kerkelijke Vergaderingen uitoefende, welke bij dien van geen anderen leeraar achter stond. Zij waren hoedanigheden als deze welke hem keer op keer den moderatorsstoel (4 maal) en het assessorschap (3 maal) in de Synode bezorgde; die toen na den slag van Boomplaats in 1848 het gansche Transvaalsche gebied gegedesorganiseerd was, hem aan de Regeering zoowel als aan de Synode aanwezen als de man om samen met wijlen Dr. Robertson de deerlijk bewogen gemoederen aldaar tot bedaring en eenige mate van orde op kerkelijk gebied te brengen; die hem het Curatorsschap van de Theologische Kweekschool, waarvan hij een der stichters was, het questorsschap van het Synodale Fonds en het Predikanten Weduwen Fonds, het lidmaatschap der Synodale Commissie, het Scribaat van den Kaapstadschen Ring en de redactie van den Kerkelijken Almanak op de schouders legden.

Daarbenevens bepaalde Dr. Faure's belangstelling zich geenszins tot het Kerkelijke. Hij was niet alleen predikant maar hij was ook *burger* en nimmer trachtte hij zich aan burgelijke verplichtingen te onttrekken. Toen hij tijdens den Belgischen Oorlog te Utrecht studeerde, trok hij samen met het Utrechtsche Studenten Korps uit om de rechten van zijn temporair vaderland tegen de opstandelingen te helpen verdedigen. Altoos was hij overvloeiende van anecdoten uit dat zijn krijgsmanstijdperk en bij feestelijke gelegenheden prijkte het metalen kruis, dat hij als student had verworven steeds op zijn breede borst. Een echte patriot was hij. Met hart en ziel sympathiseerde hij met den strijd zijner Transvaalsche stamverwanten in 1880 voor vrijheid en recht en met dien zijner mede kolonisten voor de rechten van taal en nationaliteit.

Ook als *vriend en metgezel* was Dr. Faure zeer te verkiezen en te waardeeren. Zijn geheugen was een voorraadschuur van alles wat in het gezellig verkeer aangenaamheid kon verschaffen; zijn hart deelde liefelijkheid mede zelfs als hij moest bestraffen. Op oud en jong oefende hij invloed. Zijn vriendelijkheid en opgeruimdheid verschaften hem ingang tot alle harten. Hij arbeidde in de eenige gemeente die hij ooit heeft gehad tot het jaar 1882 den 7den December—dus juist den dag zijner bevestiging als leeraar 48 jaren te voren. Hij was omtrent 3 weken ziek. Op Zondag 12 November vatte hij koude bij zijne terugkomst van den midagdienst te Rondebosch en kreeg daarop een aanval van bronchitis, welke hem zeer verzwakte. Zijne laatste dagen waren zonder pijn of benauwdheid. Met volle bewustzijn bijna tot aan het einde, vertrouwende op zijnen Zaligmaker, ontsliep hij zacht in den ouderdom van bijna 72 jaren.

Zijne asch ruste zacht tot den dag der blijde opstanding!

Ds. P. A. Strasheim, B.A.

Ds. P. A. Strasheim destijds predikant te Philadelphia, werd tot opvolger van Dr. Faure beroepen. Hij nam het beroep aan en werd den 4den October 1883 door den Consulent, Ds. A. D. Luckhoff tot herder en leeraar bevestigd. Hij arbeidde in de gemeente elf jaren met ijver en getrouwheid. Hij was een begaafde prediker en onderscheidde zich vooral door zijne gaven om te organiseeren. Hij maakte Wynberg tot een middenpunt van opvoeding en onderwijs. De beroemde opvoedingsinrichtingen voor jongens en meisjes aan die plaats zijn monumenten van zijn ijver en bekwame administratie. Tijdens de Synode

Ds. P. A. Strasheim, B.A.
Te Philadelphia, 1882-1883. Te Wynberg, 1883-1895.

van 1894 verklaarde hij zich gewillig om naar Rhodesia te gaan om aldaar een paar jaren te arbeiden onder onze geloofsgenooten en waar het mogelijk was gemeenten te stichten en het werk te organiseeren. Daartoe nam hij 31 Maart 1895 afscheid van de gemeente in eene rede over 2 Cor. 13 : 13, ontving zijn demissie en vertrok, door de Moderatuur namens de Kerk afgevaardigd en na een plechtige dienst in de Groote Kerk, Kaapstad, op 25 April naar Mashonaland. Met zijn werk aldaar ging het wat het organiseeren en stichten van gemeenten betreft zeer voorspoedig. Hij zag zich in 1896 echter genoodzaakt om wegens uitgebro-

Ds. D. J. Pienaar.
Te Simonsstad, 1887-1891. Te Wynberg, 1900-1904.

ken onlusten in die streken zijne werkzaamheden in het Noorden te staken. In de Kolonie teruggekeerd zette hij zich eerst te Wellington en later te Stellenbosch ter woon neer. Op laatstgenoemde plaats behaagde het den Heer hem in den ouderdom van slechts 47 jaren tot zich te nemen. Eene herhaling van de malaria koorts waaraan hij in Rhodesia had geleden, met andere kwalen, had het lichaam zoo verzwakt dat, eerder dan men het

Ds. J. G. de Bruyn.

verwachtte hij aan eene dierbare gade, aan eenige kinderen, een grijzen vader en andere betrekkingen den 22sten Februari 1899 ontrukt werd. Ds. Strasheim was op den 29sten Juni 1851 te Vlissingen in Zeeland geboren. Als kind kwam hij met zijne ouders naar Zuid Afrika. Als jongeling onderscheidde hij zich door ijver in zijne studien en behaalde in het Z. A. Kollege, Kaapstad, de 3de en 2de Klas certifikaten in Literatuur en de Mathesis en een prijs van £30. Hij verliet het College in 1871 toen hij aangesteld werd tot onderwijzer in de Mathesis en het Hollandsch aan 't Paarlsch Gymnasium. In 1875 nam hij de betrekking van hoofdonderwijzer te Swellendam aan. Te Swellendam waar hij zijn eerste echtgenoote en een geliefd kind door den dood moest afgeven was hij werkzaam tot 1877 toen hij besloot evangelie-dienaar te worden en aan de kweekschool te Stellenbosch ging studeeren. In November 1881 als proponent toegelaten werd hij den 5den Januari 1882 als predikant bevestigd te Philadelphia waar hij tot October 1883 arbeidde toen hij naar Wijnberg ging. Ook als lid van verscheidene Synodale Commissiën en als Scriba van den Ring van Kaapstad heeft wijlen Ds. Strasheim der Kerke uitnemende diensten bewezen. Zijn laatste preek op aarde hield hij in Simonsstad naar aanleiding van Openb. 22 : 8. Zijn gedachtenis zal lang gezegend blijven.

De vacature ontstaan door het vertrek van Ds. Strasheim werd opgevuld door Ds. A. J. L. Hofmeyr, B.A., die den 11den Juli 1895 door Ds. C. F. J. Muller bevestigd werd. Gedurende zijn diensttijd werd de oude Kerk in 1832 gebouwd, bijna geheel en al afgebroken en een nieuwe, sierlijke en vergrootte Godshuis in plaats daarvan ten koste van £4,000 gebouwd. Deze nieuwe Kerk werd den 17den Maart 1899, plechtig ingewijd door Ds. (nu Prof.) C. F. J. Muller, die de inwijdingsrede hield naar aanleiding van Micha. 4 : 2. De leden der bouwcommissie benevens den *pastor loci* waren de heeren J. T. Jurgens, T. A. J. Louw, J. A. Louw, J. Versfeld, A. P. Lategan en J. A. de Kock. Ds. Hofmeyr bleef tot 1900 toen hij opgevolgd werd door Ds. Daniel Jozua Pienaar, R.zn., wiens bevestiging den 21sten Juni 1900, plaats vond. Lang mocht de gemeente niet Ds. Pienaar behouden. In 1904 nam hij een beroep aan naar Tarkastad. De tegenwoordige leeraar, de WelEerw. heer Johan Gysbert de Bruyn, aanvaardde zijn dienstwerk in de gemeente den 21sten Januari, 1905. Hij arbeidt met zegen en wordt geholpen door Eerw. N. Smith, die in Juli, 1906 tot zendeling onzer Kerk geordend werd.

De Gemeente Simonsstad.

DE gemeente Simonsstad werd den 13den November 1855 gesticht. Vóór dien tijd maakte zij een deel uit van de gemeente Wynberg. Dr. P. E. FAURE van Wynberg, die bij de stichting tot consulent aangesteld werd, kan de stichter der gemeente genoemd worden. Hij stelde op den 9den December 1855 in den morgen den eersten Kerkeraad aan de gemeente voor. Die Kerkeraad bestond uit de volgende Broeders: als ouderlingen, de heeren Jan George de Villiers en David Gabriel Malherbe; en als diakenen: de heeren Jean Pierre Francois Rocher, Jan Pieter de Villiers, Petrus Johannes Hugo en George de Stadler. In het begin vóór de voltooiing van een eigen Kerkgebouw aanbad de gemeente in de Episcopaalsche Kerk. Op den 10den December 1856 zag zij haar eigen Kerkgebouw voltooid waarvan precies een jaar tevoren de hoeksteen gelegd werd door H. M. Koningin Victoria Vlootvoogd COMMODORE TROTTER, een man van groote bekwaamheid en diepe godsvrucht. De consulent hield de inwijdingsrede naar aanleiding van Ps. 27 : 4. Een correspondent van die dagen beschreef het Kerkgebouw dat heden nog bestaat als volgt: "De Kerk is een sieraad voor de stad—in eenvoudig Gothischen stijl opgetrokken, met een keurig net voorportaal. De preekstoel van Spaansch mahonyhout, hetwelk de gemeente nagenoeg niets kost, strekt tot eer van den vervaardiger, den heer Carr van den Wynberg, die denzelve in den tijd van veertien dagen gebouw heeft."

De gemeente, die bij de stichting slechts 175 leden telde, was in het begin zeer arm. Zij moest ondersteund worden door vrijwillige geldelijke bijdragen uit andere gemeenten. Hare armoede was waarschijnlijk de oorzaak dat zij niet gedurende de eerste 15 jaren van haar bestaan een eigen leeraar kon beroepen. Gedurende al dien tijd werden hare belangen zoo trouw mogelijk door haar consulent behartigd. Eerst in 1870 op den 19den Mei werd

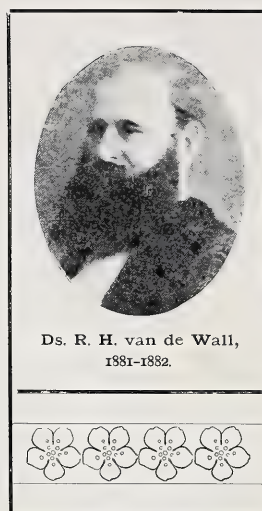
Ds. G. A. Maeder, 1870-1873.

Ds. W P. Rousseau, 1874-1877.

Nederduitsche Gereformeerde Kerk, Simonsstad.

Ds. R. H. van de Wall, 1881-1882.

de Eerw. Proponent Gustave Adolphe Maeder, B.A., als eerste predikant door wijlen Prof. John Murray bevestigd. Zijn intree rede was over de woorden uit Rom. 1: 14: "Ik ben een schuldenaar." Ds. Maeder arbeidde tot 14 December 1873 toen hij zich een beroep als zendeling te Witsiehoek liet welgevallen. Hij was de allereerste predikant onzer Kerk die zendeling werd. Na zijn vertrek van Simonsstad hebben de volgende leeraren in de gemeente gearbeid:—

Ds. Willem Petrus Rousseau .. 1874 tot 1877.
Ds. Edmund Z. J. de Beer .. 1878 tot 1880.
Ds. Rutger H. van de Wall .. 1881 tot 1882.
Ds. Pieter Schalk van Heerden 1884 tot 1886.
Ds. Daniel Jozua Pienaar .. 1887 tot 1891.

Ds. P. S. van Heerden, 1884-1886.

Ds. G. F. C. van Lingen

Op den 21sten December 1892 aanvaardde de tegenwoordige leeraar, de Wel.Eerwaarde Gabriel Francois Cloete van Lingen zijn dienstwerk in de gemeente. Hij hield zijn intreerede over Matt. 17: 8. Gedurende zijn 16 jarige bediening werden de werkzaamheden aanmerkelijk uitgebreid en het schuldjuk dat de gemeente 30 jaren lang heeft gekneld, afgeschud. Een fraaie Pastorie werd aangebouwd terwijl in 1905 het Kalkbaai gedeelte van de gemeente tot een afzonderlijke parochie werd gesticht. Op den 10den December 1906 vierde de gemeente gedachtenis van den 50sten Verjaardag der Inwijding van haar Kerkgebouw. Uit een interessante geschiedkundige leerrede door Ds. Van Lingen bij die gelegenheid gehouden ontleenen wij de volgende bijzonderheden:—Het Sacrament des Doops werd gedurende de 50 jaren aan 1,650 kinderen en volwassenen bediend; 965 werden tot lidmaten aangenomen; en 312 paren in het huwelijk bevestigd. Er bestaan thans 5 Zondagsscholen. De Kerkeraad heeft steeds geijverd voor de opvoeding der kinderen, zoowel als voor het geestelijke welzijn der gekleurden, die alle Godsdienstige voorrechten sedert de stichting der gemeente met haar samen genieten. Dit Zendingwerk en de prediking in de Engelsche taal 's avonds voor Presbijterianen die geen Hollandsch verstaan werd zonder tusschenpoozing behartigd. Op het lidmaten register komen deze twee namen het eerst voor: Petrus Francois Hugo en Anna Francina Gertruida Hablutzel, echtelieden. Eerstgenoemde was de eerste ouderling die vóór de stichting de Simonsstad wijk aan den Wijnberg vertegenwoordigde. Hij mag terecht de vader der gemeente genoemd worden. Ten tijde van de stichting was hij 70 jaren oud zijnde op verzoek en met toestemming van den Gouverneur verschoond van verderen dienst. In de eerste jaren dezer eeuw nam de Heere van de meest welbekende kerkmannen uit ons midden weg. Wij missen Hans Jakob Hugo, die de Kerk met zijne gaven uitnemend heeft gesteund. Wij missen Hendrik Hablutzel, de eerste penningmeester der gemeente, wiens plaats in 't Godshuis tot aan den avond van zijn leven zelden of nooit ledig stond. Als ons oog valt op de ouderlingsbank dan denken wij aan onze twee B.B. dienende ouderlingen die in den tijd van 30 dagen ons allebij ontvallen zijn—teweten: Frederik Hermanus Hugo en Hendrik Albertijn. Hunne voetstappen worden niet meer onder ons vernomen en wij missen hen, doch ons verlies is hun gewin. Eens waren zij ouderlingen op aarde in de strijdende Kerk van Christus, nu staan zij in de rij der ouderlingen die rondom den troon dienen in de zegevierende Kerk daarboven."

(Voor portret van Ds. E. Z. J. de Beer zie onder Drie Anker Baai.)

De Gemeente St. Stephen's, Kaapstad.

DEZE gemeente heeft een zeer interessante geschiedenis. In 1838 werden de Wel-Eerw. Heeren Dr. G. Adamson van de Schotsche Kerk in de Kaapstad, en Ds. G. W. Stegmann, tweede leeraar van de Evangelische Luthersche Kerk in de Strand Straat, door den Heer geleid om middelen te beramen om de slaven die op het punt stonden om vrij gemaakt te worden bijeen te brengen onder behoorlijke godsdienstige bearbeiding. Men maakte een aanvang met het werk op den dag der vrijlating—den 1sten December 1838—en wel in de Schotsche Kerk waar Ds. Stegmann een godsdienst-oefening voor de vrijgemaakten hield. Het werk dat in gemelde Kerk door Ds. Stegmann die als zendeling ageerde voortgezet werd, werd door de Kerk van Schotland erkend zoowel door hare uitdrukking van belangstelling als door donatie

Dr. G. Adamson.

Ds. G. W. Stegmann, Sen.

van geld. Ds. Stegmann was een *man*—een man van zulken ijver en vuur en werkkracht dat hij bij alles wat hij in eigene gemeente te doen

Het St. Stephen's Kerkgebouw, Riebeek's Plein, Kaapstad.
Voorheen een Komedie-huis.

had, het nog wist te schikken eenmaal 's Zondags in de Schotsche Kerk voor de gekleurden in vereeniging met Dr. Adamson te preeken. Dit zal geschied zijn in die ure, wanneer zijn collega, Ds. Kloek van Staveren dienst deed in het Luthersche bedehuis,

In 1841 gevoelde Dr. Adamson, die een man van groote geleerdheid was en eene betrekking van professor aan het Z. A. Athenæum (het tegenwoordige Z. A. College) bekleedde, zich genoodzaakt als predikant in de Schotsche (St. Andrew's) Kerk te bedanken. De gemeente had namelijk haar ongenoegen te kennen gegeven dat haar leeraar professor was aan't College. Mogelijk meende men dat zijn herderlijk werk er onder kwam te lijden. Hoe het zij, Ds. George Morgan, destijds predikant bij de Ned. Ger. gemeente Somerset Oost werd in 1841 tot opvolger van Dr. Adamson in de Schotsche Kerk aangesteld. Met die aanstelling om een of ander reden ontevreden, scheidde zich een groot deel der gekleurden die nog steeds hunne kerkelijke voorrechten in gemelde Kerk genoten van de Schotsche gemeente af. Zij verlangden onder de bearbeiding van Dr. Adamson en Ds. Stegmann te blijven en vereenigden zich tot eene gemeente in een op het boerenplein gehuurde gebouw dat als een schouwburg (theatre) ingericht was en altijd dienst had gedaan. Dit gebouw—de tegenwoordige St. Stephen's Kerk—werd later door Di. Adamson en Stegmann tegen £3,464 voor de gemeente aangekocht en in een Gods-huis veranderd. Het werd plechtig aan den dienst des Heeren gewijd op Zondag den 30sten April 1843, door Dr. Adamson die in den morgen in het Engelsch over Joh. 12 : 32 preekte en door Ds. Stegmann die in den namiddag eene inwijdingsrede in 't Hollandsch naar aanleiding van 1 Kon. 8 : 27, 88 hield. Het was een dag van groote blijdschap voor de gemeente. De collecte bedroeg de aanzienlijke som van £130.

De twee leeraren zetten het werk gezamenlijk en geregeld zoowel des Zondags als in de week voort. Op den Zondag werden de volgende diensten gehouden: om 8 ure, een eenvoudige uitleg van de Psalmen; in den voormiddag een toespraak; te 3 ure des namiddags, een preek; en in den avond een toespraak met een Zondagschool in het midden van den dag. In de week had men alle avonden school voor volwassenen vooral ter opleiding voor de doopklas, waarin opgenomen werden diegenen die tot leden der Christelijke Kerk wenschtten aangenomen te worden. Vooral werd bijzondere aandacht gewijd aan het onderwijs van de kinderen in scholen voor de jeugd en klein kinder (Infant) scholen. De Bijbel was het groote en bijna eenige leerboek. Het Infant Departement stond onder de bekwame leiding van zekere Mej. Asten die uit Engeland uitgezonden was door "Het Dames Genootschap voor de opvoeding van vrouwen in het Oosten." Vele jonge meisjes werden door deze dame opgeleid tot onderwijzeressen. Nog werd ook een soort van Jongelings Vereeniging in verband met de gemeente opgericht door welker middel, Bijbels en tractaatjes verspreid en godsdiensten gehouden werden in sommige van de meest behoeftige wijken van de Kaapstad. Met verloop van tijd kwamen er van verafgelegene buitendistrikten dringende aanzoeken van vrijgemaakte slaven die leeraren begeerden om aan hen het Evangelie bekend te maken, Catecheten ingezonden, eerstgenoemde in 1843 Twee van de broeders, teweten de heeren J. F. Stegmann en N. M. Smit die in de Kaapstad als zendelingen werkzaam waren werden als naar Groot Drakenstein en laatstgenoemde in het zelfde jaar naar Augsburg in het Clanwilliam distrikt. Het werk breidde zich uit en het was spoedig blijkbaar dat de dienst van geordende mannen benoodigd was. Dr. Adamson en Ds. G. W. Stegmann werden hierdoor in een moeilijke positie gebracht maar uiteindelijk werden zij geleid om te zien, dat, daar zij zelven geordende leeraren waren, zij er toe konden overgaan om anderen te ordenen. Zoo kwam den 28sten Juli 1847 tot stand eene vereeniging die door de bovengemelde leeraren opgericht en genoemd werd: "De Apostolische Unie." Door dien naam aan te nemen, gaven zij te kennen dat zij getracht hadden om op apostolischen grondslag voort te gaan, geleid door den Heiligen Geest, predikende Christus en dien gekruisigd. In verband met deze Unie werden de volgende Zendelingen geordend:—Eerw. J. C. Knobel (Caledon), Eerw, N. M. Smit (Clanwilliam), Eerw. J. F.

Stegmann (Pniel), W. D. Fleischer (Bainskloof, onder de bandieten), Eerw. A. E. Keet (Malmesbury), terwijl de volgenden als oefenaars dienst deden: Meeser (Beaufort) en Searle (Klipfontein, Kaapsche duinen). Al deze arbeiders, wier namen niet vergeten mogen worden, zijn reeds gestorven behalve de eerwaardige grijsaard Eerw. Jan Frederik Stegmann, die samen met zijne echtgenoote,sedert 1843 te Pniel, Groot Drakenstein werkzaam en thans de oudste dienstdoende Zendeling in geheel Zuid Afrika is.

Het werk in de oudste, de moeder-gemeente van de Unie, de St. Stephen's, droeg gezegende vruchten. Het Kerkgebouw dat voor 1,000 personen zitplaatsen had was gewoonlijk goed gevuld. Het getal avondmaalsgangers bedroeg in 1853 drie honderd. De Avondmaalgangers werden tot de tafel toegelaten op vertoon van een eivormig van tin vervaardigde merkteeken,

Avondmaals-Token.

"Token" genaamd, dat door den leeraar uitgereikt werd. Tot heden toe bestaat dit oude gebruik nog in de St. Stephens gemeente. [Wij geven hier een afteekening van zoodanige token. Aan de eene zijde staat de naam "Apostolische Unie" gedrukt, terwijl op den anderen kant, onder den naam Zuid Afrika, een afteekening van "Brood en Beker" te zien is.] De gemeente bestond met zeer weinige uitzonderingen uit de gekleurde klassen, de vroegere slaven of hunne nakomelingen tesamen met een klein getal uit de Mohammedanen en sommige prijs-negers die genomen waren door Britsche Oorlogschepen uit de slaven schepen en hier vrijgemaakt werden.

Dr. Adamson arbeidde in de gemeente tot 1851 toen hij naar zijn vaderland terugkeerde. In zijne plaats werd tot tweeden leeraar aangesteld de WelEerw. Heer J. A. Stegmann, een Luthersche predikant die pas uit Holland was aangekomen. Zijne bevestiging vond plaats den 2den Maart 1851. Een van de vragen den bevestigde bij die gelegenheid volgens bepaling van de Unie ten aanhoore van de gemeente gedaan luidde als volgt:—"Is ijver voor Gods eer, liefde tot Christus Jezus onzen Heer, en eene hartelijke begeerte om zielen te behouden de voorname drijveeren die u de heilige dienst des Heeren hebben doen aanvaarden—en geene tijdelijke of wereldsche oogmerken?" Ds. J.A. Stegmann bleef als tweeden leeraar werkzaam tot 1853 toen hij bedankte. In 1857 werd hij als predikant der Ned. Ger. Kerk door de Synode gelegitimeerd. In die betrekking arbeidde hij te Ceres tot 1883 toen hij emeritus werd.

Intusschen bleef Ds. G. W. Stegmann het werk in de St. Stephen's alleen voortzetten. De gemeente ging gebukt onder een zware schuld die op den aankoop van het Kerkgebouw rustte en die haar vele vele jaren drukte. In 1857 diende Ds. Stegmann een Memorie bij de Synode onzer Kerk in, verzoekende om met de St. Stephen's gemeente bij de Ned. Ger. Kerk te worden ingelijfd. De memorie luidde als volgt:—"De leeraar, kerkeraad en ledematen van de St. Stephen's gemeente uit de Heidenen vergaderd, zijn tot het besluit gekomen dat het wenschelijk en pligtmatig is niet langer op zichzelven te staan gelijk tot hiertoe, maar integendeel in verbindtenis te treden met een der bestaande Kerkgenootschappen in dit land. Daartoe verwachten zij dat hunne gemeente ook voor de toekomst op een meer vasten grondslag staan zal, dan wanneer zij in haren tegenwoordigen toestand blijven zoude. Daar wij ons dan van harte vereenigd gevoelen met de leer der Ned. Ger. Kerk en geen bezwaren tegen haar vorm van bestuur zien, zoo wenden wij ons tot uwe Vergadering met het verzoek om als eene gemeente der Ned. Ger. Kerk erkend en als zoodanig in dezelve ingelijfd te worden." De Synode delibereerde lang over dit verzoek. Er was heftige tegenstand tegen de opname. Vragen zooals: Hoe zal de Synode voorzien in de behoefte der St. Stephens gemeente ingeval Ds. Stegmann komt te overlijden? Zal Ds. Stegmann naar Ring of Synode kunnen komen? Zal een ouderling der gemeente naar de Ringsvergadering kunnen komen werden geopperd?

Eindelijk besloot de Synode bij meerderheid van stemmen om het verzoek toe te staan en de gemeente in de Kerk op te nemen. Een Commissie bestaande uit Dr. W. Robertson en Di. J. H. Neethling (Prins Albert) en W. A. Krige (Victoria) werd benoemd om de inlijving tot stand te brengen.

Ds. G. W. Stegmann.

Een ander bezwaar in de Synode was omtrent den predikant Stegmann zelven. Hij was tweede predikant bij de Luthersche Kerk in de Strand Straat of liever: hij stond toen aan het hoofd van eene afzonderlijke Evangelisch Luthersche Gemeente die de St. Martin's Kerk in de Lange Straat had gebouwd en aldaar aanbad. Het geval was dat Ds. Stegmann zich sterk had verklaard tegen de Luthersche opvatting van de leer des Heiligen Doops. Dit verwekte ontevredenheid. Ook beviel Ds. Stegmann's zending ijver velen der Lutherschen niet. Onder meer hadden zij ook dit: zijne taal en stijl leed door het prediken voor Kleurlingen en maakte hem onbekwaam voor zoodanig prediken als passend was voor zulke beschaafden als zij waren. Dit een en ander leidde daartoe dat Ds. Stegmann in de Strand Straat moest bedanken, of indien niet moest, toch bedankte. Die met hem samen stemden vormden zich onder hem tot eene afzonderlijke gemeente in de St. Martin's Kerk. In de Synode werd dit voorstel gedaan:—"Dat de Eerw. Heer G. W. Stegmann niet als leeraar onzer Kerk kan worden aangenomen tenzij hij verklare dat bij zoodanige aanneming hij zijne connectie met de St. Martin's Kerk, waarvan hij de bekende leeraar is, op zal geven." Het voorstel werd afgestemd en Ds. Stegmann den 12den November in de Synode gelegitimeerd. In de *Acta* lezen wij:—"Ds. G. W. Stegmann voor de Vergadering verschenen zijnde, werd hem, terwijl de Vergadering opstond, plegtig overeenkomstig de wet de eed afgenomen; hij werd vervolgens door den Actuarius gelegitimeerd, door den Hoog-Eerw. Praeses als Leeraar onzer Kerk begroet, en nadat hem zingende het 3de vers van Ps. 134 en 's Heeren zegen was toegebeden, werd hem de rechterhand van broederschap toegereikt. Zijn Eerw. beantwoordde dit met eene korte toespraak aan den Hoog-Eerw. Praeses." De formeele inlijving der gemeente door de daartoe benoemde Synodale Commissie vond Zondag 15 November 1857 in de St. Stephen's Kerk plaats. De Kerkeraad bestond toen uit de volgende onderlingen: Jan Fortuin, J. Roode; en de diakenen: Isak Howell, Abraham Jansen, Arend Diel en Jacob Russouw. Ds. Stegmann zette zijne werkzaamheden zooals voorheen met grooten ijver voort. Hij bediende tegelijkertijd de St. Martin's gemeente. In het volgende jaar maakte hij een aanvang met Vrijdags avond godsdienstoefeningen ter wille vooral van buitenlieden die de Kaapstadsche markt bezochten en op het Boerenplein waar de kerk stond uitgespannen waren. De gemeente zou hem echter niet lang meer behouden, want op den 25sten Juni 1858, maakte hij bekend "dat hem een beroep naar de gemeente Glen Lynden was toegezonden geworden en alhoewel hij op dat oogenblik tot geen besluit was gekomen, het hem voorkwam pligt te zijn dit beroep in ernstige overweging te nemen." Later maakte de leeraar bekend "dat hij zich na rijp overleg gedrongen gevoelde het beroep naar Glen Lynden aan te nemen. Hoe pijnlijk het hem ook was deze mededeeling te doen, hij geloofde dat hij daardoor een stap nam die hem duidelijk van den Heere was aangewezen." Zondag, 28 November 1858 werd bepaald als de dag van afscheid. Het was een dag van groote droefheid niet alleen voor de St. Stephen's gemeente maar ook voor de St. Martin's gemeente en voor vele anderen in de Kaapstad. Door zijn lang verblijf en getrouwen arbeid was Ds. Stegmann alom geacht en bemind. In den morgen werd in de St. Martin's Kerk een afscheidsrede over Hand. 20: 32 gehouden. Omtrent het afscheid 's avonds in de St. Stephen's Kerk, schrijft een verslaggever:—"De rede was over 1 Thes. 5: 23, 24. Aangenaam waren de herinneringen voor den geest der toehoorders geroepen toen de prediker zinspeelde op den aanvang zijner 25 jarige dienst onder hen toen hij in vereeniging met den onvergetelijken Dr. Adamson na de vrijlating der slaven deze gemeente uit het heidendom begon te versamelen en eenigen tijd later het Komediehuis tot een bedehuis voor hen mogt inwijden." Prof. John Murray, die tegenwoordig was, sloot dezen plechtigen af-

scheidsdienst met gebed. De volgenden dag vertrok Ds. Stegmann naar zijn nieuwe gemeente te Glen Lynden, waar hij tot kort voor zijn dood met onvermoeiden ijver arbeidde. Hij ontsliep te Stellenbosch den 14den October 1890. De Synode die juist dien dag bijeen was gekomen verdaagde den volgenden dag ten einde den leden de gelegenheid te geven de begrafenis te Stellenbosch bij te wonen. Prof. Hofmeyr hield de lijkrede. Ds. G. W. Stegmann, Jr., zoon van den ontslapene, die juist uit Europa was aangekomen, kon gelukkig de begrafenis bijwonen maar door de late aankomst der stoomboot had hij niet het voorrecht om nog zijn vader in het leven te zien.

Dr. Hendrik Emanuel Faure.

Na het vertrek van Ds. Stegmann bleef de gemeente omtrent een jaar lang vacant. Zijwerd van tijd tot tijd be arbeid door Dr. Abraham Faure die tot Consulent benoemd was geworden, alsook door Eerw. F. L. Cachet, die tijdelijk aangesteld werd. Nog vóór het vertrek van Ds. Stegmann dreigde er een groote moeilijkheid over de gemeente te komen. Er was

Dr. H. E. Faure.

namelijk van den Gouverneur eene kennisgeving ontvangen dat de Gouvernements toelage van £200 per jaar met het vertrek van Ds. Stegmann teruggetrokken zou worden. Met de nog op het Kerkgebouw rustende schuld van £2,300 zou de gemeente nu zwaar komen te lijden. De Kerkeraad richtte een dringend schrijven door den Consulent aan den Gouverneur, hem de verzekering gevende dat het werk als voorheen door den opvolger van Ds. Stegmann zou worden verricht, waarop er een antwoord kwam dat de toelage aan den leeraar "als Zendeling der gewezene Apprenticen en Heidenen" gelijk tevoren zou toegestaan worden. Den 20sten November 1858, werd Dr. H. E. Faure, van Pietermaritzburg, Natal, tot herder en leeraar beroepen tegen een salaris van £300 per jaar en £50 toelage voor huis-huur. De beroepen predikant—een zoon van Dr. A. Faure—lag toen juist door een zorgwekkende krankheid (krankzinnigheid) aangetast. De beroepsbrief kon hem niet overhandigd worden. Vier maanden nadat het beroep uitgebracht was geworden, belegde de Consulent een Kerkeraads Vergadering en maakte bekend dat de beroepene wel aan het herstellen was maar dat zijne betrekkingen hem nog niet hebben kunnen bekend maken met het op hem uitgebracht beroep. De Consulent oordeelde het verder noodzakelijk, dat daar zoo veel tijds reeds was verloopen, er eene gecombineerde Kerkeraadsvergadering zoude gehouden worden om een anderen leeraar te beroepen. De Kerkeraad was genegen nog eenigen tijd op een antwoord te wachten; doch de Consulent aangetoond hebbende dat dit in geenen deele raadzaam was, ja zelfs voor de belangen der gemeente schadelijk zou kunnen wezen, en het verlangen der gemeente door de stem eener gecombineerde Kerkeraadsvergadering het best geweten zou kunnen worden, zoo werd besloten zoodanige vergadering den 13den April 1859 te houden. Op deze vergadering werd Dr. H. E. Faure andermaal met eenparige stemmen beroepen. "Kom," zoo schreef de Kerkeraad, "kom Wel-Eerw. Heer, die ons vroeger eens en andermaal hebt gesticht, kom over en zie de schare die hongert en dorst naar het brood en het water des levens, en wil toch niet weigeren onder en door de medewerking des Heiligen Geestes, die te voeden en te drenken." De beroepene die zich toen te Rondebosch bevond, nam tot groote blijdschap der gemeente het beroep aan maar kon vooreerst nog niet bevestigd worden. Deze plechtigheid kon eerst op Zondag den 23sten October

1859 plaats vinden. Dr. A. Faure, Consulent der gemeente en vader van den beroepen leeraar hield de bevestingsrede naar aanleiding van Jer. 31 : 23. Den volgende Zondag richtte de bevestigde zijn intreepreek tot de gemeente over Markus 16 : 15. Dr. Faure arbeidde tot April 1862 toen hij verlof van afwezigheid vroeg en verkreeg om voor 15 maanden naar Europa een bezoek te doen met het doel om zooveel mogelijk geld te collecteeren ter afbetaling van de schuld die op het Kerkgebouw nog rustte Reeds tevoren was besloten een beroep te doen op de milddadigheid van Christelijke gemeenten binnen en buiten's lands. Gedurende de afwezigheid van den leeraar werd de Eerw. Cand. A. Meiring die pas zijne studien in Europa voltooid had als zijne tijdelijke plaatsvervanger aangesteld. In die betrekking werd hij afgevaardigd om de gemeente die voorals nog geen ouderling naar de Kerkelijke Vergaderingen mocht zenden te vertegenwoordigen op de Synode die den 14den October 1862 bijeen kwam. Hem werd zitting geweigerd op grond dat hij nog niet geordend was. Twee dagen later had zijne ordening in de Groote Kerk plaats daar men vreesde dat de St. Stephen's Kerk niet groot genoeg zou zijn om de schare te bevatten. Daags daarop nam hij zijne plaats op de Synode in. Het was de Synode waarin de liberale storm over de Kerk los brak. Later moest Ds. Meiring omdat hij niet de gevestigde predikant eener gemeente was tesamen met de theologische professoren en de predikanten van plaatsen buiten de Kolonie ten gevolge van de uitspraak van het Hoog Gerechtshof de Synode verlaten.

Intusschen was Dr. Faure in Holland bezig om met behulp van Dr. Beets van Utrecht, Ds. Gunning van 's Gravenhage en Ds. Hase van Amsterdam voor de gemeente te doen wat in zijn vermogen was. Overigens liet hij zich nooit van zich hooren. Toen de 15 maanden verstreken waren verzocht hij door den Consulent om nog 6 maanden langer afwezig te mogen blijven. Het verzoek werd toegestaan maar Ds. Meiring was onwillig langer als plaatsvervanger aan te blijven. Op den 2den Augustus nam hij afscheid van de gemeente en vertrok kort daarop om in de gemeente Maclean te gaan arbeiden. Ds. J. G. S. de Villiers, die pas als jonge predikant uit Europa was teruggekeerd werd toen tot tijdelijke plaatsvervanger van den leeraar der gemeente aangesteld. In Februari 1864 ontving de Kerkeraad een verder schrijven van Dr. Faure uit Holland waarin hij bekend maakte dat hij door een samenloop van omstandigheden tot het besluit was gekomen om vooreerst in Nederland te blijven, dat hij een beroep van de gemeente Bergschenhoek daar te lande had aangenomen en dat hij dus moest bedanken voor de betrekking van herder en leeraar van St. Stephen's. De Kerkeraad die reeds tevoren begon te vreezen dat de gemeente haar leeraar verliezen zou, ontving deze mededeeling met droefheid maar besloot toch aan het verzoek van den afwezigen leeraar te voldoen. Dr. Faure heeft nooit weer daarop in zijn vaderland gearbeid. Later nam hij een beroep aan naar de gemeente Doesburgh in Holland, waar hij werkzaam was tot den 6den April 1898, toen hij overleed. Zijne achtergeblevene weduwe leeft nog in Holland en ontvangt eene toelage uit ons Predikanten Weduwen Fonds.

Ds. Albertus Petrus Meiring.

Ds. De Villiers, de tijdelijke leeraar der gemeente die in het begin van 1864 een beroep naar Tarkastad had aangenomen, nam afscheid op Zondag, den 10den April 1864 met de

Ds. A. P. Meiring.

woorden uit Numeri 6 : 24—26. Tot opvolger van Dr. Faure werd Ds. A. P. Meiring, die reeds te voren 15 maanden in de gemeente gearbeid had, als herder en leeraar beroepen. Hij nam het beroep aan en werd den 24sten April bevestigd. De bevestigingsrede werd door den Consulent over Markus 4 : 14 gehouden. De bevestigde deed zijn intree met de woorden uit Rom. 8 : 17. Ds. Meiring beijverde zich zeer in het belang der gemeente voor al het kinderdeel. Hij arbeidde met nauwgezetheid en zegen tot 1866 toen hij een beroep naar Edenburg in den gewezen Vrijstaat aannam. Hij nam afscheid op den 6den Mei met de woorden uit Joh. 13 : 12b. Te Edenburg was hij werkzaam tot den dag zijns doods die op den 28sten Mei 1892 voorviel. Hij was te Beaufort West uit aanzienlijke ouders geboren. Zijne voorbereidende opleiding genoot hij te Kaapstad waarna hij naar de Hooge School te Utrecht, Holland ging om in de Theologie te studeeren. Een jaar voor zijn dood mocht hij onder vele teekenen van waardeering zijner diensten, zijn 25-jarige Evangeliebediening vieren. Hij was een getrouwe herder, een vriend der armen, een groote Zendingvriend. Ook als Quaestor en Scriba Synodi heeft hij de Kerk in den Vrijstaat uitnemende diensten bewezen. Zijn tweede vrouw, een dochter van wijlen Prof. Murray, overleefde haren echtgenoot en is thans woonachtig te Winburg, waar zij een gezegend werk doet.

Na het vertrek van Ds. Meiring zijn de volgende leeraren in de gemeente werkzaam geweest :–-

Ds. William Robertson, Jr., die den 20sten Februari 1867 bevestigd werd door zijn vader wijlen Dr. W. Robertson, die naar aanleiding van 2 Tim. 4 : 5b preekte. Intree-rede over Joh. 14 : 6a. In 1871 ging Ds. Robertson naar Tulbagh.

Ds. Johannes Roedolph Albertijn wiens bevestiging den 2den Februari 1871 plaats vond. Ds. A. Murray (Consulent) hield de bevestigingsrede over Joh. 20 : 21. Prof. Hofmeyr, die ook bij die gelegenheid een woord zou spreken, kon zulks niet doen omdat de hitte in de Kerk te groot was ; die toespraak

Ds. W. Robertson.

verscheen later in de *Kerkbode*. Ds. Albertijn hield zijn intreerede over Lukas 5 : 5 en arbeidde in de gemeente tot 1874 toen hij een beroep aannam naar Middelburg, K.K., en op den 12den April afscheid nam met de woorden uit Joh. 20 : 19.

Ds. J. R. Albertyn.

Ds. Jan Adam Buchner werd den 13den Januari 1875 bevestigd door Dr. William Robertson die hem als kind gedoopt had. Bevestigingsrede over Col. 4 : 17 ; intree-rede

Jozua 1 : 6 : "Zijt sterk en heb goeden moed, enz." Gedurende den diensttijd van Ds. Buchner werd een pastorie aangekocht. In 1883 volgde hij het voorbeeld van zijn voorganger en nam een beroep aan naar Tulbagh waar hij thans nog werkzaam is.

De tegenwoordige leeraar Ds. Michiel Christiaan Botha werd den 24sten April 1884 bevestigd door Ds. A. D. Luckhoff (consulent), die over 2 Cor. 2 : 16b preekte. De bevestigde hield zijn intree-rede naar aanleiding van 1 Cor. 2 : 2. Gedurende den diensttijd van Ds. Botha werd de kerkschuld die altijd op de gemeente gedrukt heeft, afbetaald. Den 15den November 1907 kan zij (D.V.) haar jubelfeest vieren, ter gedachtenis van haar 50 jarig bestaan in verband met de Ned. Ger. Kerk.

Ds. J. A. Buchner.

Ds. M. C. Botha.

De Gemeente Philadelphia.

Deze gemeente maakte vóór hare stichting in 1863 een deel uit van de gemeente Durban. Bij de Vergadering van den Kaapstadschen Ring in October 1861, te Wellington gehouden, werd een Memorie geteekend door J. H. Blanckenberg, D. G. Brasler, S. J. H. Mostert, W. A. J. van Schoor, T. J. van Schoor en andere 160 leden woonachtig aan "Koeberg, 2de Afdeeling Blaauwberg en Strandveld" ingeleverd waarin de Memorialisten dringend aanzoek deden om tot eene afzonderlijke Parochie, afgescheiden van Durban, gesticht te worden. De Ring verwees de rekwestanten naar den Kerkeraad van Durban. De redenen die hun genoopt hadden hun verzoek aan den Ring te doen gaven zij in een schrijven aan genoemden Kerkeraad in November 1861 in de volgende bewoordingen te kennen: "Wij zoeken voor ons zelven voorregten welke de leeraar van Durban (Ds. J. Beck) ook met den besten wil niet geven kan uithoofde van den afstand waarop wij van de Kerk wonen. Wij zoeken de gelegenheid om

De Philadelphia Kerk.

niet eens in de maand maar elken Zondag de openbare godsdienst te hebben; wij zoeken geregeld wekelijksche catechizatie voor onze kinderen; wij zoeken de geregelde vertroosting van krankbezoek des Leeraars met al de zegeningen verbonden aan de meerdere nabijheid van een evangelie-dienaar in ons midden. Wij geven met eerbied te kennen dat wij naar deze voorregten zoo verlangende zijn dat wij gereed zijn de grootste opofferingen daarvoor te maken en dat wij in de overtuiging dat onze wensch billijk, christelijk en betamend is, dan ook in de hoop verkeeren dat de Eerw. Kerkeraad van Durban ons in dezen niet teleurstellen zal maar veel eer bevorderlijk zal willen zijn, opdat als wij eens afgescheiden mogen zijn er tusschen ons en de gemeente van Durban een gevoel van liefde moge heerschen als tusschen eene moeder en eene dochter gemeente." Op dit verzoek ontving men geen gunstig antwoord. De Kerkeraad was van oordeel dat de memorialisten niet op genoegzaam formeele wijze hadden te werk gegaan. "De Kerkeraad," zoo schreef Ds. Beck, "is ook ten volle overtuigd indien de gevraagde afscheiding tot stand mogte gebragt worde, dat vroeger of later, zoo niet beide dan toch eene van de bedoelde Kerken op de lijst van hulpbehoevende Kerken zal moeten geplaatst worden. Het spijt de Kerkeraad dat in eene zaak van zooveel belang men niet meer met omzigtigheid is te werk gegaan. Ten allen tijde vindt men dezulke die meer genegen zijn om te helpen afbreken dan om eene zaak te willen bevorderen." Men was met dit antwoord zeer teleurgesteld. In naam van de memorialisten antwoordden de heeren T. J. Mostert, S. J. H. Mostert en J. H. Blanckenberg :—"Het spijt ons zeer te zien dat de Eerw. Kerkeraad beschouwt dat wij de zaak niet meer formeel voor denzelven gebrag hebben; wij weten niet wat daarmede bedoeld wordt; in onze eenvoudigheid hebben wij eene brandende begeerte onzer zielen voor UEerw. gebragt; wij verwachten hulp en voorlichting van UEerw. maar niet dat de zaak voor ons zal bemoeilijkt worden met formaliteiten." Later—den 28sten April 1862—gaf de Kerkeraad wel zijne toestemming tot de afscheiding maar op zulke onaannemelijke voorwaarden dat de Memorialisten zich gedrongen gevoelden om zich naar de HoogEerw. Synode die dat jaar vergaderde met hun verzoek om tot eene afzonderlijke gemeente te worden verklaard te wenden. De Synode benoemde eene speciale Commissie bestaande uit Di. J. Beck, J. H. Neethling (Stellenbosch), Dr. Philip Faure en ouderlingen P. A. Brand (Kaapstad) en H. H. Loedolff om het verzoek ter plaatse te behartigen met volmacht om alles te doen wat noodig

is tot regeling eener nieuwe gemeente. Deze Commissie vergaderde den 15den December 1863 in de Kerk te Koeberg en besloot dien dag om tot de stichting van de gemeente die den naam van Philadelphia ontving, onverwijld over te gaan, Tot ouderlingen werden benoemd de broeders STEFANUS JOHANNES HOFMEYR MOSTERT en JOHANNES NICOLAAS LAUBSER; tot diakenen de broeders MELT VAN DER SPUY, JACOB STEFANUS VAN DER SPUY (Diaken Kassier), CORNELIS VAN SCHOOR en MICHIEL DE KOCK, Jzn. Ds. J. H. Neethling werd tot Consulent aangesteld. Alhoewel de Koebergers niet heelemaal tevreden waren met de bepaling der grensscheiding, was men toch dankbaar dat aan hun verzoek eindelijk voldaan was. Op Zaterdag, den 9den Januari 1864 werd het tegenwoordige Kerkgebouw der gemeente ingewijd door den Consulent, die de inwijdingsrede naar aanleiding van Gen. 28: 17 hield: "Dit is niet dan een huis Gods, en dit is de poort des hemels." Bij diezelfde gelegenheid werd de bovengenoemde eerste Kerkeraad, behalve J. N. Laubser, die bedankt had, voorgesteld. Den volgenden dag vierde de jonge gemeente haar eerste avondmaal, toen ongeveer 90 lidmaten aanzaten. 's Daags daarna werd de eerste Kerkeraadsvergadering gehouden. Wij doen de volgende aanhalingen uit de Notulen van die vergadering: "Daar er aanzoek is gedaan om de school te openen waarin de Heer van Veersen onderwijs geeft, en ten einde misverstand te voorkomen, verzoekt de Kerkeraad dezen heer zijn bewijs van lidmaatschap en andere documenten te vertoonen. Hij zegt dat het attest van lidmaatschap nog te Wellington berust, maar zijn getuigschrift omtrent de school aldaar gehouden kan hij vertoonen en verwijdert zich om hetzelve te halen. Teruggekomen verklaart hij het geschrift niet te kunnen vinden maar hetzelve en de andere gevraagde stukken ten eerste te zullen produceeren. Er wordt besloten dat voor de consideratie van het huis waarin hij woont, de heer V. V. gevraagd zal worden om wanneer hier geen Leeraar is voor te lezen, en bij afwezigheid of bij ontstentenis de heer P. Visser. Ook dat er geene preek meer zal worden gedaan door eenigen ongeordenden man, maar eene gelezen ten genoege van eenen der Ouderlingen, en dat ten besluite het laatste vers van den Avondzang staande zal gezongen worden."

Het eerste kind dat door den Heiligen Doop der gemeente ingelijfd werd kreeg tot naam ANNA MARIA ISABELLA, een dochter van den Ouderling Stefanus J. H. Mostert en zijn vrouw Anna Tobia Brasler. Het eerste huwelijk dat in de Kerk ingezegend werd was dat van JOHANN CHRISTIAAN BRASLER en MARIA ALETTA CAROLINA VAN REENEN op den 10den April 1865.

Het duurde een geruimen tijd eer de gemeente er toe overging om een vasten leeraar te beroepen. De grensscheiding was een zoodanige dat zoodanig beroep noodwendig vertraagd moest worden. Eén Zondag in de maand kwam de Consulent van Stellenbosch over om de gewone diensten waar te nemen, terwijl op de andere Zondagen de Godsdienstonderwijzer J. Beker, 's voormiddags een preek voorlas, des namiddags voor de blanken en des avonds voor de gekleurden uit Gods Woord oefende. De Consulent die een warme Zendingvriend was, bepleitte de belangen van de uitbreiding van Gods Koninkrijk bij de gemeente. Zijn woord vond weerklank vooral bij de Zusters die reeds in 1864 een Zending werkgezelschap oprichtten. Op eene gemeente vergadering den 11den Nov. 1865 gehouden werd besloten een leeraar te beroepen. Daar er echter in die dagen een groot gebrek aan predikanten was, zoo bracht de Kerkeraad toch geen beroep uit, hoofdzakelijk omdat er geen leeraar was, op wien men eenigen grond kon koesteren dat hij het beroep zou aannemen. Eerst op den 14den Januari 1867 bracht de Kerkeraad het eerste beroep uit en wel op den Eerw. Prop. G. W. Stegmann, Jr., die echter bedankte. Na hem hebben de Eerw. Proponenten W. Rosseau, W. Robertson en J. G. Olivier eveneens bedankt.

Ds. J. N. Vlok.

Op den 9den Augustus 1869, werd de Eerw. Prop. JOHANNES NICOLAAS VLOK beroepen. Tot vreugde der gemeente nam hij het beroep aan. Zijne voorstelling vond plaats op Donderdag, den 11den Nov. 1869. Ds. G. W. Stegmann hield de bevestingsrede naar aanleiding van Hand. 26 : 18. Benevens hem en de

Consulent waren tegenwoordig: Prof. Hofmeyr, Dr. P. E. Faure, Di. A. Murray, W. Murray, A. P. Meiring, P. de Vos, J. de Vries, W. Robertson, J. G. Olivier en Eerw. Jannasch (Mamre). Nadat allen den jongen leeraar de broederhand gegeven hadden, zong de gemeente

Ds. J. N. Vlok.

staande Ps. 134: 3 en vervolgens het koor: "Maak, maak, o Vader hem bekwaam." In den namiddag hield de bevestigde zijn intreerede over 2 Cor. 5: 20 en beantwoordde de volgende vragen: 1. Wie zijn de gezanten? 2. Van waar hunne kracht. 3. Wat hun doel? Ds. Vlok arbeidde in de gemeente ruim 12 jaren. In Sept. 1881 ontving hij een beroep naar Piketberg. De Kerkeraad verzocht hem dringend om te blijven. Hij gevoelde zich echter geroepen om het aan te nemen.

Zijn opvolger was

Ds. Pieter Adam Strasheim, B.A.,

wiens ordening en bevestiging den 5den Januari 1882 plaats vond. Prof. Hofmeyr hield de bevestigingsrede naar aanleiding van 1 Tim. 1: 12, een rede die later in druk uitgegeven werd en met deze woorden eindigde: "Gemeente van Philadelphia ontvang den jeugdigen leeraar uit de hand des Heeren. Besluit u over te geven en te onderwerpen aan het Woord dat hij in 's Heeren naam u verkondigen zal, ook als het, van een gewaande hoogte u in de diepte mocht ter nederwerpen. Het Evangelie is nog heden ten dage Gods kracht tot zaligheid voor een iegelijk die gelooft. En naarmate dat Evangelie onder u als Gods kracht in geloovige harten werkt, zult gij worden wat uw schoone naam Philadelphia zegt: want dan woont de Broederliefde onder u." Na de handoplegging waaraan deelnamen de Professoren Hofmeyr en Marais, Di. J. H. Neethling (Consulent), A. D. Luckhoff, J. N. Vlok, C. Rabie en de Eerw. heeren Lemmertz en Kunich (van Mamre), hield Prof. Marais een treffende toespraak over 1 Tim. 4: 16. In den namiddag trad de pas bevestigde voor zijne gemeente op en sprak zijne intreerede uit over de woorden in Ps. 20: 5: "Wij zullen de vaandels opsteken in den naam onzes Gods." Ds. Strasheim arbeidde in de gemeente slechts 18 maanden. In Oct. 1882 nam hij een beroep aan naar de gemeente Wynberg. Wijl te Philadelphia, wijdde hij bijzondere aandacht aan het destijds verachterde "Duinen" gedeelte der gemeente; in die wijk vooral werd hij getrouw ondersteund door den vader van

Wijlen de heer H. C. Dreyer.

schrijver dezes, wijlen den heer Hendrik Cornelis Dreyer, die de gemeente jaren lang eerst als diaken en later als ouderling gediend en haar bij verschillende Rings- en Synodale Vergaderingen vertegenwoordigd heeft en zoolang zijne lichaamskrachten het hem toelieten een werkzaam aandeel genomen in het werk des Heeren vooral in de bovengenoemde wijk

die hij op zijn hart heeft gedragen tot aan den dag zijn doods. [Voor portret van en vollediger bericht omtrent Ds. Strasheim zie onder Wynberg.]

Ds. D. S. Botha.

Na het vertrek van Ds. Strasheim bleef de gemeente langen tijd vacant. Beroep op beroep werd uit gebracht doch te vergeefsch. In 1884 echter gelukte het den Kerkeraad om de diensten te verzekeren van den Eerwaarden Daniel Stephanus Botha, een geordende zendeling onzer kerk, die destijds zijne studien aan de theologische kweekschool te Stellenbosch voortzette. Met toestemming der professoren verrichtte hij des Zondags het dienstwerk in de gemeente. Tegen het einde van 1885 werd Eerw. Botha, die intusschen gelegitimeerd was, door den Kerkeraad tot herder en leeraar beroepen. Hij nam het beroep aan en werd den 11den Februari 1886 bevestigd. Zijn intreerede was over Joh. 4 : 34. De bevestigingsrede werd door den Hoog Eerw. Prof. de Vos naar aanleiding van 1 Cor. 3 : 9 gehouden. Ds. Botha arbeidde met zegen ruim 10 jaren lang in de gemeente. Gedurende zijn diensttijd werd een Kerkje in de "Duinen" gebouwd en het Kerkgebouw op het dorp aanmerkelijk vernieuwd en verbeterd. Hij stichtte ook een kleine zending gemeente onder de gekleurden die op de boerenplaatsen werkten en wier geestelijke belangen hij steeds op de harten der blanken bond. In 1894 nam hij het beroep aan naar de gemeente Dordrecht. Zijn afscheids-rede op den 12den September uitgesproken was over Hand. 14 : 26.

Ds. S. P. Malherbe.

Ds. Stephanus Petrus Malherbe, van de destijds afgescheiden gemeente Kruisvallei, Tulbagh, werd tot opvolger van Ds. Botha beroepen. Hij nam het beroep aan en werd, na afgelegd colloquium doctum, op den 13den December 1894 door den Consulent, Ds. A. D. Luckhoff, bevestigd. Hij arbeidde ruim 12 jaar in de gemeente tot 1906 toen hij een beroep naar Steynsburg aannam. Zijn afscheids-rede op den 13den Januari 1907 was over de woorden uit Matt. 13 : 20. De tegenwoordige leeraar, Ds. Gerrit Lodewyk van Heerde, werd op den 15den Maart 1907 geordend en bevestigd. De HoogEerw. Prof. C. F. J. Muller hield de bevestigings-rede naar aanleiding van Matt. 21 : 14, en de nieuw bevestigde sprak zijn intree-rede den volgenden Zondag over Joh. 4 : 34 uit.

Ds. G. L. van Heerde.

De Gemeente Drie Anker Baai.

DEZE gemeente—een van de kleinste in onze Kerk—maakte vroeger een deel uit van de moeder gemeente Kaapstad. Daar er in den omtrek van Zee Punt geen Ned. Ger. Kerkgebouw, dan een kleine kapel die niet centraal gelegen was en de kerkgangers niet bevatten kon, bestond, waren de lidmaten voor het meerder deel genoodzaakt hunne Kerkelijke voorrechten in de Groote Kerk, Adderley Straat te gebruiken. In 1877, gedurende den diensttijd van wijlen Ds. G. W. Stegmann, had er een gezegende herleving in de gemeente plaats en werd de behoefte aan een grootere vergaderplaats dan de bovengenoemde Kapel, sterker dan ooit gevoeld: de distantie van Zee Punt naar de Groote Kerk vond men te groot in die dagen toen er nog geen treinen of electrische trams liepen. Den 25sten Juli 1877 werd er onder voorzitterschap van Ds. Stegmann een vergadering gehouden waarop eenpariglijk besloten werd een vrij groote schoollokaal dat ook voor Kerkelijke doeleinden kon

Het oudste Kerkje te Zee Punt.

gebruikt worden, te bouwen. Eenige dagen later werd besloten het gebouw op te trekken op de plaats waar het vandaag—veel verbeterd en vergroot—als een van de netste Kerken in ons land staat. Ettelijken waren met de ligging ontevreden als zijnde naar hunne meening niet centraal genoeg en bouwden later de Ronde Kerk. De Kaapstadsche Kerkeraad gaf zijn toestemming tot den bouw van het nieuwe lokaal, keurde de benoeming van de heeren J. A. Bam (Voor.), I. P. H. v. d. Poel, H. H. Marais, (Thes.) en J. P. F. Juritz (Sec.) als een Bouw-commissie goed maar liet duidelijk verstaan dat hij geen geldelijke hulp

Ds. E. Z. J. de Beer,
Te Simonsstad 1878-1830. Te Groene Punt 1880-1898.

verleenen kon. Daar er intusschen de som van £586 13s. 0d. aan vrijwillige subscriptie-gelden ingekomen was, toog men zeer ijverig aan het werk—zoo zeer dat de hoeksteen reeds op den 12den Februari 1878, door Sir. David Tennant, toen Speaker van de Wetgevende Vergadering, gelegd werd. De inwijding vond plaats op Woensdag,den 9den Juli 1879. Ds. Andrew Murray (Wellington) hield de inwijdingsrede naar aanleiding van 1 Cor. 3: 9. Er rustte een schuld van £1,150 op 't gebouw dat £2,100 gekost had. De heer I. P. H. van der Poel, die reeds te voren onder de kinderen in den omtrek gearbeid had, opende een Zondagsschool en werd geholpen door den heer E. J. Earp. Kort voor de inwijding werd er op eene vergadering van leden een Commissie aangesteld om in overleg met den Eerw. Kerkeraad de noodige schikkingen te maken voor het geregeld houden van diensten in het nieuwe gebouw.

waarvan men in het begin als een school-lokaal gesproken had maar dat als een behoorlijke Kerk was ingericht geworden. Op diezelfde vergadering werd besloten s' avonds Engelsche diensten te houden. Men ontving niet de gewenschte hulp en aanmoediging van den kant des kerkeraads. Op een gemeente vergadering in Oct. 1879, gehouden werd besloten tot de stichting van eene afzonderlijke gemeente aanzoek. Eene Commissie bestaande uit de heeren J. A. Bam, I. P. H. v. d. Poel, J. P. F. Juritz, P. E. de Roubaix, A. v. d. Hoeven, en H. P. du Preez, werd aangesteld om de noodige maatregelen in verband met de stichting te nemen. De Kerkeraad gaf gereedelijk zijn toestemming tot de afscheiding maar zonder iets meer.

Op den 12den Januari 1880 werd er eene vergadering van de Commissie tot Vermeerdering van Gemeenten in den Kaapstadschen Ring te Groenepunt gehouden, om de Commissie van de leden van de Gereformeerde Kerk die naar de stichting eener afzonderlijke gemeente verlangden te ontmoeten. Ook waren er tegenwoordig de drie leeraars van de Kaapstad, met eenige leden van de gemeente aan Zeepunt wonende. Na gehoord te hebben welke de redenen waren waarom de oprichting eener gemeente werd verlangd, en op welke voorwaarden die gewenscht werd, besloot de Commissie van den Ring, op verzoek van de Drieankerbaaische Commissie om eene Speciale Ringsvergadering bij den Voorzitter te vragen. Ook de bezwaren van de leden van Zeepunt werden gehoord, die zich niet zoo zeer richtten tegen de stichting der nieuwe gemeente, als daartegen dat zij er niet onder wenschten gebracht te worden, waarom zij er op aandrongen dat de nieuwe gemeente niet alleen een grenslijn zoude hebben ten Oosten tusschen Groenepunt en Kaapstad, maar ook ten Westen, tusschen Groenepunt en Zeepunt.

Op Woensdag den 10den Maart 1880 kwam de speciale vergadering van den Ring van Kaapstad bijeen in het nieuw kerkgebouw te Groenepunt. Nadat de partijen gehoord waren werd besloten tot de oprichting eener gemeente zonder eenige bepaling van grenzen. Ds. E. Z. J. de Beer van Simonstad werd tot Consulent benoemd en de aanstelling van een Kerkeraad aan eene Commissie opgedragen, Deze Commissie benoemde later de volgende broeders :—I. P. H. van der Poel en W. C. van der Merwe tot ouderlingen ; en J. A. Bam, J. P. F. Juritz, J. H. van Rijn en S. van Heerde tot diakenen. Den 4den April 1880 werd deze eerste Kerkeraad in hun ambt bevestigd. Het eerste huwelijk dat in de gemeente voltrokken werd was dat van den heer G. J. Bam en Mej. A. J. A. van Blommestein die op den 31sten Maart 1880 door Ds. A. D. Luckhoff in den echt verbonden werden. De eerste doopsbediening vond plaats op den 10den October 1880 zijnde de naam van den doopeling Edmund John Scholtz. Het duurde nog een geruimen tijd eer men tot het beroepen van een vasten leeraar overging. Intusschen werden de diensten door den Consulent en door andere leeraren waargenomen. Op den 5den Juli 1880 werd Ds. Edmund Zacharias Johannes de Beer, de Consulent, tot herder en leeraar beroepen. Dienzelfden dag werd besloten dat de officieele benaming van de gemeente "De Ned. Ger. Kerk van Groenepunt" zou wezen. [Eenige jaren geleden werd de benaming "Groenepunt" veranderd in "Drie Anker Baai."] Tot groote blijdschap der gemeente nam Ds. de Beer het beroep aan. Zijne bevestiging vond plaats op den 8sten October, 1880. Wijlen Dr. P. E. Faure hield de bevestigingsrede. De gemeente ontving van tijd tot tijd geschenken van welwillende vrienden in den vorm van donaties van geld of van meubelen zooals een doop font, nachtmaal servies, een rostrum, klok, vensters, enz., enz. Onder de namen van de gevers kunnen genoemd worden die van de heeren J. A. Bam, I. v. d. Poel, J. P. F. Juritz, L. P. Cauvin, J. B. Robinson, N. T. Maskew en H. van Heerde. De heer C. F. Juritz, M.A. diende de gemeente jaren lang zonder eenige betaling als orgelist. De gemeente heeft zeer zware tijden doorleefd; maar zij heeft door Gods genade overwonnen en is staande gebleven. Door hartelijke zamenwerking heeft zij de groote schuld die in het begin haar knelde kunnen afbetalen. Een additioneele ochtend Engelsche dienst in 1890 ingevoerd werd later weer afgeschaft. In 1890 werd de Kerk van gaslicht voorzien. Ouderling van der Poel ontsliep den 24sten October 1896,

Nederduitsche Gereformeerde Kerk Drie Anker Baai.

De Kerk van Binnen.

en ouderling J. A. Bam den 1sten Maart 1903: beiden kunnen stichters van de gemeente genoemd worden. Ds. de Beer werd geroepen zijn eerste vrouw in Nov. 1891 door den dood af te geven; hij huwde later weer en wel met Mej. F. D. Roux, een dochter van Ds. P. Roux. Hij arbeidde in de gemeente tot 1898 toen hij een beroep aannam naar Barberton, Transvaal. Op Zondag, 31 Juli nam hij afscheid van de

Ds. N. J. Brummer, M.A., B.D.

gemeente in wier midden hij 18 jaren lang gewerkt had. Hij hield gepaste afscheidsredenen (in Hollandsch) over Heb. 13; 20 en 21 en (in Engelsch) over 1 Cor. III: 6 en 7. Hartelijke afscheids adressen, vergezeld van een gouden horloge en ketting werden hem namens de gemeente aangeboden. De gemeente bleef niet lang vacant. Reeds in Januari 1899 mocht zij haar nieuwen, den tegenwoordigen, leeraar, den WelEerwaarden Heer Nicolaas Johannes Brummer, M.A., B.D., in haar midden verwelkomen. Zijne bevestiging vond plaats op den 6den dag dier maand. De HoogEerw., Professor J. I. Marais, D.D. hield de bevestigingsrede naar aanleiding van 2 Cor. 6: 4. Den daarop volgenden Zondag richtte de bevestigde gepaste intree-redenen tot de gemeente. Gedurende de bediening van Ds. Brummer zijn er verscheidene kostbare veranderingen aan het Kerkgebouw aangebracht en is de gemeente zeer in groei en in bloei toegenomen. Ds. Brummer, die onder andere groote talenten ook de gave bezit om onder jonge menschen en kinderen met takt en zegen te arbeiden en voor hen te schrijven, arbeidde van 1896 tot 1898 te Jansenville. Hij is lid van de examen-Commissie tot het Theol. Seminarium en van kandidaten tot den heiligen dienst.

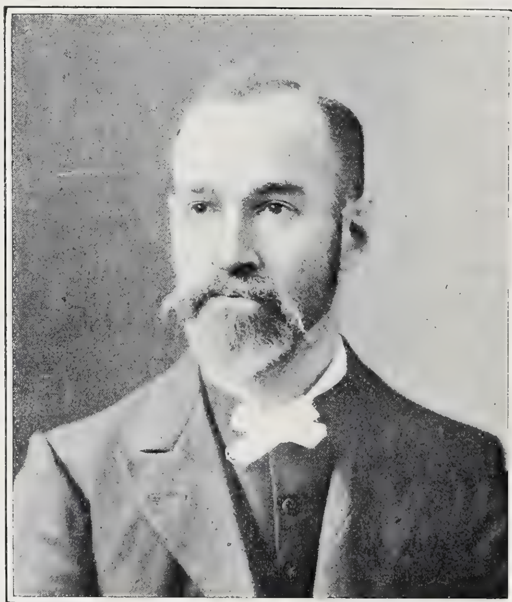

Wijlen de heer J. A. Bam.

Wij geven hier het portret van Wijlen den heer J. A. Bam. Jaren lang heeft hij de gemeente in het bijzonder als diaken en ouderling en de Kerk in het algemeen in Ring en Synode gediend. Nog vóór zijn overlijden stelde hij de gemeente in staat, door een schenking van bijna £4,000 om niet alleen 'n nieuwe pastorie ("Blommestein" naar zijn ontslapen echtgenoote zoo genoemd) te bouwen maar ook een nieuwe toren met klokken-toestel bij de Kerk te doen aanbrengen. In zijn Testament bemaakte hij aan de Zending der Ned. Ger. Kerk voor altijd een vijfde van al zijne inkomsten en aan zijn eigen gemeente £100 per jaar. Zijn voorbeeld vinde navolging!

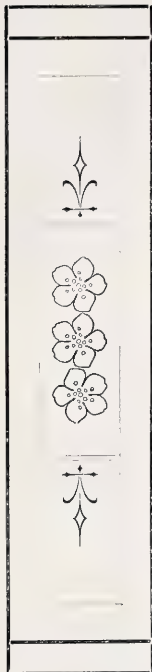
De Gemeente "De Nieuwe Kerk," Kaapstad.

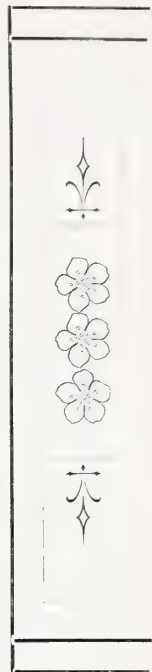
ALS vader van deze Kerk moet genoemd worden de hoog geachte Dr. A. Faure. Toen Ds. Abraham Faure in het jaar 1822 van Graaff-Reinet verplaatst werd naar de Kaapstad, bevond hij dat vele oude lidmaten der Kerk de openbare godsdienstoefeningen niet bijwoonden, omdat zij, hoewel herhaaldelijk daarom gevraagd hebbende, geene eigene zitplaatsen in de Kerk konden krijgen. De oude Kerk kon de helft der Gemeente niet bevatten. Om hun dit voorwendsel te ontnemen deed hij het voorstel aan den Kerkeraad, om eene tweede Kerk te bouwen. De Kerkeraad hoewel in het begin daartegen, werd langzamerhand overtuigd van de noodzakelijkheid eener tweede Kerk, en besloot op den 3den Augustus 1829 met eenparige stemmen daartoe verlof aan het Gouvernement en een stuk gronds te vragen, hetzij op de Looijersplein, alwaar de Roomsche Kerk nu staat, of in de nabijheid van het Weeshuis. Op den 29sten Juli 1829, schreef het Gouvernement dat het Looijersplein niet kon worden geschonken, "omdat er een servituut op was, welke belette dat eenig gebouw daar kon worden gesteld;" Zijne Excellentie was echter gereed, als er een stuk gronds, zonder dergelijke servituut kon gevonden worden in de nabijheid van het Weeshuis hetzelfde daartoe af te staan. Hierin kon de Kerkeraad echter niet slagen, en werd eindelijk bewogen het Kuipersplein te kiezen, dat door het Gouvernement, op aanbeveling van den Stadsraad (Curatoren van Stadseigendommen) geschonken, en op den 2den April 1831 behoorlijk getransporteerd werd. De plaats gevonden zijnde moest men nu een fonds verzamelen. De Kerk had toen in die goede oude tijden, die, helaas! voorbij schijnen te zijn, een aanzienlijk fonds op renten. Dit kapitaal wilde men echter, indien mogelijk, onaangeroerd laten, omdat het voornamelijk voor de diakonie bijeengebracht was. Indien noodig zou men zooveel afzonderen als waarvoor de renten uit de zitplaatsen kon goedgemaakt

Ds. D. J. le R. Marchand, B.A., B.D.

worden. De Kerkeraad besloot derhalve op den 2den Juli 1832 de Gemeente te vragen om voor vijf jaren maandelijks "een sixpence ofte een gulden, Kaapsch, à 16 stuivers" bij te dragen. Op den 7den Augustus 1832 werd op eene Gecombineerde Vergadering het plan des Kerkeraads goedgekeurd en eene Commissie benoemd om plannen voor het Kerkgebouw in te winnen; alsmede eene commissie van

De Nieuwe Kerk, Kaapstad.

dienende en oud-diakenen om aan de leden der gemeente de inteekeningslijsten voor te leggen. Welke flinke diakenen zij bij waren, blijkt daaruit, dat de commissie op den 3den September 1832 rapporteerde, dat er Rds. 36,000 ingeschreven en Rds. 12,081 0s. 4d. ontvangen waren. Op den tweeden October 1832 werden aan den Gecombineerden Kerkeraad drie plannen voorgelegd, die, in nader beraad werden genomen, terwijl eene bouwcommissie van 21 leden benoemd werd. *Leden van de Bouwcommissie*:—Gabriel Jacobus Vos, Sr., President; Frederick Rossouw, Sr., Vice-President; Gijsbert Henry Maasdorp; Paul Roux, Sr.; Petrus Johannes Pentz, Sr.; Jan Adriaan Smuts; Hendrik Pieter Möller, Sr.; Johannes Samuel Frederik Botha; Johannes Tobias Jurgens; Johan Coenraad Gie, M.z.; Rijno Johannes van der Riet; Servaas de Kock; Jan Hendrik Hofmeijr, Steps. zoon; Jan Albertus van Breda; Andries Brink, Corns. zoon; Abraham de Smidt; Michiel Christian Vos; George Wolfgang Spengler; Johan Frederik Pentz; Rijnier Christiaan Hoets, Penningmeester; Johannes Gijsbertus Blankenberg, Secretaris. Deze allen zijn reeds overleden. Zes dagen later koos de Gecombineerde vergadering een uit de drie plannen, stelde den heer Petrus Johannes Grovè als architect aan, terwijl de Voorzitter, Ds. J. H. von Manger, de Bouwcommissie "des hemels besten zegen toewenschte." Tien dagen later begon de Bouwcommissie haar werk, met de blijde verzekering van den Architect, dat er genoegzaam voor het gebouw, volgens zijne berekening, ingeschreven was. Op den 18den April 1833 werd de hoeksteen gelegd door den Gouverneur, Sir Galbraith Lowry Cole, in tegenwoordigheid van eene schare, berekend op 12,000 zielen. Het was een blijde dag. Ds. Von Manger predikte in de oude Kerk over 1 Pet. 2: 6:—"Ziet ik leg in Zion, enz." Behalve Psalm 127: 1 en 118: 11, werden er ook eenige koorzangen onder leiding van den heer L. H. Beil aangeheven. Ds. T. J. Herold, reciteerde met nadruk en gevoel een godsdienstig dichtstuk, strekkende tot voorgebed. Onder het zingen van Psalm 118:

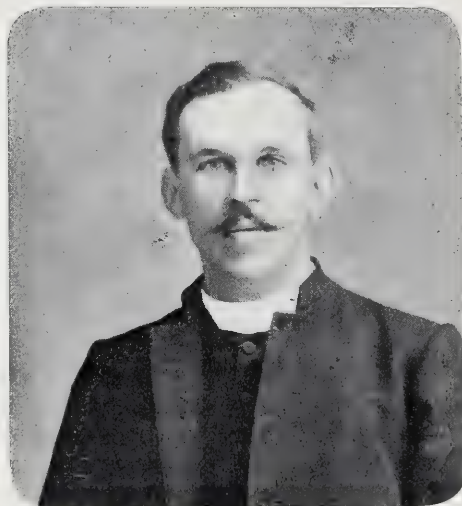
12, werd de steen door den Gouverneur gelegd. Ds. A. Faure hield een aanspraak in het Hollandsch en Dr. Robertson in het Engelsch. Het dankgebed werd gedaan door Ds. van der Lingen en de zegen uitgesproken door Ds. Spijker. Men ging nu met lust aan het werk tot de maand Juli, toen het werk

Ds. P. G. J. Meiring, B.A.
Buitenkant Straat, Kaapstad, 1893-1895.

wegens het jaargetij en wegens een verschil tusschen Bouwcommissie en Architect gestaakt moest worden. Toen men eenen anderen Bouwmeester en een nieuwe berekening had bekomen, ontdekte de Kerkeraad dat de oude Kerk in gevaar was in te storten, en besloot dezelve tot op het fondament af te breken, een grootere in de plaats te bouwen, en den bouw der nieuwe kerk te staken, totdat de oude kerk herbouwd zou zijn.

Het geld dat voor de nieuwe kerk ingezameld was, werd in de Spaarbank geplaatst. Eene aanzienlijke som werd bijeengebracht voor de aanbouwing der oude kerk, doch op lange na niet genoeg ter voltooiing. Het geheele Kerk- en Armen Fonds werd mede daarvoor gebruikt. De Groote Kerk, die £20,000 kostte, werd voltooid en op den 30sten Januari 1841 plechtig ingewijd. De naakte fondamenten van de Nieuwe Kerk bleven jaar na jaar roepen om het werk te hervatten. Men sprak er wel over in de Kerkeraadsvergadering van 9 Mei 1842, om den bouw te hervatten, doch met een aanzienlijke schuld op de Groote Kerk, "dachten niet weinigen dat dit onder de *goede wenschen* zoude blijven." Toen de Synode van 1842 den Kerkeraad opwekte de zaak op nieuw in handen te nemen, werd de hoop verlevendigd dit gebouw voltooid te zien. Doch men bevond dat vele leden van de Bouwcommissie door den dood waren weggenomen. Eene speciale Commissie werd benoemd, te weten, de B.B. Oud. Brink, C.zn., (en na zijn overlijden, H. J. Hofmeyr, H.zn.,) J. J. L. Smuts, P. J. Pentz, J. G. Blankenberg en G. W. Spengler, en belast met het verzamelen van bouwmaterialen, terwijl de Kerkeraads en Oudkerkeraadsleden, die niet tot deze Commissie behoorden, op zich namen, elk op een bepaalden dag opzicht over het werk te houden. Op den 27sten April 1843 (tien jaren na de hoeksteen gelegd was) besloot men om fondsen te verzamelen en den architect Schutte op te dragen nadere specificatiën te maken, die op den 6den November 1843 bij den Kerkeraad ingeleverd werden. Men vroeg om tenders, doch

Ds. A. M. McGregor, M.A., B.D.
Buitenkant Straat, Kaapstad, 1900-1905.

niemand deed aanzoek. Sommigen dachten dat men maar moest beginnen met het geld dat voorhanden was, anderen wilden geen steen aanroeren voordat al het geld daar was. Op

den 12den Februari 1844 werd besloten gebakken steenen in gereedheid te doen brengen. Op Donderdag namiddag, den 2den Mei 1844, hield ds. A. Faure, overeenkomstig Kerkeraads besluit, eene speciale opwekkingsrede tot de Gemeente, haar het belang der zaak op het gemoed drukkende, naar aanleiding van Ezra v: 1 en 2. Hoewel de collecte slechts £33 bedroeg was de opwekking niet te vergeefs. Op den 15den Juli 1844 was de som van Rds. 14,264 ingezameld, zoodat men met de Rds. 12,000 in de Spaarbank, Rds. 26,294 had om mede te beginnen. Op den 14den September 1844 werd het werk hervat. De muren begonnen langzamerhand te rijzen, doch naarmate zij hooger werden verminderden de fondsen. Men beriep zich op de weldadigheid der Gemeente, waaruit velen voor een drietal jaren eenige geldsommen renteloos aan den Kerkeraad gaven. Nu kon men hout, zink en ijzer ontbieden, die echter eerst in October 1845 arriveerden. Door den vlijt van den timmerman, den heer Aanhuijzer, en den smid, den heer Combrink, werd in Februari 1846 het eerste kapgebeente geplaatst. Maar nu was het voorgeschoten geld ook weder verteerd. Men besloot geld tegen gewone renten op te nemen, daar het aangetoond werd, dat hetzelve uit de zitplaatsgelden zou kunnen worden terug betaald. Vele Kerkeraads-, Oud-Kerkeraads- en andere leden der Gemeente teekenden borgacten, elk van £100, en zoo werd genoegzaam bijeengebracht om het werk voort te zetten. Twaalf jonge zusters der Gemeente, waarvan ettelijken nog leven, namen voor hare rekening om den preekstoel te laten maken, die niet minder dan £100 kostte. Na veel gesukkel om de noodige fondsen voor den verderen bouw in handen te krijgen was het Godshuis eindelijk tegen het einde van 1847 voltoid. De inwijding geschiedde tijdens de zitting der Synode op Woensdag, den 27sten October 1847, ruim twintig jaren nadat Ds. Faure de noodzakelijkheid van zulk een gebouw onder de aandacht des Kerkeraads en der Gemeente

De Nieuwe Kerk, Kaapstad (van Binnen).
Het Orgel is een geschenk van den heer J. S. Hoogendoorn.

had gebracht. Dat die dag voor hem een blijde was, valt licht te vermoeden. Ten 9 ure waren de leden der Synode, de Afgevaardigden van andere Protestantsche Kerken, de Hoofden der Departementen, Kerkeraden, enz., enz., in de Groote Kerk bijeen. Ds. Faure hield een korte toespraak, waarna de optocht begon. In de Nieuwe Kerk gekomen las Ds. Faure 1 Kon. 8., waarna Ds. Van der Lingen de inwijdingsrede uitsprak naar aanleiding van Ex. 20 : 24b. Koorzangen werden uitgevoerd door eenige heeren en dames en jongelieden, onder bestuur van den heer S. de Kock, Hoofdonderwijzer in de School "Tot Nut van 't Algemeen." In den namiddag predikte Dr. Robertson naar aanleiding van 1 Cor. 1 : 22—24. Het gebouw had £8,419 2s. 8d. gekost, en er bleef een schuld op van £3,960. De volgende zijn de Predikanten, Ouderlingen en Diakenen, die gediend hebben, toen de nieuwe kerk ingewijd werd :—Predikanten : Dr. A. Faure, Dr. S. Heijns, en Ds. Jan Spijker. Ouderlingen : Paul Roux, P. van Breda, A.zoon, Michiel C. Vos, Andries Brink, Jan Smuts en Jan H. Hofmeijr, Sen. Diakenen : G. W. Spengler, Hendrik Hofmeijr, W. de Smidt, B. Daneel, Coenraad Gie, Albertus Brand, P. J. Kotze en A. D. Krijnauw. Als Kosters van de Nieuwe Kerk hebben de volgende personen gediend :—De heer A. A. Koch, Sr., van 1847 tot 1868; de heer A. Koch, Jr., van 1868 tot 1878; de heer P. J. Keeve, nog in dienst, sedert de 7den October, 1878.

Op Donderdag avond den 27sten October 1887 werd de veertigste verjaring van de inwijding dezer kerk herdacht. Ds. A. D. Luckhoff, Durbanville, die elf jaren uitsluitelijk in dit gebouw gediend had, bekleedde den voorzitterstoel.

De Broeder Orgelist Servaas de Kock, die het koor bij de inwijding geleid had, en sedert dien tijd Orgelist der Nieuwe Kerk was, bespeelde het Orgel bij die gelegenheid. Toespraken werden gehouden door de aanwezige leeraren. De plaatselijke leeraar besloot zijne aanmerkingen met de volgende woorden : "Van de Kerkeraadsleden die ik genoemd heb en die bij de inwijding gediend hadden zijn allen overleden, behalve de BB. diakenen P. J. Kotze en A. D. Krynauw, die oud, zwak en krank zijn. Ook de koster Koch en de voorlezer Smit die met de inwijding geholpen hebben, zijn niet meer. Wij hebben echter van avond in ons midden den hooggeachten Br. Servaas de Kock, die het gezang bij de gedenkwaardige gelegenheid met zooveel succes geleid heeft, en sedert dien tijd als orgelist dezer kerk de gemeente kosteloos heeft gediend. Een opperzangmeester

Wijlen de heer S. de Kock.

van meer dan 70 jaren, met een arbeid van 40 jaren in deselfde kerk achter den rug, is eene zeldzaamheid in de geschiedenis der Kerk. Wij wagen het niet de gewaarwordingen die het hart van dezen Broeder vervullen te schetsen. Wij willen hem echter onzen dank aanbieden voor den liefde arbeid door hem verricht, en onze waardeering betuigen van den dienst die hij deze gemeente heeft bewezen. De Heere make zijne overige dagen een geduringen lofzang, en vergelde hem hierna wat hij hier zonder belooning heeft gedaan." De Br. de Kock die de B.B. Kotze en Krynauw overleefde ontsliep in het jaar 1893. Tien jaren later op den 27sten October 1897 vierde de gemeente gedachtenis van den vijftigsten verjaardag der Inwijding van haar Kerkgebouw. Ds. Andrew Murray voerde het woord bij die gelegenheid.

In het jaar 1887 werd Ds. C. F. J. Muller als derde Predikant van de Gemeente Kaapstad bevestigd. Hij zette zijn werk uitsluitelijk in de Nieuwe Kerk voort. In het jaar 1891 werd de gemeente op haar verzoek na een langen en

bitteren strijd tot eene zelfstandige verklaard. De Nieuwe Kerk met Schoolgebouw en Kosterswoning werd door den Kerkeraad der Moedergemeente ten gebruike van deze gemeente gegeven, tot zoolang als zij 300 lidmaten tellen zal. De eerste Kerkeraad bestond uit de volgende ouderlingen : de B.B. E. Lucke en J. P. de Villiers; en diakenen de B.B. H. D. V. de Kock, P. J. Pentz, J. H. Pentz en T. J. R. Hofmeyr. Ds. C. F. J. MULLER werd tot herder en leeraar beroepen en als zoodanig den 17den Februari 1891 door Ds. P. A. Strasheim (Consulent) bevestigd. Ds. A. D. Luckhoff hield de bevestigingsrede naar aanleiding van Joh. 15 : 16. Hij arbeidde met grooten zegen in de gemeente tot 1899 toen hij tot vierden Hoogleeraar aan de kweekschool te Stellenbosch beroepen werd. Hij liet zich de keuze welgevallen en nam afscheid van de gemeente, die innig aan hem verbonden was, op den 3den Juni 1899 met de woorden uit 2 Cor. 13 : 11. (Voor portret van Prof. Muller zie onder Stellenbosch.) Ds. D. J. le R. MARCHAND, B.A., B.D., van Aliwal Noord werd tot opvolger van Ds. Muller beroepen. Hij nam het beroep aan en werd op den 24sten November 1899 bevestigd. Zijn intreerede dienzelfden dag was over Mat. 1 : 23 "Immanuel, God met ons" als de leuze waarmede hij zijn werk in de gemeente aanving. Ds. Marchand heeft reeds vele beroepen naar andere gemeenten gehad maar heeft zich nog niet geroepen gevoeld de gemeente te verlaten. Hij arbeidt met zegen en heeft niet alleen zijne gemeente en de Kaapstad, maar ook der Kerke vele belangrijke diensten bewezen in de verschillende Commissiën waarvan hij lid is geweest. Hij is Voorzitter van het Hoofdbestuur der Christelijke Strevers Unie in verband met de Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika.

De Wicht Zaal, Loop Straat.
Een geschenk van de Wed. Wicht.

In 1891 gaf een edelmoedige dame, die niet haar naam wenschtte genoemd te hebben, aan de gemeente "De Nieuwe Kerk," een zeer kostbare geschenk in den vorm van "De gebouwen in de Buitenkant Straat." Het

De Zending-Gebouwen (Mission Hall), Buitenkant Straat, Kaapstad.

was hare begeerte dat op de plaats waarop in vroegere jaren hare ouderlijke woning had gestaan, zendingwerk zou worden gedaan. De Kerkeraad nam de schenking met dankbaarheid aan en bepaalde dat in die gebouwen Engelsche diensten zouden worden gehouden om voorziening te maken in de behoefte van die leden der gemeente en anderen, die door gebrekkige kennis van de Hollandsche taal de diensten in andere Kerken bijwoonden. De eerste leeraar die daar werkzaam was was Ds. P. G. J. Meiring, B.A., eerst als hulpprediker en later als 2de predikant van "De Nieuwe Kerk." Hij begon zijne werkzaamheden in Januari 1893 en arbeidde daar tot in 1895 toen hij een beroep naar Johannesburg aannam. Tot zijn opvolger werd beroepen Ds. D. Bosman van Mosselbaai die het beroep aannam, den 18den Juli 1895 bevestigd werd en in de gemeente arbeidde tot 1899 toen hij naar Boshoff ging. Ds. A. M. McGregor, M.A., B.D., was de volgende leeraar in de Buitenkant Straat. Hij bleef tot 1905 toen hij de Kaapstad voor Oost Londen verwisselde. Na zijn vertrek besloot de Kerkeraad, na eenige vergeefsche beroepen uitgebracht te hebben, om den WelEerw. heer R. W. Farquhar, een Independente leeraar, tijdelijk aan te stellen om het dienstwerk in deze wijk te verrichten.

Ds. R. W. Farquhar.

De Gemeente Rondebosch.

Deze gemeente werd in 1891 gesticht. Reeds het jaar tevoren werden er in een daartoe gehuurde zaal avonddiensten in de Engelsche taal onder toezicht van en in verband met den den Ring van Kaapstad gehouden. Bij het organiseeren van deze diensten verleenden Prof. J. I. Marais en Ds. Steytler veel hulp. Tijdings de zitting van de Synode in 1890 werd Ds. B. P. J. Marchand, B.A., predikant aan de Knysna door een Commissie die uit den Ring benoemd was om deze zaak te behartigen, speciaal gevraagd om te zien wat op geestelijk en kerkelijk gebied voor onze menschen in die omstreken kon gedaan worden. Hij toog ijverig aan het werk en vormde spoedig de kiem van een kleine gemeente. Na rapport door hem aan de gemelde Commissie bood deze hem een salaris aan om het werk voort te zetten. Hij nam het aanbod aan en verliet zijne gemeente aan de Knysna. Het duurde niet lang of het gelukte Ds. Marchand om een waarborg-lijst geteekend te krijgen, een stuk grond te koopen, een kerk te bouwen en de gemeente gesticht te krijgen. De Kerk was reeds in aanbouw voordat al de formaliteiten van de Stichting die den 10den September 1891 plaats vond, voleindigd waren. De eerste

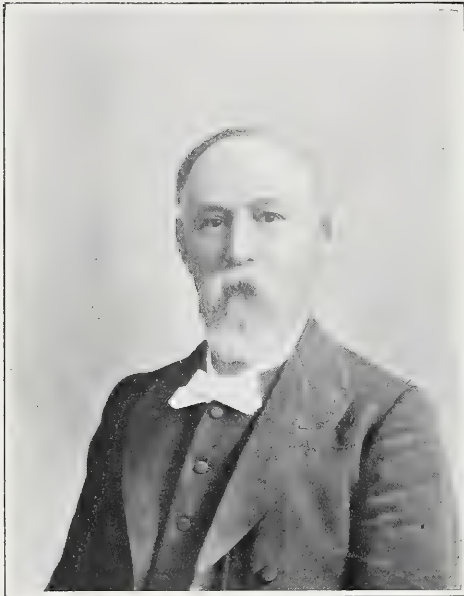

Nederduitsche Gereformeerde Kerk, Rondebosch.

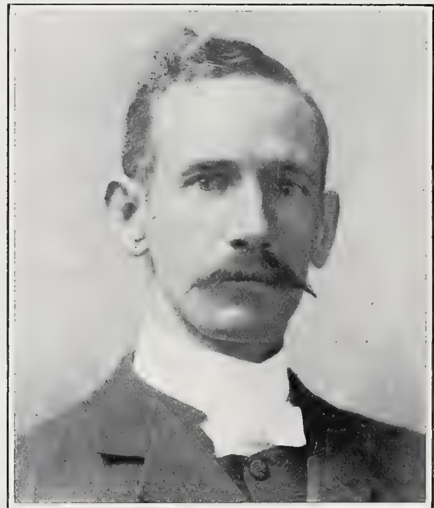
De Kerk van Binnen.

Kerkeraad bij de stichting benoemd bestond uit de volgende B.B. : Ouderlingen, J. G. L. Dreyer, C. Mostert ; Diakenen, G. Twycross, C. H. Beck, A. Philip, P. G. Wege. Door dezen kerkeraad werd Ds. Marchand daarop formeel beroepen. Zijne bevestiging vond den

Ds. B. P. J. Marchand, B.A.
Te Rondebosch, 1891-1907.
Thans Zaakgelastigde der Kerk.

11den December 1891 in de Glena Hall plaats. Zes dagen later werd de hoeksteen van het Kerkgebouw door den Hoofdrechter Sir J. H. de Villiers gelegd. In het volgend jaar, den 18den Augustus, werd dit Godshuis plechtig ingewijd door Ds. Andrew Murray die toen Moderator Synodi was en de inwijdingsrede uit sprak naar aanleiding van Matt. 21 : 13. Onder de aanwezigen bevond zich met zijne echtgenoote de Gouverneur Sir Henry Loch, die na afloop van den dienst verklaarde dat de leerrede waarna hij bij die gelegenheid geluisterd had, de treffendste was die hij ooit in zijn leven had aangehoord. In het begin van de geschiedenis der gemeente werden al de werkzaamheden uitsluitelijk in de Engelsche taal verricht. Eerst in 1902, toen men bevond dat de omstandigheden eenigszins veranderd waren, werd een Hollandsche ochtenddienst ingevoerd. Ds. Marchand arbeidde met zegen voor ruim 16 jaren. Aan zijne bemoeiingen vooral is de oprichting van eene Zendinggemeente die in 1894 gesticht werd te danken. Deze gemeente komt bijeen in de oude Glena Hall waarin de eerste diensten gehouden werden en die later door den Kerkeraad aangekocht werd en wordt bearbeid door den Eerw. G. J. Willemsen die zich ook als schrijver in de verschillende kerkelijke bladen heeft verdienstelijk gemaakt. Door de Synode van 1906 werd Ds. Marchand tot de gewichtige en verantwoordelijke betrekking van Zaakgelastigde der Kerk gekozen. Hij liet zich de keuze welgevallen, ontving demisse den 15den

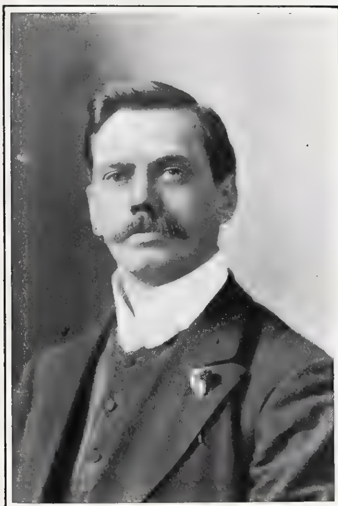
Ds. L. M. Kriel, B.A., B.D.

December 1906 en nam van de gemeente den 10den Maart 1907 afscheid. Zijn opvolger, de Wel-Eerw. Heer Lourens Matthys Kriel, B.A., B.D., werd den 22sten Maart 1907 bevestigd door den Hoog Eerw. Prof. N. J. Hofmeyr, D.D. die de bevestigingsrede naar aanleiding van Rom. 1 : 16 hield.

De Gemeente Kuils Rivier.

De stichting van deze gemeente dagteekent van den 20sten Januari 1903. Voor dien tijd maakte zij een deel uit van de gemeente Durbanville wier leeraar gewoon was op zekere vastgestelde Zondagen naar Kuils Rivier over te komen ten einde daar godsdienstoefeningen in het school-gebouw te houden.

Wij vinden dat er reeds in het jaar 1860 zulke diensten gehouden werden in de private woning van den heer C. G. Joubert die toen diaken was, en wiens jongste zoon een Zondagsschool voor de kinderen in de buurt hield. Het

Ds. H. D. v. Broekhuizen.

was vooral ter wille van de lieden die, wegens den afstand en andere redenen te onvermogend waren om de openbare eeredienst te Durban bij te wonen dat deze periodieke diensten te Kuils Rivier gehouden werden. In 1902 openbaarde zich een groote begeerte naar de stichting van eene afzonderlijke gemeente daar velen het bij toeneming moeilijker vonden om òf Durbanville òf Stellenbosch voor den godsdienst te bezoeken. De stichting geschiedde op bovengemelden datum zonder moeilijkheden en met een groote mate van eensgezindheid. Beide Stellenbosch en Durbanville moesten leden afgeven, laatstgenoemde bij verre weg de meesten. De Rings-Commissie benoemde Ds. B. P. J. Marchand van Rondebosch tot Consulent en de volgende broeders :—P. A. M. Brink, A. J. de Waal en F. C. L. Bosman tot ouderlingen ; en P. F. R. de Villiers, D. F. de Villiers, J. P. Bosman en P. de Waal tot diakenen.

De eerste leeraar der gemeente, de WelEerw. Herman Dirk van Broekhuizen, werd den

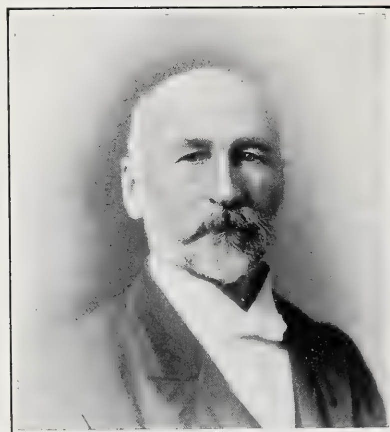

Nederduitsche Gereformeerde Kerk, Kuils Rivier.

13den Augustus 1903 door Ds. J. H. Neethling van Stellenbosch voorgesteld. Zijn intreerede was over de woorden uit 1 Pet. 5: 2. Den 29sten November 1904 werd de fraaie nieuwe Kerk plechtig aan den dienst des Heeren gewijd met een treffende rede over Gen. 28 : 17 door Ds. A. Moorrees (destijds van de Paarl) uitgesproken. Vier dagen later vond de voorstelling tot lidmaten van de eerste aannemelingen der gemeente plaats. De eerste doopsbediening had plaats den 23sten Maart 1903 ; de namen der doopelingen zijn: Daniel Francois Rossouw, Elizabeth Johanna Collins, Katharina Magdalena van Blerk, en Johanna Magdalena de Villiers. Ds. van Broekhuizen arbeidde tot 1907 toen hij een beroep naar Pretoria aannam. Hij nam afscheid van de gemeente op den 21sten Januari met eene rede over Hand. 18: 11. Zijn opvolger de Wel-Eerw. Hendrik Jacobus Pienaar, B.A., werd den 28sten Februari 1907 bevestigd ; zijn intreerede was over Richteren 7 : 1–8.

Ds. H. J. Pienaar, B.A.

Ouderling A. de Waal.
Die de Kerk-gronden en £1,000 ten geschenke aan de Gemeente gegeven heeft.

De Gemeente Kalkbaai.

DEZE gemeente, de jongste in den Ring van Kaapstad, is eene dochter van de gemeente Simonsstad. Zij werd in November 1905 gesticht. Reeds lang tevoren hadden de leden aldaar woonachtig ernaar verlangd om een eigen gemeente te hebben en hadden zij ook pogingen in die richting aangewend, maar de Kerkeraad zag bezwaar in de stichting. De predikant van Simonsstad heeft zijne handen zoo vol met zijn werk daar en in de omstreken dat het hem onmogelijk was om aan Kalkbaai recht te dat er eene gemeente zou gesticht worden. De Rings Commissie werd gelast dit besluit ten uitvoer te brengen. Met dit doel vergaderde zij te Kalkbaai in Nov. 1905 en kwam zij met den Kerkeraad van Simonsstad overeen om de gemeente te stichten. Ds. G. F. C. VAN LINGEN van Simonsstad werd tot Consulent en de heeren G. C. VAN BLERK en J. C. PIETERSON tot ouderlingen en de heeren J. C. LA COCK, P. HUGO, W. F. AURET en C. BRUYNS to diakenen benoemd. Ds. PIETER ROUX emeritus leeraar onzer Kerk bediende de gemeente getrouw en

De Kalkbaai Kerk.

Ds. S. P. Helm.

doen wedervaren. Elk jaar in den zomer en ook in den winter komen er menschen van verschillende streken van ons land naar het strand. Men gevoelde dat en terwille van de plaatselijke leven en terwille van de bezoekers er aldaar eene gemeente met een eigen predikant moest gesticht worden. Op eene vergadering van den Kaapstadschen Ring in October 1905 te Kuils Rivier gehouden werd er besloten met zegen elken Zondag, tot op den datum van de bevestiging van haar eigen leeraar. De eerste doopsbediening in de nieuwe gemeente geschiedde door Ds. Roux, op Zondag den 6den Mei 1906, toen een kind dat den naam Johanna Magaretha Maria [van der Merwe] ontving gedoopt werd. Bij de eerste beroeping van een herder en leeraar viel de keuze op Ds. SAMUEL PETER HELM, B.A. van Britstown.

Tot groote blijdschap van de jonge gemeente nam hij het beroep aan. Zijne bevestiging vond plaats op den 6den Juni 1906. De bevestigingsrede werd door den Consulent naar aanleiding van Mark. 1: 16-17 gehouden. Op den volgenden Zondag hield de bevestigde zijn intreepreek tot de gemeente over de woorden uit Zacharia 4 : 6. De namen van de eerste aannemelingen in April 1907, als lidmaten bevestigd zijn: Petrus Johannes Jacobus Damas, Efraim Gideon Matthews, Sofia Maria Wildschut, Clarissa Christina Maria Adendorp en Paulina Johanna Hilario. Het eerste paar in het huwelijk bevestigd is: Thomas William George Gultig en Martha Elizabeth Kallis.

Het Kerkgebouw te Kalkbaai dat £1,000 gekost heeft werd 26 April, 1876 ingewijd door Dr. P. Faure die de inwijdingsrede hield naar aanleiding van Psalm 85: 5. Het was dienzelfden dag, juist 41 jaar, sedert hij de eerste godsdienstoefening aan de Simonsstad hield. De persoon wiens naam onafscheidelijk verbonden is aan het bouwen der Kerk is de overleden heer P. D. MORGENROOD, van Wijnberg, schoonvader van Ds. G. A. Maeder die van 1870 tot 1873 predikant te Simonsstad was. Hij heeft zich bijzonder voor de geestelijke belangen van de plaats beijverd. Hij heeft niet alleen bij anderen belangstelling opgewekt maar hij heeft ook zelf veel gegeven en gedaan. Mannen zooals de heeren A. Auret en N. van Blerk, beide overleden hebben ook hartelijke belangstelling getoond. Gelijk hunne vaders geholpen en den heer Morgenrood bijgestaan hebben toen het kerkgebouw opgericht moest worden, zoo hebben de kinderen—de heeren G. C. van Blerk, W. J. Auret en anderen veel gedaan om de stichting der gemeente te verkrijgen. Andere mannen die veel gedaan hebben voor de geestelijke en godsdienstige belangen van Kalkbaai zijn de godsdienst onderwijzers: D. J. DE VILLIERS, thans werkzaam aan de Paarl, W. VAN ALPHEN thans te Malmesbury en J. VLOK, thans zendeling te Calvinia; terwijl in dit verband ook de namen van Ds. J. A. VAN BLERK van Warrenton en EERW. B. PIENAAR, Secretaris van de Z. A. Bijbelvereeniging genoemd moeten worden.

Historisch Album

— van —

De Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika.

door

Eerw. A. Dreyer, Kaapstad,

Schrijver van "Het Christelijk Huisgezin,"
"De Strijd tegen het Liberalisme,"
enz.

met een aanbevelend woord van

Dr. Andrew Murray, Wellington.

No. 2.

Kaapstad:
Uitgegeven door Cape Times Beperkt.
1910.

VOORWOORD.

AANGEMOEDIGD door de welwillende ontvangst van het eerste deel der "Historisch Album Serië" waagt het de ondergeteekende dit tweede nommer thans in het licht te geven. Hij brengt zijn hartelijken dank toe aan allen die hem op eenige wijze, hetzij door het verschaffen van informatie of het leenen van portretten de helpende hand gegeven hebben. Eenige stukken zijn uit de pen van andere schrijvers wier namen in een voetnoot vermeld worden. De beschrijving van de Zending der Kaapsche Kerk in Transvaal en Bechuanaland is met verlof overgenomen uit de uitgave der Bijbel- en Bidvereeniging voor het jaar 1906; het stuk over de Kaapsche Arbeidskolonie uit *De Kerkbode*.

De grootere omvang van de tegenwoordige uitgave heeft de verdubbeling van het getal bladzijden en illustraties noodzakelijk gemaakt en dus ook een evenredige verhooging in den prijs. Tegelijkertijd is een fraai en passender linnen band met vergulden titel op plaat aangenomen. Deze verbetering maakt het Album geschikter voor present doeleinden en vermeerdert zijn duurzaamheid. De uitgevers vertrouwen dat de vrienden der Kerk de verbeteringen, die tegen groote onkosten gemaakt zijn, waardeeren zullen.

De portretten-groepen zijn zoo volledig mogelijk gemaakt. In ettelijke gevallen moest men zich voor het maken der "blocks" bedienen van zeer onbevredigende portretten, die niet een gewenscht resultaat opleverden. Waar er portretten van dienstdoende zendelingen ontbreken moet zulke afwezigheid niet ten laste van den schrijver gelegd worden. Hij deed wat hij kon, ook in dit verband, en heeft niemand moedwillig uitgelaten.

Moge dit Album door velen met belangstelling gelezen worden en dienen tot opwekking van dankzegging jegens God voor wat Hij in en door onze geliefde Kerk in Zuid Afrika gewrocht heeft alsmede tot vernieuwde toewijding aan den zaligen dienst des Heeren.

Met dit vurig gebed wordt het boek de wereld ingezonden om zijn van God bepaalde roeping te volbrengen.

A. DREYER.

Kaapstad,
1 October, 1910.

TER AANBEVELING.

MEN heeft mij gevraagd een inleidend woord te schrijven. Nadat ik de proeven heb ingezien doe ik zulks met groote vrijmoedigheid. Ik wensch den Br. Dreyer van harte geluk met de wijze waarop hij zijn plan heeft ten uitvoer gebracht. Men vindt hier, wat men waarlijk noemen mag, eene aanschouwelijke voorstelling van het werk der N. G. Kerk, zoowel in Binnen- als Buitenlandsche Zending, gelijk mede ook in hare liefdadige en opvoedkundige Inrichtingen. Het boek is versierd met meer dan drie honderd prenten, onder welke men het portret zal vinden van elken zendeling van onze Kerk van het eerste begin aan, zoowel binnen als buiten de Kolonie. Het nazien van die reeks heeft mij zeer gesticht en verkwikt. En ik meen dat er geen enkele zending vriend is die niet graag op deze wijze herinnerd zal worden aan degenen die in den dienst des Heeren gewerkt hebben en nog werken.

Wij zeggen dikwijls, en dit terecht, "Onbekend maakt onbemind." De zending lijdt veel doordat zelfs zending vrienden niet den tijd en de gelegenheid zoeken om met haar bekend te worden. Hier is een boek dat allen die verlangen naar hulp om te weten door wie en waar gewerkt wordt, zeer zal aantrekken. Het is een boek dat in elk Christelijk huisgezin eene plaats behoort te hebben. Als vader of moeder begeeren om de kinderen voor den Heer en Zijn dienst groot te maken, men zal hier het rechte Zondag boek hebben, naar aanleiding waarvan men de kinderen iets van kan vertellen van wat God gedaan heeft door middel van de zonen en dochteren van ons volk.

Voorts is het een boek dat stof zal geven tot gebed. Het zal ons herinneren om te bidden voor degenen die wij kennen, of van wie wij nog niet gehoord hebben. Het zal den band tusschen onze zendelingen en degenen die tehuis blijven nauwer toehalen. Het zal ons herinneren aan de groote behoefte die zij aan onze gebeden hebben. En het zal helpen om dat vuur der goddelijke liefde te versterken, waarop de Vader in den hemel zoo zeker Zijn zegen wil geven.

Ik ben overtuigd dat als iemand het boek eerst gezien en gelezen heeft, dat hij behoefte zal gevoelen om het bij anderen aan te prijzen, en dat menigeen een koopen zal om als een geschenk dienst te doen om het hart te verblijden van degenen die de middelen niet hebben, of van een of ander zendeling die niet in de gelegenheid is om het boek te krijgen.

Wij bidden voor de verspreiding van zendinglectuur. Laten wij ook dit boek daaronder opnemen. En laat ons God vragen dat ook dit Album in den dienst van Zijn Koninkrijk tot zegen mag zijn.

ANDREW MURRAY.

INHOUD.

Eerste Deel.

De Zending der Ned. Ger. Kerk.

Tweede Deel.

De Liefdadigheids Stichtingen der Ned. Ger. Kerk.

Derde Deel.

De Opvoedings Inrichtingen der Ned. Ger. Kerk.

Eerste Deel.

De Zending der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika.

Hoofdstuk I.

De Zending der Kaapsche Kerk.

I. De Oudste Zending in Zuid-Afrika.

Een Algemeen Overzicht.

De eerste Zendeling.

De geschiedenis der Zuid-Afrikaansche Zending gaat terug tot de dagen der ontdekking van de Kaap de Goede Hoop door de Portugeezen in de vijftiende eeuw. De Societeit van Jezus (de orde der Jezuieten) in 1640 gesticht, vestigde reeds vroeg het oog op ons land. Franciscus Xavier werd als zendeling naar China en Japan gezonden; terwijl Gonzalvo da Silveira uit Indië naar de Kaap zou komen. Laatstgenoemde landde in 1560 te Sofala, aan de oostkust, zuid van den Zambesi-mond, alwaar de Portugeesche Commodore, Pedro d'Anaya reeds in 1505 een fort gebouwd en een Portugeesche nederzetting aangelegd had. Op de kaart van Afrika werd in die dagen de streek tusschen de Zambezi en de Limpopo toegekend aan het Koninkrijk van Monomotapa—een woord dat in Zulu zoowel als in Sechuana beteekent "de man van de mijn" of letterlijk, "de man die een graf graaft en de stof wegvoert."

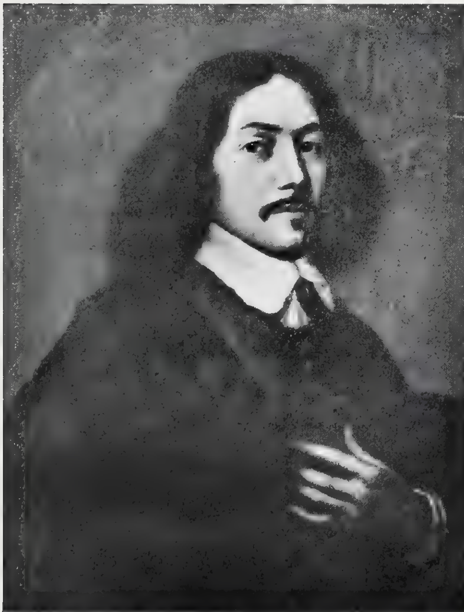
Het Koninkrijk van Monomotapa.

Deze benaming gaf aanleiding tot het sprookje van een machtig koninkrijk, *Monomatapae Imperium*, het rijk van Monomotapa, en in bijna alle kaarten van de 16e, 17e en zelfs 18e eeuwen wordt dit rijk aangegeven als strekkende zich van de Zambesi tot in de nabijheid van de Kaap de Goede Hoop. Het zou het rijk zijn geweest van een voornaam vorst, met groote steden, schoone tempelen, met goud bedekte paleizen en een gevorderde beschaving. Maar de gansche voorstelling berustte op een misverstand ten opzichte van de benaming Monomotapa. Die was niet de naam van 't rijk, maar eenvoudig de eeretitel van het erfelijke opperhoofd der Makalanga, een groote Bantu-stam die in die streeken gevestigd was—evenals wij spreken van den *Sultan* van Turkije en den *Shah* van Perzië. "Als wij ze in 't rechte daglicht stellen," zegt Wilmot in zijn "Monomotapa," "dan wordt de machtige keizer van Monomotapa een kafferkapitein, en zijn paleizen met gouden muren niets dan hutten van stroo en klei."

Arbeid en dood van Silveira.

Silveira maakte dadelijk een aanvang met zijn arbeid. Als heiden-zendeling bezocht hij eerst de kraal van zekeren kapitein Gamba, die niet ver van het tegenwoordige Inhambane zijn woning had. Na een kort verblijf van slechts zeven weken werd Gamba zelf gedoopt met den naam van Constantino terwijl 400 van zijn volk door den Pater geschikt werden geacht om mede gedoopt te worden. Na de te spoedige bekeering van Gamba wendde Silveira zijn schreden noordwaarts. Op Kerstdag 1560 treffen wij hem aan te Zimbaoe, aan de Mazoe Rivier, niet ver van het tegenwoordige Mount Darwin. Hier woonde en troonde de Monomotapa, de Koning der Makalanga. Door zijne bemiddeling werden binnen eenige maanden tijds de Monomotapa zelf en diens hoogste vrouw met 300 der inboorlingen tot het Christendom bekeerd en gedoopt. De Koning ontving den naam van Sebastiaan en zijn Koningin dien van Maria. Er kwam echter spoedig eene veran-

dering ten kwade in den toestand van zaken. De Koning die zich slechts had laten doopen omdat hij meende daardoor den zendeling genoegen te doen werd weldra onverschillig en vijandig gezind, vooral toen hij door Silveira om zijn heidensche gewoonten berispt werd. Daarbij kwam dat eenige Mohammedaansche handelaren die aan de kraal des Konings woonden en handel dreven, den zendeling bij den Koning verdacht maakten als zou hij een groote tooverdokter zijn, die des Konings onderdanen door besprenkeling van water had zoeken te betooveren. Er onstond alzoo tegen Silveira's leven een zamenzwering die binnen korten tijd op zijn

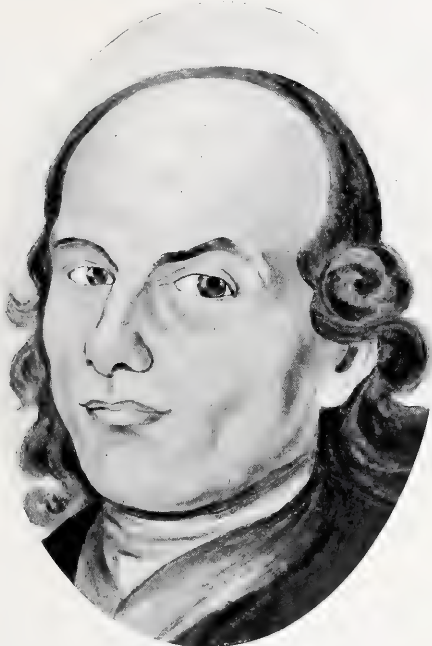
Commandeur Jan van Riebeek.

dood door middel van verwurging uitliep. Dit geschiedde op den 16den Maart, 1561, aan den oever van de Monsengense rivier waarin het ontzield lichaam van den eersten martelaar van het Christelijk geloof in Zuid Afrika geworpen werd. Na den martel dood van vader Silveira kwam er dadelijk een einde aan de geheele zending de Jezuïeten in Zuid Afrika. En geen wonder. Ds. J. du Plessis hierover schrijvende zegt:—"Men legde op 't uiterlijke alleen nadruk: men wilde terstond vrucht zien op den arbeid, maar de rijpgedrukte vrucht bleef wrang en had slechts teleurstelling ten gevolge. Het was ook niet te verwachten dat, waar men alzoo geen diepgaande verandering van hart en zin vorderde, zich eenig blijvend resultaat zou vertoonen. Voor zoover de vestiging van 't Christendom in Zuid Oost Afrika betreft, liet de Jezuïetische zending der 16e eeuw geen enkel spoor achter."

Zending in den tijd van Van Riebeek.

Toen de Kaap in 1652 in de handen der Hollanders overging was het de begeerte en uitgesproken gebed der Nederlandsche Oost Indische Compagnie om onder "dese wilde en brutale menschen" de "waare Gereformeerde Christelijke leere" ingang te doen vinden. Eene school voor slaven—en Hottentotten kinderen werd werkelijk geopend en wel onder leiding van den Krankenbezoeker, PIETER VAN DER STAEL, die een zwager was van den Commandeur Van Riebeek. Ter aanmoediging kregen degenen die hunne lessen behoorlijk kenden en de gebeden zonder fout konden opzeggen, een glas brandewijn en een stuk tabak—een soort van prijsdeeling die ons als zeer laakbaar voorkomt maar die volgens Van Riebeek zeer goede resultaten opleverde. En de zegen des Heeren bleef niet uit, want op den 3den Mei 1662 kon Ds. P. Sybelius den Heiligen Doop bedienen aan een bejaarde Hottentotsche vrouw, die den naam EVA ontving en voor wie de genoemde onderwijzer zelf als doopgetuige optrad. Het begin was dus goed. Doch bij de uitbreiding der Kolonie werd heel weinig gearbeid aan de zielen der Heidenen. Van het jaar 1700 dacht de regeering er niet veel meer aan voor de beschaving der inboorlingen te zorgen. Wel is waar werden de slaven onderwezen en na voldoende vorderingen gedoopt maar voor het overige werden zij grootendeels aan zich zelven overgelaten. Tot op 1731 werden 1,121 slavenkinderen en 46 volwassenen gedoopt. Onder de laatstgenoemden was een Mohammedaan die, volgens verslag van den Kerkeraad van Drakensteyn aan de classis van Amsterdam, onder datum 4 April 1703, "na een redelicke en prijsselicke geloofsbelijdenis voor de gemeente tot een proselijt, en lid van het verborgen lighaam J. C. werd aangenomen." Het verslag eindigt als volgt: "Het ware te

wensen, dat onze grote God en herder der schapen, de oude opgeseten deses lants (de Hottentots) tot de schaapskooje van Jezus gelievde te brengen, opdat ook Cham niet meer een knegt der knegten sijn mogt; 't geen wel te wensen, maar niet als door d' almogende hand van onsen barmhertigen God op die tijd, wanneer de volheid der heidenen sal ingaan, schijnt te konnen geschieden." Zoo zien wij dat alhoewel er niet veel gedaan werd er toch iets gedaan werd voor de zielen der Kaapsche heidenen in de eerste tijden der Kolonie en dat er altijd degenen geweest zijn die zich het lot van die ongelukkige Hottentotten hadden aangetrokken.

Eerw. George Schmidt.
De eerste Protestantsche Zendeling in Zuid Afrika, 1739-1743.

Eigenlijk begin van Zending-werk.

Een nieuw tijdperk in de geschiedenis der Zuid-Afrikaansche Zending brak aan toen George Schmidt van de Moravische Kerk in Duitschland naar Afrika kwam om bepaald onder de Hottentotten te arbeiden. Dit gescheidde in 1737. Schmidt zette zich neer in wat nu bekend is als het distrikt Caledon, aan den oever van de rivier Zonder Einde alwaar hij een statie, die later Genadendal genoemd werd stichtte. Zijn werk was niet ongezegend want in 1742 mocht hij 5 Hottentotten doopen. Maar deze doopsbediening verwekte in gereformeerde kringen een opschudding van geen geringen omvang en wel omdat Schmidt niet een geordende leeraar was. De geheele zaak werd door de Kaapsche predikanten Le Sueur, Van Gendt en Van Echten onderzocht en aan de Classis van Amsterdam voorgelegd waarop Schmidt door de regeering verboden werd verder de Sacramenten te bedienen vermits hij niet daartoe geordend was. Hij gevoelde zich echter zoo gestremd in het werk dat hij in 1744 naar Europa ging om zijne zaak aan de Oost Indische Compagnie voor te leggen. Doch het was te vergeefs. Toen hij twee jaren later naar de Kaap wilde terugkeeren werd hem dit belet.

Periode van Stilstand.

Nu volgde een vijftigjarige stilstand. Stilstand echter is vaak voorbereiding. Zoo was het ook hier. In de jaren die er verliepen tusschen 1742 en 1792 werd er wel is waar niet veel gedaan, maar er werd veel meer gebeden voor de "Zaak des Konings." De komst van de drie Moravische Zendelingen Hendrik Marsveld uit Zeist, Daniel Schwinn uit Amsterdam en Johann Christiaan Kuhnel uit Herrnhut was het gevolg van dien voorbereidenden toestand, was het antwoord op die gebeden. Zij landden te Kaapstad op den 21sten November 1792 en werden met vreugde ontvangen door de Gereformeerde predikanten Johannes Petrus

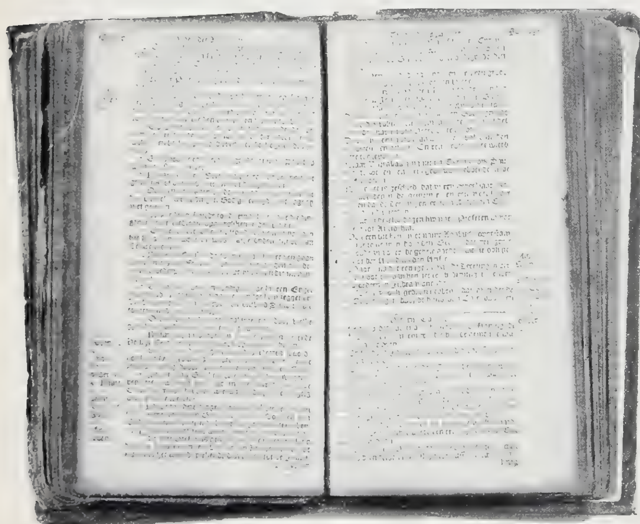

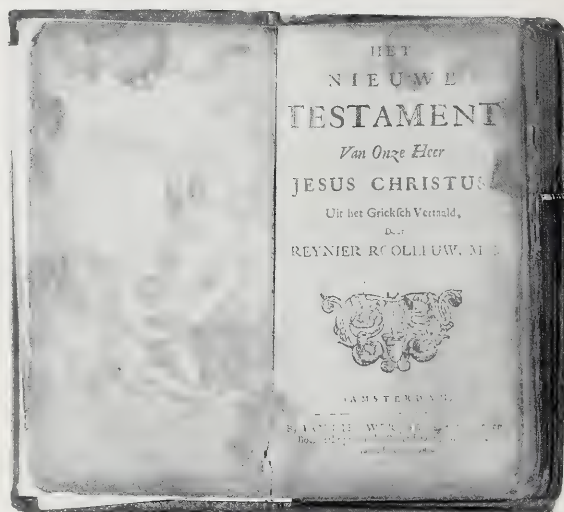
Dr. H. R. van Lier.

Serrurier en Helperus Ritzema van Lier die te Kaapstad stonden en groote zendingvrienden waren. Laatstgenoemde vooral kon zijn blijdschap niet bedwingen, ofschoon hij toen reeds op zijn sterfbed lag. Vier maanden daarna ging hij juichend heen, na met de grootste teederheid afscheid genomen te hebben van zijne slaven aan wier zieleheil hij getrouw gearbeid had en die om zijn bed zich schaarden om des te beter zijne laatste vermaningen aan te hooren. "O zalige dood". riep de stervende Evangeliedienaar uit. "Is dit sterven? Ik ken geenen dood, ik leef midden in den dood. Triomf! Triomf! over alles, over alles. O mijn Jezus kom haastig! Waarom blijven de gangen Zijner wagenen achter?" Op 28 jarigen ouderdom ging deze rijkbegaafde zendingvriend de eeuwigheid in. Te Kaapstad was er intusschen een gezelschap van vrienden, die sedert het jaar 1788 op zekere dagen der week te zamen kwamen tot onderlinge stichting en die zich het lot der slaven en inboorlingen aantrokken. Onder dezen dient genoemd te worden de Weduwe Mathilda Smith, die eene Zondagschool voor slaven oprichtte. Te Wellington—of althans niet ver van het tegenwoordige Wellington—woonde de Katechiseermeester Jan Jacob Zulch, die mede een hart had voor de slaven en hun kinderen. Te Stellenbosch had men in die dagen mannen als J. N. Desch, Jan Groenewald, Martin Melck, en de geneescheer Morel, die in den geest van den vromen van Lier het heil der gekleurden op het hart droegen. Door al deze zendingvrienden werden de drie Moravische Zendelingen, die zich te Genadendal neerzetten, op de hartelijkste wijze ontvangen.

Het werk hervat.

De zendelingen bleven nog te Kaapstad tot den 20sten December 1793, omdat de vrienden hun hadden aangeraden op de komst van zekeren veldkornet Martinus Theunissen te wachten en met dezen naar de Baviaanskloof, in het Stellenbosch distrikt, te trekken. Kort voor hun vertrek schreven de Gouverneur en zijn raad aan de ambtenaren in dat distrikt dat het den zendelingen was toegestaan aan de Sergeants rivier, waar op dat oogenblik geen christelijke gemeente was, een Hottentotten-gemeente te stichten en de sacramenten te bedienen. De landdrost van Stellenbosch en de veldkornet van die streek moesten hen beschermen en helpen, en eveneens ervoor zorgen dat de Kolonisten hen met eerbied ontvingen. Den 24sten December begeleidde Martinus

HET
TESTAMENT
Van Onze Heer
Uit het Grieksch Vertaald,

Afteekening van het Nieuwe Testament door George Schmidt aan Magdalena Klef gegeven.

Theunissen de broeders van zijn woonplaats naar de plek waar eenmaal George Schmidt had gearbeid. Een stuk muur was blijven staan en eveneens eenige boomen. Maar vooral werden zij verblijd toen zij den grooten safraan perenboom zagen, waarvan de Khooi—Khoin (de Hottentotten) vertelden dat hij door den stichter van die statie was geplant. Nog grooter werd hun vreugde toen zij hoorden dat de door Schmidt gedoopte LENA KLEF nog leefde. Nauwelijks had deze vernomen dat 3 broeders-zendelingen in de Baviaanskloof waren aangekomen of zij zeide tot hare kinderen: "daarheen moeten wij gaan want dat zijn zeker menschen als George Schmidt, bij hen moet ge ter school gaan." Spoedig brachten de Hottentotten de oude Lena bij hen. Welk een ontmoeting en kennismaking! De grijze vrouw gevoelde zich als wederom opgestaan uit den doode en was vervuld van lof en eer jegens God wien zij vele jaren gesmeekt had hun op nieuw een zendeling te zenden en ziet nu stonden er 3 voor haar. Zij nam uit een schapen-vel een in een ander vel gewikkeld Hollansch Nieuw-Testament en zeide: "dit boek heeft George Schmdt mij gegeven." Zij zelve was bijna blind en kon dus niet meer lezen, zooals zij te voren veel had gedaan. Maar een andere, ongeveer dertig-jarige vrouw, die van een gedoopte Hottentotsche had leeren lezen, sloeg het boek open en las vlug en goed de geschiedenis der Wijzen uit het Oosten. Den 4den Januari 1794 predikten de zendelingen voor het eerst onder den grooten perenboom voor 19 Hottentotten. Tegen het einde van dat zelfde jaar woonden reeds meer dan 200 personen op de zendingstatie en ontvingen 30 mannen, 70 vrouwen en 70 kinderen onderwijs in de school.

Tegenstand en de voornaamste reden ervan.

Spoedig echter kwam er tegenstand. Uit Stellenbosch werd door Ds. Borcherds namens den Kerkeraad in het begin van Februari 1794 den Gouverneur verzocht de verdere uitbreiding dier (Hernhuttersche) secte tegen te gaan en de zendelingen naar een distrikt te doen gaan, waar tot nog toe geen christelijke gemeente bestond. Hiertegen protesteerden de Ouderling J. GROENEWALD en de Diaken J. N. DESCH. De gronden voor hun protest waren de volgende:—1. De zendelingen waren ver genoeg van Stellenbosch (het hedendaagsche Genadendal). 2. Zij waren stille vredelievende menschen, die van proselietenmakerij een afkeer hadden. 3. Moest men ze zenden, waar geen Christenen woonden, dan konden zij niet in de Kolonie blijven, en moesten naar de Kaffers gaan.

De vraag kan hier ontstaan: Waarom dan die reactie tegen het zendingwerk, die tegenzin, die zich zoo spoedig begon te openbaren? Zelfs de toenmalige predikant van Stellenbosch die tegen het zich neerzetten van de Moravische Zendelingen in de Kolonie met zijn Kerkeraad meende te moeten protesteeren was geen vijand der zending. Maar in die dagen had men een afkeer van allerlei "sekten." Met Gereformeerden kon men het vinden: niet met de Lutherschen? En de Moravische broeders waren immers Lutheranen. Dit is zeker ééne, zoo niet de voornaamste reden voor het Stellenbosche protest. In de Kaapstad was er wel sedert 22 November 1780 eene Luthersche gemeente onder leiding van den predikant Andreas Lutgers Kolver, maar die gemeente kwam niet tot stand, zonder tegenstand van den kant des Kaapstadschen Kerkeraads. Men was zeer bang voor "ongereformeerdheid." Dat dit zoo was blijkt ook uit de houding aangenomen tegenover de Schotsche Kerk, ofschoon die een 30 of 40 jaar later in de Kaapstad tot stand kwam. Dezelfde predikant van Stellenbosch die zich tegen de Moravische Zendelingen had verklaard ondersteunde de Schotten en schreef in 1824, in naam van zijnen Kerkeraad: "eene subscriptie zal alhier worden geopend op den 1sten Januari aanstaande. De diaken Christian Ackerman zal de gelden der Hollandsch-sprekende ingezetenen ontvangen, en de heer Archibald Brown, R.M., onze geachte voorzanger, en onderwijzer in de Engelsche taal de bijdragen der Engelschen."

Nog een reden.

Een *andere* reden voor dien tegenstand is waarschijnlijk te zoeken in de slavernij, die toen heerschte. Velen wilden hunne slaven niet laten onderwijzen; hoewel anderen zich het lot dier ongelukkigen aantrokken. Om den geest

van dien tijd te leeren kennen lette men o.a. op een document den Hollandschen Administrateur Sluysken door enkelen boeren voorgelegd. Daarin vragen zij o.a.: "Dat ieder Bosjesman of Hottentot hetzij man of vrouw, die gevangen genomen wordt, of vroeger gevangen genomen is, door overheidspersonen, of door individuen zijn leven lang het wettig eigendom zal zijn van zulke burgers, als ze in bezit mochten hebben, en dat de zoodanige dienstbaar zal zijn van geslacht tot geslacht. Mocht zulk Hottentot pogen te ontvluchten, zal de eigenaar gerechtigd zijn hem achterna te jagen en te straffen, naar goeddunken. En wat de gewone Hottentotten betreft, die reeds in dienst zijn, op de plaatsen van Christenen woonachtig, hunne kinderen zullen gedwongen worden tot hun vijf en twintigste jaar dienstbaar te zijn, en mogen niet zonder consent van hun heer en meester bij iemand anders in dienst gaan. Geen Hottentot die in het vervolg zijn dienst ontvlucht zal in eenig deel der Kolonie mogen schuilen, maar de authoriteiten zullen, wat ook aanleiding tot hunne vlucht moge gegeven hebben, de vluchtingen naar hunnen heer en meester terug zenden."

Dat de zending niet goed kon vooruitgaan onder zulke omstandigheden spreekt van zelf.

Ds. M. C. Vos van Tulbagh.

Wij gewaagden hier boven van het protest van twee leden des Stellenbosschen Kerkeraads. God beschikte het zoo dat dat protest niet zonder invloed was. En middelerwijl was uit het buitenland aangekomen een man die voor de zending in die dagen meer deed dan vele anderen. Op den 8sten Maart 1794 landde aan de Kaap met zijne echtgenoote Ds. M. C. Vos—een Afrikaander van geboorte die in Holland zijne opleiding tot predikant ontvangen en daar aan het hoofd van meer dan ééne gemeente gestaan had. Hij liet zich met een als één warme Zendingvriend kennen. Zijn intree-preek te Tulbagh had tot tekst Markus 16: 15. "Gaat heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen." Duidelijk verklaarde hij den tekst, en kondigde het zijne gemeente aan, dat hij gezonden was om ook hunnen dienstboden en slaven het Evangelie te verkondigen. Ook verzocht hij de leden zijner gemeente elken Zondag en Woensdag avond hunne slaven en vrije dienstboden te zenden tot onderricht in Gods Woord. Het begin dus was goed. En de voortgang was beter. Want eenige vrome boeren op een afstand vroegen Ds. Vos hun een leiddraad te verschaffen voor het onderricht van hunne eigene slaven. Dit werd dan ook gedaan. Een werkje zag het licht onder den titel:—" Eenige eenvoudige en gewichtige vragen over

Ds. M C. Vos.

de waarheden, die men weten, gelooven en betrachten moet, om zalig te worden. Ten gebruike van eigenaars van slaven en andere heidenen, om deze tot kennis der waarheid te brengen." De arbeid van Ds. Vos was niet ongezegend. Een boer verklaarde openlijk, dat hij vroeger zijne dienstboden met stok en zweep niet kon regeeren, maar dat zij nu met vreugde hun werk deden. "Waarom is het ons niet vroeger gezegd" zoo riep hij uit "ik wil ieder boer aanraden zijne slaven in Gods Woord te doen onderwijzen."

De Zending Ontwaking in Europa.

Geen jaartal is voor de Zending in het algemeen van zooveel beteekenis als het jaar 1792. Toen eerst scheen het alsof Christelijk Europa begon te ontwaken. Voor dien tijd arbeidden de Moravische Broederen in vele deelen der wereld,—Groenland en de West-Indiën, Amerika en Zuid Afrika; kwam Tranquebar onder den invloed van Schwartz; stonden de namen van Eliot en Brainerd hoog aangeschreven als Zendelingen

onder de Noord Amerikaansche Indianen; en oefenden mannen als Ziegenbalg in Indië, Hans Egede in Groenland, en anderen een niet te versmaden invloed onder de Heidenen uit. Het blijft echter waar, dat er voor dien tijd weinig of niets werd gedaan. De " zaak des Konings " werd niet juist verwaarloosd, maar stellig niet met geestdrift behartigd. Een kenner der geschiedenis verklaart, dat tegen het einde der achttiende eeuw " geen enkel vertegenwoordiger van de Kerken van Groot Brittanje in de heidenwereld gevonden werd, Christus predikende aan degenen die nog nooit zijn naam hadden gehoord." Op den 31sten Mei, 1792, echter, werd een woord gesproken, dat harten trof, en de " zaak des Konings " bevorderde op eene wijze, door den spreker niet bevroed. 't Was te Nottingham op een predikanten-vergadering. Spreker was een bekeerde schoenlapper, een man van buitengewone bekwaamheid, die reeds op het schoenlappersbankje kennis had gemaakt met de Latijnsche, Grieksche, Fransche en Hebreeuwsche talen, en met de studie der natuur tamelijk ver was gevorderd. Die man heette Carey, eerst Baptistisch leeraar te Olney, daarna te Molton, waar hij het prachtig salaris ontving van £15 per jaar. Om te leven moest hij schoolhouden en schoenen lappen, en dit terwijl hij de kleine, hem toevertrouwde gemeente als herder en leeraar met getrouwheid diende. Langzamerhand werd het hem duidelijk, dat de tijd was gekomen om de zending onder de heidenen met kracht te aanvaarden. Op eene vergadering van mede-broeders had hij de vraag gesteld: " of het bevel aan de apostelen gegeven, niet bindend was op alle Evangeliedienaren tot het einde der tijden?" En daarop kwam antwoord: " Zoo God een nieuwen Pinksterdag ons schenkt zal zulks kunnen geschieden; anders niet." Zoo kwam hij dan weer aan de beurt op den zoo gedenkwaardigen 31 Mei in de stad Nottingham. " Maak de plaats uwer tent wijd " (Jesaja 54: 2) was zijn tekst. En zijne verdeelingen, die zijn historisch geworden:—

I. Verwacht groote Dingen van God,

II. Beproeft groote Dingen voor God.

Dat woord maakte diepen indruk en werkte grooten zegen. Vijf maanden later, op den 2den October, 1792, kwamen twaalf geloovige mannen te Kettering bijeen en vormden daar " Het Baptisten Genootschap voor de uitbreiding van het Evangelie "—het eerste van de groote Engelsche Zending-genootschappen. Drie jaren later, in 1795, werd het Londensch Zending Genootschap in Engeland opgericht. Dit genootschap zond in 1799 zijn eerste zendelingen naar Zuid Afrika—Dr. J. T. van der Kemp met drie anderen.

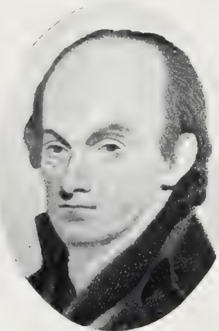
Het Londensche Genootschap.

Het laatste jaar van de achttiende eeuw zag een nieuw tijdperk in de zending geschiedenis van Zuid Afrika aanbreken. Op den 31sten Maart 1799 kwamen de bovengenoemde vier zendelingen van het Londensche Zending genootschap in de Kaapstad aan. Kicherer—een geordende predikant der Nederlandsche Kerk—werd later leeraar onzer kerk te Graaff-Reinet, na eenigen tijd met Edwards, zijn reisgenoot, te Zak-rivier onder de Griquas te hebben gearbeid. Zij oefenden op den Kapitein Andries Waterboer een gezegenden uitvloed uit. Edmonds verliet de Kaap niet lang na zijn aankomst om in Indië een zending te ondernemen. Uit dit viertal bleef over een der merkwaardigste persoonlijkheden, die ooit op Zuid Afrikaanschen bodem zich hebben laten gelden. Wij bedoelen Dr. J. T. van der Kemp. Groot was de blijdschap waarmede deze zendelingen aan de Kaap ontvangen werden. Geen welkom kon hartelijker geweest zijn dan aan deze zendelingen te beurt viel. Ds. Vos snelde hen te gemoet en " omhelsde hen met blijdsehap en was dankbaar aan God dat de tijd nu scheen geboren te zijn dat God Zich meer nadrukkelijk over de arme Heidenen ontfermen wilde." Treffend ook is het lezen hoe hartelijk de zendelingen overal welkom werden geheeten op hunne reizen door de binnenlanden. Onder anderen wordt verhaald hoe ze eens aankwamen op de plaats van zekeren boer met name De Beer. Toen deze vernam dat van der Kemp zich ten doel had gesteld den Heidenen het Evangelie te verkondigen, riep hij de zijnen te samen, knielde met hen neder en bad: " O God! gij hebt mij met eene onuitsprekelijke droefheid bezocht, door den dood

van mijn kind, dat ik heden ter aarde bestelde: maar nu verheugt Gij mijne ziel met eene blijdschap, grooter dan al mijne droefheid, daar Gij mijn gebed verhoord hebt en mij vergunt de aanvankelijke vervulling Uwer beloften te zien."

Dr. J. T. van der Kemp.

Wij moeten hier iets omtrent dezen merkwaardigen man zeggen. In Holland geboren had hij in zijn jeugd een ruw en losbandig leven geleid en kenmerkte hij zich door een bitter en bijtend ongeloof. Maar de onverwachte dood zijner vrouw en eenige dochter was oorzaak niet alleen van de verandering zijns gemoeds, maar ook van zijn besluit om als zendeling in Zuid Afrika onder de Hottentots te arbeiden. Zeilende op de Maas, nabij Dordrecht, in een klein bootje met vrouw en dochter, overviel hun een geweldige storm; het vaartuig sloeg om en allen werden in het water geworpen. Alleen Van der Kemp werd gered. Hij klemde zich vast aan de kiel

Dr. J. T. van der Kemp

der boot, en werd door den stroom voortgesleept, daar niemand van den oever hem te hulp kon komen. "Het behaagde echter God, wiens wakend oog alle menschelijke lotgevallen overziet en die genadige bedoelingen met hem had, hem door een schijnbaar toeval te behouden. Een schip, dat in de haven van Dordrecht lag, was door den hevigen storm van de ankers geslagen, en dreef juist naar dat gedeelte van de rivier, waar de Doctor op het punt was van te verdrinken; de matrozen zagen hem op het wrak drijven en redden hem uit zijn gevaarlijken toestand. En zoo werd op een hoogst zonderlinge wijze het leven van een man gespaard, die in het vervolg werkzaam zoude zijn tot heil zijner medemenschen en tot verbreiding van het geloof hetwelk hij eens gepoogd had uitteroeien." (Van der Kemp's levensbeschrijving in "Theodicee.")

Zijn persoon en werk.

Zoo kwam het dat Van der Kemp, de geleerde Hollander, de gewilde geneesheer een zendeling werd in Zuid Afrika. Zijn groote begeerte was de Kaffers te evangelizeeren; maar toen dit na vele pogingen onmogelijk scheen, wendde hij zich naar de Hottentotten in de nabijheid van Algoa Baai. Daar stichtte hij de statie Bethelsdorp en gaf zichzelven geheel om opzicht te nemen over degenen die rondom hem zich vergaderden. Hij vond echter weinig ingang voor zijn werk in Zuid Afrika en werd, hoe hartelijk hij ook ontvangen werd, later zeer door de blanke bevolking geminacht. De oorzaak daarvoor stond in verband zoowel met zijn persoon als met zijn methode en werk. Zijn *persoon* was niet aantrekkelijk. In plaats van de Hottentotten op te heffen tot zijn eigen standpunt van beschaving, daalde hij af tot hun leefwijze en hun levensbeschouwing. Hij en zijn latere Collega Read traden met Hottentotsche meiden in het huwelijk en sneden reeds daardoor allen omgang met Europeanen af. Van der Kemp had het denkbeeld aangenomen, dat men om de Hottentotten te bekeeren moet afdalen tot hun leefwijze en daar het bij hem diepe ernst was, bracht hij zijne beschouwingen ook in praktijk. Dat dit, op zichzelf genomen, een zeer nadeeligen invloed uitoefende valt niet tegen te spreken. Doch niet alleen Van der Kemp's persoon, ook zijn *methode* en zijn *werk* vonden geen bijval. Hij hield zich zoo sterk bezig met het inprenten van godsdienstige waarheden dat hij tijdelijke zaken geheel verwaarloosde, en niets deed om in de ingekankerde luiheid van de Hottentotten tegen te gaan en hun het werken te leeren. Dit ook gaf aanleiding tot veel wrijving en verbittering; want het kan niet ontkend worden dat een zendingstatie die niet onder tucht staat, vaak een toevluchtsoord wordt van personen die aan de goede zaak groote afbreuk doen.

De Zwarte Ommegang.

Een andere oorzaak van de ontevredenheid door Van der Kemp verwekt gold de *Beschuldigingen* door hem en zijn medewerker Read ingebracht tegen de boeren. In een schrijven aan de directie van het Londensch Zendinggenootschap gericht en door haar wereldruchtbaar gemaakt werd gezegd, dat meer dan honderd gevallen van moord op Hottentotten door boeren gepleegd den zendelingen bekend waren, en dat de inboorlingen op de allerwreedste wijze waren behandeld door de blanken, terwijl zoowel de Gouverneur, de Graaf van Caledon, als de Landdrost Cuyler geen oor hadden voor de klachten tegen de boeren ingebracht. Een streng gerechtelijk onderzoek werd toen ingesteld. Acht en vijftig blanken, mannen en vrouwen stonden als beschuldigden te recht en ruim duizend personen van allerlei kleur traden op als getuigen. Het Hof vond dat geen enkel geval van moord was bewezen en dat in de meeste gevallen de beschuldigingen valsch waren. Het gevolg van dit alles was eene verbittering die immer voortduurt, en waarvan de wrange vruchten nog heden ten dage worden geplukt. Onze geschiedschrijver Dr. Theal, merk aan: " Het baatte niet dat men den boeren trachtte duidelijk te maken, dat het gerechtelijk onderzoek had aangetoond, dat de zendelingen door de ijdele verzinsels van leugenaars waren misleid. Van dien tijd werden de zendelingen van het *Londensche* genootschap door de Kolonisten op de grenzen beschouwd lasteraars en openbare vijanden te zijn, wier uitlatingen niet de aandacht waardig waren, en wier handelwijze met de kleurlingen slechts kwaad bloed zette. Hunne namen te verbinden met uitbreiding van het Christendom was de allerergste dwaasheid. Hier en daar overwon een zendeling na jaren dit vooroordeel, maar de naam *Londensch* Zendinggenootschap werd gebezigd als aanduidende iets hatelijks en afschuwelijks." Gedurende vele lange jaren daarna spraken de Kolonisten nog over de vernedering waaraan zij of hunne familiebetrekkingen waren blootgesteld, doordat zij terecht hadden moeten staan onze zulke valsche beschuldigingen en deze zitting van het hof werd bekend als de ZWARTE OMMEGANG (1812). Van der Kemp was toen reeds de eeuwigheid ingegaan; op den 11den December 1811 had hij 63 jaren oud te Kaapstad den adem uitgeblazen met het woord op de lippen: " Alles is wel. Het is Licht " Hij stierf ten huize van de bovengenoemde weduwe Mathilda Smit.

Moeder Smith.

Deze vrouw, geboren Combrinck, was onder de zendingvrienden van die dagen de eerste die een Zondagschool voor slavenkinderen stichtte en veel ijver aan den dag legde in de bevordering van 's Heeren zaak.

Moeder Mathilda Smith.

Een geruimen tijd hielp zij Ds. M. C. Vos te Roodezand—thans Tulbagh—haar krachten vooral bestedende aan de haar omringende heidenen. Lang ook stond zij aan de zijde van Dr. Van der Kemp en steunde zij hem in zijn moeilijk werk. Hare briefwisseling met Christenen in Indië, Engeland, Holland, Duitschland, Amerika en met zendelingen in alle deelen van het land was zeer groot, en de zendeling Dr. Philip verklaarde, " dat

hij niet van een wist die er niet beter door was, een brief van haar te hebben ontvangen." Vele nuttige inrichtingen en vereenigingen in en bij de Kaapstad hadden haar ontstaan te danken aan de ijverige bemoeiingen van "moeder Smith"—zooals men haar noemde. Het lot der slaven trok zij zich aan, en haar innige vroomheid liet een diepen indruk achter op ieder die haar kende. "Terwijl zij al de plichten van het dagelijksch leven behoorlijk vervulde, was haar gemoed vervuld van eene groote gedachte; de uitbreiding van Gods

Z.A. Gesticht, Kaapstad.
De oudste Zending Kerk in Zuid Afrika.

Koninkrijk. Hiervoor bad zij; arbeidde zij, leed zij; en haar arbeid, haar gebed, haar lijden waren niet vruchteloos. Zij werd met de hoogste achting ontvangen in alle kringen in Zuid Afrika; haar correspondentie strekte zich uit van de Kaapstad tot de uiterste einden der Kolonie; en een groote mate van den ernst en de vroomheid door de lengte en breedte van het land kan in verband worden gebracht met den arbeid van deze uitstekende vrouw. Haar ouderdom, haar karakter, haar talenten, haar werkzaamheden in 's Heeren zaak gaven haar een invloed door weinigen geëvenaard —een invloed dien zij wist te besteden ter eere Gods en tot heil harer medenatuurgenooten. Velen onder de vrome vrouwen in de Kaapstad zagen op tot haar als eene geestelijke moeder en vrienden." Zij stierf den 16den November 1821 in den ouderdom van 72 jaren en werd op het Ned. Ger. Kerkhof te Kaapstad naast Dr. van der Kemp begraven. Op haar grafsteen door het Londensch Zendinggenootschap opgericht stond dit dichtregeltje te lezen:

Stop, friend of Jesus shed a pious tear,
The dust of sainted mother Smith lies here,
And next her Van der Kemps. Now, go thy way,
Go and do likewise till thy dying day.

Kaapsche Zending-Genootschap.

Op den 22sten April 1799 werd te Kaapstad opgericht het Zuid-Afrikaansche Zending - genootschap dat zich ten doel stelde "de uitbreiding van Christus rijk alhier onder de onverlichten in deze Kolonie, en heidenen zoo binnen als buiten dezelve, door allerlei middelen, welke binnen bereik van hetzelve zullen zijn te bevorderen." De eerste Direktie bestond uit Ds. M. C. Vos en de heeren G. J. Vos, B. Schonken, F. S. Berning, J. Smuts, F. X. Jurgens, C. P. Slotsboo, M. Pentz, H. de Waal, sr. Het Genootschap had reeds in het eerste jaar van zijn bestaan een ledental van 298—een bewijs van belangstelling in de zending zaak. Takken werden weldra opgericht in de buiten distrikten Stellenbosch, Tulbagh, Graaff-Reinet en Clanwilliam, en in de maand Maart 1803 mochten de Zending-vrienden te Kaapstad na veel moeite en opoffering het groote voorrecht smaken het welbekende "Z. A. Gesticht" in de Langestraat in verband met hunne werkzaamheden onder de heidenen in te wijden. Ds. J. P. Serrurier hield de inwijdingsrede. Vele harten waren met dankbaarheid vervuld jegens God die hunne pogingen tot hiertoe met zooveel zegen had bekroond, ofschoon een hooggeplaatste ambtenaar van de inwijding vernemende den wensch te kennen gaf "dat het blikzemvuur van den hemel het gebouw mocht verteeren"; doch hetgeen hij ten na-

deele wenschte is ten goede uitgevallen en het vuur van Gods Geest heeft de harten van vele zondaars daar verteederd om den levenden God te dienen." Het "Gesticht" te Kaapstad en het werk heden ten dage nog daar aan verbonden is de vrucht van den zending-ijver der vrome mannen en vrouwen die zich in het

Ds. Henry Beck.

grijs verleden het lot der heidenen en slaven hadden aangetrokken. De eerste gevestigde leeraar van het Gesticht was de Eerw. H. Beck, die, in 1819 uit Europa komende, onder zijne bescherming meebracht zekere Mej. Mary Smith, die ondertrouwd was met Robert Moffat, den Apostel der Bechuanas.

Dr. Robert Moffat.

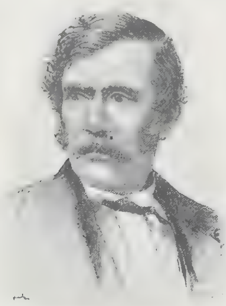
Deze zendeling was in 1816 uit Schotland naar Zuid-Afrika gekomen. Op zijne reis naar Namaqualand verzocht hem een boer, om in zijn huis Godsdienst te houden. Moffat's antwoord was: "Ja. maar uw volk moet ook tegenwoordig zijn." "Mijn volk? Dan kon ik ook de bavianen uit de bergen laten roepen; die verstaan even veel van goddelijke dingen als mijn volk." Moffat nam den tekst van de Kananeesche vrouw. Maar nauwelijks was de tekst gelezen en het gebed gedaan, of de boer zeide: "Wacht een oogenblik, mijnheer," en gaf bevel zijne slaven te roepen." In den avond zeide de eerlijke boer: "Man, gij hebt met eenen harden hamer mijnen harden kop verbrijzeld. Nooit zal ik weder weigeren, den slaven het Evangelie te laten prediken." Moffat ging over de Oranjerivier naar Vredeburg tot Kapitein Christiaan Afrikaner en won het hart van dezen wilden roover, zijne broederen en zijn volk voor den Heere, en op een latere reis naar de Kaapstad nam hij Christiaan mede. De gouverneur, in plaats van Christiaan het hoofd af te nemen gelijk besloten was gaf hem eenen nieuwen wagen, waarmede Christiaan huiswaarts ging. Moffat kon echter niet naar Namaqualand terugkeeren want nog te Kaapstad zijnde kreeg hij van zijn genootschap, het Londensche, opdracht om onder de Bechuana een zending te gaan beginnen. Vergezeld van zijne echtgenoote vertrok de jonge zendeling in 1820 naar Griqualand waar hij eenigen tijd onder de Griquas arbeidde. In 1821 verhuisde hij naar Lattakoo, het tegenwoordige Kuruman. Nadat hij geruimen tijd daar gearbeid en het Nieuwe Testament in de Sechuana taal vertaald had, keerde hij naar Engeland terug waar hij groote belangstelling opwekte door het verslag van zijn zendingwerkzaamheden en zijn beroep op de Christenen om het werk uit te breiden. Op zijn terugkeer naar de Kaap in 1843, bracht hij met zich David Livingstone, de man dien God meer dan eenig ander gebruikt heeft om Midden Afrika voor het Evangelie open te zetten. Toen de Eerw. Moffat, na vele jaren van getrouwen arbeid de vertaling van den geheelen Bijbel had voltooid, ging hij

Dr. R. Moffat.

weer naar Engeland doch keerde spoedig naar zijn geliefd werk terug. Het was na 50 jaren van gezegenden arbeid in Zuid Afrika dat hij met tegenzin terug keerde naar zijn vaderland, Schotland. Hij ontsliep daar den 10den Augustus 1883.

Dr. David Livingstone.

David Livingstone, de zoon van arme, Schotsche ouders, verkreeg door eigen inspanning een goede opvoeding, en werd dokter in de medicijnen. Hij ging naar Zuid-Afrika als zendelingdokter, en vertoefde enige jaren op de Kurumanstatie onder Dr. Moffat. In 1849 gaf hij het geregelde werk op een zendingstatie op, en begon een aantal wondervolle ontdekkingsreizen, verkondigde het Christendom waar hij ging, en trachtte een einde te maken aan den slavehandel. Zijn eerste belangrijke ontdekking was die van het Ngami meer. Tusschen het jaar 1852 en 1856 reisde hij dwars door het vasteland van Afrika van het westen naar het oosten, onderzocht de Zambesivallei, en vond op zijn reis de merkwaardige Victoria Watervallen. Later ontdekte hij een aantal groote meeren in Midden-Afrika, Shirwa, Nyassa, Bangweolo en Tanganyika. Op al deze moeilijke en gevaarvolle

Dr. Livingstone.

reizen werd hij alleen door inboorlingbedienden vergezeld. Eindelijk, geheel uitgeput door tropische koortsen en de gevolgen van een ernstige kneuzing, die hij jaren geleden had bekomen, doordat een leeuw zijn linkerschouder opengescheurd en zijn arm verminkt had, stierf hij op 1 Mei 1873. Zijn getrouwe gekleurde bedienden droegen zijn lichaam eerbiedig naar de kust; vandaar werd het naar Engeland gezonden, en met nationale eer in de Westminster Abbey begraven,—een passend einde voor den grootsten reiziger, en een van de onzelfzuchtigste menschen, die Afrika ooit gekend heeft.

Uitbreiding van het Zendingwerk.

Noordwaarts in de richting van de Oranjerivier werd door het Londensche Genootschap een zendingwerk begonnen in het jaar 1805 door de broeders Christian en Abraham Albrecht, die gevolgd werden door Sass, Ebner en Schmelen. Laatstgenoemde trok door tot naar Damaraland en vertaalde de vier Evangelien in de Namaquataal. Zuid- en Oostwaarts werd—in 1816—andermaal een aanvang gemaakt met zendingwerk in Kafferland. De Wel-Eerw. Joseph Williams, met den Eerw. heer Read, en een Engelsch sprekenden Kaffer Jan Tsatzoe, die te Bethelsdorp zijn opleiding had genoten, mogen als baanbrekers in die richting worden beschouwd. Ze bezochten de Gaikas, waar zij met toestemming van het opperhoofd en met de hulp der regeering eene zendingstatie stichtten aan den oever van den Katrivier, niet ver van het tegenwoordige Fort Beaufort. Na twee jaren werd Williams door de koorts afgemaaid. Een kern van ernstige Christenen liet hij achter, zoodat, toen de WelEerw. heer Brownlee in 1820 derwaarts ging, hij op de meest hartelijke wijze werd verwelkomd door de leerlingen van Williams. Niet lang daarna, in 1821, kwamen de Wel-Eerw. heeren Thomson en Bennie van den Schotsche Zending in Kafferland, aan, en zetten zich neer aan de Chumierivier, waar zij met zegen arbeidden. Zij gaven vorm en regel aan de taal, en mogen dus beschouwd worden als voorbereidende de Bijbelvertaling die weldra moest volgen.

Eerw. J. Campbell en Dr. Philip.

Deze schets zou onvolledig zijn, zoo wij niet gewaagden van het werk van Eerw. John Campbell en Dr. Philip, eveneens zendelingen van het Londensche Genootschap, die zoowel in de Kolonie als in Bechuanaland, en aan de overzijde van de Grootrivier een baan openden voor het Evangelie. De bittere strijd door Dr. Philip in het leven geroepen hoe hij vooral in zijn boek genaamd *Researches in South Africa* een menigte valsche voorstellingen en beschuldigingen en lasterlijke uitingen met betrekking tot de Hollandsche Kolonisten

had medegedeeld, behoeft ons hier niet bezig te houden. Dat hij veel heeft gedaan om den zendinggeest aantewakkeren mag ons oog niet sluiten voor het feit, dat hij door zijn scherpe uitlatingen van menigeen een bitteren

Eerw. John Campbell.

zending vijand heeft gemaakt. Dankbaar behooren wij te zijn, dat hij zoo sterk heeft gepleit voor de rechten van den slaaf; dankbaar ook, dat hij zooveel heeft gedaan om de oogen van Europeesche en Afrikaansche Christenen te openen voor het heil van Afrika. Het kan echter niet worden ontkend, dat hij aanleiding heeft gegeven tot eene bitterheid die nog heden ten dage schadelijk werkt op de uitbreiding van Gods Koninkrijk.

Dr. Philip.

De Fransche Zending. In 1829 begon de Parijsche Zending-Vereeniging zendingwerk in Zuid-Afrika te doen. Een bezoek door den bovengemelden Dr. Philip in 1828 te Parijs afgelegd waar hij in aanraking kwam met deze Vereeniging—Société Evangelique—was aanleiding dat het genootschap naar Zuid Afrika het oog wendde. Een jaar daarna in 1829, werden drie Zendelingen, LEMUE, ROLLAND, BISSEUX, afgevaardigd om de heidenen in dezen Zuidhoek het Evangelie te brengen. Hartelijk welkom geheeten door afstammelingen van Fransche vluchtelingen, zagen zij al dadelijk om naar een geschikten werkkring. BISSEUX wijdde zich aan de slaven in Wagenmakersvallei, thans Wellington, ROLLAND en LEMUE gingen landwaarts in. Hun tocht was naar het Noordoosten; hun doel om te Lattakoo, niet ver van Kuruman, waar Moffat arbeidde, een werk van Evangelisatie onder de heidenen te beginnen. Handelende echter naar den raad hun gegeven, zochten zij een arbeidsveld onder de Barotsi, verder landwaarts in. Het Kafferopperhoofd Moselekatse had ongelukkig toen alles te zeggen, want de boeren hadden hem nog niet over de Limpopo gejaagd, en hij gedoogde niet, dat Zendelingen zich kwamen neerzetten onder zijn volk. Hun eerste statie dus, moest door de Fransche broeders worden vaarwel gezegd. Zij kwamen terug en vestigden zich niet ver van Moffat op de statie *Motito*, die later, toen het werk naar

Eerw. Bisseux.
Stichter der Zending-gemeente, Wellington.

het eigenlijke Basutoland werd overgeplant, aan het Londensche Zendinggenootschap werd overgemaakt. Deze eerste Zendelingen mogen niet worden vergeten, want zij waren de baanbrekers, de "pioniers" der Evangelisatie en der beschaving. Een drietal dat na hen aankwam moet evenzeer in eere worden gehouden. Deze waren CASALIS, ARBOUSSET en GOSSELIN. Niet wetende waarheen te gaan, begaven zij zich naar de Statie van Dr. Philip te Philippolis. Van hem vernamen zij, dat de Kafferopperhoofd Moshesh een boodschap had gezonden, vragende om Zendelingen voor zijn volk. MOSHESH ontving hen met blijdschap en stelde een groot aantal menschen, waaronder twee van zijne zonen onder hun leiding en met wie zij in 1836 in de vroeger onbewoonde landstreek ten zuiden van Thaba Bosigo de statie Morija stichtten. Het waren drie jaren van harden arbeid voordat zij veel teekenen van belangstelling zagen. De Eerw. Casalis verhaalt welk een blijdschap het voor hem was toen hij den eersten Basuto hoorde bidden. Zij moesten nog langer wachten op werkelijke bekeeringen. In 1840 was daar een vermeerderd getal dat van den Heiland verlangde te hooren en in 1848 was het getal bekeerlingen aangegroeid tot 415 die aan het avondmaal deel namen.

Andere Zending Genootschappen.

Wij laten hier een lijst volgen van de andere zending-genootschappen, hierboven niet genoemd, die ook in het begin der laatste eeuw zendingwerk in Zuid Afrika begonnen hebben :—

In 1814 kwam het *Wesleyaansche Zendinggenootschap*.—Eerste zendeling : Eerw. BARNABAS SHAW, stichter van de Zending-statie Leliefontein, aan de Kamiesbergen, Namaqualand.

In 1830 kwamen de drie eerste zendelingen van het *Rhijnsche Zending-genootschap* aan :—Eerww. P. A. LUCKHOFF, ZAHN en LEIPOLDT, opgevolgd later door de zendelingen Terlinden, Esselen, Alheit, Raath, Kronlein, Weber—allen mannen die diepe sporen hebben achtergelaten. Toen het eerste drietal landde vonden zij een geopende arbeids-veld op hen wachtende. In de Ned. Ger. Kerk te Stellenbosch en Tulbagh waren reeds dertig jaren te voren Zending-Gestichten gebouwd waar de gekleurden door een plaatselijk Bestuur bearbeid werden. Deze besturen waren maar te blijde uit gebrek aan arbeiders tot werk aan de twee broederen

Eerw. P. A. Luckhoff.

Luckhoff (Stellenbosch) en Zahn (Tulbagh) over te dragen. Eerw. Leipoldt, vergezeld van Baron van Wurmb ging noordwaarts en stichtte de statie Wupperthal in het distrikt Clanwilliam

Het *Berlijnsch Zending-genootschap* zond in 1834 zijn eerste zendelingen, een vijftal, naar Zuid Afrika met opdracht een arbeidsveld te zoeken. Zij vonden dit aan de overzijde van de Oranjerivier bij den Kapitein Adam Kok in Griqualand (tegenwoordig de Oranje Vrijstaat) onder het volk der Koranna's en noemden hun eerste statie Bethanie, die nog bestaat. Onder de baanbrekers dezer zending noemen wij de namen van WURAS, PRIETSCH, MERENSKY en KROPF. Deze zending heeft het voorrecht gehad den eerste zendeling uit de gekleurden der Kaap Kolonie op te leiden : KLAAS KOEN die onder de Bawenda ten zuiden van de Limpopo arbeidde, van 1877 tot 11 Feb. 1887 toen hij overleed.

Wij zouden interessante mededeelingen kunnen doen aangaande de eerste werkzaamheden van deze en andere Zending-genootschappen die later kwamen maar onze ruimte is daarvoor te beperkt. Gaarne gewaagden wij ook van de edele vrouwen, wier namen wel niet bekend zijn in de geschiedrollen van Zuid Afrika, maar die niet mogen worden vergeten in eene schets van dezen aard. Waar is wat een zendeling eens schreef : " De wereld hoort genoeg van

ons—van onzen arbeid, van onze moeilijkheden, van onze misslagen, van onze welgeslaagde ondernemingen; maar heel weinig van degenen die ons lot deelen,—die, hoewel aan meer ongerief blootgesteld, met meer lijdzaamheid dat ongerief weten te ontmoeten, en hoewel

De Weduwe Kahler.

zwaarder beproefd veel meer zegen hebben genoten." Niemand weet, wat de vrouwen der zending hebben te verduren, of hij moet het bij ervaring hebben leeren kennen. De eenzaamheid, het ongemak, de heidensche wreedheid en onzedelijkheid, de bittere teleurstelling soms na jarenlang arbeid,—zij laten zich niet altijd onder bewoordingen brengen. In dit verband noemen wij slechts den naam van mevrouw de weduwe CHRISTINA KAHLER die in 1843 met haar echtgenoot in verband met de Rijnsche Zending als zendingarbeiders naar Zuid Afrika kwam. Eerst onviel haar haar echtgenoot door verdrinking in het Tulbagh distrikt, kort na hun aankomst in het land. Later stierf haar eenigst kind en bleef de weduwe alleen over in een vreemd land. Zij woonde te Stellenbosch waar zij door hare innige vroomheid en grooten zending-ijver door allen bekend, bemind en hooggeacht werd en waar zij in 1871 in haren Heiland ontsliep. Laat ons voorzichtig zijn in ons oordeel over zendelingen en hunnen arbeid. 't Is menschelijk te dwalen. In Zuid Afrika is men helaas! te gretig de fouten door zendelingen begaan te vergrooten; en menig een verlustigt zich daarin. Dit mag niet. Wordt een zendeling soms door verkeerden ijver gedreven woorden te zeggen of dingen te doen, die ons niet aangenaam zijn, laat ons liever dankbaar zijn voor dien ijver, dan op zijde staan om te veroordeelen waar de omstandigheden ons niet bekend zijn, en ons oordeel noodwendig eenzijdig moet zijn.

2. De Tegenwoordige Zending der Kaapsche Kerk.

Ter Inleiding.

"De Præses wijdde in het breede uit over den onverdienden blaam der Gereformeerde Kerk aangewreven, als of die zich onverschillig betoonde omtrent de voortplanting van het Evangelie, en de geestelijke belangen der heidensche bevolking in deze volkplanting zich niet aantrok,—het tegendeel waarvan door ettelijke door Zijn Hoog-Eerw. genoemde daadzaken werd aangetoond. Di. van der Lingen, Spijker en anderen spraken in denzelfden geest."

Eerw. L. Marquard.
De eerste Zendeling der Ned. Ger. Kerk.

Deze aanhaling is ontleend aan de *Acta* der zevende Algemeene Synode onzer kerk, gehouden ten jare 1847. Zij doet ons zien dat er *van den beginne* af aan degenen waren die een gesloten oog hadden voor het Zendingwerk —al was het niet veel—dat door onze kerk in hare jeugd gedaan werd.

Wij hebben immers gezien dat de zaak van de kleurlingen in de oudere dagen, zelfs onder de regeering van de Hollandsch Oost-Indische Compagnie niet gansch en al over het hoofd gezien werd. Er bestond in dien tijd eene bepaling dat elke slaaf die 't christendom aannam en gedoopt was, ge-emancipeerd, of van slaverij vrijgesteld zou worden en niet weinigen van de meesters die slaven hadden hielpen ze om kennis omtrent 't Evangelie te bekomen, al moest dit strekken tot hun eigen schade.

Dat er in den ouden dag niet veel voor de zaak des Koninkrijks onder de kleurlingen gedaan kon worden moet vooral worden toegeschreven aan het groote gebrek aan arbeiders in de kerk zelve. In 't jaar 1795, toen de Kolonie reeds een lengte van 500 mijlen en een breedte van 233 bereikt had, waren er slechts zeven gemeenten en 9 leeraars, (één Luthersche predikant in dat getal begrepen), dien het onmogelijk was om zelfs de belangen van de blanken behoorlijk te behartigen. Nochtans stonden op de Kerkboeken aan de Kaap in 1731, de namen van 1,121 kinderen van slaven en 46 volwassenen, die door den doop in de Christelijke Kerk ingelijfd waren.

De eerste Synode van de Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika werd in 1824 gehouden. In die vergadering werd de zaak van de roeping der Kerk om het Evangelie aan het Heidenen bekend te maken breedvoerig besproken. Twee van de voornaamste leden van de Synode waren onder den invloed van de zendingontwaking in Europa gekomen, te weten: Ds. Andrew Murray, Sr., van Graaff-Reinet, die begeerd had naar het Zending-veld te gaan en Dr. Abraham Faure van Kaapstad, die zijne opleiding in Schotland genoten had onder Dr. Bogue, een van de stichters was het Londensch Zendelings Genootschap opgericht in 1798. In den Herderlijken brief van de Synode werden de Christenen dringend opgewekt om aan de zielen hunner slaven te arbeiden. "Wij bid-

den" zoo luidde het in den brief, "wij bidden dat Gods Koninkrijk moge komen. O laat dan geen middelen onbeproefd om het uwe, door voorbeeld en leer, daaraan toe te brengen dat Heidenen en andere Onchristenen, vooral die in uwe eigene huisgezinnen zich bevinden, tot onderdanen mogen gemaakt worden van dat zalig Godsrijk waarvan Jezus Christus, het aangebeden Opperhoofd der Christelijke Kerke het begin, midden en einde is; 's Konings Heerlijkheid bestaat toch in de menigte der onderdanen." Gedurende de zitting van de tweede Synode in 1826 gehouden, vond de ordening plaats van den eersten Gereformeerden Zendeling in Zuid Afrika, de EERW. LEOPOLD MARQUARD, die toen in het distrikt Clanwilliam arbeidde. In de volgende jaren werden meer zendelingen geordend voor het werk onder de gekleurden terwijl er in verscheidene dorpen, met medewerking der Ned. Ger. Gemeenten Zending Kerken gebouwd en werkzaamheden begonnen werden in het belang der gekleurden. Het was in dezen tijd dat er in plaatsen zooals Stellenbosch, Wijnberg, Paarl, Graaff-Reinet, Durban, Wellington, enz., een aanvang gemaakt werd met eigenlijk Zendingwerk.

Van belang is het ook op de volgende bijzonderheden te letten :—

Dat op de derde Synode in 1829 de gedachte werd uitgesproken : "dat er bij alle kerken uniformiteit moge plaats hebben in de toediening van het Heilig Avondmaal aan personen van *kleur* (Hottentots, Bastaards, Vrijzwarten en slaven) die door het doen van belijdenis en door de toediening van den Heiligen dood tot leden der kerk aangenomen zijn, en wel tegelijk met geboren Christenen en niet afzonderlijk, nadat laatstgemelden eerst hebben gecommuniceerd."

Dat in de vierde synodale vergadering in 1834 bepaald werd : "Om in de eerste behoeften van het onderwijs der Heidenen te voorzien, verbinden zich al de leeraars der Hervormde Godsdienst in deze volkplanting, om hetzelve te helpen bevorderen, *vooreerst* : door de doelmatig ingerichte zendings-instituten, binnen hunne kerk limiet, met voorkennis en goedkeuring van den plaatselijken kerkeraad bestaande, zooveel mogelijk te ondersteunen, en daartoe de gemeenteleden tot milde bijdragen in geld optewekken en de Heidenen zelven tot ijverig gebruik maken van dezelve aantesporen : ten *tweede*, door de Heidenen, waar zulks doenlijk is, den toegang en de bijwoning van de openbare godsdienstoefeningen der Christenen gemakkelijk te maken : en *ten derde*, door inzonderheid ter plaatse, waar geen zendelings-instituten zijn, wanneer tijd en krachten zulks niet verhinderen en men het doen kan zonder nadeel van de aan de zorg der leeraren toevertrouwde christelijke gemeenten, het onderwijs der Heidenen op zich te nemen en onderwijzers voor de Heidenen te vormen."

En de Synode van 1847 ? "Die vergadering," zoo lezen wij in de *Acta*, "scheen doordrongen te zijn van het gevoel en de overtuiging, dat er van wege deze Algemeene Kerkvergadering krachtdadige middelen ter hand genomen, behoorden te worden, ter uitbreiding van het Rijk onzes Zaligmakers, zoo in als buiten deze volkplanting." Eene zending-commissie werd aangesteld "ter bevordering van Evangeliekennis in dit land, door reizende zendelingen in de onderscheidene parochien." Die commissie bestond uit :—Drs. ROBERTSON, HEIJNS, P. E. FAURE, Di. FRASER en VAN DER LINGEN en Ouderlingen J. J. SMUTS waaraan nog in 1852 de Ouderlingen W. DE SMIDT, van Kaapstad, W. EKSTEEN, van Wijnberg, en P. F. R. DE VILLIERS, van de Paarl, werden gevoegd. Eene jaarlijksche collecte werd tevens bepaald. Veel kon men echter niet doen. Het reglement aangaande de toelating en werkzaamheid van zendelingen was een groote struikelblok, onder andere hinderpalen, in den weg der commissie. Het eerste vereischte van hem, die buiten de Kolonie geboren, zich gedrongen gevoelde den Heidenen het Evangelie te brengen, was, dat hij aan Zijne Excellentie den Gouverneur nederig verzocht dat hij in Zuid Afrika mocht wonen. Was die zwarigheid te voren, dan mocht hij zich tot de Ringsvergadering wenden, met verzoek om als zendeling te worden geëxamineerd, maar, onder overlegging o.a., van zijne akte van toelating om als zendeling te fungeren. Was dit probleem opgelost en de kandidaat geëxamineerd en geordend dan werd

hem herinnerd dat hij alleen *buiten* de grenzen dezer Kolonie kon werkzaam zijn. Voeg hierbij nog dat er in die dagen weinige opgewektheid onder de zonen der kerk bestond, om zich aan het zendingwerk te wijden, en wij verwonderen ons er niet over dat wij in 1857 slechts *drie* zendelingen in onze kerk aantreffen,—waarvan een als voorlezer in de Groote Kerk in de Kaapstad arbeidde, de EERW. LEOPOLD MARQUARD; een tweede, EERW. JACOB VERHAAG, als hulpprediker te Franschhoek werkte; en een derde, EERW. J. D. ANDREAS, aan het Gesticht te Graaff-Reinet was verbonden.

Geen wonder voorts dat de commissie onder deze omstandigheden het werk al zuchtende verrichtte en eindelijk aan de Synode van 1857 rapporteerde dat de kerk niet tot zendingwerk rijp was en aanbeval dat men het opgeven zou.

Diezelfde Synode wierp echter al de *wettelijke* struikelblokken uit den weg en droeg het werk aan eene nieuwe Commissie op, bestaande uit Di. P. K. ALBERTIJN, van Caledon; N. J. HOFMEIJR, van Calvinia, A. MURRAY, van Bloemfontein; en J. H. NEETHLING, van Prins Albert, zijnde Ds. Hofmeyr Zaakgelastigde voor de Binnenlandsche en Ds. Murray voor de Buitenlandsche-Zending. De Synodale opdracht aan de Commissie was:—de Zending —*Binnen-* en *Buitenlands* te behartigen. "De *Binnenlandsche* Zending zal in zich sluiten den arbeid onder verachterde en van kerkelijke voorrechten verstoken geloofsgenooten, alsmede onder degenen die binnen de perken der Kerk met het Christendom onbekend zijn. De *Buitenlandsche* Zending zal zich uitstrekken tot heidensche volkstammen buiten de Kerk, of waar zij ook in heidensche maatschappijen leven."

Deze Commissie de eerste eigenlijke Zending-Commissie der Kerk aanvaardde hare taak met moed en ijver. Ook zij kon in het begin niet veel doen. Toch kon zij in haar rapport aan de volgende Synode in 1862 gehouden wijzen op niet minder dan veertien nieuwe zendelingen, die grootendeels allen onder haar toezicht en ondersteund uit de door haar verzamelde fondsen, krachtig werkten aan de uitbreiding van het Rijk des Heeren binnen de Kolonie; terwijl de Wel. Eerw. A. McKIDD en (de thans grijze maar nog onvermoeide zendeling) Ds. H. GONIN reeds uit Europa beroepen waren om onder de Kaffers in de Transvaal te arbeiden.

Aldus bemoedigd ging men voort, langzaam doch zeker. In 1869 arbeidde de Zending-Commissie:

a. Binnenlands:

Te George, door den Eerw. J. Kretzen.
Te Middelburg, door den Eerw. J. Bennie.
Te Beaufort, door den Eerw. P. Teske.
Te Elandskloof, door den Eerw. A. le Roux.
Te Hermon, door den Br. J. H. Dykman.

b. Buitenlands:

1. Onder de Kaffers aan de Magaliesbergen, Rustenburg, in de Transvaalsche Republiek, door den Wel. Eerw. Ds. Henri Gonin, en door den Br. P. S. J. Brink.
2. Onder de Kaffers aan de Zoutpansbergen, aan de uiterste grenzen der Zuid-Afrikaansche Republiek, door den Eerw. Bro. S. J. G. Hofmeyr, J. H. zoon, en den Br. P. Dempers.
3. *Door ondersteuning* der Zendingen aan den Wynberg, te Simonstad, te Swellendam, Montagu, Franschhoek, Villiersdorp, Robertson en Clanwilliam.

A.—De Binnenlandsche Zending der Kaapsche Kerk.

Met de uitbreiding van de Zending werkzaamheden werd het noodzakelijk gevonden het werk in twee deelen te splitsen, en daarom besloot de Synode van 1873, dat de leden van de vroegere Zending Commissie benoemd zouden worden als De Buitenlandsche Zending Commissie, terwijl eene nieuw Commissie aangesteld zou worden, die als

De Binnenlandsche Zending Commissie

het bestier op zich nemen zou van alle Zendingwerk in de Kolonie. En zoo werd wijlen Ds. William Murray, belast met 't vormen van die Commissie, die bestond uit Di. W. Murray, voorzitter; C. F. J. Muller, P. J. G. de Vos, met Ds. J. H. Neethling, als Secretaris. 't Is bekend met welken onvermoeiden ijver Ds. Murray voor dit werk ijverde, geene moeite ontziende zoo hij de zaak van de Binnenlandsche Zending onder de verachterden in het land kon dienen. Deze Commissie werkte in sommige gemeenten door den zendeling onmiddellijk te helpen salariëeren, en opzicht over het werk te houden; doch in andere gemeenten, die haar eigen bestuur hadden, werkte zij alleen door haar met geldelijke middelen te ondersteunen. In de verschillende Ringen van de Kerk wordt er jaarlijks een rapport ingediend door de Rings-Zending Commissie van het werk dat in elke gemeente des Rings gedaan wordt in belang van de gekleurden, terwijl de Ringen de zaak bespreken, plannen beramen, en maatregelen nemen om de binnenlandsche, zoowel als de buitenlandsche Zending, te bevorderen.

In het jaar 1880 deed de Synode een nieuwen stap vooruit wat de Binnenlandsche Zending betreft en wel door

de Oprichting van de Ned. Ger. Zending Kerk.

Vroeger was er sprake daarvan geweest, en in de Synode van dat jaar werd eene Commissie benoemd om over alle voorstellen en rapporten met betrekking tot de Binnenlandsche Zending te delibereeren, en de Synode met advies daaromtrent te dienen. Het gevolg daarvan was, het inleveren van een belangrijk Rapport dat door de Vergadering bij verschillende zittingen, bij wijze van Comité-Generaal behandeld werd. In de gedrukte *Acta* lezen wij het volgende: "Na opheffing van het Comité-Generaal gaat de Vergadering over tot de bespreking van deze vraag: Of er tot de oprichting van eene afzonderlijke Nederduitsche Gereformeerde Zending Kerk zal besloten worden? De groote meerderheid verklaart zich ten gunste van de beantwoording dezer vraag met "Ja." De verschillende regels en bepalingen waarnaar deze Zending Kerk bestierd zou worden, waren reeds in Comité-Generaal beslist, en de noodige stappen gedaan om die behoorlijk in de Kerke Wetten in te lijven. In 't volgende jaar, 1881, werd de eerste Synodale Vergadering van de Zending Kerk te Wellington gehouden, waarin belangrijke besluiten genomen werden ter voortzetting van het allerbelangrijkste werk dat zij te doen had.

De Zending-kerk telt thans 40 gemeenten verdeeld in vier Ringen n.l.: (1) De Westelijke, waartoe 8 gemeenten behooren; (2) de Middellandsche, bevattende 14 gemeenten; (3) de Zuid-Westelijke, met 11 gemeenten; en (4) de Noord-Westelijke, waaronder staan 7 gemeenten, terwijl er nog 23 gemeenten zijn in de Kolonie, die nog niet in de Synode opgenomen zijn—te zaam dus 63 Zending gemeenten.

Deze 63 gemeenten hebben een zielental van 56,491, terwijl 't getal leden opgegeven 17,261 is. Van die gemeenten zijn er slechts 15 die van de Zending Commissie onafhankelijk zijn wat geldelijke ondersteuning betreft. De andere krijgen ondersteuning òf onmiddellijk uit de Binnenlandsche Zending Kas, in sommen varieerende van £15 tot £50 's jaars: òf door plaatselijke bijdragen. Deze bereiken thans de som van omtrent £3,000 per jaar, terwijl de som door de Commissie aan dit doel besteed iets boven £1,700 is. De gemeenten zelven dragen alle jaar £3,000 bij tot ondersteuning van hare Kerken en Scholen.

Binnenlandsche Zending Gemeenten der Kaapsche Kerk.

IN HET JAAR 1910.

Gerangschikt naar den diensttijd van hare tegenwoordige Leeraren, wier portretten gegeven worden en met vermelding van eenige wetenswaardige bijzonderheden omtrent hare stichting, bearbeiding, enz.

(Die met een sterretje * gemerkt zijn behooren nog niet aan de Zending Kerk).

WELLINGTON.

Gemeente gesticht in het jaar 1835 door het Parijsche Genootschap.

Eerste leeraar: Eerw. Bisseux van 1833 tot 1880.

Latere en tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. C. PAUW,
sedert 1870.

Zielental	.. ..	2,000
Ledental	.. ..	700

ZUURBRAAK.

Deze gemeente werd gesticht in het jaar 1811 door het Londensch Zending Genootschap onder den naam "Caledon Instituut."

Eerste leeraar: Seidenfaden die wegens wangedrag ontslagen werd. Later in 1857 overgemaakt aan de Ned. Ger. Kerk.

Latere leeraren: Eerww. Wimmer, H. Helm, D. Helm, en van onze Kerk:—Eerw. P. A. Karemacher (1875-1876), Eerw. J. C. Pauw (1877-1879), en de tegenwoordige:

Eerw. J. P. ROSSOUW van 1879.

Zielental (Barrydale ingesloten) 1,200. Ledental 400.

BEACONSFIELD.

Gemeente gesticht in het jaar 1882 door Ds. A. P. Kriel.

Eerste leeraar: Eerw. F. J. Ochse, van 1885 tot 1889.

Latere leeraars: Eerww. Haylett, Poen, De Villiers, Theron.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. S. J. CILLIERS,
sedert 1904.

Zielental	...	500
Ledental	...	200

GRAAFF-REINET.

Gemeente gesticht in het jaar 1829 door den Wel.-Eerw. A. Murray.

Eerste leeraar: Eerw. A. van Lingen van 1829 tot 1849.

Latere leeraars: J. D. Andreas, G. D. Kraut, L. G. Jongeneel, K. H. Corporaal.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. A. COMPAAN,
sedert 1865.

Zielental	.. ..	2,200
Ledental	.. ..	600

Verdere Bijzonderheden: Werk eerste bloeiend, toen bijna doodelijk gekrenkt in 1847 door de stichting eener congreg. gemeente: sedert 1882 door middel van de Evang. Afschaffings Beweging weer bloeiend.

WYNBERG.

Gemeente gesticht op 20 Maart, 1881 door Bin. Zending Commissie.

Eerste leeraar: Eerw. J. H. Ruytenbeek van 1881 tot 1889.

Latere leeraar: Eerw. B. Pienaar 1889.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. D. J. JOUBERT,

sedert Maart 1893.

Ziedental omtrent 2,300
Ledental 1,300

Verdere Bijzonderheid: Retreat is een nieuwe gestichte gemeente van deze gemeente.

ROBERTSON.

Gemeente gesticht in het jaar 1907, door Eerw. P. W. J. van Zyl.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

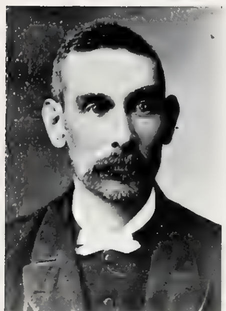
Eerw. P. W. J. van ZYL,

van 1907.

Zielental 500
Ledental 70

Verdere Bijzonderheden: Deze gemeente is gesticht geworden met het doel om uit de verachterde en afgedwaalde kleurlingen een gemeente voor Christus te vormen.

FRIEMERSHEIM.

Gemeente gesticht in het jaar 1899 door Ds. D. Rossouw (George).

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. F. J. GEYER,

sedert 1899.

Zielental 750
Ledental 250

Verdere Bijzonderheid:

Om meer dan een reden is de leeraar verplicht te Mosselbaai te wonen. De gemeente is zeer arm.

VICTORIA WEST.

Gemeente gesticht in het jaar 1860 door Ds. H. C. V. Leibbrandt.

Eerste leeraar: Eerw. J. H. W. Rausch, 1867 tot 1871.

Latere leeraars: Eerww. Rausch, P. Smeer. D. de Villiers, P. Minnaar.

Tegenwoordige leeraar.

Eerw. J. M. MARAIS,

sedert April, 1893.

Zielental 1,000
Ledental 300

ZOAR.

Gemeente gesticht in het jaar 1817 door het Z. A. Zending Genootschap.

Eerste leeraar: Zekere broeder Joubert.

Latere leeraars: Eerww. J. C. Pauw, J. B. C. Knobel, R. D. Kretzen.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. C. H. SIEBERT,

sedert 1904.

Zielental circa.. 1,000
Ledental 475

BEAUFORT WEST.

Gemeente gesticht in 1862 door Eerw. P. Teske, die haar trouw bearbeid heeft tot 1897. Vóór de eigenlijke stichting hebben verscheidene andere zendelingen hier gearbeid, o.a. Eerw. C. Matthey. Eerw. Teske werd in 1897 opgevolgd door Eerw. P. J. Pienaar, die tot 1904 bleef. De tegenwoordige leeraar:

Eerw. R. D. KRETZEN,

arbeidt alhier sedert 1904.

Zielental omtrent 1,500
Ledental ... 450

GEORGE.

Gemeente gesticht in het jaar 1858, door Eerw. J. Kretzen.

Eerste leeraar: Eerw. J. Kretzen van 1858 tot Mei. 1895.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw.

I. M. J. van RENSBURG,
sedert Mei, 1895.

Zielental 3,030
Ledental 620

Verdere Bijzonderheden: 3 scholen, met 250 leerlingen, 6 buiten posten.

ELANDSKLOOF.

Werk alhier begonnen in 1861 door de Zending Commissie die de plaats aankocht. Eerste leeraar: Eerw. W. A. Groenewoud die na een jaar gearbeid te hebben de Kerkals wederdooper verliet. Zijn opvolger (portret hiermede) was **Eerw. A. G. le ROUX,** die met zegen daar werkzaam was meer dan 40 jaren lang—van 1 Mei, 1863 tot April, 1904 toen hij zich genoodzaakt zag wegens afneming van lichaamskrachten emeritus te worden. Hij werd opgevolgd door Eerw. C. J. Grove die bleef tot 1909. Gemeente thans vacant.

STELLENBOSCH.*

Gemeente gesticht in het jaar 1905, door den Kerkeraad der Moeder Gemeente.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. C. H. E. LATZKY,
sedert 1905.

Zielental circa. .. 400

Ledental 225

Verdere Bijzonderheid: De stichting der gemeente zoo laat in den tijd was een dringende behoefte.

EBENEZER, KAAPSTAD.*

Gemeente gesticht in het jaar 1839 door M. C. P. Vogelgezang. Eerste leeraar: Eerw. Vogelgezang van 1839 tot 1849.

Latere leeraars: Ds. F. Lion Cachet, Eerw. Ruytenbeek, Roth, Knobel, T. F. Dreyer.

Tegenwoordige leeraar:
Eerw. F. N. van NIEKERK,
sedert 1903.

Zielental 2,000
Ledental 450

Verdere Bijzonderheden: Eerw Knobel was niet Gereformeerd doch de gemeente is later weer Gereformeerd geworden zooals zij tevoren was.

RIEBEEK WEST.

Gemeente gesticht in het jaar 1898, door Rings Commissie, West Ring.

Eerste en Tegenwoordige leeraar:

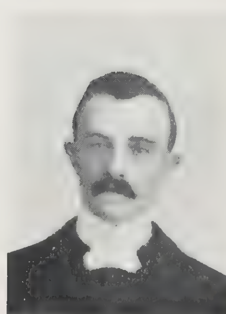
Eerw. J. KACHELHOFFER,

sedert 1898.

Zielental 600

Ledental 200

SWELLENDAM.

Gemeente gesticht in het jaar 1902 door Ds. D. S. Botha.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. A. M. du TOIT,

van 1899.

Zielental 920
Ledental 300

Verdere Bijzonderheden: Hoeksteen gelegd Juni, 1904, door Eerw. Pauw. Kerk ingewijd Dec. 1904, door Prof. Muller. Pastorie ingewijd Feb. 1908, door Eerw. Kloppers.

MIDDELBURG, K.K,

Gemeente gesticht in het jaar 1855 door Eerw. John Bennie.

Eerste leeraar: Eerw. J. Bennie, van 1852 tot 1869.

Latere leeraars: Ds. C. P. Theron (slechts voor één jaar), Eerw. A. F. Weich.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. H. DEKKER,
sedert 1900.

Zielental .. 1.000
Ledental .. 420

Verdere Bijzonderheden: Tusschen de heeren Theron en Weich waren De Beer en Wimmer hier werkzaam maar zij waren geen zendelingen.

SUTHERLAND.*

Gemeente gesticht in het jaar 1896, door Wel-Eerw. W. J. Conradie.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. G. J. VIVIERS,
van 1905.

Zielental omtrent 1.200
Ledental 125

Verdere Bijzonderheden: De gemeente staat onder toezicht van plaatselijke Blanke Kerkeraad, die ook voor salaris van zendeling verantwoordelijk is.

EBENEZER (Olifantsrivier).*

Gemeente gesticht in de jaren tusschen 1833-'37 door het Rhijnsche Zending-genootschap. Later aan de Ned. Ger. Kerk overgemaakt.

Eerste leeraar: Eerw. G. Terlinden, van 1837 tot 1841.

Latere leeraars: Lutz, Juffernbruch, Shoneberg, Beinecke, Leipoldt, de Villiers, F J. Marais.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. L. A. R. du PLESSIS,
sedert 1905.

Zielental 600. Ledental 250.

CLANWILLIAM.

Gemeente gesticht in het jaar 1846 door Eerw. N. H. Smit.

Eerste leeraar: Eerw. N. H. Smit van 1846 tot 1895.

Latere leeraar: Eerw. C. J. Grové.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. J. v. d. MERWE,
sedert 1904.

Zielental circa 1,100
Ledental circa 400

Verdere Bijzonde heid: In 1895 is de gemeente eerst onder de Ned. Ger. Kerk gekomen.

MONTAGU.

Gemeente gesticht op 30 April, 1891, door Eerw. P. W. J. van Zijl.

Eerste leeraar: Eerw. van Zijl, van 30 April, 1891, tot 31 December, 1894.

Latere leeraar: Eerw. J. Vlok, van 1896 tot 1906.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. D. C. ODENDAAL,
sedert 18 Augustus, 1906.

Zielental .. 1,200
Ledental .. 637

Verdere Bijzonderheden: Hoeksteen van de nieuwe kerk gelegd door Ds. W. Alheit, van Ceres, op 15 Juni, 1907. Kerk ingewijd 24 Nov., 1907, door Ds. D. Rossouw van George.

KIMBERLEY.

Gemeente gesticht in het jaar 1888 door Eerw. P. Teske.

Eerste leeraar: Eerw. F. N. Schonken, van 1889 tot 1894.

Latere leeraars: Eerw. A. J. Pepler, W. Poen, H. Roux, A. J. Liebenberg.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. P. KROMBERG,
sedert 1901.

Zielental 24
Ledental 114

OUDTSHOORN.

Gemeente gesticht in het jaar 1899 door Eerw. D. C. Odendaal.

Eerste leeraar: Eerw. D. C. Odendaal, van 12 Augustus, 1899, tot 6 Augustus, 1906

Tegenwoordige leeraar:

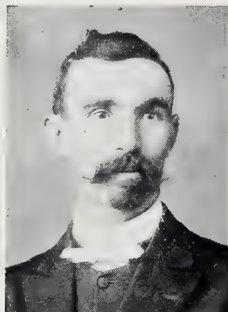
Eerw. J. H. KOK,

sedert 2 Februari, 1907.

Zielental .. 1,917

Ledental .. 521

CERES.

Gemeente gesticht op 25 Maart, 1885, door Eerw. D. M. Reinecke.

Eerste leeraar: Eerw. D. M. Reinecke, van 1882 tot 1901.

Vroegere arbeiders: L. G. Jongeneel, A. E. Keet, Eerw. P. A. Karemacher.

Tegenwoordige leeraar

Eerw. P. L. le ROUX,

sedert 21 November, 1901.

Zielental .. 1,800

Ledental .. 700

Verdere Bijzonderheden: Buiten Staties: Touws Rivier, Ceres Statie en Porterville Road; Eerw. J. P. Koekemoer, 2de leeraar.

PIQUETBERG.

Gemeente gesticht in het jaar 1903 door Ds. M. C. Mostert, van Porterville.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. G. ENSLIN,

sedert 19 Augustus, 1903.

Zielental circa 500

Ledental .. 200

Verdere Bijzonderheden: De gemeente bezit een doelmatig en gerieflijk pastorie en kerkgebouw. Vroeger behoorden de gekleurden tot de blanke gemeente. Gemeente gesticht zonder verstoring.

PRINS ALBERT.

Gemeente gesticht in het jaar 1904 door Binnen-Zending Commissie.

Eerste leeraar: Eerw. A. J. Kropholler, van 1885 tot 1900.

Latere leeraar: Eerw. S. F. Kloppers, 1901 tot 1907.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. F. J. ENSLIN,

sedert December, 1907.

Zielental circa 1,000

Ledental .. 272

Verdere Bijzonderheden: Deze zending gemeente stond altoos onder toezicht van den kerkeraad der moeder gemeente. Op den 15den September, 1904, werd zij tot een afzonderlijke gemeente der zendingkerk gesticht.

DARLING.

Gemeente gesticht in het jaar 1908 door Rings Commissie van den West. Ring der Zendingkerk.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. H. C. M. GREBE,

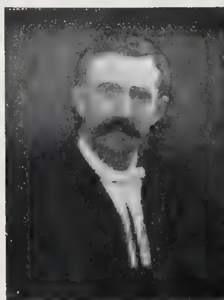
sedert 1908.

Zielental circa 500

Ledental .. 175

Verdere Bijzonderheden: Ds. I. F. A. de Villiers heeft het werk begonnen, Ds. P. K. Albertijn heeft het voortgezet, en 1ste zendeling aangesteld.

ALIWAL NOORD.

Gemeente gesticht in het jaar 1904 door Eerw. J. Pels.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

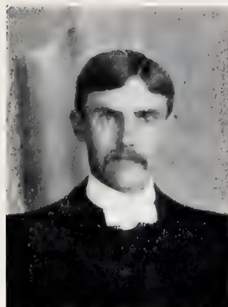
Eerw. J. PELS,

van 1 Januari, 1904.

Zielental ... †1,000

Ledental ... 270

MURRAYSBURG.

Gemeente gesticht in het jaar 1860 door Ds. J. H. Hofmeijer en blanke kerkeraad.

Eerste leeraar: J. H. L. Schumann, van 1866 tot 1874.

Latere leeraars: Eerww. S. Muller, B. Pienaar en S. J. Cilliers.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. H. P. BLOMERUS.

sedert 1905.

Zielental 300. Ledental 95.

Verdere Bijzonderheden: Vroeger bloeiende gemeente, later, 1890, scheuring gekomen. Independente gemeente opgericht. De moeder-gemeente verdient alle lof voor de hartelike ondersteuning aan de gemeente, zonder wier hulp zij niet bestaan kan.

HANOVER.*

Het werk werd hier begonnen door wijlen Ds. A. H. Hofmeyr, in 1878, na hem voortgezet door Ds. S. Fouché en een Directie.

In den tijd van Ds. Fouché arbeidde er voor omtrent twee jaren de Godsdienst onderwijzer Engelbrecht.

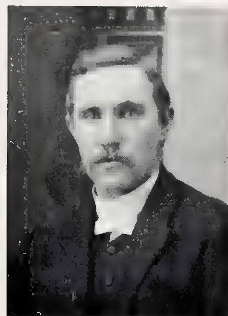
Op 19 Augustus 1907 werd,

Eerw. S. J. MALAN,

als de eerste leeraar der gemeente alhier geordend en bevestigd.

Zielental 709
Ledental 108

SOMERSET STRAND.*

Gemeente gesticht in het jaar 1908, door Ds. D. S. Botha, namens Bin. Zend. Com.

Eerste leeraar: Eerw. J. van Zyl van 1907 tot 1909.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. D. B. KAREMACHER,

sedert 1910.

Zielental 200
Ledental 90

CALEDON.*

Gemeente gesticht in het jaar 1847 door Wel-Eerw. G. W. Stegman van de Evangelische Gemeente, Kaapstad.

Eerste leeraar: Eerw. J. Knobel, 1847 tot 1856. Toen is gemeente overgenomen door Ned. Ger. Kerk onder Di. Albertijn, De Vos, Krige.

Eerste zendeling onder Ned. Ger. Kerk:

Eerw. P. M. SPRATT,

sedert Januari, 1908.

Zielental ... 300
Ledental ... 100

PORTERVILLE.

Gemeente gesticht in het jaar 1884 door Ds. M. C. Mostert, die getrouw de gemeente bearbeid had, geholpen door de Brs. M. C. Toerien, C. van der Merwe, totdat de tegenwoordige leeraar aangesteld werd als onderwijzer, die dan ook de diensten waarnam, privaat studeerde en in 1903 het Godsdienst onderwijzers examen en in 1895 het zendelings examen aflegde.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. C. A. BASTIAANSE.

sedert 1906.

Zielental .. 1,400. Ledental .. 460

Verdere Bijzonderheden: In 1905 had de gemeente het voorrecht haar eigen kerkgebouw in te wijden.

BRITSTOWN.

Gemeente gesticht in het jaar 1882 door Ds. Gerrit van Niekerk

Eerste leeraar: Eerw. P. Pienaar, van 1893 tot 1895.

Latere leeraars: Eerww. J. W. L. Hanekom en P. Pienaar.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. M. N. BREEDT,

sedert 1906.

Zielental ca. 1,400
Ledental ... 184

Verdere Bijzonderheden: Wijlen Mnr. T. P. Theron (L.W.V.) was de eerste die zendingwerk hier deed. Hield altijd de diensten in zijn wagenhuis.

BURGHERSDORP.

Gemeente gesticht in het jaar 1905 door Rings-Commissie.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. G. S. J. STANDER,

sedert October, 1906.

Zielental circa 600
Ledental ... 160

KNYSNA.

Gemeente gesticht in het jaar 1903 door Ds. P. J. Retief.

Eerste leeraar: Eerw. J. H. Kok, van 6 Mei, 1903, tot 5 Januari, 1907.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. F. BLIGNAULT,

sedert 5 Mei, 1907.

Zielental circa 600
Ledental .. 140

Verdere Bijzonderheden: De gemeente wordt zeer hartelijk ondersteund door de moeder gemeente en haar leeraar.

PRIESKA.*

Gemeente gesticht in het jaar 1894 door Ds. P. van den Merwe. Bestuurd door een directie onder toezicht van den kerkeraad der moeder gemeente.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. D. BOTHA,

hier aangekomen op 5 April, 1907; geordend 24 Augustus, 1907.

Getal zielen circa 900
Getal leden .. 82

Vóór 1907 werd het werk meestal gedaan door eenige private broeders uit de moeder gemeente, onder opzicht van Ds. R. van Niekerk.

WOODSTOCK.

Gemeente gesticht in het jaar 1897 door Eerw. J. P. de Villiers namens de Rings-Com. West Ring.

Eerste leeraar: Eerw. J. P. de Villiers van 1898 tot 1909.

Latere en tegenwoordige leeraar:

Eerw. G. P. NEL,

sedert 6 Aug. 1909.

Zielental 1,550
Ledental 460

COMPOUNDS (Kimberley).*

Werk begonnen in Mei, 1907, door Eerw. Geo. Willemse.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

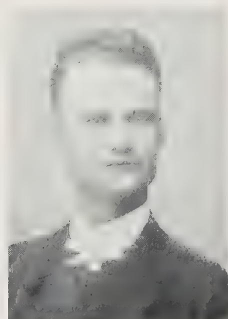
Eerw. GEO. WILLEMSE,

sedert 1 Mei, 1907.

Zielental .. 30,000
Ledental .. 150

Verdere Bijzonderheden: Er zijn zoowat 20 compds. en 2 locaties. De Zendeling werkt in 8 compds. en de 2 locaties. Kaffers komen van alle oorden, zelfs van over de Zambesi.

DE RUST.

Vroeger een deel van de zending-gemeente Oudtshoorn. Werk alhier begonnen in 1904 door Eerw. D. C. Odendaal. Gemente gesticht in 1908.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

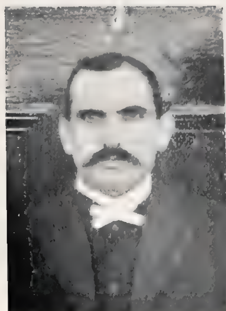
Eerw. H. P. van der MERWE.

sedert 1907.

Zielental: onbekend.
Ledental ... 70

Gemeente tot hiertoe onder toezicht van den Blanken Kerkeraad, heeft aanzoek gedaan bij de Zendingkerk opgenomen te worden.

DE AAR.

Gemeente gesticht in het jaar 1903 door Ds. S. J. Perold.

Eerste leeraar: Eerw. F. J. Enslin, van 1902 tot 1907.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. M. J. BOSMAN,
sedert 1908.

Zielental .. 460
Ledental .. 147

GOUDINI.

Gemeente gesticht in het jaar 1890 door Ds. I. F. de Villiers, Worcester.

Eerste leeraar: Eerw. J. J. v. d. Merwe van 1903 tot 1904.

Latere leeraar: Eerw. C. Scheepers, van 1904-1908.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. H. BADENHORST,
sedert 1909.

Zielental .. 800 @ 900
Ledental 90

Verdere Bijzonderheid:
De gemeente bestaat meestal uit rond trekkende menschen.

ELLIOT.*

Gemeente gesticht in het jaar 1906 door Ds. J. C. du Plessis.

Eerste leeraar: Eerw. B. Saayman van April tot Augustus 1908.

Latere leeraar: Ds. J. C. du Plessis (Waarnemende).

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. W. M. MOLTER,
sedert 1 Juli, 1909.

Zielental: onbekend.
Ledental 64

Verdere Bijzonderheden:
Werk onder gemengde Bevolking. Xosas, Basutos, Griquas en Hottentotten.

MOORREESBURG.*

Werk begonnen door Ds J. D. Retief.

Eerste leeraar:

Eerw. P. F. POTGIETER.

Zielental omtrent 1,500
Ledental 46

Verdere Bijzonderheid:
De gemeente is nog niet gesticht. Wordt ondersteund door den blanken kerkeraad.

PAARL (Zion's Gemeente).

Gemeente gesticht in het jaar circa 1835 door het Londensche Zending Genootschap.

Eerste leeraar: Eerw. F. W. Kolbe, voor langen tijd.

Latere leeraars: Eerw. Dempers, Eerw. A. F. Weich.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. LOUIS PIENAAR,
sedert 1910.

Zielental .. 1,100
Ledental .. 332

KALKBAAI.*

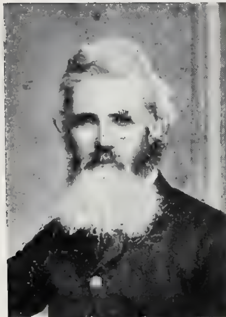
Hier arbeidde in vorige jaren onder de kleurlingen de godsdienst onderwijzer, de heer

W. VAN ALPHEN,

thans onderwijzer te Malmesbury. Nu behooren de gekleurden tot de moeder gemeente en worden zij door den plaatselijken leeraar bearbeid.

De heer van Alphen heeft ook voorheen te Caledon gewerkt.

COLESBERG.*

Gemeente gesticht in het jaar 1885 door Ds. W. A. Alheit.

Eerste arbeider:

Br. PETRUS JOUBERT,

van 1885 tot 1901.

Latere leeraar: Eerw. Kropholler.

Tegenwoordige arbeider: Br. W. H. Albertyn, sedert 1904.

Zielental ..	250
Ledental ..	90

CALVINIA.

Gemeente gesticht in het jaar 1892 door Binnen Zending Commissie. Eerste leeraar: Eerw. J. P. de Villiers, van 1893 tot 1905. Latere leeraar: Eerw. J. A. Vlok, van 1905 tot 1909. Tegenwoordige leeraar: Eerw. J. P. de Villiers.

Zielental	† 2,500
Ledental	370

FRANSCH HOEK.

De tegenwoordige leeraar, Eerw. Thomas Haylett, heeft niet op onze circulaire vragende om informatie geantwoord. De gemeente werd volgens den Kerk-Almanak in 1894 gesticht en telt nu 900 zielen en 270 leden.

GLEN LYNDEN.*

Gemeente gesticht omtrent het jaar 1891 door Ds. G. W. Stegmann, sr. Tegenwoordige waarnemende leeraar: D. du P. Steyn, sedert 1900.

Zielental	onbekend
Ledental	50

Verdere Bijzonderheden: De gemeente wordt door de predikant der blanke gemeente met hulp van enige Christen vrienden bearbeid.

INDWE (Guba).*

Gemeente gesticht in het jaar 1901 door Rings Zend. Com. Eerste leeraar: Eerw. James Jolobe, 1901 tot 1905. Latere leeraars: Ds. J. J. Krige en Eerw. W. M. Molter. Tegenwoordige waarnemende leeraar: Ds. J. J. Krige.

Zielental	†100
Ledental	30

Verdere Bijzonderheden: Er zijn duizenden Heidenen die bereikt kunnen worden, doch geen vaste leeraar anders kon hier een bloeiende gemeente gesticht worden.

KENHARDT.

Gemeente gesticht in het jaar 1872 door Eerw. C. Schroder. Eerste leeraar: Eerw. P. Pienaar. Latere leeraar: Eerw. D. B. Karemacher. Tegenwoordige leeraar: Vacant, sedert Dec. 1909.

Zielental	419
Ledental	118

BARRYDALE.

Het zending-werk aan deze plaats staat nog in verband met de gemeente Zuurbraak, waarvan het een deel uitmaakt.

De

Eerw. P. M. Bester

arbeidt er gedurende de laatste jaren.

LADY GREY.*

Gemeente gesticht door Ds. D. Ross, M.A. Eerste leeraar: Ds. D. Ross, tot 1908. Latere leeraar: Ds. J. P. Wolhuter doet het werk, tot dusver, samen met oud-ouderling D. Cloete, van de Holl. blanke gemeente.

Zielental	200
Ledental	92

Verdere Bijzonderheid: Deze gemeente is zeer be lovend, klein in getal, doch ernstig.

MALMESBURY.

De tegenwoordige leeraar, Eerw. C. Grové, heeft ons geen bijzonderheden aangaande deze gemeente kunnen mededeelen. Zij moet omtrent het jaar 1885 als een vaste gemeente gesticht zijn. Haar eerste leeraar was: Eerw. D. J. Joubert (1885-1893). Zijn opvolgers waren: Eerw. J. P. de Villiers (1893-1898) en Eerw, S. B. Weich (1899-1909). (Eerstgenoemde arbeidt thans te Kaapstad en Eerw. Weich staat aan het hoofd van het Kinder Zending Huis te Kaapstad).

Zielental omtrent	3,000
Ledental ongeveer	600

MOLTENO.*

Werk begonnen 4 November in het jaar 1902 door Ds. A. J. Pepler. Eerste evangelist: Basuto, Salomo Dammie, van 1902 tot heden. Tegenwoordige leeraar: Nog steeds onder toezicht en bearbeiding van Ds. A. J. Pepler.

Zielental p. m.	150
Ledental	65

Verdere Bijzonderheden: Ruim kerkgebouw opgetrokken en betaald, op N. G. Kerkeraad getransporteerd. Georganiseerd, doch nog geen wettige Kerkeraad. Gemeente slechts nucleus of uitgangspunt voor zendingswerk onder vele heidenen in de koolmijnen. Vroeger veel tegenstand in blanke gemeente tegen zendingswerk, nu reeds veel belangstelling en hulp.

NIEUWOUDTVILLE.*

Gemeente gesticht in het jaar 1907 door Ds. C. A. Neethling en P. W. du Toit. Eerste en tegenwoordige geestelijke arbeider: P. W. du Toit, sedert 1 Februari, 1907.

Zielental omtrent	800
Ledental omtrent	150

Verdere Bijzonderheden: De Sacramenten worden door den plaatselijken predikant bediend.

RETREAT.

Gemeente gesticht in het jaar 1905 door Rings Commissie, Zendingskerk. Eerste leeraar: Eerw. J. P. de Villiers, van 23 April, 1906, tot 30 Juni, 1910. Gemeente thans vacant.

Zielental	1,200
Ledental	400

Verdere Bijzonderheden: Retreat was vroeger een deel der gemeente Wijnberg. Kort voor en na de stichting heeft Eerw. P. W. J. van Zijl als hulpleeraar hier gewerkt.

RONDEBOSCH.*

Gemeente gesticht in het jaar 1895, door Eerw. G. J. Willemsen. Eerste leeraar: Eerw. G. J. Willemsen, van 1895 tot 1910. Gemeente thans vacant.

Zielental	200
Ledental	60

Verdere Bijzonderheden: Ruim 100 leden zijn naar elders vertrokken, door gebrek aan werk. De gemeente is te arm om een leeraar te beroepen.

RICHMOND.

Gemeente gesticht in het jaar 1892, door Eerw. J. P. de Villiers.

Eerste leeraar: Eerw. J. P. de Villiers van 1891 tot 1893. Latere: Eerw. L. D. Pienaar, van 1893 tot 1910.

Zielental	1,000
Ledental	227

Verdere Bijzonderheden: Zending werk werd alhier door de Moeder Gemeente gedaan sedert 1847, eerst door direkteuren, later door de volgende leeraren: P. Smeer, G. Willemsen, M. Ackerman, Thos. Haylet, McClean, en toen Eerw. J. P. de Villiers die de gemeente stichtte.

VILLIERSDORP.*

Werk begonnen 1906 door Eerw. H. Hugo. Tegenwoordige geestelijke arbeider: J. S. de Wet, sedert 1907.

Zielental	400
Ledental	65

Verdere Bijzonderheden: Wij hebben hier nog geen kerkeraad. Geregeld doop, aanneming, avondmaal enz., door Ds. E. G. Malherbe.

CALITZDORP.

Gemeente gesticht in het jaar 1880 door Ds. Richard Barry.

Eerste leeraar: Eerw. D. R. Kretzen, van 1890 tot 1904. Tegenwoordige leeraar: Eerw. J. H. Bosman, sedert 8 Maart, 1904.

Zielental	500
Ledental	140

Verdere Bijzonderheden: Deze gemeente werd eigenlijk nog vroeger begonnen door Ds. van der Riet, van Oudtshoorn, maar sedert 1880 afgescheiden van blanke gemeente.

UPINGTON.

Gemeente gesticht in het jaar 1871 door Eerw. C. Schroder.

Eerste leeraar: Eerw. C. Schroder van Dec. 1871 tot 1903. Latere leeraars: Eerww. R. Blake, 1903-1904, J. van Niekerk. Tegenwoordige leeraar: Eerw. J. W. L. Hanekom, sedert Juni 1908.

Zielental	682
Ledental	283

Verdere Bijzonderheden: In tusschen tijd vermeld was Eerw. Schroder drie jaren te Witsieshoek wegens Koranna oorlog hier.

Eerw. A. J. Kropholler, Worcester.

Eerw. J. P. de Villiers, Kaapstad.

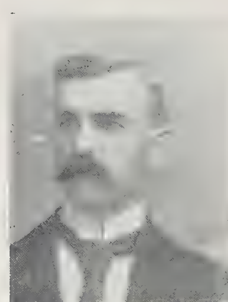

Eerw. P. J. Pienaar, Hermanus.

Eerw. C. D. Theron, Paarl.

Eerw. A. J. Liebenberg, Rhodesia.

Eerw. A. Dreyer, Kaapstad.

Eerw. S. Kloppers, Swellendam.

Eerw. R. v. Heerden, Bredasdorp.

Eerw. D. J. Krynauw, Griquastad.

Eerw. P. B. Botha, Caledon.

Eerw. E. Conradie, O.V.S.

Eerw. D. C. de Villiers, Willowmore.

Eerw. J. F. Wiesner, Jansenville.

Eerw W. Adshade, Salisbury.

Eerw. P. J. Theunissen, Longlands.

Eerw. C. v. d. Heever, Parow.

Zendelingen die thans in verband met de Moeder Kerk arbeiden.

Eerw. E. L. LEONARD, D.Z.W. Afrika.

Eerw. P. DE VILLIERS, Mosselbaai.

Eerw. E. H. v. BILJON, Namaqualand.

Beroepbare Zendelingen die thans geen vaste gemeenten hebben.

Eerw. A. F. WEICH.

Eerw. D. M. REINECKE.

Eerw. J. S. GROENEWALD.

Eerw. J. H. ACKERMAN.

Eerw. H. R. BARRISH.

Eerw. D. J. v. D. HEEVER.

Eerw. J. PREISS.

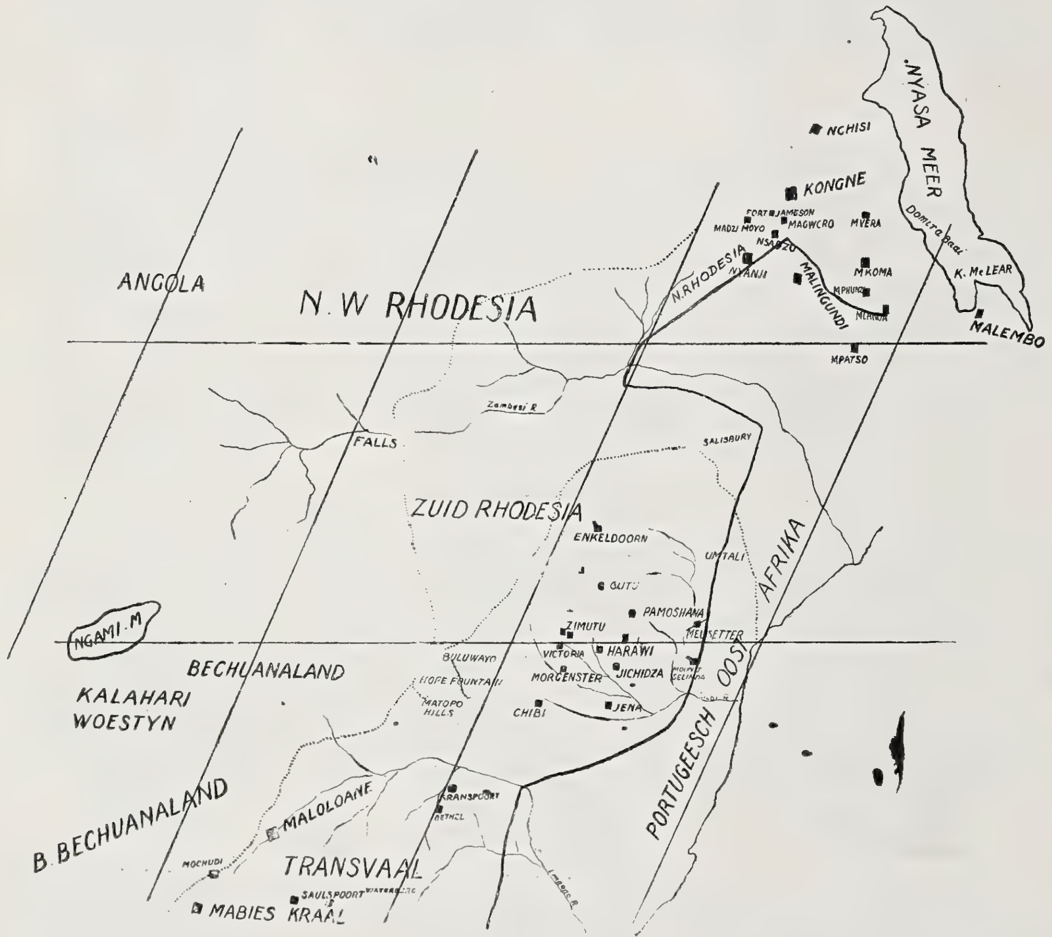
Eerw. P. A. RENS.

Eerw. A. H. BARNARD.

Kaart

Aantoonende al de Buitenlandsche Zending Staties der Nederduitsche Gereformeerde Kerk.

In Transvaal: (1) Kranspoort in de Zoutpansbergen. (2) Saulspoort. (3) Mabieskraal. (4) Waterberg. (5) Bethel.

In Bechuanaland: (1(Mochudi. (2) Maloloane.

In Mashonaland (Rhodesia): (1) Morgenster. (2) Harawi. (3) Pamoshana. (4) Gutu. (5) Zimutu. (6) Victoria. (7) Chingombe. (8) Jichidza. (9) Jena. (10) Chibi.

In Nyasaland (Midden Afrika): A. Kaapsche Zending: (1) Mvera. (2) Kongwe. (3) Mkoma. (4) Mlanda. (5) Mphunzi. (6) Malingunde. (7) Malembo. (8) Nchisi. B. Vrystaatsche Zending: (1) Magwero. (2) Madzimoyo. (3) Njanji. (4) Nsadzu. (5) Fort Jameson. C. Transvaalsche Zending: Mpatso.

B.—De Buitenlandsche Zending der Kaapsche Kerk.

Het Buitenlandsche Zendingwerk der Kaapsche Kerk kan in drieën verdeeld worden. Er is vooreerst: de oudere buitenlandsche Zending behelzende het werk in de Transvaal en Bechuanaland. Dan volgt het Mashonalandsch Zendingveld, gelegen in Rhodesia. Eindelijk heeft men ten noorden van de Zambesi-rivier, en dus niet meer in Zuid Afrika maar in Midden Afrika, het Nyasaland Zending-gebied.

I.—DE OUDERE BUITENLANDSCHE ZENDING.

In Transvaal en Bechuanaland.

In het jaar 1860 werd er een Conferentie te Worcester gehouden, die nog in gezegende herinnering blijft bij hen die het voorrecht hadden daaraan deel te nemen. Veel werd er gesproken en gebeden over de opwekking, die toen juist in Engeland en Amerika in vollen gang was. De Heer verhoorde ook de gebeden van Zijn kinderen, want niet lang daarna is de opwekking in groote kracht ook in Zuid-Afrika uitgebroken, vooral in de gemeenten van Worcester en Montagu, alsook te Paarl en Wellington en op andere plaatsen.

Het bleef op de Conferentie echter niet bij bidden en spreken; men handelde ook. Het werd besloten dat Dr. Robertson naar Europa zou gaan, ten einde aldaar predikanten, zendelingen en onderwijzers te zoeken, om in de groote behoefte van Zuid-Afrika voorziening te maken. Daar wij nu slechts met de Zending te doen hebben, zullen wij alleen spreken over de twee zendelingen, die zich het beroep naar Zuid-Afrika lieten welgevallen. Zijn waren de Weleerwaarde Heeren Gonin en McKidd—twee waardige kruisgezanten, de eerste een Zwitser en de tweede een Schot. Vooreerst dan iets over

Ds. Alexander McKidd.

In een oud nummer van *De Kerkbode* lezen wij, dat op een bidstond, gehouden op een Maandagavond in de N. G. Kerk te Stellenbosch, onder voorzitterschap van Prof. Hofmeyr, Ds. McKidd een verhaal gaf van hoe hij er toe gekomen was om zendeling te worden. Daarop sprak de leeraar der gemeente, zijnen toehoorders op het hart bindende hoe gewichtig dat oogenblik was. Nu eerst zou de Zending Commissie in staat worden gesteld om buitenlandsch zendingwerk te doen, aangezien er mannen waren gevonden, die in den bloei hunner jaren waren, en naar hoofd en hart bekwaam om het werk te ondernemen. Eén van die mannen stond thans in hun midden,

Ds. Alexander McKidd.

en één zou haast aankomen. De Heer Zelf wees beide zendelingen hun arbeidsveld aan. Te Zoutpansberg nabij de noordergrens van Transvaal, had zekere oude Michal Buys, die van een blanken vader afstamde, gehoord dat er een zendeling aan het komen was. Hij deed derhalve terstond aanzoek dat Ds. McKidd zich onder zijn volk zou komen neerzetten en hen onderwijzen. Onze zendeling was genegen die uitnoodiging aan te nemen, doch moest vijf maanden lang wachten, alvorens van de Transvaalsche regeering verlof te kunnen krijgen om derwaarts te trekken. Eindelijk

gelukte het hem de toestemming der regeering te erlangen, en met moed aanvaardde hij zijn werk. Maar waar zou men een plaats voor een statie vinden? Velen van de rondom den zendeling wonende boeren waren hem vijandig gezind, maar anderen toonden zich vriendelijk. Twee broeders, Frans en Cornelis Lottering, boden hem een plaats aan waar hij zijn werk kon beginnen; maar daar er geen water op die plaats was, kocht McKidd met eigen geld een andere plaats voor de som van 450 rijksdaalders. Michal verlangde dat zijn kinderen allen zouden leeren lezen, en liet ze derhalve allen op de statie wonen om ter school te gaan. Spoedig stonden er een kleine kerk en een woonhuis, terwijl de dagschool en de diensten des Zondags geregeld werden gehouden. De natuur rondom de statie, die Goedgedacht heet, is zeer schoon. Er groeien prachtige boomen, en men heeft er limoenen, guava's, pisangs, en andere vruchtsoorten in overvloed.

Wij keeren nu in de gedachten terug naar de Conferentie te Worcester. Een van de lieflijkste en voortreffelijkste personen op die Conferentie tegenwoordig was Mej. Hessie Bosman. Haar aangezicht straalde letterlijk met liefde tot den Heiland. Reeds vroeg tot den Heer gebracht onder de prediking van Ds. G. W. Stegmann, brandde nu het liefdevuur zóó in haar hart, dat zij een poging wilde aanwenden om de liefde van Christus aan de heidenen te gaan verkondigen. Als eerste stap op dien weg is zij naar den Vrijstaat gegaan, waar zij, onder vriendelijke bescherming van President Boshoff, een kinderschool oprichtte. Het was hier dat Ds. McKidd haar ontmoette, en niet lang daarna vierden zij hun bruiloft te Fauresmith. Slechts korten tijd mocht deze voortreffelijke christin haar Heiland in het zendingveld dienen. De wreede koorts tastte haar weldra aan, en spoedig is zij eraan bezweken. Haar echtgenoot, die haar teederlijk bemind had, was overstelpt van droefheid. De Heer had hem echter een medearbeider bereid, die hem zou komen troosten en helpen.

Stefanus Hofmeyr

had pas de Kweekschool te Stellenbosch verlaten, omdat het hem aan de noodige lichaamskrachten ontbrak, en had zich te Franschhoek gevestigd. De begeerte echter om onder de verre heidenen te gaan arbeiden, en hun het Evangelie te verkondigen, was bij hem zoo sterk dat hij na zes maanden aan zijn neef Ds. Neethling schreef, verklarende dat hij gereed was om heen te gaan, al was het ook naar de Zambesi. Van Ds. Neethling kreeg hij ten antwoord: "Mevr. McKidd is overleden. Br. McKidd vraagt hulp. Zijt gij gewillig om derwaarts te gaan?" De Heer had hem den wensch zijns harten gegeven. Een paar maanden later werd hij in de Kerk te Stellenbosch plechtig afgevaardigd naar het zendingveld.

Eerw. en Mev. S. Hofmeyr.

Te Goedgedacht aangekomen, vond hij den broeder McKidd, hoewel diep bedroefd, nochtans ijverig aan het werken. Van zijn bevindingen tijdens zijn aankomst schreef Stefanus Hofmeyr als volgt: "Ik vond er geen enkelen bekeerden Kaffer, noch minder een onderwijzer of evangelist, en geen zendeling dan Br. McKidd alleen. Deze echter had het fondament goed en hecht gelegd. Hij was in den volsten zin des woords een man des gebeds, en had ook het volk op de statie leeren bidden. Zonder het gebed werd niets ondernomen, en men ging 's ochtends vroeg, of na afloop van de school, naar het veld om aldaar achter de bosschen en struiken te bidden."

Niet lang daarna brak de geele koorts op de statie uit. Jan Zerf, een jonge gekleurde die

van de Kaap Kolonie was meegekomen, werd het eerst ziek en na hem onze Stefanus. Op zekeren dag kwam Ds. McKidd naar Hofmeyr zeggende: "Broeder, Jan Zerf was ernstig krank, doch is nu beter; ook gij zult weldra beter worden, en dan zal ik krank worden, en de Heer zal mij wegnemen." Deze profetie werd letterlijk vervuld. Ds. McKidd kreeg de koorts, legde zich op zijn bed neer, en stierf kort daarna in zijn slaap. Welk een slag was dit voor den jongen zendeling niet, welk een beproeving voor de zending! Wat had toch de Heer nu met hem voor? Hij viel op de knieën en bad; daarna kwam hij tot het besluit: de Heer heeft mij hierheen gebracht, en eerder dan teruggaan, zou ik hier willen sterven. Hij is gebleven, en de Heer heeft

Engela Hofmeyr.
Wijlen Mev. J. W. Daneel.

hem staande gehouden en gemaakt tot een van de grootste zendelingen onzer Kerk in Zuid-Afrika.

Na twee jaren in het zendingveld te hebben doorgebracht, bezocht Hofmeyr wederom de Kaap Kolonie, tijdens welk bezoek hij te Wijnberg geordend werd. Hij ging niet alleen terug, maar nam met zich mede een echtgenoote, de zuster van Ds. J. H. Neethling, die hem bijna veertig jaren lang een trouwe en liefhebbende echtvriendin is geweest, totdat hem de Heer op 26 Juli 1905 wegriep. Zij hadden vijf kinderen, waarvan een zoon zendeling is, en de eenige dochter vrouw is geworden van

Ds. John Daneel,

die thans het werk van Eerw. Hofmeyr voortzet. Ook haar riep de Heer tot zich, en dat slechts weinige dagen voor haar vader. Ds. Daneel wordt thans bijgestaan door den broeder J. Jooste.

Ds. J. W. Daneel.

Van den aanvang af was Stefanus Hofmeyr de zendeling der kinderen, die steeds tot zijn onderhoud bijdroegen. Aan die kinderen heeft hij dan ook vele mooie brieven gericht, die in de *Wekker* verschenen, en ook in het boek "Twintig jaren in de Zoutpansbergen" werden opgenomen. Die brieven geven ons een denkbeeld van wat de zendeling ook al moest doormaken—gevaren van oorlog, van booze menschen, van leeuwen, van krankheid en

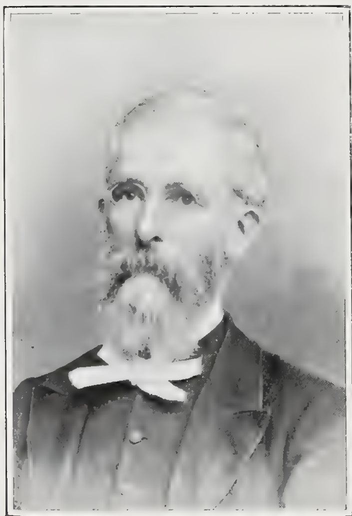
Mnr. J. Jooste.

dergelijke. Ook wordt in die brieven verhaald wat God deed gedurende de groote opwekking, toen blanken en kaffers samen weenden aan den voet van het kruis. De ernstige prediking van den zendeling, die uit de diepte van zijn

eigen gemoedsleven kwam, kon niet ongezegend blijven; en zijne gebeden en gesprekken, soms tot laat in den nacht voortgezet, brachten meer dan een bekommerde ziel tot licht en vreugde. En dan zijn zingen! Hij bezat een schoone, heldere stem, en zong zeer gaarne, niet alleen Hollandsche en Engelsche liederen, maar ook Kaffer-liederen, die hij zelf gedicht en den Kaffers geleerd had. Niemand weet het getal van hen die onder de prediking van Stefanus Hofmeyr tot bekeering zijn geleid; dat getal is in den hemel opgeschreven. Nog in zijn leeftijd kon hij meer dan dertig evangelisten tellen die hij zelf had opgeleid om het werk der evangelieverkondiging voort te zetten. Hij rust van zijn arbeid en zijn werken volgen met hem. Zoolang als Boer of Kaffer in Zuid-Afrika bestaat, zal de naam van Stefanus Hofmeyr blijven voortleven.

Ds. H. Gonin.

Het was in het jaar 1861 dat Henri Gonin te Genève in Zwitserland werd geordend, en kort daarna naar Zuid-Afrika als zendeling in

Ds. H. Gonin.

verband met de N. G. Kerk vertrok. Met hem kwam mede zijn jeugdige echtgenoote Mej. de Watteville, lid van een oude en voorname familie in Zwitserland. Evenals Abraham van ouds, moesten ook zij door het geloof uitgaan, niet wetende waarheen de Heer hen leiden zou. In Zuid-Afrika was er voor hen geen statie gereed; het gansche land, vol van heidenen, lag vóór hen. De Gonins trokken naar de streken over de Vaalrivier, en zochten aldaar naar een geschikten werkkring. Ds. Gonin had te dier tijd een onderhoud met Paul Kruger (later Staatspresident) en vroeg aan hem of hij verlof wilde geven dat men op zijn plaats in het Rustenburgsche district bij de kraal van den Kafferkapitein Makapan, een zendingwerk mocht beginnen. Het antwoord van Mnr. Kruger was dat hij er niets tegen had, maar integendeel erover verblijd was, daar de kapitein zijn verlangen had te kennen

Wijlen Mev. Gonin.

Mev. Gonin.

gegeven dat er een zendeling onder zijn volk zou komen arbeiden. Ook wilde hij geen huur hebben voor de plaats waarop de Kaffers woonden, maar liet Ds. Gonin toe een huis aldaar op te trekken, en zeide verder dat het zijn begeerte was dat de plaats voor dien Kafferstam zou bestemd zijn, en dat hij dit in zijn testament zou beschrijven.

Ds. Gonin zette zich echter na zijn aankomst eerst te Rustenburg neder, teneinde de Hollandsche en Kaffertalen aan te leeren. Na twee jaren aldaar te hebben vertoefd, is hij naar zijn statie Sauls Poort gegaan, om onder den grooten Bakhatla-stam te arbeiden. Sedert dien tijd is de broeder aldaar werkzaam, en hij is nu reeds grijs geworden in den dienst des Heeren. Hij heeft, gedurende dien langen tijd, van ruimen zegen kunnen getuigen, en velen zijn door zijn trouwen arbeid tot den Heer gebracht. Vooral de scholen op Sauls Poort en in de omgeving hebben veel vrucht afge-

worpen. Op de hoofdstatie zijn verscheidene evangelisten en onderwijzers tot werk in den wijngaard des Heeren voorbereid.

Eenige jaren geleden overleed de echtgenoote van Ds. Gonin die later weer in het huwelijk trad met eene dochter van wijlen Ds. J. H. Neethling van Stellenbosch die hem

Eerw. en Mev. G. P. Stegman.

trouw in het werk des Heeren helpt. Hij wordt voorts bijgestaan door Eerw. en Mev. G. P. Stegman en een aantal getrouwe evangelisten onder zijn bestier.

Eerw. Pieter Brink.

Pieter Brink van Wellington is eenige jaren lang te Sauls Poort werkzaam geweest als assistent van Ds. Gonin. Toen echter de oude kapitein Gamjan, de vader van Linchwe (den tegenwoordigen kapitein van de Bakhatla) met het grootste gedeelte van zijn volk naar Pilaansbergen heentrok, volgde de heer Brink de uitgewekenen, en arbeidde eenige jaren onder hen. Niet lang daarna is Gamjan nog dieper in de woestijn ingetrokken, een anderen stam overwinnende, doch de onverschrokken jonge zendeling, die onlangs zijn vrouw had verloren, volgde hem ook derwaarts. De plaats die zij nu bereikten is thans bekend als Mochudi, en Eerw. Brink beschrijft zijn eerste indrukken van de kraal van den ouden kapitein aldus: "Wij waren er niet lang uitgespannen, toen ik de kopjes begon te beklimmen om een duidelijk denkbeeld van de ligging der plaats te krijgen. Telkens echter werk ik teleurgesteld, daar er steeds hoogere punten waren die altijd het uitzicht belemmerden. Eenige dagen later deed ik een wandeling naar het hoogste kopje, dat tamelijk ver van de kraal verwijderd is. Ik moest twee uren ver door bosschen en struiken, door gaten en spelonken, mijn weg heendringen, ten einde mijn doel te bereiken. Eindelijk dan kwam ik op den top van het hoogste kopje te staan, waar ik een krans vond hooger dan de boomen, en gemakkelijk te beklimmen. Van die plaats had ik een fraai uitzicht over de groote Kalihariwoestijn met haar onafzienbare

Eerw. en Mev. P. Brink.

vlakten, gansch bedekt met donker groene boomen en bosschen, die aan een groene zee herinnerden. Daar zat ik op een hooge rots naar den mensch gesproken geheel eenzaam en alleen in de doodstille woestijn, waar slechts de bladeren der boomen, door den zachten zuidewind bewogen, zich even lieten hooren. Wat ik daar gevoelde kan ik u niet beschrijven. De gedachte aan de duizenden heidenen die in de groote woestenij rondom mij omdoolden, de gedachte aan de zending onzer Kerk en aan het werk dat ik was komen doen, de gedachte aan mijn dierbare vrouw daar boven — zulke gedachten vervulden mijn geheele ziel. Hoe ledig was mij de wereld nu geworden! Hoe

vreemd gevoelde ik mij er in! Ik was alleen, en toch niet alleen; want de Heere was met mij als een sterke Held."

Toen hij van daar naar de kraal van den kapitein terugkeerde, vond hij hem geheel beschonken. Veel hulp had hij van hem derhalve niet. Maar Brink zette zijn werk moedig voort. Later trad hij weer in het huwelijk en wel met Mej. Rousseau, wier portret wij hierboven geven, en die te midden van veel

Mej. D. Retief.

ontberingen en opofferingen 12 jaren met haar echtgenoot mocht arbeiden op de zendingstatie Mochudi, waarvan het jeugdige echtpaar de stichters was.

Na den dood van Eerw. Brink kwam Eerw. Beijer, een Duitsche zendeling te Mochudi arbeiden. Hij is er echter niet lang gebleven, en na zijn vertrek moest de toegewijde en moedige zuster DEBORA RETIEF twee jaren

Ds. W. Neethling.

lang het werk blijven aan den gang houden, totdat er weer een zendeling heen gezonden werd. Deze was de jonge

Zending School te Mochudi.

DS. WILLIE NEETHLING.

Aan dezen jongen broeder werd het vergund slechts tien maanden zich aan dit werk te wijden, maar met hoeveel vreugde arbeidde hij gedurende dien tijd. Het was immers de vervulling van een lang gekoesterden wensch, dat hij nu de liefde van Jezus den heidenen kon verkondigen. En hoezeer hebben de Kaffers te Mochudie hem leeren beminnen. Zijn dood werd veroorzaakt door het vallen van den gevel van de kerk op hem, toen hij in een storm daarnaar was gaan zien. Zoo ernstig waren zijn wonden dat hij na drie uren daaraan bezweek. Hij stierf met de woorden op de lippen: "God is goed, God is zeer goed, God kan geen fout maken." Het was een donkere weg, doch Gods

Ds. en Mev. P. Stofberg.

weg is volmaakt, en hoewel wij slechts een klein deel van dien weg zien kunnen, weten wij dat de Heer het afsterven van Zijn dienstknecht velen tot zegen heeft gemaakt. Ook zijn er zes of meer gevallen geweest, waar het verhaal van zijn leven en vroegtijdigen dood het middel is geweest om harten te bewegen zich voor de zending aan te bieden. De naam des Heeren zij derhalve geloofd!

Tot opvolger van Ds. W. Neethling werd benoemd

DS. PIETER STOFBERG, B.A., B.D.

Hij begon zijn arbeid te Mochudi den 13den Augustus 1898 en ontwikkelde met zijne groote en geheiligde gaven het werk zeer. Hij werd getrouw bijgestaan door zijn jonge en teerbeminde gade, Annie Hofmeyr, die echter in de aanbiddelijke voorzienigheid Gods spoedig door de koorts werd afgemaaid, na slechts tien maanden in het werk te zijn geweest. In Maart 1904 mocht Ds. Stofberg het voorrecht smaken een groot en sierlijk kerkgebouw van 1,000 zitplaatsen en dat aan kontant alleen £2,000 kostte

Eerw. en Mev. D. Joubert.

in te wijden. Het geld werd op bevel van het opperhoofd door het volk zelf bij eengebracht. Lang echter mocht de Mochudi Zending haar ijverigen en toegewijden arbeider Pieter Stofberg niet behouden. Hij had juist besloten om het aanbod der Buitenlandsche Zending Commissie den nieuwen werkkring in Mashonaland

Eerw en Mev. J. Knobel.

der Kerke door het Berlijnsche Zendinggenootschap overgemaakt, aan te nemen toen hij krank werd en na een smartvol, met geduld en geloof gedragen lijden te Robertson, den 7den Juni 1907 overleed. Op de Synode van 1906 had hij met grooten ernst de behoefte aan een Inrichting ter opleiding van Evangelisten bepleit. Niet lang na zijn dood werd

zijn wensch vervuld toen op 1 October 1908 in het distrikt Heilbron de Stofberg Evangelisten School, naar hem alzoo genoemd, geopend werd. Het werk te Mochudi staat thans onder bestier en opzicht van

EERWW. D. J. JOUBERT EN J. C. KNOBEL.

Zij worden in hun arbeid getrouw geholpen door hun echtgenooten, Mej. Debora Retief, en een 60 tal inboorling arbeiders. De gemeente bestaat uit 1,100 leden terwijl over de 200 de doopklas bijwonen en omtrent 700 kinderen de dagschool bezoeken. Er zijn 5 buiten posten. Op één, te Maloloane, op de Transvaalsche grenslijn arbeidt

THOMAS PHIRI.

Hij is de eerste naturellen geordende zendeling onzer kerk. Na een nuttigen diensttijd van 14 jaren als Evangelist genoot hij zijn verdere opleiding aan de Opleidingsschool te Wellington. Op al de andere buitenstaties min één arbeiden inboorling evangelisten, en

Eerw. T. Phiri.

slechts aan een dezer, die in een bijna heidensche omgeving woont en werkt behoeft de kerk salaris te geven. Al de anderen worden door de gemeente onderhouden. Dit zelfonderhoud treft men ook bij de scholen aan, die deels uit de school gelden der leerlingen deels door de toelaag der Regeering worden onderhouden.

II.—HET ZENDINGWERK IN MASHONALAND.*

HET LAND EN HET VOLK.

Mashonaland heeft zijn naam te danken aan den Europeaan, wien het moeilijk valt de klanken en tongvallen van den Kaffer recht op te vangen en uit te spreken. Het woord, "*Vasüna*," d.i. de vuilen of onreinen, een scheldnaam door de Matabele aan de inwoners van dit land gegeven, werd verbasterd; en in Mashonaland veranderd.

Ds. S. Helm,
Stichter der Banyai Zending.

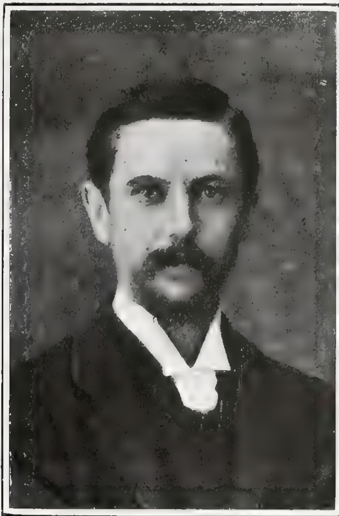
Mashonaland, eertijds als "Banyailand" bekend, d.i. dienstknechten-land, ligt ten noorden van de Limpopo of Krokodilrivier, en heeft tot grenzen het Portugeesch gebied ten oosten, de Zambezi ten noorden, en Matabeleland ten westen; in zijn geheel groot 72,995 vierkante mijlen. Dit land, dat in onze dagen de aandacht van geschiedschrijvers en archeologen trekt, en door goudzoekers als door zoovele mollen opgedolven wordt, lag voor eeuwen in 't duister gehuld. 't Is wel waar dat de Arabieren en Portugeezen met hun slavenhandel deze ongekende streken doorkruisten, en van oosten en westen tot in Midden Afrika doordrongen, maar voor de beschaafde wereld bleef het een "terra incognita" tot zoowat zestig jaren geleden.

"Banyailand," vroeger het verblijf van alle soorten wild, groot en klein, en van roofdieren zoowel als gevogelte, was het jachtveld van boeren, en waaghalzen, maar wegens koorts en "tsetse" vlieg, alsmede de overmacht van de Matabele, bleef het in onbetwistbaar bezit van barbaren.

* Dit stuk is grootendeels ontleend aan een boekje van Eerw. A. A. Louw: "Zaaitijd in Mashonaland."

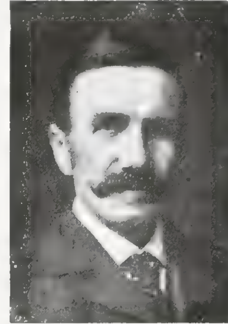
Wat aangaat de talrijke bouwvallen die er overal aangetroffen worden, en die er eeuwen geleden moeten gebouwd zijn geworden ; of zij ons de sporen aangeven van een beschaafde of onbeschaafde volk ; of de oude Phœniciers in deze streken steden en forten gebouwd hebben, en voor Solomo's tempel te "Ophir" in dit land goud gehaald hebben, dan of Kaffer stammen van lateren tijd vermoedelijk onder de regeering van een machtigen vorst, die muren opgestapeld hebben, daarover bestaat geen zekerheid.

De *Bewoners* van dit land noemen zich "Vakaranga," dat waarschijnlijk beteekent "die zonder wet of regeering zijn." Van hunne geschiedenis is niet veel bekend. Hunne overleveringen zijn weinige en vaag. Hunne voorvaders kwamen van het noorden. Eeuwen lang reeds zijn zij een verdrukte volk geweest, en sinds het begin van de 19de eeuw de prooi van horden van Matabele.

Eerw. A. Louw,
Voorzitter van den Raad van Zendelingen.

Hun *godsdienst* bestaat in de aanbidding van de geesten van afgestorvenen. Die geesten veroorzaken ziekten, en allerhande rampen, en worden met offers van vleesch, bier, of zelfs van linnen en kralen bevredigd. Zoo vindt men dikwijls in een kruispad een tak van een groenen boom met wat mest uit de ingewanden van een bok er op, een bezem en aschschop van boombast er naast. In deze teekenen ligt opgesloten het gebed van eene kranke vrouw. Zij heeft een bok laten slachten, en hare buren uitgenoodigd rondom een vuur neêr te knielen. Een smeekgebed werd door een hunner tot den boozen geest opgezonden, waarna het gebraden vleesch opgegeten, en bovengenoemde zinnebeelden op het kruispad geplaatst werden. De zachte groene bladeren stellen voor eene smeeking om rust en verkwikkenden slaap.

Dr. J. Helm,
Zendeling-Dokter in Mashonaland.

Mest uit de ingewanden van een bok moet het bewijs leveren dat het dier waarlijk gedood is, en dat de geest niet bedrogen is geworden. Bezem en aschschop bidden om kracht om van haar mat op te staan en weder haar huiswerk te kunnen doen. Ziet daar, geliefde lezer, het bijgeloof en de blindheid van den armen heiden, die zoekt, doch tevergeefs, naar rust voor zijn gekwelde lichaam en vermoeide ziel, en rond tast in het duister naar een Verlosser uit zijn ellende. Welk een kans voor onze Kerk, voor Gods kinderen, hun te verkondigen dien Jezus die ook voor hen "eene eeuwige verlossing" heeft te weeg gebracht.

Ontstaan der Banyai Zending.

De Banyai-Zending is een kind der Zoutpansbergsche. Reeds in 1865, schreef Eerw. S. Hofmeyr aan de Hoog Eerw. Buitenlandsche Zending Commissie omtrent een zending onder de Banyai.

Kort na zijne aankomst aan de Zoutpansbergen vertelde hem Michael Buys—een jager, die jaarlijks in den winter ten noorden van de Krokodil Rivier groot wild ging schieten—van de Banyai, een volk verdrukt en beroofd door de Matabele onder Moselikatse, en zeer ver-

langend om blanken onder hen ter woon te hebben. Michael verhaalde dat zij diepen eerbied toonden wanneer Jagers (Boeren) of Buysen (Bastaards) hunne boeken namen en lazen, of den Heere aanbaden.

Eerw. en Mev. A. Louw, Morgenster.

Gedurende zijn bezoek in de Kaap Kolonie, einde 1866 en begin 1867, bood Eerw. Hofmeyr der Hoog Eerw. Buitenlandsche Zending Commissie aan naar Banyailand te gaan, indien men iemand in zijne plaats naar Zoutpansberg zou zenden. Een plaatsvervanger werd niet gevonden.

In 1872 ging Gabriel Buys over de Krokodil, en hoewel hij meest van de jacht leven moest, heeft hij in alle eenvoudigheid den Banyai het Evangelie gepredikt tot in 1876.

Daarna heeft Eerw. Hofmeyr, niet willende dat de Banyai gansch verstoken zouden blijven van de verkondiging des Evangelies, en zich overtuigd houdende dat onze Kerk vooreerst er weinig aan kon doen, Dr. Dalzell van de Gordon Memorial Mission, Natal, en later Eerw. A. Mabille van Basutoland willen bewegen het Woord des Levens aan de Banyai te brengen ; beiden, echter, hoewel begeerig, werden verhinderd zulks te doen. In 1874 zond men uit Zoutpansberg den Evangelist Simon Buys, met twee anderen van Eerw. Mabille, om van de Banyai te vernemen of zij Gods knechten en Gods Woord wilden ontvangen. Zij keerden terug met de blijde tijding dat de deuren in Banyailand open stonden voor het Evangelie.

In 1876 werd Eerw. Dierterlen uit Basutoland naar de Banyai afgevaardigd, doch hij werd wegens politieke onlusten destijds in Transvaal. te Pretoria door de Regeering van wijlen President Burgers gekeerd, en belet verder te gaan.

In 1877 ging de onverschrokken zendingheld

Eerw. Francois Coillard

in, maar ook hij moest, na vele gevaren doorgestaan te hebben, deze onderneming opgeven, omdat de Matabele Koning, Lobengula, er niet van wilde hooren dat zijne "honden" of "slaven" zouden onderwezen worden.

Er scheen nu weinig hoop te zijn voor de Evangeliesatie van de arme Banyai. Er werd, echter, intusschen te Stellenbosch geregeld gebeden dat de Heere ons een deur wilde openen om eene zending onder hen te beginnen. De zusters der gemeente vormden een bidgezelschap, en verbonden zich eenmaal in de maand bijeen te komen, om speciaal deze zaak voor den Heere te leggen. Twaalf hunner beloofden elk één shilling per maand bij te dragen, en elk vier andere zusters te krijgen om hetzelfde te

Eerw. en Mev. H. C. Hugo, Harawi.

doen. Op die wijze werd £36 per jaar bijeengebracht voor den eersten zendeling die daarheen gaan zou. Onder andere brachten twee jonge dames te Stellenbosch het geld bijeen om een pak os en geweer te koopen voor Evan-

gelisten, die Eerw. Hofmeyr des winters zond om den Banyai het Evangelie te verkondigen. Doch ook deze arbeiders wilden de Matabele niet dulden en zij verkeerden meermalen in gevaar van hun leven.

Eindelijk besloot men een gezantschap van Zoutpansberg naar Lobengula te zenden, ten einde verlof te bekomen dit werk ongehinderd voort te zetten, en zelfs Evangelisten onder de Banyai te vestigen. De wreedaard bleef onveranderd : "Niemand zou van hem het recht krijg om zijne slaven te leeren." De boden keerden onverrichter zake terug, en Eerw. Hofmeyr schreef destijds aan Mevr. Neethling te Stellenbosch : "Wij liggen nog als honden te huilen voor een gesloten deur."

In 1890 vatte

DS. S. HELM

van Zoutpansberg de zaak op door zelf met twee Evangelisten de Banyai te bezoeken. Zij ontvingen hem vriendelijk, en hij keerde

Ds. en Mev. G. S. Murray, Gutu.

terug met de overtuiging dat de tijd voor onze Kerk gekomen was om ze te bearbeiden, door, zonder verzuim, blanke Zendelingen onder hen te vestigen. Immers daar was het volk zonder de kennis van God, uitgestrekte velden, wit om te oogsten. In het land, nu geopend door de Gecharterde Compagnie, zou er minder gevaar zijn van de strooptochten van de Matabele, wat meer konden wij verlangen ! Op bezoek zijnde in de Kaap Kolonie, pleitte nemen voor Koning Jezus. Hij bood aan om zelf te gaan zoo iemand gevonden kon worden zijne plaats te Zoutpansberg in te nemen.

EERW. A. A. LOUW, JR.

Deze jonge broeder, die vroeger Theologisch Student te Stellenbosch was, maar wegens zwakke gezondheid zijne studiën moest ophij in vele Gemeenten onzer Kerk voor geld en mannen, om dit nieuw arbeidsveld in bezit te geven, gevoelde dat de Heere hem riep en bood zich aan om onder de Vakaranga het Evangelie te gaan prediken. Het aanbod werd met

Eerw. en Mev. A. Jackson, Pamoshana.

blijdschap aangenomen, maar hij moest als de eenige Zendeling daar gaan arbeiden daar er niemand was om Ds. Helm's plaats aan de Zoutpansbergen in te nemen.

VROEGERE ARBEIDERS IN MASHONALAND.

Mev. Eerw. L. A. R. du Plessis (1903-1905).

Ds. S Helm; Mnr G. Euvrard en echtgenoote (1894–1896); G. Malan (1898–1902, overleden); Mej. van Coller (1899–1903); Mej. Folscher (1900–1903); Eerw. P. Fouche (1901–1904); Eerw. L. A. R. du Plessis (1901–1905, zie portret bl. 25); Mnr. en Mev. J. Malan, hij overleden; Mej. Myburgh; Mnr. P. F. Kruger; Mev. Mary Jackson (geb. Murray, overleden); Mnr. C. Meyer.

De aanvang van het werk.

Na een lange en gevaarlijke reis kwam Eerw. Louw, vergezeld als hij was van een aantal vrijwilligers (waaronder de hr. J. Eksteen) bij de plaats aan waar zij hunne tenten opsloegen en waar zij niet lang daarna de eerste statie van Mashonaland aanlegden, welke zij *Morgenster* noemden naar den naam van de woning van den vader des zendelings, Ds. A. A. Louw, Sr., Noorder Paarl.

Dat was in 't jaar 1891. In een ziekelijken toestand zijn zij daar aangekomen, en moesten daar meer dan een maand op hun bed liggen voordat zij iets doen konden.

In 1892 keerden Zendeling Louw en de Evangelisten naar Zoutpansberg terug, om met Eerw. Hofmeyr en Ds. Helm te raadplegen met betrekking tot hun werk. Tot hunne blijdschap vonden zij aldaar Ds. Daneel, die de

Eerw. en Mev. J. D. Moller, Morgenster.

plaats van Ds. Helm innemen zou, zoodat deze nu vrij was om met hen naar Mashonaland te reizen.

Naar Morgenster teruggekeerd, maakten de twee zendelingen groote plannen voor hun toekomstig werk, insluitende een geschakelde keten van zendingstaties tusschen Nyasaland en Mashonaland. Doch helaas! omstandigheden welke wij niet kunnen opnoemen verijdelden die plannen. Dr. Jameson schonk hun 6,000 morgen grond in Rhodesië, op voorwaarde, dat de zendelingen voor 't meetgeld zorgen zouden, welke de welbekende zending vriend Petrus Joubert, van Colesberg (zie portret, bl. 30) afbetaalde. Zij maakten plannen ook voor grond voor andere staties. Ongelukkig kon Ds. Helm niet lang aldaar blijven. Hij leed zoo dikwijls aan de koorts, dat de Zending Commissie het goed vond hem in 1894 naar de Zoutpansbergen terug te zenden. Ds. Daneel had zijn eigen arbeidskring, en de krachten van den Eerw. S. Hofmeyr waren aan 't afnemen, zoodat Ds. H. hem tot hulp aldaar moest staan.

Eerw. en Mev. J. M. Joubert, Pamashana.

In 1894 echter kwam Dr. Helm, broeder van Ds. H., in Mashonaland aan, de eerste zendeling dokter van onze Kerk, die sedert d en tijd, met tusschenpoozingen van rust, veroorzaakt door aanvallen van koorts of lichaamszwakheid, nog te Morgenster aan het werk is tesamen met Eerw. Louw en diens echtgenoote.

De Groei van het Werk.

Na verloop van tijd werden twee andere staties aangelegd, *Harawi* en *Pamoshana*. De laatstgenoemde is de meest oostelijk gelegen

Ds H. Murray, Morgenster.

Eerw. H. H. Orlandini, Chingomki.

van al de staties in Mashonaland en de naam heeft de lieflijke beteekenis: "In-den-Zonneschijn." In het jaar 1906 werd het Berlijnsche Zending Genootschap dat vlak ten noorden en westen van het Ned. Ger. Zendingveld zijn

werk had gevonden genoodzaakt door een toeloop van omstandigheden zich aan dit veld te onttrekken. Aan wie zouden zij hun werk overmaken? Aan wie liever dan aan de N. G. Kerk, met welker zendelingen zij zoo lang in vrede en liefde hadden sâamgewerkt en zoo veel liefs en leeds gedeeld hadden. De onderhandelingen werden weldra afgesloten en onze Kerk zag zich door het betalen van £1,750 in het bezit gesteld van drie zendingstaties—*Gutu, Zimutu* en *Chibi*—met den bijbehoorenden grond en de stevige gebouwen. Het overnemen van een nieuw gebied maakte het volstrekt noodig om het getal zendelingen aanmerkelijk te vermeerderen. Maar een groote beproeving trof de Mashonaland zending juist op dat oogenblik. Twee zendelingen moesten ter wille van de krankheid hunner echtgenooten het werk verlaten, t.w. Eerww. P. A. H. Fouche en L. A. R. du Plessis, terwijl de ijverige broeder Johannes Malan, en de lieve zuster Mary Jackson, door den dood ontnomen werden. Twee andere zusters, Mej. Meyburgh en Mev. Malan, waren in zulken staat van gezondheid dat de geneesheer haar raadde terstond naar het zuiden te reizen. Juist toen er behoefte was ontstaan om het personeel de zendelingen te versterken ontviel der zending de een na den ander. De Heer des oogstes echter

Eerw. P. A. Badenhorst, Zimutu.

Eerw. W. J. Combrink, Nyajena.

liet ons niet beschaamd uitkomen. Gedurende de jaren 1907, 1908 en 1909, mochten telkens nieuwe arbeiders en arbeidsters naar het Mashonlaandsche heengaan, zoodat ons getal nu (1910) tot 13 broeders en 11 zusters is geklommen, bij het getal der zusters de zendelingsvrouwen mede-rekenende. Deze blanke arbeiders worden op hoofdstaties en 14 buitenposten ondersteund door een 50 tal inboorlingarbeiders. De gemeente bestaat uit 300 leden verspreid op de verschillende staties terwijl ongeveer 150 thans de doopklas bijwonen, en ongeveer 2,000 kinderen de scholen bezoeken. De Vakaranga komen in groote getallen naar de prediking des Zondags en beginnen ook

Mej. Hofmeyr, Morgenster.

Eerw. J. F. Roux, Zichidza.

flink de scholen te ondersteunen door er hun kinderen heen te zenden. Op sommige van de scholen is er groote geestelijke zegen geweest, en ettelijke kinderen hebben op hun belijdenis van bekeering zelfs vervolging moeten verduren. De Christenen zijn getrouw aan hunne belijdenis en versieren die over het algemeen met een voorbeeldigen Christelijken wandel. Aan industrieël werk wordt ook gedaan door Eerw. J. D. Moller die een bekwaam ambachtsman is en een aantal jongens onder zich heeft die hij opleidt als timmerlieden die in die betrekking veel voor de zending beteekenen zullen.

DE TEGENWOORDIGE ZENDING ARBEIDERS IN MASHONALAND.

Morgenster :

Eerw. A. A. Louw en echtgenoote ; Eerw. J. D. Moller en echtgenoote ; Dr. J. T. Helm. Ds. H. W. Murray, Mej. Hofmeyr, Nurse Meyburgh, Mej. Heymann.

Harawi :

Eerw. H. C. Hugo en echtgenoote ; Mej. Diedericks.

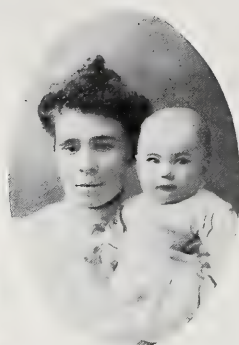
Pamoshana :

Eerw. A. C. Jackson en echtgenoote ; Eerw. J. M. Joubert en echtgenoote.

Arbeiders op Mvera Statie.

Ds. en Mev. W. Murray.

Dr. en Mev. W. A. Murray.

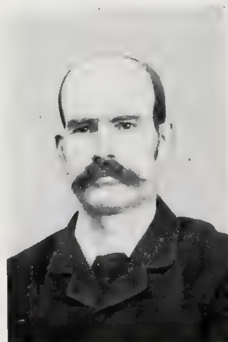
Ds. en Mev. J. S. Murray.

Mnr. A. P. Lotter.

Mej. B. Helm.

Mnr. en Mev. A. v. d. Westhuizen.

Gutu :
Ds. G S. Murray en echtgenoote.

Victoria :
Ds. H. L. Webb.

Chingombi :
Eerw. H. H. Orlandini.

Zichidza :
Eerw. J. F. Roux.

Zimutu :
Eerw. P. A. Badenhorst en echtgenoote.

Nyajena :
Eerw. W. J. Combrink.

Chiki :
Nog niet van blanke arbeiders voorzien.

III.—HET ZENDINGWERK IN NYASA-LAND.*

Het is welbekend dat het Zendingwerk in Nyasaland (Midden Afrika) aangevangen is door de predikanten onzer Kerk. Het gebeurde aldus :

Omtrent vijf-en-twintig jaren geleden deed Dr. Andrew Murray van Wellington een evangelisatie reis naar de Transvaal. Terzelfder tijd bezocht hij de buitenlandsche Zendingstaties onzer kerk in die gewesten. Toen hij terug kwam, verkeerde hij onder een diepen indruk van de uitgestrektheid van het arbeidsveld, van het betrekkelijk geringe, dat onze Kerk nog had gedaan, en van het feit, dat er in Zuid Afrika haast geen plaats meer was waar de Kerk een eigen arbeidsveld zou kunnen vinden, als de zending ijver onder de leden mocht toenemen. Kort na zijn terugkomst had hij de gelegenheid een broederlijke samenkomst van Predikanten in de Ring van Tulbagh toe te spreken. Hij wees er toen vooral op dat de grond rondom onze reeds bestaande zendingposten, wegens ons lang sleuren, door andere Kerkgenootschappen ingenomen was geworden, zoodat er voor ons aldaar weinig kans tot uitbreiding bestond. Hij achtte het wenselijk, dat wij, ergens in het hart van het heidendom, een nieuw werk zouden beginnen, ten einde onze Kerk onder den indruk te brengen van de ontzaggelijke grootte van het arbeidsveld des Heeren. Hij noemde de streken in de nabijheid van het Nyasa Meer waar de Presbyteriaansche Kerk van Schotland arbeidt en waar wij, als mede Presbyterianen, hoogst welkom zouden wezen, en op de ondersteuning van de Schotsche broeders zouden kunnen rekenen. Indien wij het veld aldaar niet innamen, dan zou de Roomsche Kerk dat wellicht doen. De vraag kwam nu op : Vanwaar de mannen en de middelen om een nieuw werk in zulk een afgelegen oord te beginnen ?

Ontstaan der Nyasa Zending.

De broeders die samengekomen waren, droegen de zaak den Heer in het gebed op, en meer dan een van hen gaf zich daar aan den Heer om, indien Hij zulks wilde, naar de heidenen te gaan ; men ging daarop naar huis om op God te wachten voor Zijn leiding.

Eén van hen Ds. H. C. de Wet werd in dien tijd bijzonder getroffen door de belangstelling die menschen betoonden in de Goud-maatschappij waarin zij aandeelen hadden, en hij lette erop, dat zij gewillig waren alles te doen om de belangen van zoodanige maatschappij te bevorderen. Het werd hem duidelijk, dat een Zendinggenootschap op dergelijke leest geschoeid, ook meer belangstelling zou opwekken dan waar de ondersteuning geschiedt door losse collekten in de kerken. Het reeds bestaande Zendingwerk moest niet afgebroken maar meer dan ooit ondersteund worden. Doch er moest een werkzaamheid volgens een ander stelsel worden begonnen. En onze Predikanten moesten dit beginnen en een goed voorbeeld geven door een "Predikanten Zending Vereeniging" op te zichten, waartoe zij jaarlijks minstens £10 elk zouden bijdragen.

Dit plan werd door Ds. A. Murray voorloopig goedgekeurd, en kort daarna gelegd voor een Predikanten Konferentie te Cradock gehouden. Ettelijke broeders verbonden zich daar om elk £10 des jaars voor dit doel te geven. Bij de Synode van 1886 werd

*Dit hoofdstuk is grootendeels een omschrijving van wat men in het boek van Ds. A. C. Murray vindt, "Nyasaland en mijn Ondervindingen aldaar." Overgenomen uit "Het Land langs het Meer," door Ds. A. L. Hofmeyr Nyasaland.

Arbeiders op Mvera Statie—*Vervolgd.*

Ds. J. A. Retief.
Mnr. en Mev. Nieuwoudt.

Eerw. en Mev. J. J. v. Heerden.

Arbeiders op Kongwe Statie.

Eerw. en Mev. A. J. Liebenberg.

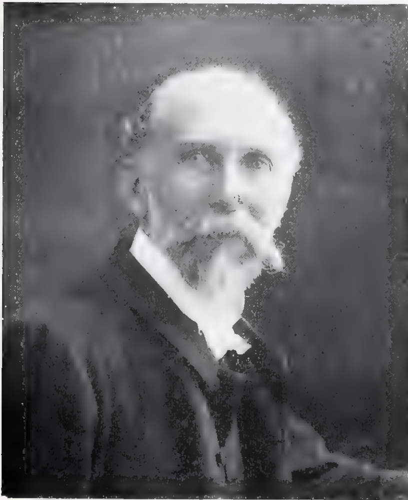
Mej. L. Albertyn.

de zaak verder verpleit en de Vereeniging georganiseerd. Daar echter sommigen bezwaar maakten om £10 des jaars bij te dragen, werd van deze voorwaarde tot lidmaatschap afgezien.

Terwijl deze dingen aan den gang waren—en nog voordat men besloten had een of ander zending veld te bearbeiden, was de Heer bezig den man te roepen die als de eerste Zendeling van de Predikanten Zending Vereeniging zou uitgaan.

Ds. A. C. Murray

was op het punt zijn studieën te Stellenbosch te voltooien en zich beroepbaar te stellen toen hij zich geroepen gevoelde tot Zendingwerk. Hij was eerst niet gereed de gedachte van

Ds. A. C. Murray.
Eerste Ned. Ger. Zendeling in Nyasaland.
Onze tegenwoordige Algemeene Zending-Secretaris.

predikant te zijn in een of ander gemeente in ons land, op te geven. Er was zoo veel hierin, dat hem meer aantrekkelijk scheen dan de gedachte om uit te gaan onder woeste heidenen, en daar, te midden van vele moeilijkheden en ontbeeringen, het Evangelie te prediken. Maar de Heer bracht hem in de nauwte en maakte het hem duidelik dat het Zijn stem was die hem naar het Zendingveld riep. En hij was aan de Goddelijke roepstem niet ongehoorzaam, maar ontving genade om te zeggen: "Heer, hier ben ik, zend mij als Gij het wilt." Van dat oogenblik aan twijfelde hij nooit meer, dat God hem geroepen had naar 't Zendingveld, en had hij vrede in zijn gemoed, want hij wist, dat hij in den weg van den wil van zijn God was. Hij schreef om dadelijk aan de Sekretaris van de Buitenlandsche Zending Commissie der N.G. Kerk, zichzelf als zendeling aanbiedende, met het verzoek om indien het eenigszins mogelijk was, gezonden te worden naar heidenen die nog nooit Gods woord gehoord hadden.

Juist in dien tijd bestierde de Heer het zoo dat Nyasaland en het Zendingwerk aldaar voor de aandacht van Ds. Murray gebracht werd en niet weder vergeten kon worden. Als Sekretaris van de Studenten Zending Vereeniging moest hij aan Dr. Stewart van Lovedale schrijven, hem vragende of hij een nieuw arbeidsveld aan de hand kon geven, alwaar nog nooit het Evangelie was gepredikt geworden. Hij antwoordde dat er in Nyasaland vele geopende deuren waren, en dat wij daar door de Vrije Kerk van Schotland, die in die gewesten een Zending had, hartelijk zouden worden welkom geheeten. Hij verzocht verder zijn zwager den heer John Stephen, die toen juist in de Kaapstad was, Stellenbosch een bezoek te brengen en aan de studenten daar mededeelingen te doen omtrent 't Zendingwerk aan de oevers van Nyasa.

In September 1886 ging Ds. A. C. Murray, na volbrachte theologische studieën te Stellenbosch, naar Edinburg om daar nog 18 maanden in de medicijnen te studeeren. Hij was toen al aangenomen door de Buitenlandse Zending Kommissie als zendeling, maar wist niet waar hij zou gaan arbeiden.

Twee maanden na het vertrek van Ds. Murray naar Edinburg schreef de Voorzitter van de Predikanten Zending Vereeniging aan den Eerwaarden Zendeling Stefanus Hofmeyr, die zoovele jaren in de Zoutpansbergen werkte, om hem te vragen welke openingen er in de Transvaal voor een nieuw zendingwerk waren en wat hij denken zou van een voorstel om een Zending in Nyasaland te beginnen. Hierop antwoordde de oude zendingvader, dat er nog veel werk in Transvaal te doen was, maar dat men aldaar geen groot arbeidsveld zou vinden, dat nog geheel onbearbeid bleef. Hij besloot

Arbeiders op Mkoma Statie.

Mej. P. de Beer.

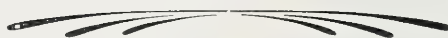
Eerw. en Mev. T. Vlok.

Mej. G. Dill.

Mej. J. Dreyer.

Arbeiders op Malembo en Nchisi Staties.

Ds. L. J. Murray,
Malembo.

Mev. L. J. Murray,
Malembo.

Eerw en Mev. C. J. H. v. Wyk,
Nchisi.

aldus: "Eenige maanden geleden was ik er nog tegen, een nieuw veld in Midden Afrika te zoeken. Nu zie ik, dat terwijl zich het zendingleven in onze Kerk zoo heerlijk ontwikkelt, de deuren rondom ons hier als gesloten worden.

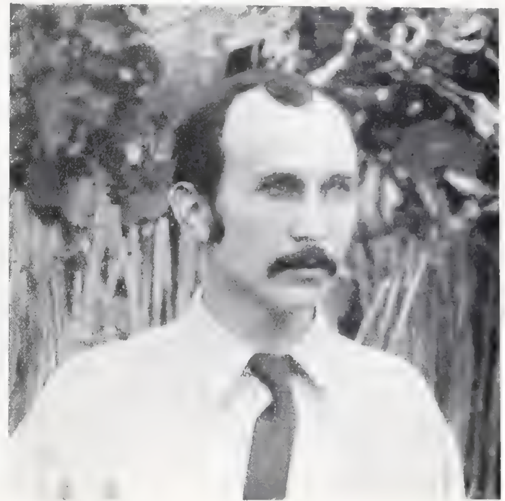
Daarop werd door de Commissie van de Predikanten Zending vereeniging een schrijven aan de leden der Vereeniging gericht, waarin o.a. gezegd werd:—"De Commissie meende dat de tijd gekomen was om aan de Vereeniging een voorstel te doen met betrekking tot een werkkring. Zij had voor zich de kaart van Transvaal met de openingen die daar waren. Daarnaast een kaart van de landstreek ten westen van het Nyasa meer, waar ons door de Vrije Kerk van Schotland een werkkring werd aangeboden. Er was veel dat pleitte voor een werkkring in Transvaal, en toch is de Commissie tot het besluit gekomen om een aanbeveling te doen dat onze Vereeniging een Zending aan het meer Nyasa zou beginnen. De Commissie vraagt aan elk lid der Vereeniging, dat hij deze zaak in biddende overweging neme. Dat wij den Heer vragen om ons in deze een wijs en verstandig hart te geven om Zijn wil te kennen, met geloof en kracht, om dien te doen."

De leden van de Predikanten Zending Vereeniging keurden, wat door de Commissie voorgesteld was, goed. De Buitenlandsche Zending Commissie was gewillig Ds. A. C. Murray aan de P.Z.V. af te staan als haar eerste vertegenwoordiger in Midden Afrika, en dus kon men hem al vóór zijn terugkomst van Schotland berichten dat, waar hij zich van God geroepen gevoelde om naar Nyasa te gaan, de Kerk waaraan hij behoorde, nu onder Gods leiding tot het besluit gekomen was, hem daarheen uit te zenden.

Vertrek van Ds. A. C. Murray.

Zoo kwam het dan ook, dat op den 3den Junie 1888 de eerste Zendeling van onze Kerk naar Nyasaland vertrok, met de verzekering, dat er velen in zijn vaderland waren die gedurig voor hem baden en met belangstelling zouden uitzien naar tijding van het werk dat hij als hun vertegenwoordiger onder de heidenen ging doen. Hij is per stoomboot langs de Oostkust gegaan zoo ver als Quilimane. Vandaar moest hij per schuit de Kwakwa Rivier op, want de Chinde mond van de Zambesi was toen nog minder wel bekend.

Op de Kwakwa Rivier ontmoette Ds. A. C. Murray Dr. Henry van de Livingstonia Zending, die op weg was naar Chinde. Hij meende, dat er voor onze Kerk een heerlijk arbeidsveld was onder Chikusis menschen ten westen van de Livlezi Rivier, alwaar zijn statie gelegen was. God heeft het echter zoo beschikt dat de meerderheid van Chikusis menschen nog twintig jaren moesten wachten voordat zij hun eigen zendeling kregen—eerst in (1909) werd Ds. A. G. Murray gezonden om onder hen te arbeiden in Portugeesch gebied. Zoo voer Ds. A. C.

Ds. A. C. Murray.
Op reis in Nyasaland.

Murray de Kwakwa op totdat hij te Mopea kwam waar hij de schuit verliet en drie mijlen overland moest reizen naar Vicenti, een Portugeesche volksplanting op de oevers van de Zambesi. Van hier kon men de reis met de kleine stoomboot "James Stevenson" voortzetten, en na eenige dagen Katungas bereiken. Van hier moest hij overland naar Blantyre—28 mijlen. Volgens zijn eigen beschrijving reisde hij eerst te voet, toen te paard, en eindelijk met 'n donkey—zonder zadel. "Het was niet altijd gemakkelijk op zijn rug te blijven vastzitten, wanneer hij de heuvels op een draf afliep, en zich onverwachts

Arbeiders op Mlanda Statie.

Ds. en Mev. A. L. Hofmeyr.

Mej A. Murray.

Arbeiders op Mphunzi Statie.

Mej. C. Anderson.

Eerw. en Mev. J. J. Ferreira.

Arbeiders op Malingunde Statie.

Eerw. en Mev. B. Frylinck.

Mej. Traut.

naar de eene of ander kant wendde. Dan zag men de eene been van de ruiter in de lucht vliegen, terwijl de andere onder de buik van het dier inging, en de beide armen om zijn nek geklemd waren." Van Blantyre ging hij noordwaarts totdat hij het Meer bereikte. Hier vond hij de kleine stoomboot van de Livingstonia Zending, de "Ilala." Hiermee ging hij naar Bandawe, waar hij op de hartelijkste wijze welkom geheeten werd door Dr. Laws en de andere zendelingen. Hij vond, dat de WelEerw. Bain van plan was binnen kort naar het noord einde van het Meer te vertrekken, en besloot hem te vergezellen in de hoop dat hij mogelijk daar het gezochte arbeidsveld voor onze Kerk zou vinden.

Toen zij te Karonga aankwamen vonden zij dat de oorlog tegen de Arabieren nog niet voorbij was. Kapitein Lugard was gewond en moest in de "Ilala" naar het zuiden worden gezonden, en Ds. Murray moest toen ook maar in het leger gaan totdat de boot kon terug komen en zij hun reis voortzetten. Eindelijk waren hij en Dr. Cross en Wel.Eerw Bain weer aan boord en na zes uren te hebben gestoomd, bereikten zij het noordeinde van het meer, en landden in een van de "Wankonde" dorpen. Zij brachten twee maanden in dit deel van Nyasaland door en begonnen een "hartebeest" huis te bouwen in wat naar hun mening een zeer geschikte plaats voor een nieuwe Zending Statie was. Maar het ging sukkelend met het werk, want zij leden alle drie veel aan de koorts. Op November 12 1888, kreeg Ds. Murray een zonnesteek en eenige dagen scheen het alsof hij onmogelijk weder kon herstellen. Hij werd echter beter en ging terug naar Bandawe, alwaar hij onder de vriendelijke zorg van Dr. en Mev. Laws spoedig al beter werd.

Hij is toen meer dan zes maanden gebleven te Njuju, de statie van Dr. Elmslie, ook van de Vrije Kerk Zending. In dezen tijd werd Ds. Murray weer heelemaal gezond en kon hij veel doen aan het aanleeren van de Chinyanja taal, die door haast alle inboorlingen in Nyasaland gesproken wordt. Deze tijd van wachten heeft zeker ook grooten invloed gehad op de toekomstige geschiedenis van de N.G. Kerk Zending. Ds. Murray kon daar dag na dag zien hoe het werk van een Zendingstatie in Nyasaland gedaan moest worden. De methoden, die zij daar volgden en waarin zij geloofden na jaren van arbeid en vele fouten te hebben gemaakt, kon hij daar leeren volgen en dadelijk toepassen op het nieuwe werk dat hij ging stichten. Onze Zending heeft meer aan de Livingstonia Zending te danken dan wij beseffen; en van achteren zien wij de leiding van God daarin, dat Zijn dienstknecht ziek werd en maanden lang op die eene statie moest wachten voor een mede werker, alvorens hij het werk kon beginnen waarnaar zijn hart verlangde.

In Juli 1889, arriveerde een medewerker eindelijk, in den persoon van

Eerw. T. C. B. Vlok.

die vandaag nog de Heer in Nyasaland dient, en dus thans onze oudste arbeider daar is. Men begon zich dadelijk klaar te maken om naar de werkkring voor onze Kerk te gaan zoeken, en het werk aan den gang te zetten. Op aanbeveling van Dr. Laws die het land beter kende dan iemand anders, besloten zij het koninkrijk naar het zuidwesten van Bandawe te doorreizen. Het scheen alsof het noordeinde van het Meer al meer en meer onder Arabieren invloed gekomen was en Zendingwerk daar onder bestaande omstandigheden onmogelijk zou wezen. Naar het zuidwesten lagen de kralen van Mwasi, Chiwere, Tambala en anderen. Zij bezochten Mwasi maar waren minder ingenomen met hem en zijn menschen.

De Keuze van Een Arbeidsveld.

Vandaar reisden zij nog zestig of zeventig mijl in een zuidelijke richting, en na vijf dagen bereikten zij de eerste onder-kapitein van Chiwere,—zijn naam was Nsakambwa. Die naam beteekent "Muisjager," want hij heeft de arme Achewa als muizen gejaagd. Hij was nog een van de oude Angoni. De tegenwoordige Statie Kongwe is nabij de kraal van dien ouden hoofdman gesticht, en in latere jaren was hij gedurig bij den zendeling om te komen getuigen van zijn vriendschap, en—vooral—om te komen bédelen. Hij is in 1909 gestorven, een van de vele hoofdmannen die nabij de Zending woonen, en met

Vroegere Arbeiders in Nyasaland.

Mev. Ds. A. C. Murray.

Ds. C. H. Murray.

Mev. Ds. C. H. Murray.

Mej. L. Stegman

Mnr. en Mev. C. N. Kempff.

Eerw. A L. Albertyn.

Nurse Haarhoff.

Mej. M. Murray.

Mej. D. Laurie, B.A.

de Zendelingen vriendschappelijk omgaan, maar den Godsdienst van den Zendeling niet willen, of kunnen aannemen. Het Evangelie is te laat voor hen in het land gekomen. Na eenige dagen bij Nsakambewa gebleven te hebben, zijn onze Zendelingen gegaan naar de kraal van het opperhoofd des lands, Chiwere. Hij wordt soms ook Koning genoemd, maar dit geeft geenszins te kennen, dat hij een paleis bewoont of een kroon draagt. Zijn paleis is een Kafferhut, zich schepter een assegaai of knopkierie, en zijn koninklijk gewaad twee of vier " yards " ongebleekte linnen om het lijf.

Toen zij de kraal van een ander onder-hoofdman, met name Chidomai bereikten, omtrent vier mijlen van de stad van Chiwere, moesten zij nog eens wachten. De oude Chidomai was vriendelijk tegenover de reizigers, maar durfde hen niet toelaten verder te trekken, alvorens hij verlof van Chiwere zelf ontvangen had. Men moest dus maar stil zitten totdat het zijn majesteit behaagde hen te laten roepen,—hij was toch immers een Koning !

Toen het ze eindelijk vergund werd naar zijn kraal te gaan, vonden zij dat hij hen vriendelijk gezind was en gewillig te luisteren naar wat zij te vertellen hadden omtrent het doel van hun komst naar hem en zijn volk. Hij beloofde een plaats te geven voor een Zending-statie en zijn volk naar de diensten der Zendelingen te laten komen.

De Stichting der Eerste Statie.

Het volk hier maakte op de zendelingen een veel gunstiger indruk dan het volk van Mwasi. Zij waren bescheiden, vriendelijk en beleefd. Zij bédelden niet, maar brachten hoenders, mielies en andere produkten om die voor kralen of ongebleekte linnen te verkoopen. Het land scheen vruchtbaar te zijn en het klimaat gezond. Alles droeg bij om de zendelingen de overtuiging te geven, dat dit het geschikte arbeidsveld was.

Zij gingen dus terug naar Bandawe, waar Dr. Laws 't hartelijk goedkeurde, dat zij zich in Chiwere's land zouden gaan vestigen. En op de 28ste November 1889—de geboortedag van de Zending te Mvera—waren zij weer met zak en pak, bij Chiwere's kraal. De naam Mvera beteekent gehoorzaamheid. De plaats waar zij nu de eerste zending stichtten was in sommige opzichten minder bevredigend, maar Chiwere weigerde hen toe te laten op 'n andere plaats te beginnen. Zij begonnen dadelijk met het bouwen van een "hartebeest" huis—de regentijd was op handen en men kon er dus niet aan denken nog dat jaar een gebouw van steen te beginnen. Na den regentijd echter begonnen zij steenen te vormen en andere voorbereidselen te maken voor een beter en meer duurzaam gebouw. Zij waren juist bezig het volk te leeren hoe om klei te trappen toen een boodschap van Chiwere kwam aan de Zendelingen, dat zij den volgenden dag zijn land verlaten moesten. Hij wilde hen niet langer daar hebben, en zond een schaap als afscheidsgeschenk. Toen Ds. Murray van de boodschapper vroeg wat de reden hiervoor was, zeide deze, dat het was omdat de Zendelingen weigerden alles wat hij vraagde aan Chiwere te geven, b.v. kleederen, geweer, kruit, enz.

De zendelingen knielden tezamen en legden de heele zaak voor den Heer, en daarna besloot Ds. Murray dadelijk naar Chiwere's kraal te gaan. Daar aangekomen, moest hij een geruime tijd op een mat zitten wachten eer de koning te voorschijn kwam. Toen Ds. Murray hem vroeg waarom hij de zendelingen zoo uit zijn land wilde weg jagen, stelde hij zich voor alsof hij van de heele zaak niets wist en nooit zo'n boodschap gezonden had.

" En wat betekent dan het schaap ?"

"O ja," zeide hij—terwijl hij er erg verlegen uitzag, "dat schaap ! Ik wil van u een 'kombaars' voor dat schaap koopen."

En daarbij is de zaak gebleven. Chiwere kreeg zijn kombaars, en de Zendelingen zijn vandaag nog te Mvera !

Op een anderen dag weer heeft Chiwere verscheidene van zijn hoofdmannen met hun krijgsvolk opgeroepen naar zijn kraal ten einde een aanval op de twee zendelingen te doen en hen te dooden—" want," zeide hij, " zij beginnen zich te versterken in dat huis dat zij bouwen en zij willen het land van ons afnemen en mij dooden."

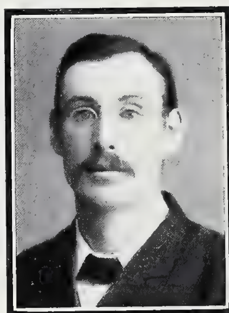
Een aanzienlijk aantal krijgsvolk gewapend met schilden, assegaaien, enz., kwam bij Chiwere's Kraal bijeen om die nacht de statie aan te vallen.

Intussen werd er een krijgsraad gehouden. Chiwere maakte duidelijk wat zijn doel was en de reden waarom hij de Zendelingen wilde

In Memoriam.

Mnr. J. S. Cridland.

Eerw. J. F. du Toit.

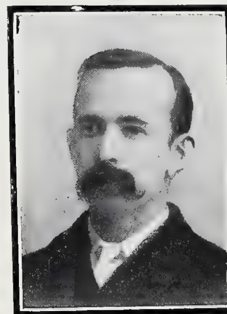
Mev. F. J. van Eeden
(Issie Hofmeyr).

Mev. T. Vlok
(Bessie Horne).

Mev. J. P. J. Joubert
(Tinie Pauw).

Mnr. S. McClure.

Arbeiders in Nyasaland Overleden.

vernietigen. Daarop sprak een van de hoofdmannen en zeide, "Wij hebben de woorden des Konings gehoord. Maar kunnen wij deze Azungu net zooals andere menschen dooden? Zekerlijk niet! Zij zijn God's menschen. Als wij hun huis omsingelen, zullen zij beginnen te zingen en hun God te aanbidden, en Hij zal ons allen door het weerlicht doodslaan. Laat ons van deze menschen wegblijven." Een tweede zeide, "Ik stem hiermee saam. Wij zullen naar hun huis gaan, het omsingelen, en wanneer wij binnen komen, zullen wij niemand vinden—hun God zal hen wegnemen en ons dooden." Een derde voegde hierbij, "Hun huis is vol kisten, en in die kisten zijn andere Azungu die allen zullen uitkomen en ons terugslaan." Chiwere werd kwaad en verweet hen, dat zij lafaards en oude meiden waren, maar hij kon hen niet overwegen de aanval te maken. En zoo heeft God de raad van dezen heidenschen konig vernietigd, omdat het in Zijn heilige raad besloten was, dat de zendelingen leven zouden om in dat land Zendingwerk voort te zetten.

De Dag van Kleine Dingen.

Het werk te "Mvera" ging geregeld voort en hoewel men dikwijls over teleurstellingen en over de koudheid en onverschilligheid der inboorlingen te klagen had, was er toch altoos 't een en ander dat tot dankbaarheid stemde, en na zes jaren kon men de eerste bekeerlingen doopen. In 1893 is

Miss Martha Murray

van Wellington gegaan, om meer bepaald onder de vrouwen en meidjes te werken. Zij was de eerste van de vele vertegenwoordigsters van de Vrouwen Zending Bond die daar een heerlijk werk doen.

In datzelfde jaar besloot men een tweede statie te stichten die door den 3den arbeider

Eerw. R. Blake

bearbeid zou worden. Men vond aan de oevers van de Lingadzi Rivier een zeer geschikte plaats, met vruchtbare aarde en loopend water, en een groote bevolking in de onmiddellijke nabijheid. Men noemde de nieuwe statie "Kongwe" en Eerw. Blake begon dadelijk met het bouwen van zijn huis. De Angoni rondom hem waren nog gewoon strooptochten te maken op andere stammen, maar, deels ter wille van hun zendeling en deels uit vrees voor de Administratie, die nu het land overgenomen had, hebben zij van dien tijd aan langzamerhand hun roven en moorden van andere kralen gelaten.

In 1894 nam onze Zending het koninkrijk van Chikusi, ver naar het zuiden van Mvera

Eerw. R. Blake.

als arbeidsveld, voor z'n rekening. Dit werd vroeger door de Vrije Kerk van Schotland bearbeid, tezamen met Cape Maclear aan het zuideinde van het Nyasa Meer.

De Overname van Livlezi.

Nu echter waren zij naar Bandawe in het Noorden gegaan en het arbeidsveld onzer zending te Mvera verdeelde het hunne in twee. Zij verzochten ons dus dat gedeelte van hun zending werk dat ten zuiden van Mvera lag, over te nemen, zoodat zij alle krachten aan het werk in het noorden konden wijden. Zij boden derhalve aan de statie van Livlezi, met de gebouwen daarop kosteloos aan ons te zullen overhandigen, alsook de buiten statie te Cape Maclear met de inboorling evangelist Albert die aldaar arbeidde. Dit aanbod werd dankbaar aangegomen, en Ds. W. H. Murray ging in 1894 naar Livlezi om 't werk aldaar over te nemen.

Ds. A. C. Murray Terug.

In het volgend jaar werd Ds. A. C. Murray door een tijger gewond en waren de gevolgen hiervan zoo erg, dat hij het land moest verlaten voor een onbepaalden tijd. Dit maakte het noodzakelijk voor

Ds. W. H. Murray

om naar Mvera te komen om daar overzicht te houden over het werk dat zich nu begon uit te breiden. Eerw. Vlok ging naar Livlezi, tezamen met de broeder J. du Toit, die pas naar het land gekomen was.

Het werk te Livlezi was belangrijk, maar de plaats had den naam van zeer ongezond te zijn. De echtgenoote van Dr. Henry, en Mnr. Aitken van de Schotchse Zending lagen daar begraven, en Dr. Henry zelf is daar zoo krank geworden, dat hij stierf eer men hem naar

Ds. W. H. Murray,
Voorzitter van den Raad van Zendelingen in Nyasaland

Blantyre kon brengen. Men meende, echter dat onze Zendelingen door in meer doelmatige huizen te wonen en voor hun gezondheid zorg te dragen, het wagen konden daar te gaan blijven.

Vier Sterfgevallen.

Maar het duurde niet lang of men had overvloedig bewijs van de ongezondheid van die plaats. De koorts heerschtte daar voortdurend en vooral Mev. Vlok heeft daaraan veel geleden, en in Maart 1896 is zij ook daaraan gestorven. Zoo heeft de Heer in dat jaar het eerste slachtoffer van onze Zending geëischt.

De Zending Commissie besloot hierna om Livlezi niet meer als een hoofdstatie te beschouwen, waar blanke arbeiders werken kunnen, maar om het werk aldaar door inboorling evangelisten en onderwijzers te verrichten. Deze zouden dan staan onder toezicht van den naasten blanke zendeling. De broeders Vlok en du Toit zijn toen van Livlezi vertrokken en hebben een statie gesticht te Mkoma, zoowat 28 mijl ten zuiden van Mvera. Laatstgenoemde broeder werd echter niet lang vergund des Heeren werk in Nyasaland te doen, want hij stierf in 1897 aan de zwartwater koorts. Een jaar later stierf nog een werker, en in de volgende drie jaren moesten niet minder dan zes van de kleine bende werkers wegens zwakke gezondheid naar huis gaan, en stierf ook de broeder McClure, kort nadat hij de ruime kerk te Kongwe gebouwd had.

Maar de Zending Commissie bleef volharden in het gebed tot den Heer om zoovele harten aan te raken, dat het getal werkers binnen vijf jaren verdubbeld mocht worden. Dit gebed werd verhoord, want in 1903 telde de Zending 34 werkers terwijl en in 1898 slechts 14 in het veld waren. Het werk heeft zich van dien tijd snel uitgebreid en vandaag ziet men te Mvera, te Kongwe en Mkoma, zoowel als op de andere staties die sedert die tijd gesticht zijn een schare van Christenen en Doopklas leden.

De N. G. Zending telt nu in Nyasaland acht staties: De drie die reeds genoemd zijn, met Mlanda, Mphunzi, Malingunde, Malembo en Nchisi. Omtrent honderd mijl naar het Westen in Noordoostelik Rhodesië is een ander arbeidsveld van onze Zending, dat echter door de Kerk van de Oranje Vrijstaat ondersteund wordt. In 1898 vroeg een van de inboorling evangelisten van Kongwe statie verlof om naar het Westen naar Mpeseni's land te gaan ten einde aldaar gedurende zijn vakantie het Evangelie te verkondigen. Dit bezoek leidde in 1899 tot de stichting te Magwero van de Vrijstaatsche Zending met Ds. J. M. Hofmeyr en Eerw. P. Smit als eerste arbeiders. In 1909 is de Kerk van de Transvaal ook begonnen direkt Zendingwerk in Midden Afrika (Portugeesch Angoniland) te doen met Ds. A. G. Murray als eerste arbeider.

Lijst van Staties en Zendelingen in Nyasaland (1910).

A. Kaapsche Zending.

1. *Mvera:* Ds. W. H. Murray (van Worcester); Mev. Ds. W. H. Murray (geb. Duckit, van Darling); Ds. J. S. Murray, B.A. (van Graaff-Reinet); Mev. Ds. J. S. Murray, (geb. Meiring, van Aberdeen); Dr. W. A. Murray, B.A. (van Graaff-Reinet); Mev. Dr. W. A. Murray (geb. Meiring, van Murraysburg); Ds. J. A. Retief, B.A., B.D. (van Graaff-Reinet); Mev. Ds. J. A. Retief (geb. Murray, van Oudtshoorn); Eerw. J. J. van Heerden (van Cradock); Mev. Eerw. J. J. van Heerden (geb. van Heerden, van Cradock); Mnr. M. A. Nieuwoudt; Mev. M. A. Nieuwoudt (geb. Burger, van Montagu; Mnr. A. P. Lotter (van Villiersdorp); Mej. Bertha Helm (van Riversdale); Mej. Raats; Mnr. A. van der Westhuizen (van Malmesbury); Mev. A. van der Westhuizen.
2. *Kongwe:* Eerw. A. J. Liebenberg; Mev. Eerw. A. J. Liebenberg (geb. Doyle, van Kanada); Mej. L. Albertijn (van Wellington).
3. *Mkhoma:* Eerw. T. C. Vlok (van Sutherland); Mev. Eerw. T. C. Vlok (geb. Blake, van Wellington); Mej. Gezina Dill (van Willowmore); Mej. P. de Beer (van Prins Albert); Mej. J. Dreyer (van Malmesbury).
4. *Mlanda:* Ds. A. L. Hofmeyr, B.A. (van Hanover); Mev. Ds. A. L. Hofmeyr (geb. Durrant, uit Engeland); Mnr. J. Steytler; Mevr. J. Steytler; Mej. Amy Murray (van Graaff-Reinet); Mej. Faul (van Johannesburg).
5. *Mphunzi:* Eerw. J. J. Ferreira (van Humansdorp); Mev. Eerw. J. J. Ferreira (geb. Zondagh); Mej. C. Anderson.
6. *Malingunde:* Eerw. B. P. D. Frylinck (van Wellington); Mev. Eerw. B. P. D. Frylinck (geb. Du Toit, van Montagu); Mej. Traut (van Darling).
7. *Malembo:* Ds. L. J. Murray (van Oudtshoorn); Mev. Ds. L. J. Murray (geb. Barry, van Calitzdorp); Mej. Burger.
8. *Nchisi:* Eerw. C. J. H. van Wyk (van O.V S.); Mev. Eerw. C. J. H. van Wyk (geb. Heunis).

B. Vrijstaatsche Zending.

1. *Magwero:* Eerw. J. P. J. Joubert (van Graaff-Reinet); Mev. Eerw. J. P. J. Joubert (geb. Le Roux); Mnr. F. J van Eeden (van Transvaal).
2. *Madzimoyo:* Ds. C. M. Hofmeyr (van Somerset Oost); Mev. Ds. C. M. Hofmeyr (geb. Lombaard, van Bedford); Dr. J. Hofmeyr, B.A. (van Hanover); Mej. Dr. J. Hofmeyr (geb. Munro, Schotland); Nurse Hartman.
3. *Nyanji:* Eerw. J. J. van Schalkwijk (van Loxton); Mev. Eerw. J. J. van Schalkwijk (geb. Bosman); Eerw. M. D. Groenewald (van Boshof, O.V.S.).
4. *Nsadzu:* Eerw. P. J. Smit (van O.V.S.); Mev. Eerw .P. J. Smit (geb. Le Roux).
5. *Fort Jameson:* Ds. C. P. Pauw (van Wellington); Mev. Ds. C. P. Pauw (geb. Bremer, van Wellington); Mej. R. Marais (van Wellington).

C. Transvaalsche Zending.

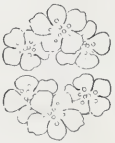
Mphatso: Ds. A. G. Murray (van Oudtshoorn); Mev. Ds. A. G. Murray (geb. Theron); Mnr. J. Joubert (van Klerksdorp, Transvaal).

Vroegere Zendelingen in Nyasaland.

Naam.	Reden van Vertrek.	Dienst.
Ds. en Mev. A. C. Murray	Zwakke gezondheid	1888 tot 1891
Eerw. en Mev. R. Blake...	Zwakke gezondheid	1892 tot 1901
Mnr. J. S. Cridland	Overleden 1898 ...	1893 tot 1898
Eerw. J. S. du Toit	Overleden 1897 ...	1895 tot 1897
Mev. Eerw. T. C. B. Vlok (de eerste, geb. Horne)	Overleden 1896 ...	1895 tot 1896
Mnr. S. McLure	Overleden 1901 ...	1897 tot 1901
Mej. Soyland	Elders aangesteld...	1898 tot 1900
Ds. en Mev. C. H. Murray	Zwakke gezondheid	1901 tot 1906
Ds. J. M. Hofmeyr	Zwakke gezondheid	1899 tot 1902
Eerw. A. L. Albertyn ...	Zwakke gezondheid	
Mej. Martha Murray ...		
Mej. L. Stegman		
Eerw. en Mev. R. van Heerden	Zwakke gezondheid	1902 tot 1907
Mnr. en Mev. C. N. Kempff	Andere werkkring..	1904 tot 1909
Mej. Laurie, B.A.	Huwelijk	1907 tot 1910
Nurse Haarhoff	Huwelijk	1906 tot 1910
C. Minnaar	Overleden	1903 tot
Mev. J. P. Joubert (geb. Tinie Pauw)	Overleden op weg naar Nyasaland...	1906
Mnr. E. Meyers	————————	1899 tot 1904
Mnr. en Mev. O. Cilliers..	Zwakke gezondheid	1903 tot 1908
Mev. F. J. van Eeden ...	Overleden	1910

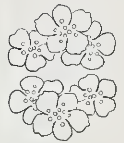
IV.—HET ZENDINGWERK TE MABIESKRAAL EN WATERBERG.

Mabieskraal, éene van onze buitenlandsche Zendingstaties, is gelegen in het district Rustenburg, Transvaal. Daar woont een Kafferstam, die zich noemt de Baklakhu, onder wie zendingwerk begonnen is door den Eerw. J. P. Roux, en wel in het jaar 1879. Bij gelegenheid van een inspectie-reis welke door wijlen Ds. W. Murray en door Ds. J. Krige in 1883 gedaan werd, werd de broeder Roux als zendeling aldaar geordend, en sedert dien tijd heeft hij het werk aldaar voortgezet tot op den huidigen dag.

Eerw. J. P. Roux.

Mev. Roux.

Mej. Roux.

Eerw. Roux kwam bij de kraal van den Kapitein Mabie den 11den Mei 1879, aan en vond er een door Eerw. Brink geplaatsten school-meester, Jan geheeten. De broeder maakte dadelijk een aanvang met het werk, waarin hij in het begin veel geholpen werd door gemelden school-meester, die hem echter in latere jaren veel verdriet heeft aangedaan. Voor twee jaren moesten hij en zijne echtgenoote zich tevreden stellen met een kafferrondavel als woonhuis; toen eerst kon er een woonhuis gebouwd worden. De kapitein was geen vriend der zending, heeft het werk van het begin tegengestaan, is heiden gebleven en als zoodanig omtrent twee jaren geleden gestorven. Zijn zoon Mologriaan die nu in zijn plaats kapitein is, is niet een verbetering voor het werk. Hij werd in zijn heidenschen toestand door de Wesleyanen gedoopt maar is nadat hij kapitein geworden is tot het heidendom teruggekeerd. Hij is echter der zending vriendelijk gezind en geeft niet veel moeite, alhoewel hij met Gods Woord en werk niets wil te maken hebben. Te Mabieskraal zijn er twee tot drie duizend zielen woonachtig. Er zijn twee buiten staties alwaar evangelisten arbeiden en die door den Zendeling van tijd tot tijd bezocht worden. Eerw. Roux heeft met zeer vele moeilijkheden en teleurstellingen te kampen gehad.

Niettegenstaande alles echter blijft de broeder nog aan het werk, geholpen, zooals altoos, door zijne echtgenoote, alsook door zijne dochter, die onderwijs aan de kinderen in de school geeft, en het werk is Gode zij dank niet vruchteloos geweest. Het laatste rapport van de Zending Commissie deelde mede dat 34 door den doop in den laatsten tijd opgenomen zijn, terwijl sommigen die als kinderen gedoopt werden, tot lidmaten aangenomen waren. Het getal lidmaten telt thans meer dan 100. De dagschool wordt bijgewoond door 100 kinderen en de catechisatie-klas door een dertigtal—die candidaten voor den doop zijn.

* * * *

Aan den Waterberg, een district van de Transvaal, is een statie van onze Kerk, aan het hoofd waarvan staat de Eerw. John M. Murray. Hier treffen wij een uitgebreiden werkkring aan, waar vele Kaffers wonen, die zonder zendeling waren totdat, in het jaar 1894, de broeder bovengenoemd door de Zending Commissie als godsdienstonderwijzer daarheen gezonden werd. Niet geheel onbearbeid echter waren de Kaffers aldaar voordat broeder Murray zich in dat gewest vestigde. De heer P. Potgieter,

destijds Naturellen Commissaris van de Transvaal, had met zijne echtgenoote jaren lang getracht de Kaffers tot den Heer te leiden. Ook had Ds. Helm, en later Eerw. Roux uit Mabieskraal, hen bezocht en onder hen gedaan wat zij bij zulke gelegenheden doen

Eerw. en Mev. J. Murray.

konden. Bij zijne aanstelling heeft broeder Murray het werk aldaar met ijver en moed aanvaard en hij houdt nog vol met het voortzetten van dat werk.

Van dezen werkkring zegt Ds. Du Plessis, Zending Secretaris, in een schrijven dat hij aan *De Kerkbode* richtte: "De werkkring is bijna eenig in zijn soort. Op de plaats waar de zendeling woont (Moemi, tien mijlen ten westen van het Warme Bad) zijn er geen kleurlingen, die althans tot zijn gebied behooren. De leden zijner gemeente wonen in groepjes op verschillende afstanden van zijn statie, sommigen slechts een uur of wat verwijderd, anderen twee, drie of zelfs vier dagen per ezelkar ver. Zijne zending-werkzaamheid is derhalve hoofdzakelijk van rondreizenden aard. Hierdoor wordt de arbeid grootelijks bemoeilijkt." De schrijver geeft verder te kennen dat de zorg van verschillende buitenstaties aan evangelisten toevertrouwd moet worden, die niet altijd de noodige bekwaamheid bezitten, of dus den gewenschten invloed uitoefenen. Om in die behoefte te voorzien zal, zooals men meent, de Stofberg School later behulpzaam zijn,—een bewijs dat van de noodzakelijkheid van eene inrichting als deze.

De statie van broeder Murray was in het begin te Rhenosterhoek, maar wegens de ongezondheid van die streek zag hij zich gedrongen zijne woonplaats te vestigen eenige uren daarvan verwijderd—d.i., te Moemi, zooals reeds gezegd is. Hier, op een streek grond door den heer F. Grobler aan de Zending Commissie gegeven, werd de nieuwe zending-woning gebouwd, en kort vóór den oorlog nam de zendeling met zijn gezin intrek daarin en zij waren begonnen gelukkig erin te wonen, toen, helaas, met den oorlog alles door hen ontruimd moest worden. De zendeling zelf moest iets van het brandende klimaat van Indië ondervinden, terwijl zijne vrouw en kinderen elders huisvesting moesten zoeken; en, wat gebouw, meubelen, enz., betreft, zagen zij de teekenen van de wreedheid die hier in hunne afwezigheid gepleegd werd. Wel is waar werd het huis daar gevonden, dat konden Brittanje's helden niet gemakkelijk wegnemen, maar deuren en vensters waren òf aan stuk gebroken òf uitgehaald, alsook den plankvloer en alle huisraad, met inbegrip van een piano en harmonium. Alles wat overgebleven was was een paar messen en vorken en zelfs die waren door een inboorling bewaard. En dit alles met het verlies van een wagen, kar en trekossen, hem door de Commissie voor zijn werk gegeven, bracht den zendeling een schade aan van omtrent £700.

Niettegenstaande de moeilijkheden aan het werk in die omstandigheden verbonden, hervatte Eerw. Murray het werk met moed en breidde het verder uit, zelfs tot aan Seleka, een belangrijke buitenpost, gelegen aan de Limpopo Rivier, 150 mijlen van Moemi verwijderd, met 1,500 of 2,000 zielen. De zendeling kan die statie slechts tweemaal 's jaars bezoeken, aangezien het minstens drie dagen per kar neemt om de plaats te bereiken. Eerw. Murray, in een rapport aan de Commissie, drukte zijn teleurstelling uit, dat er niet een blanke persoon te vinden was om school aldaar te houden en opzicht over het werk te hebben. Behalve het werk aldaar zijn er nog negen buitenstaties met slechts vier evangelisten om die te bearbeiden. Inderdaad is het werk in het district van den Waterberg te veel om door één persoon te worden verricht. De zendeling moet veel van zijn tijd doorbrengen in het reizen van

de eene buitenpost naar de andere. De Commissie echter heeft besloten om den arbeid te Seleka, en een andere post, Bobididi genaamd, tot een afzonderlijken werkring te vormen. De Eerw. J. J. Fourie, laatst van Krugersdorp, arbeidt nu op deze plaats.

In den Waterberg zijn in den laatsten tijd, zooals de Zending Commissie aan de laatste Synodale Vergadering onzer Kerk gerapporteerd heeft, verschillende tin mijnen geopend. Naar deze mijnen komen leden onzer Kerk om

Eerw. J. J. Fourie.

werk te zoeken! en dit feit roept de Kerk om nieuwe maatregelen te nemen om in deze nieuwe behoeften te voorzien. Waarschijnlijk zal een rondreizend evangelist aangesteld worden om dit werk zooveel mogelijk te behartigen. In de afgeloopen drie jaren zijn er in dit district 100 tot leden der Kerk aangenomen en het ledental voor dit geheele gebied is tot over de 600 gestegen. In dien termijn zijn 146 kinderen gedoopt, terwijl op de school ruim 600 kinderen te vinden zijn.

V.—ZENDINGWERK IN KORANNALAND.

Het zendingwerk onzer Kerk in Korannaland, gelegen ten noorden van de Oranje Rivier, in het gebied dat nu Gordonia heet, dagteekent van het jaar 1871. Het ontstaan dier zending was als volgt: De Koranna is een arm schepsel, wiens "voornaamste werk slapen is." Tot werk is hij gansch en al ongeschikt en ongezind. Doch hij kan goed haten, en, op zijn manier, zelfs oorlog voeren. En dit deed hij ook tegen de Kolonie vóór het jaar 1870, den tijd waarin onze Kerk aan Zendingwerk onder die natie dacht.

Doch opmerkelijk is de wijze waarop men op die gedachte kwam. De Koranna's hadden veel kwaads tegen de boeren gedaan, die woonachtig waren in de drooge gewesten of op beide zijden langs den mond van de Oranje Rivier "uitlegden." En die boeren besloten wraak te nemen wegens hunne barbaarsche wreedheden. Doch hoe? Door het zwaard? Neen, maar door kolen vuurs op hun hoofd te werpen. In de streken der Kareebergen bestond een bidstond en aan het hoofd ervan was zekere Broeder Ouderling Kuhn, een man die, wegens zijne beteekenis, veel geacht werd. Hij, met de andere broeders die bijeen plachten te komen om voor de uitbreiding van Christus' Koninkrijk te bidden, gevoelden dat werken met bidden gepaard moest gaan; en, aangezien in dien tijd, gelijk vroeger, de Korannas hun kwaad hadden gedaan, besloten zij op hun beurt de Korannas met het Evangelie in plaats van het geweer te vergelden.

Het was onder dat deel van dit volk van wie de zuidoever en de eilanden in de Grootrivier ontnomen waren, en die onder twee kapiteins stonden, genoemd Klaas Lucas en Kupido Pofadder, dat deze broeders het Evangelie geplant wilden zien. Zij legden hunne begeerte bloot aan de Zending Commissie en betuigden hunne bereidvaardigheid om voor een vijftal jaren zich te verbinden voor een aanzienlijk bedrag tot ondersteuning van een zendeling. Niet lichtvaardig nam de Commisise deze taak op zich, bewust zijnde van de moeilijkheden daaraan verbonden, en er volgde correspondentie met het Rhijnsche Genootschap betrekkelijk deze zaak. Doch toen dat genootschap weigerde dit werk te aanvaarden en toen een man, allezins geschikt voor het werk en genegen om het op zich te nemen zich liet vinden, aarzelde de Commissie niet langer: zij beschouwde dat werk als door God zelf op de Kerk gelegd en zij nam het met vreugde op. En zoo was de

tijd daar en de Heere wees ook den man aan om onder de diepgezonkene Koranna te gaan arbeiden. Zijn naam was CHRISTIAAN SCHRÖDER, de alom bekende en geachte emeritus zendeling onzer Kerk, die na 35-jarigen getrouwen arbeid, wegens klimmende jaren en verzwakte gezondheid, in 1906 zijn emeritaat aanvaardde en thans te Upington woonachtig is. Wij zijn zoo gelukkig geweest het volgende interessant verslag van het zendingwerk in Korannaland uit de pen van Eerw. Schröder te bekomen. Hij schrijft:—

"Wij kwamen in November, 1871, te Kakamas aan de noordzijde van de Oranje Rivier bij kapitein Pofadder aan; hij was niet zoo begeerig om een leeraar te krijgen als kapitein

Eerw. C. W. H. Schroder.
De Stichter der Kakamas Arbeidskolonie.

Lukas; ik besloot om daar te blijven; de rivier gronden waren zoo mooi om tuinen te maken want ik wilde de Korannas ook werken leeren, ik kwam op naar Olijvendrift, de statie van kapitein Lukas om godsdienst te houden, hij was bedroefd en teleurgesteld te hooren dat ik mijn woning bij Pofadder zou maken, en hem maar af en toe bezoeken zou. Toen ik terug ging kreeg ik met eens groote dorst nog bij kapitein Lukas z'n kraal. Ik ging af naar de rivier om water te drinken en zag ook mooie grond voor tuinen, en besloot op te komen naar Olijvendrift. Op den dag bestemd voor godsdienst houden was ik ter woon bij Lukas aangekomen, den 1sten December, 1871. De Korannas zijn een arm, verzonken volk; zij leven meestal van rivier bessen en een weinig melk van bokken, zijn lui en ook ongewoon om te werken, als zij maar kunnen slapen, en meestal doen zij het ook om den honger te stillen. Ik ben dadelijk begonnen om een klein tuintje te maken en het water uit de steile rivierwal te dragen. Alles groeide prachtig, in de hitte vereischt het veel water. Die oude Kapiteins hebben toen ook een tuintje gemaakt, doch de anderen vonden het te zwaar werk. Met schoolwerk werd ook begonnen, alles door een tolk, onze godsdiensten in een rietstijger waar wij ook bokken en honden in het begin hadden; ik zelf woonde eerst in een rond matjes huis, maakte daarop steenen voor een betere woning van twee vertrekken en begon juist met het bouwen, toen de Zending Commissie mij opriep naar Stellenbosch. Ik ging en kwam in Augustus daar aan, en werd op den 13den October, 1872, te Worcester geordend door de leden der Buitenlandsche Zending Commissie: Di. Andrew Murray en J. H. Neethling; ook namen aan de handoplegging deel Di. William Murray, H. Sutherland en Eerww. G. A. Zahn, F. Budler en L. F. Esselen, van het Rhijnsche Genootschap. Sommige leden der gemeente Worcester waren warm voor het werk in Korannaland en gaven een aantal koeien om de Korannas te helpen; de Korannas kregen een deel van de aanteelt en vrij gebruik der melk; het waren de heeren Frans Conradie, van Zaaiplaats, Klein Roggeveld, J. H. de Vos, van Worcester en de heer Greeff. De eigenaars hadden juist niet veel voordeel, doch ook geen schade, en nog heden geniet de Zendinggemeente alhier de vrucht van hunne gaven, daar hier nog melkbeesten zijn, afstammende van de hunne. Geloovige vrienden van Carnarvon hadden zich verbonden om het werk onder de Korannas te ondersteunen voor vijf jaren. Veel vrucht is er niet op dat werk geweest; toch geloof ik eenigen van hen in den hemel te ontmoeten, als vuurbranden uit het vuur gerukt door onzen Verlosser.

In den opstand der Kaffers en Griquas tusschen de jaren 1877—1879, hadden de Korannas zich gemengd. Toen de oorlog

geëindigd was, waren zij uitgeroeid. Ik heb 6½ jaar onder hen gearbeid. In 1879 werd ik door de Zending Commissie van de Vrijstaatsche Kerk beroepen naar Witzieshoek, het beroep aangenomen en daar werkzaam geweest van 1879 tot April 1883. Toen door de Zending Commissie der Kaapkolonie en de Basterd gemeente weer teruggeroepen naar Korannaland (thans genoemd Gordonia, naar Sir Gordon Sprigg), en Olijvendrift (nu Upington, naar den toenmaligen Procureur-Generaal.) Einde Mei te Upington gekomen en den 4den Juni als leeraar om onder de basterds te werken bevestigd. Dadelijk met de watervoren begonnen; de eerste eiland-voor met sommige Basterds gemaakt te Keimoes. De voor door Keimoes door hen zelven van te voren gemaakt. Den 16den Augustus, 1883, de voor van Upington begonnen, die met hard werken zonder hulp van buiten na twintig maanden arbeidens, klaar gekomen is zonder schuld; eenigen tijd later is de voor verlengd, waaraan weer zes maanden gewerkt werd. Toen was er voor geruimen tijd veel werk in het gelijkmaken en bearbeiden van de tuinen, kerk vergrooting alhier en optrekken van andere zending gebouwen, ook het maken en bouwen eener kerk-molen, die nog tot heden een goede opbrengst voor de zending hier is; ook te Keimoes een gebouw gemaakt, dienende als kerk en school, en zoo gingen de jaren voorbij tot in begin van Juli, 1898, toen de zuidvoor te Kakamas geopend werd door eenige belangstellende predikanten tegenwoordig, zooals: Ds. W. Murray, dien wij noemen kunnen de vader van ons Binnenlandsch Zendingwerk, Ds. G. van Niekerk, van Middelburg, en anderen. Hoewel ik toen omtrent 62 jaren oud was, was ik nog gezond en sterk, en kon met de jonge mannen van vroeg tot laat mededoen. Het werk ging dan ook snel voorwaarts, de menschen waren gehoorzaam en moedig in het werk en deden hun best om zoo spoedig mogelijk hunne erven te krijgen, en binnen een jaar konden over 60 familiën erven krijgen ter bewerking, en weer nieuwe familiën gingen hunne plaatsen innemen om later erven te krijgen, en weer anderen plaats in het werk te geven. Ik bleef zendeling van Upington en ging zooveel mogelijk daar godsdienst houden, en de sacramenten bedienen. De predikant van Upington, Ds A. G. T Schoevers, was ook gewillig te helpen waar hij kon. Te Kakamas had ik trouwe hulp in Proponent De Vos, nu predikant te Zastron, die gedurende zes maanden de geestelijke bearbeiding op zich nam, en zich nooit schaamde om ook in het uiterlijke zijn hand bij te zetten waar hij kon. Ook de predikant van Kenhardt kwam ons als Consulent bezoeken. In de heeren J. Lutz en D. Kuys had ik trouwe medearbeiders in het uiterlijke, en zoo ging het werk voorspoedig voort tot den 2den April, 1900, toen ik te Kakamasdrift, noordzijde, prisonier gemaakt werd, op beschuldigingen in verband met den Anglo-Boer Oorlog, en nu volgden jaren van droefheid over bijna geheel Zuid Afrika, doch God is getrouw, die ons niet laat verzocht worden boven hetgeen wij vermogen, en na drie jaren bracht Hij mij hier terug. Mijn werkkring zou nu de Arbeidskolonie Kakamas zijn. Ik kreeg mijn dismissie als zendeling hier van de Zending Commissie, doch mijn lichaamsgestel was zóó geschokt, de gezondheid zóó gebroken, dat ik na twee jaren voortsukkelen aldaar, mij genoodzaakt zag mijn ontslag te vragen wegens lichamelijke zwakheid. In Mei, 1905, zette ik mij ter woon hier te Upington neer, en de Heere vergunt mij nu nog kleine werkjes voor Hem te doen in de blanke gemeente waartoe ik nu behoor, alsook in de zending gemeente onzer Kerk. Eerw. J. W. L. Hanekom is thans Zendeling te Upington."

3.—De Spoorweg Zending der Kaapsche Kerk.

Dit belangrijk werk onder de leden onzer Kerk die langs den Spoorweg wonen, werd onder toezicht van een Commissie bestaande uit enkele predikanten, eerst door den broeder G. LE ROUX, in verband met de "Cape General Mission" gedaan. In Maart 1904, gelukte het die Commissie, de diensten van den EERW. H. BLOMERUS te verkrijgen, die met zegen arbeidde tot in December van hetzelfde jaar.

Eerw. B. Pienaar,
Onze Spoorweg Zendeling.

In Maart 1905 werd het werk door Eerw. BENNIE J. PIENAAR aanvaard. De tegenwoordige Synodale Commissie, onder wier toezicht, Eerw. Pienaar zijn werk doet, bestaat thans uit de volgende predikanten, t.w.,Di. Pienaar,A.zn., A. F. Louw en C. V. Nel. Sints Maart 1905 heeft deze broeder met lust en ijver gearbeid. Zijn arbeidsveld strekt zich uit over de gansche Administratie der Kaapsche Spoorwegen; een omvang van circa 2,700 mijlen met 2,240 zielen behoorende tot de N. G. Kerk. Sedert zijn ordening heeft hij het Sacrament des H. Doops aan 180 Spoorweg kinderen bediend, eenige paren in het huwelijk bevestigd, en een groot aantal diensten gehouden. Met huisbezoek bedient hij zich van een fiets, en heeft reeds op die wijze 3,193 mijlen langs den Spoorweg afgelegd. Het werk van dezen broeder is zeer moeilijk, en vereischt veel moed en kracht. Onze menschen stellen zijn werk echter op prijs, en verlangen dikwerf naar zijne bezoeken.

Naauwpoort is uitgangs punt van het werk, en schoon men hem daar een gerieflijk woonhuis heeft verschaft, brengt hij meerendeels zijn tijd in zijn Coach door. De broeder doet een groot werk, en heeft de voorbidding der Kerk noodig.

Hoofdstuk II.

De Zending der Vrijstaatsche Kerk.

I.—De Binnenlandsche Zending.

Op de scheiding van de kerk in den O.V.S. van de kerk in de Kaap Kolonie door de uitspraak van het Hooge Gerechtshof volgde de Basuto Oorlog van 1865 tot 1868.

In dien oorlog gaf Moloppo, een der opperhoofden, zich reeds vroeg aan de Vrijstaatsche Regeering over. Op de Synode van 1867 te Fauresmith werd besloten op voorstel van den predikant van Fauresmith, Ds. Andries Louw, zending werk te beginnen onder het volk van Moloppo. Doch deze werd kort daarna ontrouw en maakte stroop-tochten op Vrijstaats gebied Deze eerste poging mislukte aldus. Op dezelfde Synode te Fauresmith werd besloten dat elk der 18 gemeenten welke toen bestonden jaarlijks £25 moest opbrengen voor de zending. Drie voldeden ten volle aan dit besluit. De eerste zending commissie bestond uit de predikanten van Winburg, Ds. P. A. C. v. Heyningen; van Edenburg, Ds. A. P. Meiring; van Bethulie, Ds J. G. Olivier.

Ds. C. P. Theron,
De Vader der Vrijstaatsche Zending.

Ook Paulus Moperi, Basuto opperhoofd, gaf zich over in den oorlog, doch hij moest Basutoland verlaten, en werd in Witsieshoek geplaatst Beiden Kerk en Staat werkten zamen om het zending werk aldaar te behartigen. De regeering gaf een stuk grond groot 500 morgen voor eene zending statie, zeer schoon gelegen, doch niet aan den kant van het zending veld. Deze Basutos waren lang onder de bearbeiding van de Fransche Zending in Basutoland, en daar waren verscheidene gedoopten onder hen.

Ds. G. A. Maeder, toen predikant te Simonstad, nam, na twee malen beroepen te zijn, het beroep aan, en werd te Bloemfontein bevestigd op den 15den Feb., 1874, en op den 15den Maart werd het werk te Witsieshoek, daartoe verzocht zijnde door de Zending Commissie, aan zijn Wel-Eerw. overgedragen door den predikant van Bethlehem, Ds. C. P. Theron, Ds. Coillard, van de Fransche Zending in Basutoland, ook tegenwoordig zijnde. In het rapport der Zending Commissie leest men: "De Commissie is haren dank verschuldigd aan zijn Wel-Ed. den Commandant Rooth voor persoonlijke liefde door hem en zijn gezin onzen zendeling bewezen." De predikant van Bethlehem had eene speciale opdracht van het opperhoofd Paulus Moperi om namelijk de Synode der kerk van de Orange Vrijstaat dank te zeggen voor den zendeling hem toegezonden.

Ds. Maeder bleef niet lang. Hij bouwde de eerste zendelings-woning. Na hem was Eerw. C. H. W. SCHRÖDER de zendeling. Hij keerde weer terug naar de Bastaards, distrikt Upington. Na hem kwam Eerw. STEPH. MINNAAR. Nu is Eerw. J. J. ROSS de zendeling en arbeidt aldaar sedert 1889. Een nieuwe zendelings-woning is gebouwd en een kerk welke £1,600 kostte en betaald is.

De Synode besloot reeds vroeg dat iedere gemeente zending-werk moest doen en zelve

In het distrikt van Heilbron is de STOFBERG GEDENKSCHOOL opgericht ter opleiding van naturellen onderwijzers, Evangelisten en leeraars. Er zijn 42 leerlingen. Ds. A. M. HOFMEYER, B.A., is de docent en de heer van Straaten de assistent. Deze school is tot stand gebracht en wordt onderhouden door de kerk der vier kolonies.

In Maart 1910 is de eerste Zending-Kerk Synode te Bloemfontein gehouden. Sommigen hebben getwijfeld of het wel tijd was voor de

De Eerste Zending-Synode der Vrijstaatsche Kerk.

bekostigen al zijn er andere genootschappen aan het werk. Met twee of drie uitzonderingen geschiedt dit in al de tegenwoordige 45 gemeenten. Het zending-werk heeft zich dermate ontwikkeld en uitgebreid, dat er nu p.m. 8,000 lidmaten zijn, 40 gemeenten, en sommigen hebben aanzienlijke kerkgebouwen. Er zijn 16 geordende zendelingen. De Zending Kerk brengt p.m. £3,000 per annum op voor eigen onderhoud; uitgezonderd een weinig hulp van de Regeering betaalt zij zelve voor haar scholen.

stichting eener zending-kerk, doch zij bleek een volkomen succes te zijn, en dat de tijd ten volle gekomen was tot dezen overgang van de zending in de O.V.S. Eerw. H. A. ROUX, zendeling te Bethlehem, is de eerste Moderator, Eerw. C. SMIT, Assessor, en Eerw. J. S. LOUW, Scriba. De tegenwoordige leden der Synodale Zending Commissie zijn de predikanten van Harrismith, Ds. J. RABIE; van Edenburg, Ds. P. DU TOIT; en Bethlehem, Ds. C. P. THERON. Laatstgenoemde is lid der Commissie sedert 1878.

Zending Gemeenten der Vrijstaatsche Kerk.

WITZIESHOEK.

Deze zending werd gesticht door de Vrijstaatsche Kerk gedurende het jaar 1873. Ds. G. A. Maeder was de eerste zendeling, beroepen den 15den December, 1873. Na eenige jaren hier gewerkt te hebben, is hij vertrokken, en is Eerw. Schroder zijn opvolger geworden. Laatst genoemde arbeidde hier ook een paar jaren, en werd opgevolgd door Eerw. P. Minnaar, die hier ongeveer vijf jaren vertoefde.

Eerw. J. J. Ross.

Eerw. J. J. ROSS,

de tegenwoordige zendeling, kwam hier als jongeling op den 17den Augustus, 1899. Hij werd eerst tijdelijk aangesteld, daar de Commissie meende dat een meer bejaarde persoon, van meer ondervinding moest aangesteld worden; doch de Heere leidde het zoo dat de Eerw. J. J. Ross eindelijk door de Commissie beroepen werd, geordend en in dienst getreden als zendeling der Ned. Ger. Kerk te Witzieshoek op den 26sten Juni, 1892.

Meer dan 1,000 volwassenen zijn uit de heidenen gedoopt en als lidmaten der kerk aangenomen sedert de stichting der zending alhier. Gedurende, en na den oorlog heeft de zending hier veel geleden; echter het werk gaat vandaag nog *stil*, doch *gezegend* voort. Na veel scheuring, veroorzaakt door vreemde indringers, heeft men nog een ledental van over de 400.

De bevolking telt plus minus 5,00 zielen; klas gangers (doopelingen) omtrent 100.

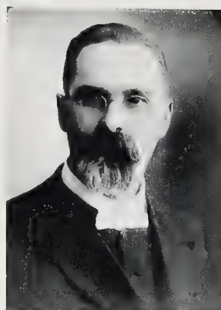
BLOEMFONTEIN.

De plaatselijke zendeling **Eerw. J. S. LOUW** die hier sedert 12 Januari, 1896, arbeidt, schrijft:—De gemeente heeft een ledental van 450, en een zielental van 2,000. Zij werd gesticht in 1893 door den plaatselijken blank en kerkeraad, en bestaat grootendeels uit het Basuto volk.

Onze catechisatie klas telt 128 leden, die twee jaar en langer in de klas blijven. Onze Dag- en Zondagscholen tellen 133 kinderen. Wij hebben 18 kerkeraadsleden, die allen werkers zijn. Over hun gedrag en voorbeeld valt niets te klagen; zij houden behoorlijk opzicht over de gemeente.

De blanke kerkeraad stelt belang in het werk. De kerkeraadsleden zijn dikwijls den zendeling behulpzaam met het waarnemen van diensten. Wij denken ook aan de liefde en hulp van de Strevens Vereeniging en de Vrouwen Zendeling Bond, die tezamen een Evangelist in in de gemeente onderhouden.

De sacramenten worden geregeld bediend, en de godsdienstoefeningen des Zondags en gedurende de week ongehinderd waargenomen. Het spijt ons te zeggen dat er sommige ledematen zijn die de kerk zeer ongeregeld bezoeken, en zelden bij het Heilig Avondmaal komen. Wij schrijven dit toe aan meer dan een oorzaak:—(*a*) De onzedelijkheid, waaraan zelfs lidmaten zich schuldig maken. Wij houden hun voor teksten uit de Bijbel als: 1 Kor. 6: 10, 15, 18. (*b*) De lichtzinnigheid—Te oppervlakkig wordt er gedacht en gesproken over de zonde, en velen geven zich over aan de ijdelheid. (*c*) De biermakerij—In de stille en private huizen wordt bier gemaakt en zoo worden velen groote bierdrinkers. Maar wij denken dat de grootste oorzaak is, dat er een groote behoefte bestaat aan geestelijk leven. Wij verlangen naar een krachtige werking van Gods Geest. Wij willen niet alleen afzien, maar ook opzien en moed scheppen bij Hem die gezegd heeft (Matt. 28: 20) "En ziet Ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld," (Joh. 16: 33) "Maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen."

Eerw. J. S. Louw,
Scriba Synodi.

BETHLEHEM.

Het zending werk alhier werd ongeveer 37 jaren geleden begonnen door Ds. C. P. Theron. Hij begon voor eenige begeerigen in zijn keuken dienst te houden. Toen het getal grooter werd, hielden zij den dienst in zijn karhuis. Later werd een kleine kerkgebouw opgetrokken door de ijverige medewerking der C. J. Vereeniging. Dit geschiedde juist na een geestelijke opwekking in de blanke gemeente. De jongelingen hadden lust en vuur voor de zaak. Dat zending kerkgebouwtje werd later vergroot. Toen het werk te veel voor Ds. Theron werd, kreeg hij een evangelist om hem te helpen in den persoon van **JOHANNE MUTLE,** die nog leeft en geëerd wordt als de 2de vader der gemeente, hoewel bij nu in de Transvaal arbeidt. In 't begin van 1899 werd **Eerw. H. A. ROUX** door den blanken kerkeraad beroepen. De blanken kerkeraad salariëerde hem. Sedert den oorlog echter draagt ook de zending gemeente een aanzienlijk deel van zijn salaris bij. In 1905 werd de eerste wettig samengestelde kerkeraad voorgesteld. Op 9 April, 1910, mocht de gemeente haar ruim kerkgebouw, dat 800 bevatten kan, den Heer wijden. Het getal lidmaten bedraagt 300. Het getal doopklasgangers 150. Zondagschool kinderen 70. Binnen de lijnen der gemeente Bethlehem wonen niet minder dan 15,100 gekleurden, 3,000 zijn nog tevreden met het heidendom.

De gemeente heeft het voorrecht een aantal zeer toegewijde en strenge kerkeraadsleden te hebben, die den zendeling een bijzonder steun zijn in het optreden tegen de verderfelijke heidensche gebruiken. Een 28 tal niet gesalariëerde werkers (behalve 2) helpt om het Evangelie te brengen aan de duizenden heidenen van dit groot distrikt. Er bestaat een plaatselijke blanke Zending Commissie, door den blanken kerkeraad benoemd, die de zending belangen in de gemeente behartigt en met raad en daad de plaatselijk zending bevordert. Deze Zending

Commissie leden helpen dikwijls met vervoer van den zendeling, het bijeenroepen van diensten op de buiten plaatsen enz., enz. Over 't algemeen bestaat er in de blanke gemeente een zeer goede gezindheid jegens de zending. Deze gezindheid neemt toe. Er bestaat ook voor 't laatste jaar in de zending gemeente een "Lammen Klas,"

Eerw. H. Roux,
Moderator der Vrijstaatsche Zending-Kerk.

waarin lidmaten en klasgangers geplaatst worden, die het goed der wereld hebben en niets ervan voor den Heer Jezus over hebben. Wij hadden het voorrecht om in de laatste jaren vele heidenen zich tot den Heiland te zien wenden.

BETHULIE.

Deze gemeente werd in het jaar 1835 door den **Eerw. JEANE PIERRE PELLISIER,** van de Fransche Zending gesticht. Den 28sten September, 1808, in Frankrijk geboren, kwam de jonge zendeling die mede dokter in de medicijnen was, in 1835 naar Zuid Afrika en vestigde zich in den Vrijstaat, te Bethulie, waar hij tot den dag zijns doods, den 11den Juni, 1867, met getrouwheid en zegen als zendeling en geneesheer werkzaam was. Zijn opvolgers waren: Eerw. J. D. Keck, sr., en diens zoon jr. In latere jaren werd de gemeente aan de Ned. Ger. Kerk overgemaakt en door de predikanten der blanke gemeente bediend. Sedert 1898 is Ds. H. C. J. Becker haar consulent. Het zielental bedraagt 458 en het ledental 160.

Eerw. J. P. Pellisier.

Eerw. Potgieter, van Edenburg, bezoekt haar eenmaal in de maand, en men is thans bezig stappen te nemen om een eigen zendeling-leeraar te beroepen.

LADYBRAND.

Deze gemeente werd door de Fransche Zending gesticht en in 1883 aan de Ned. Ger. Kerk overgemaakt. Sedert 1906 is de

Eerw. C. J. v. R. SMIT

haar leeraar. Voor dien tijd werd zij bearbeid door evangelisten terwijl de predikant der blanke gemeente de Sacramenten bediende. Het ledental bedraagt ongeveer 475 en het getal zielen dat onder bearbeiding komt zoowal 4,000. Er zijn 7 buitenposten die beurtelings door den zendeling bezocht worden. De gemeente bestaat uitsluitelijk uit het Basuto volk—een natie-geheimzinning, achterdochtig, omslachtig, eergevoelig, aan oude gewoonten vastgehecht, naaperig, met een nationaal gevoel en zekere volksbeginselen die bijna als heilig beschouwd worden; doch niet licht geloovig; wanneer iemand zich eenmaal aan den Heer overgegeven en bij een Kerk aangesloten heeft, blijft bij getrouw en standvastig en wordt niet licht bewogen.

Eerw. C. J. v. R. Smit,
Assessor Synodi.

FICKSBURG.

Gemeente gesticht in het jaar 1865 door Ds. H. van Broekhuizen.

Eerste leeraar: Ds. van Broekhuizen.

Latere waarnemende leeraars: Di. P. Boshoff en J. D. Kestell.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. R. C. SPILLER,

sedert Juni, 1906.

Zielental onbekend.

Ledental 160

HEILBRON.

Gemeente gesticht in het jaar 1879 door Ds. D. J. Minnaar.

Eerste leeraar. Eerw. C. H. Latsky van 1897 tot 1902.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. W. KOK,

sedert 1906.

Zielental 1,200

Ledental 533

Zending Gemeenten der Vrijstaatsche Kerk.

KESTELL.

Gemeente gesticht in het jaar 1907 door Ds. E. J. P. Smit. B.A.

Eerste waarnemende leeraar: Ds. Smit van stichting tot 27 Maart, 1910.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. THEO. C. NAUDE,

sedert 27 Maart, 1910.

Zielental naastenbij 6,000 heidenen.

Ledental 188

Verdere Bijzonderheden: Vroeger bearbeid door zendelingen van Witzieshoek: Eerww. Schroder, Maeder en Ross. Latere sorteerde zij onder werk van Bethlehem en Harrismith en werd door Eerw. Roux en Grobbelaar bearbeid. Sedert 1907 een vaste gemeente geworden.

ZASTRON.

Gemeente gesticht in het jaar 1910 door Ds. Ph. A. M. de Vos.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. JOHANN J. PANSEGRAUW,

sedert 15 Maart, 1910.

Zielental .. 4 à 500
Ledental 202

Verdere Bijzonderheden:

Zending werk werd gedaan sedert 1895 door 'n Zend. Commissie.

REITZ.

Gemeente gesticht in het jaar 1896(?) door Ds. D. Viljoen.

Eerste leeraar: Altoos onder bearbeiding van Ds. Viljoen en later van Ds. J. P. v.d. Spuij met 'n Zend. Commissie.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. A. J. BOSHOFF,

sedert 1908.

Zielental ongeveer 400
Ledental 93

Verdere Bijzonderheden: In deze gemeente werd een groote scheuring gemaakt ongeveer 200 lidmaten gingen over tot de Presbyteriaansche Kerk kort na den oorlog.

WINBURG, O.R.K.

Gemeente gesticht in het jaar 1892 door Ds. P. A. C. van Heijningen.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. KOELEMAN.

sedert 1907.

Zielental plus minus 4,000

Ledental 440

EDENBURG.

Gemeente gesticht in het jaar 1895 door Ds. P. du Toit.

Eerste en tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. C. POTGIETER,

sedert Maart 1909.

Zielental 300

Ledental 75

Verdere Bijzonderheden:

De gemeente bestaat uit Kaapsche en Basuto volk, vroeger onder bearbeiding van de plaatselijken predikant.

BOSHOF, O.R.K.

Gemeente gesticht in het jaar 1875 door Ds. J. H. van Wijk.

Eerste waarnemende leeraar: Ds. J. H. van Wijk van 1875.

Latere waarnemende leeraars: Di. P. S. van Heerden, D. Bosman en P. van der Merwe.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. A. R. SMIT,

sedert 1906.

Zielental circa .. 2,000
Ledental 254

LINDLEY.

Tegenwoordige en eerste leeraar:

Eerw. G. H. VELTMAN,
sedert 1907.

Zielental circa .. 7,000
Ledental 250

BRANDFORT.

Gemeente gesticht in het jaar 1882 door Ds. E. A. J. du Toit.

Eerste leeraar: Ds. E. A. J. du Toit van 1882 tot [illegible].

Latere leeraars: Di. de Bruyn en Stulting (beide waarnemend) en Eerw. J. A. van Rooijen 1907 tot 1910.

Tegenwoordige leeraar:

Ds. C. H. STULTING,

(waarnemend), sedert 1909.

Zielental onbekend. Ledental ongeveer 230.

VREDE, O.R.K.

Gemeente gesticht in het jaar 1889 door Ds. J. H. Enslin, leeraar der blanke gemeente.

Eerste waarnemende leeraar: Ds. J. H. Enslin.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. H. J. HOWELL,
sedert 6 Maart, 1909.

Zielental onbekend.
Ledental 250

Verdere Bijzonderheden:
Deze Zending gemeente behoort thans ook tot de Zending Kerk.

Ds. G. A. Maeder, B.A.
Eerste Zendeling der Vrijstaatsche Kerk.

SENEKAL.

Gemeente gesticht in het jaar 1882 door Ds. R. H. v. d. Wall.

Eerste leeraar: Eerw. P. M. Spratt van 1906 tot 1607.

Tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. P. de VILLIERS,
sedert 8 Maart, 1908.

Zielental onbekend.
Ledental 336

Verde.e Bijzonderheden:
Bij de Synode reeds aangesloten. De gemeente is vrijgevig; bekeeringen vinden plaats enz.

HARRISMITH.

Gemeente gesticht in het jaar 1898.
Eerste leeraar. Eerw. Daneel.
Tegenwoordige leeraar:

Eerw. J. F. GROBBELAAR,

sedert 9 Februaii, 1906.

Zielental onbekend. Ledental .. 104.

2.—De Buitenlandsche Zending der Vrijstaatsche Kerk.

't Was in de 19de vergadering van de Synode der Vrijstaatsche Kerk, in het jaar 1895, dat het eerst besloten werd het zendingwerk der Kerk tot buiten de grenzen van den Oranje Vrijstaat uit te breiden. Twee beschrijvingspunten werden voorgedragen: Eén van Ds. C. FRASER, destijds predikant van Philippolis, luidende: "De Synode ondersteune met geregelde bijdragen het zendingwerk der Ned. Ger. Kerk der Kaapkolonie, of onderneme eene eigene Buitenlandsche Zending, waar de Heere eene geopende deur mocht geven"; een ander van Ds. C. P. THERON van Bethlehem: "De Synode bevele den gemeenten aan, meer van de bijdragen in haar midden gecollecteerd voor de zending in het algemeen, in handen van de Zending Commissie te stellen, ten einde haar in staat te stellen zendingwerk ook buitenslands te ondernemen." Naar aanleiding dezer beschrijvingspunten werd besloten van de gecollecteerde zending penningen zoo veel mogelijk voor zendingwerk buitenslands te besteden en aan elke Synodale Vergadering verslag te doen.

Er was dus een begin gemaakt. Doch het zendingwerk buitenlands werd eerst met ernst begonnen bij de volgende Synodale Vergadering, in 1897. Die Synode werd met recht genaamd de Zending Synode. Een buitengewone ernst en geestdrift voor de zaak bezielde de leden. 't Was of de Vrijstaatsche Kerk ontwaakt was tot hare dure verplichting met betrekking tot de zending. Er was een beschrijvingspunt ingediend door de Predikanten van Zastron en Rouxville (Ds. JNO DU PLESSIS en wijlen Ds. A. ALBERTIJN), luidende als volgt: "De Synode oordeelende, dat de tijd gekomen is om aan het bevel des Heeren, vervat in Jes. 54 vss. 2 en 3, gevolg te geven, besluite...... in het buitenlandsche zendingveld een eigen zendingwerk aan te vangen."

Toen dit voorstel ter tafel kwam was Ds. A. C. Murray, destijds van Nyasaland, ook in de vergadering tegenwoordig. Hem werd de gelegenheid gegeven over het onderwerp "de zending" te spreken. Dit deed hij op treffende wijze. Hij wees op de geopende deuren in Midden Afrika en drong erop aan, dat wij moeten ingaan met het licht des Evangelies. Hierop volgde een warme en ernstige bespreking der zaak, waaraan ouderlingen zoowel als predikanten deelnamen. Men had de roepstem gehoord die tot de Kerk gekomen was. Men verblijdde zich over de zending geest die de vergadering bezielde. Men herinnerde eraan, dat Jes. 54 : 3, 4 de

Ds. J. M. Hofmeyr.
Eerste Buitenlandsche Zendeling der Vrijstaatsche Kerk.

tekst was van den grooten zendeling Carey, die er twee roepstemmen uit afleidde: Verwacht groote dingen van God!, en beproeft groote dingen voor God! Het licht ging op over de zaak, bezwaren en bedenkingen ertegen verdwenen. En met algemeene stemmen werd besloten: De Synodale Zending Commissie verlof te geven om hare werkzaamheden uit te breiden buiten de grenzen van den Oranje Vrij Staat, met opdracht zoo spoedig mogelijk daarmede te beginnen.

Arbeiders op Fort Jameson Statie.

Ds. C. P. Pauw.

Mev. C. P. Pauw.

Mej. R. Marais.

Arbeiders op Nsadzu Statie.

Eerw. P. J. Smit.

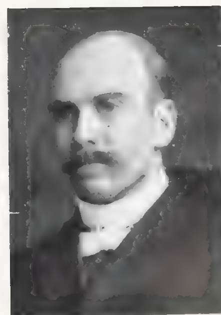

Mev. P. J. Smit.

Arbeiders op Njanji Statie.

Eerw. J. van Schalkwyk.

Mev. J. van Schalkwyk.

Eerw. M. D. Groenewald.

MAANDAG, DE 3DE MEI, 1897, staat dus aangeteekend in de geschiedenis van de Vrijstaatsche Kerk als de geboortedag van hare Buitenlandsche Zending. De Predikanten vormden zich dadelijk tot een Predikanten Zending Vereeniging en ondernamen het salaris van Eerw. P. J. SMIT te vinden. In de maand April, 1899, werd de eerste zendeling van de Vrijstaatsche Kerk naar Nyasaland afgevaardigd, namelijk Ds. J. M. HOFMEYR. Na een maand te Mvera doorgebracht te hebben met Eerw. Smit, die reeds te Kongwe werkzaam was, gingen onze twee zendelingen naar 't land van Mpseni, zoowat 100 mijlen ten oosten van Mvera, dat zij tot hun arbeidsveld hadden uitgekozen, en sloegen hunne tenten op te Magwero, waar zij hun groot en heerlijk werk aanvaardden.

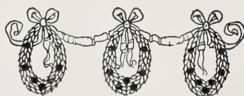
De oorlog van 1899—1902 maakte het onmogelijk voor de Kerk aan uitbreiding te denken. Al dien tijd echter, toen de geheele Vrijstaat ontvolkt was, en bijna al de predikanten verbannen, zorgde de Heere op wonderlijke wijze, zoodat het zendingwerk niet alleen onderhouden werd, maar dat er een batig saldo van £777 16s. 2d. in kas was in April, 1903, i.e., niet lang na den vrede.

Tegen het einde van 1902 moest Ds. J. M. Hofmeyr terugkeeren, wegens een aanval van de gevaarlijke Zwartwater koorts. Gestadig echter breidde het werk zich uit. De vooruitgang van het zendingwerk blijkt uit de volgende vergelijkende tafel:

	1903	1910
Staties	1	5
Buitenposten	4	70
Schoolgaande kinderen, pl.m.	400	8,500
Christenen	0	60
Doopklasgangers	40	700
Arbeiders	2	15

De volgende zijn de Vrijstaatsche staties in Noord-oost Rhodesië: *Fort Jameson* alwaar Ds. C. P. PAUW, het hoofd der Zending, arbeidt, bijgestaan door zijne echtgenoote en Mej. MARAIS (tijdelijk in plaats van Mej. Helm). *Madzimoya* met Ds. C. HOFMEYR en echtgenoote, Dr. J. HOFMEYR en echtgenoote en nurse HARTMANN. *Magwero:* Eerw. J. P. J. JOUBERT en echtgenoote; Broeder F. VAN EEDEN, zendeling-boer. *Nyanji:* Eerw. J. VAN SCHALKWIJK en echtgenoote; Eerw. M. D. GROENEWALD. *Nzadzu*: Eerw. P. J. SMIT en echtgenoote en Mej. HENIS.

De Vrijstaatsche Zending heeft een gevoelig verlies geleden in het overlijden, in de maand Mei van dit jaar, van de echtgenoote van Broeder F. van Eeden, te Magwero, het eerste slachtoffer dat Midden-Afrika van haar heeft geëischt. Moge dit de Kerk aansporen tot meerderen ernst en ijver!

Arbeiders op Magwero Statie.

Eerw. J. P. J. Joubert.

Mev. J. P. J. Joubert.

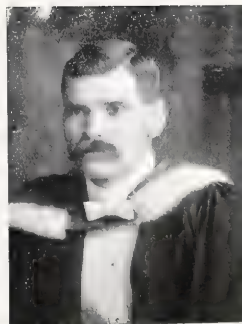
Mnr. F. v. Eeden.

Arbeiders op Madzimoyo Statie.

Ds. en Mev. C. M. Hofmeyr.

Dr. en Mev. J. Hofmeyr.

3.—De Spoorweg Zending der Vrijstaatsche Kerk.

EERW. J. POELAKKER, de eerste Spoorweg Zendeling der Vrijstaatsche Kerk, schrijft:— "Ons werk onder onze arme blanken langs de spoorwegen zijn wij begonnen in Augustus 1904. Voor dien tijd hadden wij in den Vrijstaat geen spoorweg zending onzer kerk. Gedurende dit zestal jaren is het mij, door 's Heilands genade, gelukt honderde materieel en moreel gedemoraliseerde families terug te geven aan God, aan zichzelf, aan de kerk en aan de maatschappij. Gelukkig geniet ik niet alleen de warme ondersteuning onzer gansche Vrijstaatsche Kerk, maar ook de hartelijke belangstelling onzer autoriteiten, waardoor mij menig onmogelijk geval mogelijk is geworden. Daar wij thans al onze spoorwegen, niet met naturellen, maar uitsluitend met arme blanken bewerken, waarvan 90 per cent. Afrikaners zijn, zoo hebben wij op 't oogenblik ruim 4,000 zielen onder onze bearbeiding. Natuurlijk konden wij onmogelijk 't gansche werk alleen meer behartigen, zoodat ons dan ook sedert Sept. 1909 door de H. Eerw. Synode, in den persoon van Eerw. J. A. VAN ROOIJEN, een wakker strijder is ter zijde gesteld.

Eerw. J. A. v. Rooyen.
2de Spoorweg-Zend. der Vrijstaatsche Kerk.

Mijn hart brandt voor de zending onder de heidenen, en, naar ik meen, is dan ook onze Ned. Ger. Kerk bij uitnemendheid door den Heer geroepen om te zijn *de Zendings Kerk van Z. Afrika;* maar laten wij daarbij nu ook niet vergeten, dat wij ernstige verplichtingen hebben tegenover onze eigene, arme en verwaarloosde menschen.

Wilt ge, broeder, zoudt ge zuster,
Niet gedenken aan het lot
Onzer arme Afrikaners ?
Velen staan zoo ver van God.

Wilt ook gij niet medewerken,
Hen te wijzen op het Kruis,
Dat zij 't hoofd en harte richten
Naar het heerlijk Vaderhuis ?

Zoudt ge *wel* uw gaven offeren
Voor den heiden en den Jood,
En niets doen voor *onze* menschen ?
Zijn ook zij niet geestelijk dood ?

't Een te doen, en 't andere laten,
Dat keurt zeker niemand goed.
Onze arme Afrikaanders
Zijn toch van ons vleesch en bloed!

Daarom broeders, daarom zusters,
Geeft voor heiden, geeft voor Jood,
En gedenkt ook onze armen,
Ook hun nood is *schreiend groot.*

Hoofdstuk III.

Het Zendingwerk der Natalsche Kerk.

Met het Zendingwerk der Ned. Ger. Kerk in Natal, werd een begin gemaakt pas na de Voortrekkers onder P. RETIEF het land (Natal) in 1837 binnen gekomen waren.* In een brief aan Dingaan d.d. 21 October, 1837, schreef Retief o.a. als volgt: "Het is onze ernstige begeerte om in vrede met de Zulu Natie te leven." En in een volgende brief aan Dingaan d.d. 8 November, 1837, in verband met de rooftochten van Silkaats, en de daarop gevolgde bloedvergieting, schreef Retief als volgt:—

"Het spijt mij dat ik zooveel volk van Silkaats moest laten doodschieten. Maar wat nu met Silkaats gebeurd is, laat mij gelooven dat de Almachtige en Alwetende God hun niet zal toe laten om veel langer te leven. Gods Woord leert ons, dat koningen die zulke dingen doen, als Silkaats gedaan heeft, zwaar gestraft worden. Gij kunt hierover navraag doen bij al de zendelingen in uw land. Gij kunt gelooven wat die leeraren u vertellen, omtrent God en Zijn regeering over de wereld; en ik raad u met deze heeren die u onderwijzen uit Gods Woord, dikwijls over deze dingen te spreken. Want, zij kunnen u vertellen van de groote macht waarmede God alle aardsche koningen regeert. Ik verzeker u dat het goed is, dat gij leeraren toegelaten hebt om in uw land te blijven; en ik verzeker u, dat ze gekomen zijn omdat God dit in hunne harten gegeven heeft, en ze zullen u uit 't Bijbelboek onderwijzen, dat wat ik nu zeg de waarheid is. Als vriend moet ik u de plechtige waarheid zeggen, dat allen—hetzij wit of zwart—die Gods Woord niet willen hooren, niet gelukkig zullen zijn. De zendeling is niet gekomen om uw land te vragen, of om u moeite aan te doen, maar alleen met 't doel om u en uw volk Gods Woord te verklaren." Wanneer wij in verband hiermede opmerken dat een Engelsche geschiedschrijver, Retief beschrijft, als "Een verstandig braaf en godvreezend man"; en als wij letten op 't feit dat hij destijds opperbevelhebber der Voortrekkers was, gekozen door de meerderheid van het volk, dan komen wij onwillekeurig tot de gevolgtrekking, dat de Voortrekkers, gelijk hun aanvoerder, niet tegen de zending waren, hoewel zij zich niet konden vereenigen met de handelwijze van sommige zendelingen. In 't dagboek van wijlen Eerw. ERASMUS SMIT, predikant bij de Voortrekkers, wordt meegedeeld dat Retief van plan was om te zorgen voor "Moravische leeraars," om de Kaffers met Gods Woord bekend te maken.

Verder vinden wij in 't dagboek een belangrijke mededeeling, hoe de Boeren zich gedroegen tegenover een overwonnen vijand. In Augustus, 1838,—dus toen Retief's moord en de gruwelen, te Blauwkrans en Moordspruit gepleegd, nog versch in de herinnering waren —werd een gewonde Kaffer gevangen genomen, in 't lager gebracht en verpleegd. Later werd hij onder verhoor genomen en als moordenaar tot den dood veroordeeld. Het dagboek verhaalt als volgt: "Vrijdag, 31 Augustus, 1838.—Heden werd mij (Eerw. E. Smit), door Joachim Prinsloo, veldkornet in ons lager, verzocht om den Kaffer van Dingaan, die door den Rechter G. M. Maritz tot den dood veroordeeld is, bij te staan in zijne voorbereiding tot den dood." 't Dagboek deelt verder mee, hoe de leeraar met den veroordeelde gesproken had; en hoe deze erkende dat hij met eigen hand 2 blanke vrouwen en 4 kinderen vermoord had, en dat hij schuldig en zijn

*'t Is der opmerking waardig dat de Voortrekkers eerst met het Evangelie bediend werden door *Zendelingen*, teweten: Eerww. E. SMIT, D. LINDLEY en J. L. DOHNE.

straf rechtvaardig was. Van de boeren zeide hij: "Ik heb gezien, dat deze menschen een goed volk zijn, en medelijden met ons hebben." Terwijl de leeraar bad, "stemde de Kaffer genoegzaam met alles zuchtende in."—Daarna werd het vonnis over hem voltrokken.

Ds. D. P. M. HUET was een van de eerste gevestigde predikanten der Ned. Ger. Kerk in Natal. Hij werd in November, 1858, bevestigd als eerste leeraar der gemeente Ladysmith en openbaarde zich terstond als een ijveraar voor de zendingzaak. De Kerkeraad bewilligde erin, dat Ds. Huet elken Zondag ook voor de Kleurlingen zou prediken en de gemeente was bereid om de kosten te doen tot het bouwen eener afzonderlijk kerkgebouw voor de gekleurden. Maar de predikant drong er volstrekt op aan dat blank en gekleurd naast elkander plaats zou nemen in hetzelfde kerkgebouw en daarop leden zijne pogingen schipbreuk.

Ds. F. L. CACHET, de tweede predikant van Ladysmith, slaagde aanvankelijk beter. In December, 1861, kwam hij te Utrecht in aanraking met den Eerw. heer W. ILLING, een Lutherschen zendeling, die wegens gemoedelijk bezwaar zijne Kerk had verlaten en zich bereid verklaarde tot onze Kerk over te komen. Ds. Cachet stelde hem terstond aan als zendeling onzer Kerk te Ladysmith. En in 1863 heeft de Ring, na gehouden *colloquium doctum* met den heer Illing, hem als Ned. Ger. zendeling, en zijne gemeente als de eerste zendinggemeente der Ned. Ger. Kerk van Natal, erkend en opgenomen. Beide het zendingverslag, dat in deze vergadering, en het rapport dat in de tweede en derde vergadering des Rings (in Maart en October, 1864), ter tafel gelegd werden, waren bemoedigend; en het salaris van den heer Illing, £100 's jaars, werd gevonden door vrije giften van vrienden in de onderscheidene gemeenten.

In de handelingen van de eerste Synode der Natalsche Kerk, vergaderd te Pietermaritzburg in Juni, 1865, staat het volgende genotuleerd: "Ds. Huet leest verslag van de Zending Commissie, volgens notulen van hare zitting te Pietermaritzburg, 6 Maart, 1865; alsmede, correspondentie met den Eerw. heer Illing. Waaruit blijkt dat de heer Illing, alsmede zijne gemeente, in positief en herhaald schrijven, verklaart zich af te scheiden van de Ned. Ger. Kerk, alhoewel zich aan de leer dier Kerk houdende. De Zending Commissie heeft besloten de resignatie van den heer Illing aan te nemen, en alzoo op te houden hem te beschouwen als Zendeling der Ned. Geref. Kerk van Natal." De heer Illing heeft zich na deze afscheiding bij de Episcopaalsche Kerk gevoegd, die hem opnieuw examen afnam en ordende, maar vóór zijn dood is hij weer Independent geworden.

Met de afscheiding van deze eerste zendinggemeente in Natal werd het doen van eigenlijke zending voor het oogenblik gestaakt. Men ging echter voort met het inzamelen van geld voor de zendingzaak; maar het duurde ruim twintig jaar eer men weer een eigen zendingwerk kon beginnen. Intusschen werd de opbrengst der zending collecten besteed om ander werk voort te helpen.

In de Synode van 1875 werd met eenparige stemmen besloten als volgt: "De Kerk van Natal trachte met de Ned. Ger. Kerk in de Transvaal eene overeenkomst te treffen, ten einde een zendeling voor beide Kerken te krijgen en te onderhouden; de zendeling te worden aangesteld door en te staan onder de Zending Commissie der Kaapsche Kerk." De Transvaalsche Kerk stemde wel in met het plan, om een gemeenschappelijken zendeling te hebben. Maar de zaak wilde toch niet vorderen. Weshalve de Natalsche Synode van 1882 weer besloot: "De vergadering is van oordeel, dat, wegens de moeielijkheden in verband met deze zaak, het niet wenschelijk is, voortaan met de Ned. Ger. Kerk in Transvaal met betrekking tot de zending mede te werken."

De oorzaak van bovengenoemde periode van stilstand moet toegeschreven worden aan de groote moeielijkheid in die dagen om arbeiders te vinden voor de blanken; en tengevolge daarvan kon er van een geregeld zendingwerk onder de Naturellen geen sprake zijn. Toch hebben geloovige boeren hun dienstvolk op de buitenplaatsen altoos bearbeid, om hun Gods Woord bekend te maken. Dit werk op de buitenplaatsen heeft later, gedurende de geestelijke herleving te Greytown vooral, gezegende gevolgen gehad. De bazen, die door Gods genade

tot bekeering kwamen, begonnen dadelijk aan hun dienstvolk te arbeiden. En zij werden daarin geholpen door een Kaffer, die aan de Diamantvelden op krachtdadige en wonderbare wijze tot bekeering gekomen was, en zich nu van den Heer geroepen achtte, om onder zijn volk in Natal als Evangelist te komen arbeiden. Het Evangelie vond toen opene ooren en opene harten onder de Kaffers. De zaak werd medegedeeld aan de Synode van 1886. En, met dankzegging tot God, besloot men tot de stichting eener zendinggemeente in het distrikt Greytown. Tijdens de bediening van wijlen Ds. JAMES TURNBULL, die als predikant

Ds. J. Turnbull.

te Greytown, in de zendingzaak belangstelde, werd 't werk op de boerenplaatsen georganiseerd; en door de volhardende pogingen van mevrouw TURNBULL, werd in een hoek van den pastoriegrond, een gebouwtje opgericht, dat thans nog gebruikt wordt voor Godsdienst en avondschool, en de schare soms niet bevatten kan. In verband met de stichting van de zendinggemeente vinden wij het volgende aangeteekend:

"Heden, den 27 Juli, 1887, werd een Kaffer Gemeente van den Heere Jezus Christus gesticht, door het doopen van 36 Heidenen,—allen behoorende aan de Zulu Natie. Deze heilige plechtigheid is geschied in de tegenwoordigheid van een groot getal leden van de gemeente van Greytown en van den Kerkeraad, alsook van vele Heidenen, die nog niet tot bekeering gekomen zijn. De leeraar en de Kerkeraad van Greytown werden bijgestaan door Di. H. F. SCHOON, Voorzitter der Kerkelijke Commissie, en G. DÖHNE, predikant te Weenen; en de volgende zendelingen van de Vrije Kerk van Schotland, Di. JAMES DALZELL, M.B., JAMES SCOTT en BRUCE. De leerrede werd uitgesproken door Ds. Scott naar aanleiding van Matt. 28:19. De vragen werden gedaan door Ds. SCHOON en hij doopte hen in den naam des Drieënigen Gods. Ds. DALZELL hield toen een toespraak. In den avond werd het Heilige Avondmaal in het Zendingschool huis, aan de gedoopten uitgedeeld door Di. SCHOON en SCOTT.

De naam de Heeren zij geprezen in der eeuwigheid!"

"JAMES TURNBULL,
Predikant te Greytown."

Later werd een Zending Commissie benoemd door de Synode, die zich weer liet vertegenwoordigen door Plaatselijke Zending Commissies in de verschillende gemeenten. Voor er een vaste zendeling was, werden de sacramenten bediend door den plaatselijken leeraar, of door een van de bovengenoemde zendelingen van de Vrije Kerk van Schotland. Later heeft Eerw. P. L. LE ROUX, die een tijd lang hier vertoefde om de Zulu taal te leeren, veel geholpen in het werk en ook de sacramenten bediend vóór dat hij naar zijn eigen werkkring te Wakkerstroom in de Transvaal vertrok. De behoefte aan Evangelisten werd al dadelijk gevoeld. Een van de bekeerlingen werd naar Ds. DALZELL van de "Gordon Memorial" gezonden om opgeleid te worden. Hij heet AMOS en arbeidt thans nog in verband met onze zending. De eerste Evangelist, die hier in dienst genomen werd, heette MOZES. Hij was een begaafd man, en heeft in 't begin goed werk gedaan. Naderhand echter, verwekte hij scheuring, en ging met een deel van de gemeente tot de Ethiopiers. Gedurende de Kaffer-rebellie onder Bambata, sloot hij zich bij de rebellen aan als prediker, en is als zoo-

danig in een van de gevechten gesneuveld. Het gerucht wil, dat Mozes door zijn invloed de rebellen tegengehouden had, waar ze voornemens waren kwaad te doen aan private personen en privaat eigendom. Of dit gerucht waar is weten wij niet, doch het is vrij zeker dat de rebellen niet veel schade op de boerenplaatsen hebben angericht, zelfs waar ze daartoe de gelegenheid hadden.

Toen het werk zich begon uit te breiden, kocht de Zending Commissie een stuk grond aan de Umvoti rivier, groot 500 acres; met 't doel een Evangelisten school op te richten. De plaats kreeg de naam van EMANDHLENI, d.i. *in de kracht*. Die naam werd gegeven ter herinnering aan de kracht Gods, waardoor de heidenen tijdens de Herleving tot overtuiging van zonden werden gebracht.

De Opleidingschool werd in 1894 gesticht met Ds. A. M. HOFMEYR aan 't hoofd; die ook als zendeling de bediening van de zendinggemeente op zich nam. Dat de Opleidingschool nooit tot vollen bloei kwam, was te wijten aan de omstandigheden, o.a. aan 't feit dat andere genootschappen in Natal vroeger begonnen waren met de stichting van zulke scholen, die reeds de aandacht van de inboorlingen in beslag hadden genomen, toen onze school gesticht werd.

Tijdens de diensttijd van Ds. Hofmeyr werden vele verbeteringen op de plaats aangebracht. Een net en ruim Zendinghuis werd gebouwd op een heuvel, vanwaar men een prachtig uitzicht heeft op 't Umvoti-dal; een doelmatig kerkgebouw werd voltooid, een watervoor uitgehaald, enz., alles zonder schuld.

Toen in 1908 Ds. Hofmeyr de betrekking van Docent aan de Stofberg Gedenkschool aanvaarde werd als zijn opvolger door de Natalsche Kerk beroepen de Eerw. W. J. Esterhuysen die de beroeping aannam en thans het werk voortzet.

Gedurende haar 23-jarig bestaan heeft de zendinggemeente met velerlei moeielijkheden te kampen gehad. Er ontstond de bovengenoemde scheuring door Mozes, waardoor velen in de strikken der verleiding geraakten. De Kaffer-opstand onder Bambata, die groote beroering teweeggebracht heeft, was voor de Christenen onder de Inboorlingen, die geen plan hadden om tegen de Regeering op te staan, een oorzaak van zware beproeving. Ze stonden, als 't ware, tusschen twee vuren. Aan den eenen kant werden ze verdacht gehouden door de blanken en aan den anderen kant door hun eigen volk. Te Nqome, de woonplaats van Bambata, werd 't kerkgebouw met alles wat erin was tot asch verbrand, door de troepen der Regeering. Later werd bewezen dat niemand van onze lidmaten aan de rebellie deelgenomen had, en toen werd de schade uitbetaald. Niettegenstaande deze moeielijkheden, en de gedurige verzoeking van 't Heidendom, waaraan de bekeerlingen blootgesteld zijn, heeft het werk

Eerw. W. J. Esterhuysen en familie.

zich uitgebreid. Sedert 1887, zijn er 1,988 personen, groot en klein, gedoopt. Er zijn 5 Evangelisten werkzaam, die tezamen £68 jaarlijks aan salarissen ontvangen, vanwaar 't grootste gedeelte door de zendinggemeente opgebracht wordt. Dan zijn er nog een 20-tal helpers, die in de buitenwijken, in de buurt waar ze woonen, arbeiden, zonder eenige geldelijke vergoeding te ontvangen. Deze arbeiders komen alle 3 of 6 maanden tezamen, om met den zendeling de belangen van 't werk te bespreken. (De opgaven hier vermeld, hebben alleen betrekking op de gemeente aan de Umvoti, van welke Emandhleni 't middelpunt is.) Vervolgens bestaan er nog takken van

onze Zending te Ladysmith, Weenen en Melmoth. Naar deze plaatsen gaat de zendeling minstens eenmaal 's jaars, om de sacramenten te bedienen, en algemeene inspectie te houden; overigens staat het werk onder toezicht van een plaatselijke Zending Commissie. Omtrent het werk op deze plaatsen moeten wij ook kortelijks iets mededeelen.

(1) LADYSMITH. Hier bestond vroeger een Zendinggemeente, die om verschillende redenen als een afgezonderde Independente gemeente werd bediend door wijlen Eerw. ILLING. Toen hij stierf, sloot de gemeente zich bij onze Kerk aan, en werd een tijd lang bediend door Ds. H. F. SCHOON, den plaatselijken predikant van onze Kerk. Doch wegens verwarring gedurende de Anglo-Boeren oorlog, ontstond er scheuring, en 't gevolg was dat de gemeente overging tot de Vrije Kerk van Schotland. Later hebben van onze lidmaten zich in 't district gevestigd, zoodat er nu weer een kleine zendinggemeente bestaat.

(2) WEENEN. Te Weenen bestaat ook een kleine gemeente die getrouw bearbeid wordt door een Evangelist. Een blanke broeder—lid der Commissie—doet ook veel voor 't werk daar, door persoonlijk toezicht te houden en diensten te leiden. Bij afwezigheid van den zendeling worden de sacramenten door den plaatselijken predikant bediend. Het werk breidt zich steeds uit.

(3) MELMOTH. Op deze plaats, ver af gelegen in Zululand, is 't zendingwerk ook de vrucht geweest van een geestelijke herleving onder de blanken. Twee broeders hebben zich vooral in deze zaak beijverd, en jaren lang een Evangelist uit eigen zak ondersteund. Die Evangelist is thans niet meer daar werkzaam; wegens omstndigheden moest hij naar elders verhuizen, en arbeidt nu in verband met de Zuid-Afrik. Algemeene Zending. De plaats heeft groote behoefte aan een flinken Evangelist, en men is bezig er een te krijgen. Melmoth is een geopende deur tot een groot arbeidsveld, waar er nog vele heidenen zijn, n.l. Zululand.

Het zendingwerk van de Ned. Ger. Kerk in Natal, bepaalt zich vooral tot de boerenplaatsen, en in verband hiermede is het zeker van belang om te weten, dat er boeren zijn die het werk van harte ondersteunen, niet enkel met hunne gaven, maar zelfs door persoonlijk te arbeiden. Onder diegenen die een prominent aandeel in 't werk genomen hebben en nog nemen, dienen genoemd te worden de broeders F. STIEGER, (Weenen), J. J. VAN ROOYEN en R. J. ORTLEP (Melmoth) en I. M. VAN ROOYEN (Umvoti). De vragen die dikwijls gedaan worden, zijn de volgende: Draagt de zending onder de Heidenen vrucht, en is die vrucht blijvend? Is het de moeite waard om de Heidenen te evangeliseeren en de bekeerlingen op te voeden? Hierop antwoorden wij slechts wat ons werk in Natal betreft: Het werk vereischt veel geduld. Er zijn hinderpalen die oorzaak zijn, dat "menige wortel der bitterheid opwaarts spruitende beroerte maakt," waar de genade Gods reeds aanvankelijk begonnen is te werken. Wij noemen eenige van die hinderpalen: (1) De heidensche omgeving en de daaraan klevende liederlijkheid. (2) De heidensche gewoonten, inzonderheid die, welke door de Overheid beschermd worden, b.v. de veelwijverij, vrouwenkoop (uku lobola), enz. (3) De zedelooze invloed van goddelooze blanken. (4) Het bestaan van verschillende kerkgenootschappen, die verschillende tegen elkander strijdende methoden volgen. (5) De gebrekkige opvoeding, volgens een onderwijsstelsel dat niet genoeg rekening houdt met de behoefte, de aard en de omstandigheden van het volk. Nochtans heeft het Christendom veel gedaan, door de heidenen uit hun oorspronkelijke barbaarschheid op te heffen; en het Evangelie zal ook hier triomfeeren, gelijk het reeds in vorige eeuwen, onder andere volken getriomfeerd heeft. Met 't oog op de toekomst, en 't blij[illegible] vooruitzicht op deze uiteindelijke o[illegible] als roepen wij met David uit: "Ge[illegible] Heere God, de God Israëls, die[illegible] ren doet; en geloofd zij den na[illegible] lijkheid tot in eeuwigheid; e[illegible] aarde worde met Zijne heerlij[illegible] Amen, ja amen.

nten; doch door
werk kon Zijn
behartigen en be-
Commissie besloot
snijden en Eerw.
de tegenwoordige
roepen voor vijf ge-
Belfast, Barberton,
en van deze plaatsen

Hoofdstuk IV.

Het Zendingwerk der Transvaalsche Kerk.

Ter Inleiding.

Ds. D. THERON, Voorzitter van de Synodale Zending Commissie der Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Transvaal, schrijft :—" De toenemende belangstelling op zending gebied in de Transvaal doet ons Gods hand duidelijk zien. Niet minder stevige muren, dan die Jericho omsloten, zijn hier ingevallen, en storten nog geduriglijk in. Waar men 20 jaren geleden fluisterend spreken moest over de zending—een toestand in het leven geroepen door onhandige werkers—telt men nu 17 zending gemeenten in Transvaal, met 11 geordende zendelingen en 28 Evangelisten. Op te merken valt dat al die gemeenten zoeken zelfstandig te worden, wat het finantieële betreft. Met weinige uitzonderingen, wordt het salaris van den zendeling plaatselijk gevonden—natuurlijk, veel geholpen door de blanke gemeente.

De mannen, vrouwen en kinderen van Transvaal zijn voorwaarts gekomen om het laatste bevel van den Meester te volvoeren. Onze *Mannen Zending Bond* in November, 1908, gesticht, heeft al de kosten gedragen van de gebouwen op de statie in Portugeesch Nyasaland
Naar onze Kerk gesticht. Hij zal binnen kort
Esterhuysen deling daar hebben, om Ds. A. G.
het werk voortz zendeling der Transvaalsche
Gedurende ha door de *Vrouwen Zending*
zendinggemeente rsteund, bij te staan. Een
te kampen gehad. r wordt eerstdaags daarheen
noemde scheuring n onzer gemeenten onder-
in de strikken der ve *Kinder Zending Kransen*
Kaffer-opstand om een verpleegster voor hun
beroering teweegg in Portugeesch Nyasaland.

Het zeer belangrijk werk in de "Compounds" te Johannesburg, een werk waardoor eigenlijk al het zendingwerk in Zuid Afrika geraakt wordt, werd ondernomen en wordt nu nog voortgezet door den Ring van Potchefstroom. Van alle deelen der zending komen arbeiders hierheen; worden zij hier voor den Heiland gewonnen, dan gaan zij naar hun eigen land als kostelooze zendelingen terug. Zeer bemoedigende gevallen van dien aard hebben zich al voorgedaan.

Het zendingwerk onder Gods oud volk, door onze Kerk in Johannesburg ondernomen, wordt nog met veel zegen voortgezet. Het werk hier is, uit den aard der zaak, verschrikkelijk moeilijk. De muren van tegenstand, vooroordeel en bitterheid zeer dik. Wij meenen echter met vrijmoedigheid en dankbaarheid jegens God te kunnen zeggen, dat wij al kraken bespeuren, die eene nederstorting voorspelt.

Waren wij menschen niet van nature ondankbaar, dan zou de vooruitgang op zending gebied in de Transvaal ons tot grooter en gedurige dankbaarheid stemmen: Wij zouden daarin "het geruisch van eenen gang in de toppen der moerbezïenboomen hooren" waardoor wij aangemoedigd worden om ons tot den strijd te reppen."

Tot zoover Ds. Theron. Wij geven hier eenige verdere bijzonderheden aangaande het zendingwerk onzer Kerk in de Transvaal.

I. De Binnenlandsche Zending der Transvaalsche Kerk.

De eerste binnenlandsche zendeling der Transvaalsche Kerk was de Eerw. T. J. A. MARÉ die als zoodanig door de Algemeene Zending Commissie beroepen werd den 5den Mei 1884. Deze broeder arbeidde vóór dien tijd in verband met de Kaapsche Kerk in de Zoutpansbergen als assistent van wijlen Eerw. STEPHANUS HOFMEYR. Zijne ordening vond plaats te Pretoria den 3den Februari 1885, met oplegging der handen door Di. H. L. Neethling en H. J. L. du Toit. Hij arbeidde eerst te Jakhalsdans in het distrikt Pretoria en mocht later, met de hulp des Heeren, de volgende zendinggemeenten stichten: Pretoria, Elim, Koffiespruit, Middelburg, Belfast, Machadodorp, Badfontein en Lijdenburg, terwijl hij ook eenige andere gemeenten in de distrikten Pretoria, Carolina en Ermelo reorganiseerde. Eerw. Maré arbeidde het

Eerw. T. J. A. Maré.

laatst als zendeling van den Ring van Lijdenburg met Middelburg als uitgangspunt. Hij werd emeritus in 1907 en ontvangt van de Sijnode als blijk van waardeering zijner diensten een pensioen van £100 per jaar.

PRETORIA.

Deze gemeente werd in 1892 gesticht. De sacramenten werden door de voorbij reizende zendelingen bediend. Het werk groeide aan, zoodat in het jaar 1897 een vaste geordende zendeling, Eerw. D. B. LE ROUX, beroepen werd. Hij vond toen een klein kerkgebouwtje met ongeveer 10 leden. Thans arbeidt hij aan ongeveer 1,600 zielen en heeft hij een gemeente van ruim 500 leden. In de stad staat de hoofdkerk. In de buitenwijken worden, door Evangelisten en Voorstanders, geregeld diensten gehouden, op vier plaatsen waar er kerk-

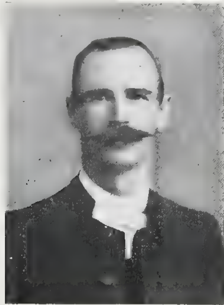
Eerw. D. B. Le Roux.

gebouwtjes zijn, door de leden der gemeente opgetrokken. Het Heilig Avondmaal wordt op deze buitenplaatsen geregeld bediend. Ruim 150 kinderen ontvangen onderwijs in de dag- en Zondagscholen. Teleurstellingen zijn er en velerlei moeielijkheden komen in den weg, maar toch zijn er ook teekenen van vooruitgang tot bemoediging voor de werkers.

MIDDELBURG.

Alhier werd de zending eerst behartigd door Mevr. Ds. BURGER met behulp van eenige ernstige zusters, daartoe door haar aangemoedigd. Later kwam Eerw. T. J. A. MARÉ zich als zendeling der Ned. Ger. Kerk alhier vestigen; hij arbeidde in den Ring van Lijdenburg als Rings zendeling in zeven gemeenten; doch door de uitgestrektheid van het werk kon Zijn Eerw. het niet behoorlijk behartigen en bedankte in 1907. De Synodale Commissie besloot toen den Ring in tweeën te snijden en Eerw. C. VAN DER MERWE, de tegenwoordige leeraar, werd in 1907 beroepen voor vijf gemeenten, t.w. Middelburg, Belfast, Barberton, Carolina en Ermelo. Op geen van deze plaatsen

werd echter eigenlijk een gemeente gesticht. Men had een paar Evangelisten en Voorstanders om te helpen. Doch op 11 September, 1909, werd eene gemeente te Middelburg door de plaatselijke Zending Commissie gesticht. Die Commissie bestond uit Eerw. C. P. VAN DER MERWE, Voorzitter, de broeders O. JACOBSOHN, P. DE VILLIERS, J. JANSEN VAN RENSBURG, J. SCHABORD, G. BOTHMA en D. GROBLER. Er werden toen 2 Ouderlingen en 4 Diakenen gekozen. De gemeente telt nu ongeveer 300 leden.

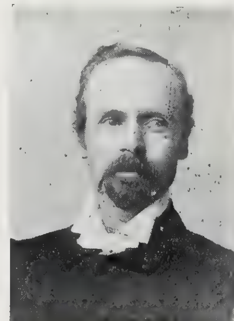

Eerw. C. v. d. Merwe.

Het distrikt is cirka 68 mijlen lang en bijna zoo breed en leden wonen tot op de buiten lijnen. Het Berlijnsche Genootschap en de Wesleyaansche Kerk arbeiden ook hier. Wegens de vier Consulents Gemeenten die geregeld alle drie maanden bezocht worden, kan de zendeling onmogelijk per rijwiel elk huisgezin in zijne gemeente bezoeken en dus is het moeilijk te zeggen hoeveel onder bearbeiding zijn. Er wonen zeker een paar duizend Heidenen in het distrikt. Sedert de aankomst des zendelings, had hij veel te kampen met verkeerde begrippen in de gemeente; o.a. meende men aan een persoon en niet aan de Kerk te behooren, ook moest alles gratis voor haar gedaan worden. Men was verplicht bazaars te houden en langs dien weg de loopende uitgaven te dekken. Mevr. van der Merwe heeft eene Vrouwen Bond in de gemeente opgericht met het doel om eene nieuwe kerk te bouwen en zij is erin geslaagd om £15 te verzamelen. Dan heeft zij ook een kinderkrans, die laatste jaar £8 opbracht. Een Mannen Bond is ook wel gesticht. De dagschool bloeit met Mej. D. STEILER aan het hoofd.

WAKKERSTROOM.

Op een harer reizen kwam Mej. A. P. FERGUSON (van Wellington), die eene groote zendingvriendin is, ook te Wakkerstroom aan. In een gesprek met Ds. ACKERMAN over de duizenden Heidenen in het distrikt, werd de vraag gedaan wat gedaan kon worden om die duizenden te laten bearbeiden. Men besloot aan Ds. ANDREW MURRAY te schrijven, vragende om een werker. Hij refereerde naar Prof. HOFMEYR te Stellenbosch, die destijds aan het hoofd stond van al de Jongelings Vereenigingen. Deze kreeg den jongen heer P. L. LE ROUX, die zich aanbood om het werk te komen doen, doch de Zulu taal niet kennende, ging hij naar "The Gordon Memorial Mission" in Natal—kwam weer terug naar Wakkerstroom na voltooide studie, nadat hij zijn zendelings examen in de Natalsche Kerk had afgelegd. In de eerste jaren van zijne bediening stroomden honderden van Heidenen toe om gedoopt te worden. Hij deed een gezegend werk. In October, 1893, werd de gemeente gesticht. Eerste aanneming van 17 lidmaten geschiedde op 28 October, 1893, en het eerste Avondmaal werd gevierd den volgenden dag. Het duurde niet lang of men moest een kerkgebouw hebben. Een kerkje werd gebouwd op grond geschonken door Generaal PIET JOUBERT. Vroeger hield men kerk in het wagenhuis van de pastorie, doch het gevoel was zoo sterk tegen de zendingzaak, dat 't niet gewaagd was langer *daar* kerk te houden. Terwijl het werk zoo bloeide en vooruitging, kwam de heer Büchler naar Wakkerstroom en

Eerw. R. H. Daneel.

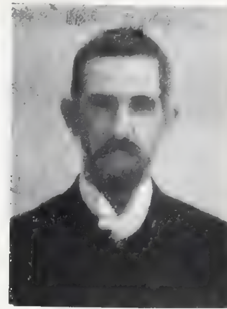
predikte "Dowieisme" en dit had tot gevolg dat Eerw. le Roux een sterke aanhanger van Dowie werd—hoewel Buchler dat niet meer is, zelf naar Amerika geweest zijnde en gezien hebbende de dweeperijen van Dowie. In den oorlog had Eerw. le Roux kans om zijne dweeperijen voort te zetten en na den oorlog ging omtrent de helft der gemeente met hem uit de Ned. Herv. of Geref. Kerk over tot de secte van Dowie, terwijl nog 700 getrouw bleven, de knieën niet voor Dowie gebogen hebbende. Thans is Eerw. le Roux een aanhanger der Apostolische Broeders. Eerw. R. H. DANEEL werd tot opvolger van Eerw. le Roux beroepen. Hij schrijft:—

"In 1905 kwam ik hier aan uit Bethlehem, waar ik voor zes maanden huisvader in 't Weeshuis was. Het werk was toen zeer uitgebreid. Ik moest Standerton, Bethal, Ermelo, Piet Retief, Amersfoort en Volksrust bearbeiden, kunnende ik slechts één of twee keeren per jaar bij elk der genoemde plekken komen om de sacramenten te bedienen. Nu echter worden slechts Wakkerstroom en Volksrust door mij bearbeid. Den 1sten Mei 1910 werd de eerste Kerkeraad gekozen. Ons ledental is nog 600. De Zulu taal wordt gebruikt. Wij zijn ook omringd door vele secten, doch de Heer heeft ons nog gezegend en onze Kerk wint toch veld. Men wordt afkeerig voor het Dowieisme en Ethiopieisme. Het werk onder de Zulus is zeer aangemoedigd—Gods Geest is aan het werken—er is een groote honger naar opvoeding. Wij vreezen soms dat het werk gevaar loopt te vinnig te gaan en dat daardoor men spoedig iemand de handen kan opleggen en doopen die nog niet bekeerd is.

Wakerstroom heeft een eigenaardige positie in de Kerk op Zendinggebied, want sedert Eerw. le Roux ons heeft verlaten, hebben wij te kampen gehad met de dweeperijen van Dowie en nu weer met de nog ergere secte die grenst aan lichtzinnigen laster—de Apostolische geloofszending. Wij vertrouwen dat de gemeente gelouterd zal uitkomen als zij beproefd zal zijn. Wij leven in de verwachting dat de Heer ons zal bezoeken met een geestelijken zegen, die strekken zal tot inzameling van vele zielen."

POTCHEFSTROOM.

Het zendingwerk aan deze plaats werd in het jaar 1894 begonnen door den heer (nu Eerw.) D. P. TERBURGH, die eerst een onderwijzer was op een buitenplaats in het distrikt maar later door de bemoeiingen van Ds. M.L.FICK de betrekking van assistent in de school voor Arme Blanken kinderen op het dorp verkreeg. Tusschen de school-uren deed de broeder zendingwerk onder de gekleurden. Er was toen niet één lidmaat onder hen. Intusschen bereidde hij zich voor het zendelingsexamen der Kaapsche Kerk, legde hetzelve met goed gevolg af en werd tot de bediening der sacramenten den 19den Januari, 1895, geordend. Hij kon toen het werk beter behartigen en werd in al zijne pogingen trouw ondersteund door gemelden Ds.

Eerw. D. P. Terburgh.

Fick, die met recht een van de baanbrekers op het gebied van zendingwerk in verband met de Transvaalsche Kerk kan genoemd worden. Het werk groeide aan. De plaatselijke Zending Commissie kocht een stuk grond met twee gebouwen. In het eene ging de zendeling wonen, het andere werd ingericht als kerk. Toen de zendeling den eersten dienst daarin hield bestond zijn gehoor uit slechts één persoon, die echter den veelbeteekenenden naam Abraham droeg. Hij schrijft: "Alles leek zoo belachelijk, maar ik was zoo blij want ik wist dat Abraham de vader van een groote menigte was." En hoe heerlijk heeft de Heere het werk gezegend! Vandaag bestaat er een gemeente die over 300 lidmaten en ongeveer duizend zielen telt en een net kerkgebouw opgetrokken op een stuk grond door den Stadsraad afgestaan, bezit. Eerw. Terburgh mocht later ook het voorrecht hebben zendingwerk te Lich-

tenburg en Krugersdorp, alsook te Klerksdorp en Makwassie te beginnen. De twee eerstgenoemde plaatsen hebben nu reeds ieder haar eigen plaatselijken zendeling, terwijl Klerksdorp nog onder Potchefstroom sorteert. Eerw. Terburgh is de eerste zendeling in de Transvaal die door een blanken Kerkeraad beroepen werd om onder de Heidenen te arbeiden.

STANDERTON.

Alhier arbeidt sedert 12 Januari, 1906, Eerw. L. H. M. JANDRELL, de eerste plaatselijke zendeling. Alhoewel de gemeente reeds op de 22ste Februari, 1894, werd gesticht, moest zij 12 jaren lang bediend worden door Ringszendelingen, die hunne handen meer dan vol hadden, zooals de naam " *rings*zendeling " te kennen geeft. Jammer toch maar, dat de eerste Ringszendeling, Eerw. P. L. LE ROUX, die zoo ijverig arbeidde en met zulken grooten zegen, ons na den oorlog verliet en overging naar de Dowyisten. Het zendingwerk werd alhier begonnen en voortgezet tot Mei, 1905, door een vromen Evangelist, Simson Butelezi, die ons verliet en terugkeerde " naar de Rots waaruit hij was gehouwen "—de Wesleyaansche Kerk. Na hem bediende een ander ettelijke maanden de gemeente, en handelde desgelijks. Daarom blijven wij den Heere dankbaar voor de oprichting van de Stofberg Gedenk School. " Wiens brood men eet, diens woord men spreekt," kan hier toegepast worden. Sedert de stichting zijn er omtrent 600 tot lidmaat aangenomen na geloofsbelijdenis, en toch telt de gemeente op heden omtrent 500 lidmaten, met 'n zielental dat onder bearbeiding komt van omtrent 2,000. Dit getal wordt bearbeid, behalve door den zendeling, door omtrent 30 arbeiders, die geregeld elken Zondag op de Buitenposten diensten houden, met het gevolg dat over de duizend zielen geregeld onder het geklank van Gods Woord elken Zondag komen.

Eerw. L. H. M. Jandrell.

Vóór den oorlog was dit veld voor onze Kerk 'n open arbeidsveld, doch wij betreuren het te moeten zeggen, dat onze Kerk niet inging door " de opene deuren " ; met het gevolg dat vele andere genootschappen na den oorlog daarvan gebruik maakten, zoodat er heden op het dorp drie andere genootschappen, behalve de Ethiopische beweging, en onze Kerk arbeiden. Daar bestaat een broederlijke verhouding tusschen de Evangelische Kerken, waarvoor wij den Heere dankbaar zijn. Wat ons doet vrezen voor de toekomst is het feit, dat er in ons midden *vele* Mohammedanen zijn. De Kaffers handelen in den regel met niemand anders. Binnen kort zal er voor hen een kerkgebouw gebouwd worden, en als zij eerst beginnen zendingwerk te doen, weten wij niet wat het gevolg zal zijn. Wij danken den Heere dat de Afrikaner (boeren) bevolking dit alles begint in te zien, en de zendingzaak begint te ondersteunen, daar het werk anders alleenlijk gedaan zal moeten worden door diegenen die met de geaardheid en behandeling van de gekleurden onbekend zijn.

Eerw. C. A. Roode.

LICHTENBURG.

Het zendingwerk aan deze plaats werd in 1898 begonnen. De namen van de stichters der zending-gemeente waren: Ds. H. J. L. DU

TOIT en de heeren W. HARTZER, P. A. DE WET, J. B. ROODE, J. N. HAMMAN en D. VAN DER BERG. Het werk stond toen onder toezicht van den Eerw. D. P. TERBURGH, van Potchefstroom, die de jonge gemeente van tijd tot tijd bezocht en met het Woord Gods en de sacramenten bediende. In Juli, 1905, werd de Eerw. C. A. ROODE als zendeling van den Ring van Hartebeestfontein beroepen en bevestigd. Hij woont te Lichtenburg en bearbeidt de gemeente die nu 195 leden en 300 zielen telt. Hij is tevens consulent van de gemeenten: Hartebeestfontein, Rietkuil, Klerksdorp en Wolmaranstad.

LIJDENBURG.

Deze gemeente werd in 1906 gesticht. De Eerw. T. J. A. MARE, vroeger leeraar van Middelburg, Transvaal, thans emeritus, is de eerste leeraar die af en toe hierheen kwam om diensten te houden en de Heilige Sacramenten

Eerw. B. Saayman.

te bedienen. Na hem is ook de Eerw. D. B. LE ROUX, van Pretoria, voor dat doel daar heen gegaan. Eerst in 1907 kreeg de gemeente haar vasten leeraar in den persoon van Eerw. G. P. NEL, opgevolgd door den tegenwoordigen leeraar, Eerw. B. SAAYMAN. De gemeente telt thans 350 leden. Het zielental is ongeveer 600. De werkkring is zeer wijd en uitgestrekt. Om een voorbeeld te geven bedenke men, dat een der buitenposten of kerkplaatsen in Secoecoenisland ongeveer 90 mijlen ten westen van het dorp Lijdenburg ligt; terwijl het werk zich noordwaarts en oostwaarts van 25 à 40 mijlen kan uitstrekken en behoort uit te strekken. Het arbeidsveld alhier is en blijft groot, trots den arbeid der andere kerkgezindten, zooals de Berlijnsche en Wesleyaansche genootschappen en de Kerk van Engeland Episcopaalsche Kerk). Niet te veel gerekend, kan men het getal Heidenen in dit distrikt stellen op 30 à 40,000 zielen. Het werk van den zendeling is van een rondreizenden aard. In verschillende deelen van het distrikt zijn er kerkplaatsen waar de Heilige Sacramenten moeten bediend worden. Voor den arbeider die met vele moeilijkheden te kampen heeft, is het werkelijk een vertroosting en aansporing om op te merken, hoe rijp, begeerig en opofferend velen zijn—vooral de jonge menschen—om te leeren en te behooren tot de kudde 's Heeren. De Geest 's Heeren openbaart zich, Gode zij dank, ook in de op verren leeftijd gevorderden. Zoo werd er laatste jaar een oude vrouw, genaamd Eva, van den ouderdom van circa 70 jaar, gedoopt. Stomp en verzwakt was haar verstand en geheugen om iets te memoriseeren, doch met haar hart begreep zij dat, "de Zoon 's menschen gekomen is om te zoeken en zalig te maken, dat verloren was. Men ziet verder velen—volwassenen—die 's daags in dienst zijn, 's avonds in school zitten. En zoo volharden zij somtijds jarenlang, totdat zij bekwaam zijn om in de Kerk opgenomen te worden. Ook is het hartverblijdend te zien hoe dat de voorstanders of godsdienstonderwijzers—in vele gevallen zonder eenige belooning—zich inspannen om 's Heeren boodschapdragers te zijn, en de Heidenen in het Woord van God te onderwijzen, en op te bouwen totdat zij in staat zijn om openlijk in de kerk 's Heeren belijdenis te doen van hun geloof in den Zaligmaker. Inderdaad, het voorbeeld en de ijver van de gekleurde helpers beschamen somtijds den blanken arbeider. Voorwaar de Heer is werkend door Zijn Geest!

UTRECHT.

Deze gemeente en ook de gemeenten Vrijheid en Wakkerstroom, hebben haar ontstaan te danken aan eene ontwaking onder de boeren in Natal en Oostelijk Transvaal. Velen werden overtuigd, dat zij iets moesten doen om het Evangelie te brengen tot de heidenen die hen omringden en waarvan velen op hunne plaatsen woonden. Dit was gedurende de jaren 1890 tot 1894 bijzonder het geval. In diezelfde

jaren toonde een deel van het Zulu volk zich ook bijzonder ontvankelijk voor het Evangelie. Duizenden luisterden naar degenen die kwamen om te vertellen van de woorden en daden des Heeren. Er waren echter noch zendelingen, noch evangelisten onzer Kerk te verkrijgen om aan deze nieuwe beweging deel te nemen. Alle inboorling arbeiders moesten gevonden worden onder de leden van andere Kerken. Velen werden als evangelisten aangesteld tegen salarissen en alzoo geheel tot het werk afgezonderd. Boeren namen opzicht over dit werk op hunne plaatsen en eindelijk werden er commissies benoemd door de kerkeraden der verschillende gemeenten om als Plaatselijke Zending Commissies toezicht te houden over het werk. Hoofdzaak in deze beweging was *de predikingen* en *bidstonden*. Geregeld onderwijs werd niet gegeven. Toen later de bekeerlingen gedoopt moesten worden, waren er geen voorbereidende klassen. Er werd veel vuur ontstoken doch weinig hout opgelegd. En toch bleven er honderden staan als ware bekeerden tot heden, terwijl weer honderden teruggevallen zijn naar het heidendom of zich bij andere Kerken hebben aangesloten.

Eerw. R. Blake.

Te Utrecht kwam het werk later onder de leiding van een Evangelist, Charlie Hlati, die veel opgang maakte en bij het uitbreken van den oorlog, met de hulp van andere Evangelisten, eene gemeente van p.m. 700 lidmaten had onder het bestuur der Plaatselijke Zending Commissie. Onder zeer treurige omstandigheden ging hij kort na den oorlog over tot de Episcopaalsche Kerk en nam een groot gedeelte van de gemeente met zich. Toen Eerw. R. BLAKE, de tegenwoordige leeraar, in 1904 den herderstaf opnam, vond hij de gemeente zeer verstrooid. Hij begon dadelijk met het werk van reorganisatie. Het gevoel van teleurstelling en ontevredenheid is nog niet geheel uitgestorven, doch de gemeente is weer aangegroeid in getalsterkte; het ledental is nu 683. Drie-kwart van deze leden zijn vrouwspersonen, velen de vrouwen en dochters van heidenen. De gemeente is dus zwak. Geldelijke bijdragen voor het werk komen zeer zwak in. De weinigen geven, velen hebben niet om te geven, anderen zijn onwillig. Finantieel is het werk bijna geheel afhankelijk van de blanke gemeente. In zulk een werkkring, met 2,000 zielen die bearbeid moeten worden, kan de zendeling persoonlijk betrekkelijk weinig doen. De Evangelisten (5 in getal) worden geholpen door omtrent 50 voorgangers die geregeld op circa 36 plaatsen, elken Zondag diensten houden. Behalve deze voorgangers zijn er nog anderen in de gemeente, *abakokeli* genaamd, die gedurende de week kleine bidstonden leiden. Elk gemeentelid of catechisant wordt verwacht lid te zijn van een of ander van deze bidgezelschappen. Dit stelsel maakt het algemeene toezicht over de gemeente veel gemakkelijker dan waar alleen leeraar en ouderlingen het werk moeten doen.

KRUGERSDORP.

Zendingwerk, namens onze Kerk, werd hier vóór den oorlog gedaan door eenige zendingvrienden der Kerk, en Eerw. TERBURGH van Potchefstroom, kwam van tijd tot tijd over van Potchefstroom, om de Sacramenten te bedienen. Eerst in Januari, 1905, werd Eerw. J. HANEKOM als eerste zendeling hier bevestigd. Hij arbeidde met veel zegen tot 31 Mei, 1908, toen hij naar Upington vertrok. Zijn opvolger, Eerw. J. J. FOURIE, stond hier slechts van October 1908 tot 31 Maart, 1910. De gemeente, die reeds ver over de 200 leden telde, is in vele opzichten achteruitgegaan en heeft nu nauwelijks 180 leden; hoevele zielen, kan men niet met zekerheid zeggen. De Naturellen komen hier in de goudvelden uit alle deelen van Afrika bijeen. De grootste moeilijkheid is éene gemeente te vormen uit zoo verschillende bestanddeelen; het "oôrlamsche volk" en de "rauwe Kaffers" gaan moeilijk saam.

Zonder finantieele hulp van den Kerkeraad (der blanke gemeente) en de zendingvrienden, kon de Zendinggemeente nog niet haar leeraar onderhouden, hoewel hare leden, naar evenredigheid, beter bijdragen dan de meeste blanke leden. De grootste moeilijkheden waarmede 't plaatselijk zendingwerk hier te kampen heeft, zijn: (1) de vele en velerlei genootschappen en secten, die al te veel tegen elkaar wedijveren en achterdocht, wantrouwen en afgunst aankweeken; (2) de sterke wereldgeest en al de listige en booze strikken, die de Booze hier spant om de arme zielen te vangen en tot oneerlijkheid, onmatigheid en ontucht te verleiden; (3) de vele naam-Christenen onder de blanken, die niet alleen geheel onverschillig, maar zelfs afkeerig van en vijandig tegen de zending zijn.

Vrijheid.

Ds. G. F. Marais, destijds predikant aan deze plaats, kan met recht de stichter van geregeld zendingwerk in deze gemeente genoemd worden. Hij werd bijgestaan door een plaatselijke Zending Commissie, die uit de heeren T. C. Stoffberg, J. H. Steenkamp en C. Ferreira bestond en die hare eerste vergadering den 1sten September, 1899, hield. Daar er toen geen of weinig zendeling-leeraars te bekomen waren, was men in het begin genoodzaakt gebruik te maken van de diensten van Zulu Evangelisten, die onder toezicht der Commissie werkten. In Mei, 1895, werd Eerw. D. B. le Roux als plaatselijke zendeling aangesteld. Hij arbeidde niet zonder zegen, doch nam reeds in 1897 een beroep naar de zendinggemeente te Pretoria aan. Gedurende de vacature die toen volgde werd de gemeente van tijd tot tijd bezocht door Eerw. P. le Roux, destijds van Wakkerstroom. Eerst in April, 1899, kon de Commissie, onder voorzitterschap van Ds. E. C. Anderssen, andermaal een beroep uitbrengen. De keuze viel op Eerw. W. J. Esterhuysen, die de beroeping aannam en daar met veel zegen en toegewijdheid arbeidde tot 1908, toen hij naar Emandhleni, Natal, vertrok. Sedert is de gemeente vacant en moest men al lang weer een ander beroep uitgebracht hebben, maar kan men dit niet doen omdat de noodige fondsen niet voorhanden zijn en de Blanke gemeente, die tot dusverre het werk grootelijks heeft ondersteund, wegens de heerschende Oost-kust koorts onder de beesten zoo verarmd is, dat zij dien steun voor het tegenwoordige onmogelijk geven kan. De gemeente lijdt onder dit alles zeer. Zij telt ongeveer 700 lidmaten en wordt van tijd tot tijd bezocht door haar Consulent, Eerw. L. Jandrell, van Standerton.

De Compounds Zending, Johannesburg.

Deze Zending werd in October, 1906, begonnen. Men heeft gevoeld, dat door de komst van duizenden van Kaffers uit alle deelen van Zuid Afrika naar Johannesburg om in de mijnen te werken, een heerlijk voorrecht om Zendingwerk te doen zich voordeed, doch dat dit voorrecht ook 'n groote verantwoordelijkheid

Eerw. P. H. A. Fouche.

op de schouders van onze Kerk plaatste; vandaar dat de Ring van Potchefstroom, waaronder ook Johannesburg sorteert, zich het heil dezer zielen aantrok en ertoe overging een Zendeling te beroepen om de Hollandsche Kerk in de compounds te vertegenwoordigen. Alhoewel wij, als een Kerk, wat laat in het veld gekomen zijn, nochtans heeft de Heer 's oogstes ook ons willen gebruiken, en mochten wij al heerlijke vruchten plukken. Ons werkend personeel bestaat uit den Zendeling, Eerw. P. H. A. Fouche en vier Evangelisten. Elk dezer Evangelisten heeft zijn centrum waarheen bekommerden en heilbegeerigen getrokken worden—alwaar de inboorling geholpen wordt de Bijbel in zijn eigen taal te leeren lezen en vanwaar de omliggende compounds bearbeid worden. In de week worden sommige mijn-hospitalen bezocht. 's Zondags worden diensten in

de compounds gehouden alsook in de verschillende kerkgebouwtjes. Het werk in de compounds is veel belovend. Hier hebben wij Nyasaland, Mashonaland, Gazaland, Damaraland, enz., enz., aan onze deuren. Hier bereikt één Zendeling volkeren. Hij spreekt één taal en bereikt tegelijk zeven en acht verschillende stammen. De inboorling, die hier verlicht wordt, keert terug naar zijn land om 'n licht te zijn tot verlichting van zijn stamgenooten. De Heer 's Oogstes, die in Zijne voorzienigheid deze verschillende volken te Johannesburg bijeenvergadert, geve genade aan onze Kerk het recht gebruik te maken van deze buitengewone gelegenheid om door het werk in de Compounds het hart van donker Afrika te bereiken.

Fordsburg.

Alhier bestond vroeger een Zendinggemeente onzer Kerk gesticht in 1892 door Eerw. P. Teske van Beaufort West. Haar eerste leeraar was Eerw. P. Dempers (1899–1903), opgevolgd door Eerw. C. D. Theron (1903–1908). De gemeente heeft zich later bij de Independente Kerk aangesloten.

Amersfoort.

De Zendinggemeente te dezer plaatse werd in 1896 door Ds. W. F. Knobel gesticht. Zij bestaat thans uit 300 leden en bezit een ruim Kerkgebouw en een doelmatig ingerichte Zending pastorie. Haar eerste vaste leeraar, die haar nu nog bearbeidt is Eerw. A. P. Otto, die met zijne werkzaamheden een aanvang maakte in Juni 1909.

Eerw. A. P. Otto.

Bethal.

De gemeente alhier, in 1905 door Eerw. R. H. Daneel gesticht, telt thans 87 leden en 178 zielen. Zij wordt van tijd tot tijd bearbeid door Consulent leeraars: Eerw. L. H. M. Jandrell (1906–1910) en Eerw. A. P. Otto van Amersfoort sedert 1910.

Heidelberg.

De plaatselijke Zending-gemeente telt tegenwoordig 432 leden en 906 zielen. Zij werd in 1895 door Eerw. D. B. Le Roux van Pretoria gesticht en door hem als Consulent leeraar bearbeid tot 1906, toen Eerw. P. H. A. Fouche van Johannesburg hem in die betrekking opvolgde. Ds. A. M. Hofmeyr van de Stofberg Gedenkschool verleent hulp in het Consulents werk.

Ermelo.

Alhier bestaat een bloeiende Zending-gemeente van tusschen de twee en drie honderd leden. Door middel van Evangelisten arbeidt onze kerk hier reeds een geruimen tijd, terwijl Zending-leeraren van andere gemeenten de Sacramenten van tijd tot tijd bedienden. Onlangs werd door de Zending Commissie een eerste vaste leeraar beroepen, teweten Eerw. G. H. J. van Rensburg, die met zijne werkzaamheden in November 1910 een aanvang hoopt te maken. Ermelo kan een voorname Zending centrum worden. De bevolking, meestal Zulus, is zeer groot.

Eerw. G. v. Rensburg.

2.—De Buitenlandsche Zending der Transvaalsche Kerk.

De Transvaalsche Kerk maakte een aanvang met zendingwerk in het jaar 1884. Tot 1909 bepaalde dat werk zich tot het Transvaalsche gebied alleen. In dit jaar echter kwam de roepstem tot haar uit Portugeesch Nyasaland in Centraal Afrika. Zij was aan die roepstem gehoorzaam en Ds. A. G. MURRAY werd beroepen als de eerste buitenlandsche zendeling der Transvaalsche Kerk. Hij arbeidt onder het volk van Chikusi op de statie Mphatso ten zuiden van het Nyasa Meer en wordt geholpen door Eerw. J. JOUBERT. Eerstdaags zal Mej. FAUL ook daar heen gaan.

Buitenlandsche Zendelingen der Transvaalsche Kerk.

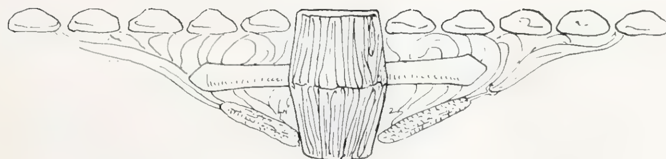
Ds. A. G. Murray.

Eerw. J. Joubert.

Mej. Faul.

3.—De Commando Dank Zending in Transvaal.

Ontstaan. Een der stichters dezer zending schrijft:—Toen GENERAAL BEYERS gedurende den Anglo-Boer oorlog met zijn Commando in 1900 van Lijdenburg naar Waterberg door Zoutpansberg heentrok vertelde Eerw. THOMAS, van 't Zwitzersche Zending-Genootschap, hem dat er ongeveer 12,000 Kaffers woonden in de streek tusschen Thabini en de Olifants Rivier, onder welke hij de eenige Zendeling was. Geen wonder dan, dat toen de Generaal een Kaffer aan de Olifants Rivier naar zijn

Generaal Beyers.

God vroeg, deze hem antwoordde, dat zijn God een beestevel is. Het werd ons al duidelijker dat de Zendingzaak haar rechte plaats bij ons nog niet had ingenomen. Te Haenerstburg aangekomen, hielden wij eene Conferentie; elk verhaalde van de indrukken die de tocht door 't Bosveld op hem gemaakt had: de een had een heerlijke les geleerd bij 't aanschouwen van de majestueuse bergen; een ander van de vogels, doch al die stemmen en indrukken der natuur schenen op éene zaak onze aandacht gevestigd te hebben: "Wat zal ik den Heer vergelden?" Wat op de meesten echter den diepsten indruk had gemaakt was de toestand van die duizenden heidenen, die onbearbeid en onbekend met Gods Woord leven en sterven, en dàt in ons eigen land. Wij gevoelden dat, hoewel onze Kerk niet onverschillig was over deze zaak, wij nog niet gedaan hadden wat wij hadden kunnen doen en moesten gedaan hebben. Wij kwamen tot de overtuiging, dat wij als een volk zoo gezegend van den Heer met de schatten van deze wereld en met het heerlijk licht van het Evangelie, onze plicht verzuimd hadden en niet ijverig genoeg geweest waren om des Koning's bevel: "predikt 't Evangelie aan alle kreaturen," te gehoorzamen. Daarom zijn er vreemden uit andere landen gekomen, die ons niet verstaan hebben, noch minder de verhouding tusschen den blanke en den kleurling en hebben alzoo dikwijls veel kwaad veroorzaakt. Zóó diep en algemeen was deze overtuiging, dat velen wilden dat wij dien avond zouden besluiten, wat wij gingen doen in deze zaak. Wij besloten toen echter bij onze aankomst te Pietersburg weder een vergadering in verband daarmee te houden. Intusschen werd de zaak onder elkaar besproken en men had gelegenheid ook de moeielijkheden eraan verbonden te leeren kennen en overwegen.

Stichting. Te Pietersburg—de 28ste September 1900 (de dag waarop de eerste Burgers het vorige jaar naar de grenzen vertrokken), was voor ons een van ernstig nadenken. Een jaar van strijden was doorworsteld—de toekomst was donker—'t was een tijd van: "Wat zullen wij eten, waarmee zullen wij ons kleeden?" De avond van dien dag zag ons een stap verder met ons opgevat plan, in het Bosveld geboren, en te Haenertsburg geopenbaard. De zendingzaak werd dien avond weer besproken, en 't was duidelijk dat de ijver ervoor zich niet alleen uitgebreid had, maar dat hij dieper wortel geschoten had. Wij besloten daar: "dat wan-

neer de oorlog eens zou geëindigd zijn en de vrede hersteld, wij een Zendeling voor onze rekening zouden nemen in Zoutpansberg of Waterberg." Het was een verkwikkend oogenblik, toen het geheele kommando als één man opstond om in dit verbond te treden. De gedachte waarmede wij ons dien avond bezig hielden was: "Nu is het in mijn hart een verbond te maken met den Heer." De verdere regeling van ons plan werd gelaten totdat wij bij Generaal Beyers en Ds. Kriel zouden komen, die vooruit gegaan waren naar Warmbad. Het was op 5 October, 1900, te Warmbad dat wij eene vergadering belegden om van ons plan mededeeling te doen en te besluiten wat wij verder gingen doen. Bij deze vergadering werd eene Commissie gekozen, die dadelijk regels zou optrekken voor "de Kommando Dank Zending Vereeniging." Dit werd gedaan en de regels werden voorgelegd en aangenomen. Alzoo werd deze Vereeniging gesticht tot bevordering van Zendingswerk in Zoutpansberg.

Werkzaamheden.

Toen de oorlog geëindigd was, werd er met de Buitenlandsche Zending Commissie van de Kerk in de Kaapkolonie onderhandeld, met het doel een deel van haar werk over te nemen en zoo kwam het dat deze Commissie Eerw. HENDRIK HOFMEYR met de evangelisten die onder hem arbeidden, aan de Transvaalsche Kerk overgaf als vertegenwoordiger van de Commando Dank Zending Vereeniging, die 100 leden telt en de geheele geldelijke verantwoordelijkheid van het werk op zich heeft genomen. De hoofdstatie is Bethel, omtrent 21 mijlen ten Zuid-Oosten van Pietersburg. Benevens den Zendeling, die door zijne echtgenoote en Mej. B. DE VILLIERS geholpen wordt, arbeiden er 10 evangelisten in verband met deze zending. Elk dezer evangelisten staat aan 't hoofd van een buitengemeente of post, de meesten waarvan gesticht zijn geworden door wijlen Eerw. St. Hofmeyr, Ds. S. P. Helm, thans te Kalkbaai, of Ds. J. D. Daneel, zendeling in de Zoutpansbergen.

Eerw. H. Hoymeyr schrijft:—"Onze werkkring begint met een gemeente ten oosten van Pietersburg en strekt zich uit tot omtrent 16 mijl ten zuid-oost van Pietpotgietersrust, distrikt Waterberg—mijne zuidelijkste gemeente. Deze oppervlakte wordt niet door onze Zending alleen beslaan. Tusschen in arbeiden ook het Berlijnsche Zending Genootschap, de Wesleyaansche Kerk, de Vereenigde Vrije Kerk van Schotland en de Engelsche Kerk. Het getal in de bearbeiding is zoowat 9,000 zielen; dat der leden zal nabij 600 wezen. In het afgeloopen jaar heeft de Heer ons

Eerw. en Mev. H. Hofmeyr.

plaatselijk werk boven verwachting gezegend, bijzonderlijk hierin, dat sommige afvalligen, die jaren geleden naar 't Heidendom waren teruggegaan, teruggekeerd zijn naar de Kerk, en anderen weer wonen onze diensten des Zondags bij. Ettelijke heidenen zijn ook bekeerd. En dan hebben wij omtrent 50 mannen en vrouwen die om de beurt Zondags het Evangelie naar de heidensche kralen brengen. Dit zegt niet, dat er geen donkere zijde is; o, neen, die is ook daar. Elk kwartaal bezoek ik de buitengemeenten om de Sacramenten te bedienen en om andere werkzaamheden in verband met het werk te verrichten.

4.—De Transvaal Kerk Zending onder Israel.

De Zending onder Israël was tot weinige jaren geleden onbekend in de Ned. Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika. De Kerk deed weliswaar binnen- en buitenlandsch Zendingwerk onder de Heidenen, en had vele philantropische stichtingen voor verschillende doeleinden, benevens andere vereenigingen en genootschappen om in allerlei richtingen te werken, maar een Zending onder Israël was er niet, hoewel het oude volk van God bij duizendtallen onder ons woonde. Hun getal werd bij duizenden vermeerderd met de ontdekking van de diamantvelden; maar het grootste getal Joden werd naar Zuid Afrika getrokken met de ontdekking van de goudvelden in de Transvaal. Niettegenstaande die duizenden van Joden in ons midden had de Kerk nooit een eigenlijk Zendingwerk onder de Joden begonnen, alhoewel er reeds in het jaar 1669 twee Joden gedoopt werden door Ds. A. de Vooght. Na dien tijd zijn er verscheidene malen Joden aangenomen en gedoopt in de Ned .Geref. Kerk. Dit was genoegzaam bewijs dat God Zijn Volk niet had verstooten, zooals Paulus zegt in Rom. 11 : 2. Wij moesten reeds jaren geleden een zending onder de Joden begonnen hebben; maar niemand waagde het een eigenlijk begin te maken. Hoe traag zijn wij om Gods wil te verstaan en te volbrengen. Zoo was het ook met het Israël Gods. Israël heeft nooit een Zending onder de Heidenen gehad, God zond een Jona om in de groote stad Ninevé te prediken, en de lieden van Ninevé geloofden aan God, en God zag hunne werken, dat zij zich bekeerden van hun boozen weg, Jona 3 : 1, 5, 10.. De bekeering van de lieden van Ninevé moest een spoorslag geweest zijn voor Israël om ook in de andere Heidensche steden te arbeiden; maar ze deden 't niet. Na dien tijd zijn vele Heidenen tot bekeering gekomen, we hebben gevallen zooals Rachab, Ruth, Naaman, Sarepta—Sidonis en anderen, ook velen in de dagen van den Heere Jezus en de Apostelen; maar niemand bemerkte dat de deur door God voor de Heidenen opengezet was. David zong in zijn tijd: "Eisch van Mij, en Ik zal de Heidenen geven tot Uw erfdeel, en de einden der aarde tot Uwe bezitting." Maar ook David ontfermde zich niet over de Heidenen.

Het laatste bevel van den Heere Jezus, dat de discipelen altoos in de ooren moest klinken: "Gaat heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle kreaturen," Mark. 16 : 15, werd niet volbracht, totdat de Heilige Geest Paulus en Barnabas tot dat doel afzonderde, Hand. 13 : 1, 2. Toen onder leiding van de Heilige Geest zijn daar steden der Heidenen gevallen, als het ware, naar 't woord van God.

Wij hadden ook de teekenen van bekeering onder de Joden, het was onze plicht om onder de Joden te arbeiden; maar wij, gelijk Israël van ouds, waren nalatig in dit werk. Velen zeiden, dat de Joden zich niet konden bekeeren daar God de Joden verstooten had. Dit gezegde was bloote onkunde. Wij hebben reeds aangetoond, dat Paulus uitdrukkelijk dit wederspreekt in Rom. 11 : 2. Verder zegt hij, dat gansch Israël moest zalig worden. Een ander bewijs dat God Zijn volk niet heeft verstooten is, dat de Heere Jezus aan het kruis voor hen bad: "*Vader vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen.*" En aan dat kruis, toen Zijn bloed nog versch op aarde was, redde Hij een Jood die een moordenaar was. Een verder bewijs is, dat door Gods genade en de werking des Heiligen Geestes er op den Pinksterdag drie duizend Joden tot bekeering kwamen, tot wie Petrus zeide: "*Gij hebt de Vorst des levens gedood.*" En verder vermaande hij hen met deze woorden: "*U komt de belofte toe en uwe kinderen,*" Welke belofte? De belofte van verlossing. Hoe verkeerd dan van ons om te denken dat er een volk op aarde was, voor hetwelk geen genade was. Maar de Heilige Geest heeft ook in Zuid Afrika den weg geopend dat het Evangelie tot de Joden zou gebracht worden. Jaren geleden kwamen te Johannesburg aan twee Evangelisten, de heeren MALBERT en DAY. De heer

Malbert was een bekeerde Jood. Zij klopten aan bij de pastorie van de Ned. Geref. Kerk, en kregen het schoolgebouw op Von Brandis Plein om de diensten te houden. Daar de school toen een publieke school was en er sommige Joden op het schoolbestuur waren, werd de school hun ontzegd; toen heeft Ds. Martins hen de kerk afgestaan; maar daar de toehoorders een vrij gebruik maakten van verrotte eieren en andere akelige dingen, die zij naar het hoofd van Malbert slingerden en de genoemde heer recht voor de preekstoel stond, kreeg die ook een deel, met het gevolg dat de Leeraar in de eerstkomende kerkeraadsvergadering de eerste bitterheid moest smaken van het werk der Zending onder Israël. Maar al deze dingen maakten zulk een indruk op het gemoed van Ds. Martins, dat hij besloot niet te zullen rusten voor en aleer hij een werk onder Israël ter dezer plaatse heeft gezien. Een overeenkomst werd getroffen met de twee Evangelisten om met hun teruggaan naar Europa, uit te zien naar een persoon, die het werk alhier zou opnemen; dan zou men pogingen doen om het werk alhier te steunen. Er is van die zaak niets gekomen. Later werd er door de Kerkbladen gevraagd om geld, ter ondersteuning van deze zaak, zoodat men, als men fondsen bijeen kon krijgen, een beroep zou doen op iemand in Engeland om over te komen ten einde het werk hier te doen. Een en ander gaf gehoor aan de bede en zond iets; maar de som bereikte niet eens £10. Later kwam er een persoon uit Duitschland, die het werk onder de Joden hier begon. Daar hij van niemand ondersteuning kreeg, werd het gekollecteerde geld aan hem gegeven en hem beloofd dat men hem verder ondersteuning zou geven. De Kerkeraad van Johannesburg besloot hem aan te stellen tegen een salaris en zou een beroep op de Kerk doen om te helpen de onkosten dragen; maar wat was de teleurstelling groot, toen men hoorde, dat die persoon besloten heeft om het werk te doen in verband met de "Cape General Mission." Nochtans waren we verblijd dat het werk zou gedaan worden. Na eenige maanden gewerkt te hebben onder de Joden, moest die persoon 't werk opgeven, daar zijn gezondheid hem niet toeliet langer te blijven. Van toen aan werd er alleen gebeden dat de Heer, die machtig is, de deur zou openen; men wachtte op Hem, totdat de Heer den Broeder PHILIP COHEN zond om het werk hier te beginnen.

Wonderlijk was het Gods hand in deze zaak te zien. Hij werd krank in Europa en werd door de geneesheeren bevolen onmiddellijk naar Afrika te komen; te Norvalspont sloeg hij een tent op en bleef alzoo eenige maanden; toen hij bijna hersteld was ging hij terug naar zijn werkkring in Europa, maar hij merkte op, dat er een groot arbeidsveld in Zuid Afrika was. Niet lang was hij bezig in Europa, of hij moest terug naar Zuid Afrika ter wille zijner gezondheid; wederom werd hij

Mnr. P. Cohen.

hersteld nadat hij eenigen tijd onder het gastvrije dak van een onzer predikanten had doorgebracht; deze gaf hem een aanbevelingsbrief naar de leeraren op de goudvelden. Op de goudvelden aangekomen vond hij een onzer predikanten, die hem vriendelijk ontving en hem aan de andere predikanten voorstelde, bij de vergadering, die men iederen Maandag morgen had.

Toen zijn doel aan die broeders bekend gemaakt werd, besloot men daar en dan de zaak voor de volgende samenkomst van den Ring van Potchefstroom te brengen, die eenige dagen daarna vergaderde. Men besloot in de Ringsvergadering een zeker uur af te staan aan den broeder Cohen om de vergadering toe te spreken; de kennisgeving hieromtrent miste hem; maar hij verscheen toch op den bestemden tijd; zooals hij

zeide gevoelde hij zoo een drang om juist dien dag de Ringsvergadering bij te wonen, dat hij onmiddellijk kwam. De Ring vergaderde te Langlaagte. Hij meende, dat het de leiding des Heeren was, en dat hij het als een teeken moest nemen dat hij in Gods weg was.

Nadat hij de vergadering toegesproken had, werd over de zaak gesproken. Hoewel de tijd zwaar was, kort na den oorlog, de huizen lagen in puin, er was geen geld in het land, geen dieren, geen gereedschap om de plaatsen te bewerken, de gemeenten waren in schuld, de leeraren kregen niet hunne salarissen, de Zendingzaak was in verwoesting, hoe kon men verwachten om een nieuw werk te beginnen in dezen hachelijken tijd? Toch voelde men aan al de aanspraken, dat allen begeerig waren om het werk te beginnen en op God te vertrouwen. Toen men tot stemming kwam was de uitslag gunstig. Een commissie werd benoemd, de broeder Cohen werd aangesteld als zendeling onder de Joden en het werk nam een aanvang.

De Zending begon op 1 Maart, 1903. Van dien tijd tot op 31 December, 1909, werd er voor dit werk door de Kerk bijgedragen de som van £4,154 18s. 2d.

Op 15 Mei, 1903, werd dit werk overgenomen door de Algemeene Vegadering van de Ned. Herv. of Geref. Kerk in Zuid Afrika, zitting houdende te Pretoria, Transvaal.

Het volgend besluit werd genomen. Voorstel van den H.E. Scriba en den Predikant van Fordsburg: "De Algemeene Vergadering, gehoord hebbende van de aanstelling van den heer PHILIP COHEN, door den Ring van Potchefstroom, en gelet hebbende op het werk van gemelden heer onder zijn stamgenooten hier te lande, t.w. de Joden; tevens vernomen hebbende dat de gemeenten op den Rand zich bereid verklaard hebben de verantwoordelijkheid der onkosten aan deze zending verbonden, op zich te nemen, besluit hare blijdschap uit te drukken over dit begin van het werk onder Gods oud volk en verklaart zich gewillig haren steun aan deze zaak te geven en zulks ook onder haar toezicht te nemen. Zij laat onder tegenwoordige omstandigheden de behartiging der zaak over aan den Ring van Potchefstroom."

De tegenstand, gedurende de eerste twee diensten, was zoo groot van de zijde der Joden, dat de broeder Cohen letterlijk niets kon doen. Naar zijn hoofd werden niet alleen steenen en allerlei akelige dingen geworpen; maar ook lastering. Hij moest eens met een rijtuig vluchten uit het midden van de menigte. Hij riep de schare toe: als ge mijn mond op deze wijze wilt sluiten, zult ge het nooit doen, Zondag kom ik weder. Voor een tijd lang preekte hij Gods Woord onder dezen grooten tegenstand. Toen werd hem de plaats, waar hij de diensten hield, ontzegd. Men huurde toen een standplaats, maar die werd weder onder hem uit gehuurd door de Joden; toen preekte hij op een plaats, waar er een kleine driehoek was, alwaar twee straten ontmoetten. Door invloed der Joden kreeg hij later kennis van de Politie, dat hij die plaats moest ruimen. Toen begon hij zijne diensten op de markt, en tot vandaag worden de diensten op de markt gehouden. Hoe anders is het nu! Men ziet nu een schare van over de duizend Joden en anderen stil en aandachtig luisteren naar de prediking van Gods Woord alsof men in Gods huis is. Eenige Joden zijn reeds gedoopt, die den Heere Jezus aangenomen hebben, o.a. is een Rabbi in Fordsburg tot bekeering gekomen. Er zijn nu een vier- of vijftal bekeerde Joden, die den broeder Cohen in zijne diensten helpen. De broeder Cohen en Ds. Martins hebben vele gemeenten in de Kaapkolonie, Oranje Rivier Kolonie en Transvaal bezocht en overal Israëls benden gesticht, die in belang van deze zaak werken.

Tot nog toe had men niet genoegzaam fondsen om een zaal te bouwen. Men hoopt dat de een of andere rijke door den Heer zal gezonden worden, op Zijn tijd, om een zaal te bouwen.

Op sterke aandrang van den broeder Cohen heeft de Commissie twee malen een poging aangewend om aan hem hulp te verschaffen. Eerst werd de heer L. FINKELSTEIN aangesteld in 1906 en later de heer T. GELBART in 1909. Beiden zijn, na eenige maanden gewerkt te hebben, vertrokken.

Hoofdstuk V.

Het Z.A. Zending-Genootschap.

Het Oudste Zuid Afrikaansche Zending-Genootschap. Opgericht in 1799.

Stichting. Toen de vier eertste zendelingen van het Londensche Genootschap in 1799 naar Zuid Afrika kwamen brachten zij een zendbrief mede van dat Zendinggenootschap, aan de geloovigen in Zuid Afrika, waarin de Direkteuren zeer sterk aandrongen, dat men met kracht en ijver zendingwerk aan de Kaap moest voortzetten en behartigen. Men schreef o.a.: "Het gezegend bericht, dat er over menige gemeente aan de Kaap onlangs tijden van verkoeling van het aangezicht des Heeren gekomen zijn, is ons gebracht.—Gij hebt waarschijnlijk gehoord, dat de Geest onzes Gods een teederhartig medelijden met de Heidenen in Engeland en Holland ontstoken en eenen zendelings-ijver opgewekt heeft, die al te lang in slaap gelegen had.—Wij roepen u op, waarde Broeders, u bij ons te voegen en uwe broeders in Nederland na te streven, welke zich hartelijk met ons hebben vereenigd. Op staanden voet werd er in Holland een zendeling-genootschap opgericht.—Staat dan op, Broeders, wij bezweren u! vereenigt u tot deze edele oogmerken. De heidenen, die u omringen, roepen u toe: 'Komt over en helpt ons.' Gij bevindt u in de nabuurschap der gewesten welke nog ten eenen male onder de macht van den Vorst der duisternis zijn, en van de woningen der wreedheid, tot welke geen straal van de Zon der gerechtigheid voor als nog is doorgedrongen. Uit zwakke pogingen hebben wij groote uitwerkselen zien geboren worden."—De toen-malige predikanten aan de Kaapstad (Di. Serrurier, Fieck en Von Manger) en ook Ds. M. C. Vos, van Tulbagh, lazen dezen Zendbrief van den kansel voor. En zoo gebeurde het, dat op 21 April, 1799, ten huize van zekeren Albertus van der Poel, onder voorzitterschap van Ds. M. C. Vos een vergadering gehouden werd, waarop, nadat men zich "godvruchtig in den gebede" afgezonderd had, besloten werd tot de stichting van "Het Zuid Afrikaansche Genootschap ter bevordering van de uitbreiding van Christus Koninkrijk," met het oogmerk "de uitbreiding van Christus' rijk alhier onder de onverlichten in deze Kolonie en Heidenen, zoo binnen als buiten dezelve, op allerlei wijze te bevorderen." (Artikel I.) Het vijfde artikel, dat, evenals het eerste, niet veranderd mocht worden, toont hoe nauw Kerk en Staat in die dagen aan elkander verbonden waren en hoe weinig vrijheid van handelen godsdienstige lichamen toen bezaten. Het luidde als volgt:—"Aan de Directie van dit Genootschap wordt bij deze op het allerernstigst onder het oog gebracht de algemeene plicht van ieder Christen om des Heeren wil, der Overheid alle onderdanigheid en eerbied te bewijzen en zich nauwkeurig te onthouden van alles wat tegen de door haar vastgestelde regelen in het Burgerlijke en Kerkelijke zouden mogen strijden." Zoo staat het dan ook geboekt, dat het ontwerp van het genootschap onderworpen was aan de beoordeeling van den toenmaligen Fiskaal, den WelEd. heer W. S. van Ryneveld, en aan de goedkeuring van den Gouverneur-Generaal, Dundas.

De Eerste Werkzaamheden. Ten gevolge van de oprichting van het Z.A. Genootschap werd het werk, dat in de Kaapstad onder de slaven en andere verwaarloosden alreeds gedaan werd, georganiseerd en uitgebreid. In het begin moest men gebruik maken van leeken-arbeid, in welk verband vooral de naam van Pieter Kuypers dient genoemd te worden. In 1801 echter bekwam men de diensten van den in dat jaar uit Holland aangekomen zendeling Manenberg, die met groote toewijding en zegen arbeidde totdat de onvriendelijke houding van het Bataafsche Gouvernement, dat van 1803 tot 1806 het bewind over de Kaap voerde, hem noodzaakte tegen zijn zin te bedanken.

Tegenstand. Het genootschap had niet de hartelijke ondersteuning van de Bataafsche Regeering. Integendeel, hooggeplaatste personen deden wat ze konden om de zaak op allerlei wijze te stremmen. De voornaamste ambtenaar dier regeering, de Commissaris-Generaal De Mist, schijnt zeer wantrouwig tegenover het genootschap geweest te zijn. Hij beweerde dat zijn oprichting de stichting bedoelde van een godsdienstige organisatie aan de zijde van de reeds bestaande en door de wet erkende, namelijk de Ned. Geref. Kerk. Hij eischtte dat als het de begeerte van het genootschap was om zendingwerk te doen, men buiten de grenzen der Kolonie zou gaan, of in ieder geval op een distantie meer dan drie dagen reizens van eenig dorp waar een Ned. Ger. gemeente bestond.

Volharding. Men liet zich echter niet ontmoedigen. De voorstanders der zending volhardden in hun arbeid. Zij werden mildelijk ondersteund door de Christen-vrienden die zich als leden van het genootschap aansloten. Daar men vooralsnog geen eigen gebouwen had werden de diensten en oefeningen ten huize van den Broeders Cornelis de Kock, Heize, Van der Poel, en W. Weideman gehouden. In 1801 kocht de Directie, daartoe in staat gesteld door de milde bijdragen van belangstellenden (waaronder zekere weduwe Moller die £1,250 gaf), een stuk gronds in de Langestraat en bouwde daar een godshuis op. Dit gebouw, in die dagen "Het Groote Oefenhuis" genoemd, thans het Z.A. Gesticht, werd den 15den Maart, 1803, door Ds. J. P. Serrurier met een treffende rede ingewijd. (Zie portret bl. 12).

Uitbreiding. Het Genootschap telde omtrent dezen tijd ongeveer 500 leden, onder wie vele personen van invloed en bemiddeling waren. Takken van het moeder-genootschap werden spoedig opgericht te Roodezand (Tulbagh), Stellenbosch, Wagenmakersvallei (nabij Wellington), Graaff-Reinet, Paarl, in Outeniqualand (nu het distrikt George), en later (1817) in het distrikt van Swellendam (nu het distrikt van Ladismith). Daarenboven onderhield de Directie een uitgebreide correspondentie met de Londensche en Rotterdamsche Zending-genootschappen. Zij was feitelijk de plaatselijke agente voor die genootschappen. Dit agentschap voor het Londensch Genootschap duurde bijna twintig jaren totdat de aanstelling van een plaatselijken superintendent—de eerste Dr. George Thom, die later predikant bij de Ned. Ger. Kerk werd—zoodanige tusschenkomst onnoodig maakte. Het Z.A. Genootschap vond ook de ondersteuning van de eerste Hollands-sprekende Afrikaanders, die zich voor de afgelegen zendingvelden aanboden. Hunne namen zijn: Cornelius Kramer, die als assistent van den zendeling Kicherer onder de Bosjesmannen arbeidde, en J. M. de Kock, die de eerste was om afgevaardigd te worden tot dienst onder de Bechuanas (of Briquas, zooals zij toen genoemd werden), door wie hij ook op gruwelijke wijze vermoord werd.

Leeraren en Medewerkers. Het spijt ons, dat wij hier niet een overzicht geven kunnen van de latere werkzaamheden van het Genootschap. De noodige gegevens ontbreken ons daartoe. Onder de eerste leeken-medewerkers die, hetzij met het mededeelen van onderwijs aan slaven of het houden van oefeningen onder de heidenen, behulpzaam waren, kunnen de volgende namen genoemd worden: de broeders P. Kuypers, P. le Roex, C. P. Stotsboo, R. Heydenrych, Simon Stronck, en de zusters, wed. Mathilda Smith, Heyzer, Moller, Richert, Lafebre.

De volgende is een volledige naamlijst van Zendelingen en Predikanten die na elkander voor rekening van het Z. A. Genootschap in de Kaapstad gearbeid hebben :

Eerw. TROMP, MANENBURG, VAN DER LINGEN, VAN LIER, VAN MANGER en BERRANGE (de twee laatstgenoemden te samen).

Ds. J. H. BECK van November 1819, tot 1839. (Zie portret bl. 13). Hij was de eerste vaste leeraar der gemeente gedurende wiens diensttijd de gemeente behoorlijk gevormd werd.

Eerw. PEHMOLLER, van 1839, tot 1840 (tijdens afwezigheid van Ds. J. H. Beck).

Ds. J. H. BECK, van 1840, tot 17 Maart 1851.

Eerw. VERHAAG (gedurende een paar maanden).

Eerw. A. J. Pepler.

Ds. W. D. MORGENROOD, van 13 Juli 1851, tot 31 December 1854.

Ds. J. A. STEGMANN, van 4 Maart 1855, tot 7 Augustus, 1859.

Ds. W. FLEISCHER, van 21 September 1859, tot 13 Mei 1870.

Eerw. J. KNOBEL (tijdelijk).

Eerw. G. W. VAN DEN BOS, van 1 Februari 1871, tot 15 April 1898.

Eerw. A. J. PEPLER, van 8 Juli 1898 en nog in dienst.

Eerw. D. v. d. Heever.

Eerw. D. VAN DEN HEEVER, tijdelijk als hulpleeraar, met een afzonderlijken werkkring, deel der gemeente, te Mowbray, sedert 1904.

Het ledental der gemeente en dat in de jongste 12 jaren bijna verdubbeld is, bedraagt nu ongeveer 1175.

De leeraar in de Kaapstad wordt in de bearbeiding der geemeente door 12, en de hulpleeraar te Mowbray, door 6 voorstanders geholpen, De diensten van deze voorstanders, die uit en door mansleden der gemeente voor 2 jaren gekozen werden, zijn van zoodanigen aard dat voorstanders hier feitelijk de ambten van ouderling en diakenen in zich vereenigen.

De tegenwoordige Directeuren van het Z. A. Zending Genootschap zijn de Wel.Ed. Heeren J. H. Pentz, W. E. Moore, T. J. R. Hofmeijr, P. F. Lindenberg, P. J. Bosman, Melt Roux, H. A. Marais, S. W. van Wijk, J. P. de Villiers, J. Feenstra, H. J. de Wet en P. J. Pentz (Laatstgenoemde onlangs overleden).

Hoofdstuk VI.

Zending Vereenigingen in Zuid Afrika.

(In verband met de Ned. Ger. Kerk.)

I. DE VROUWEN ZENDING BOND.

Het was in 't jaar 1878 dat, door Mej. FERGUSON, de stichtster en het hoofd van het Hugenoten Dames Seminarie te Wellington, met Mej. BLISS, die haar ter zijde stond, een vereeniging onder haar leerlingen gesticht werd genaamd

DE HUGENOTEN ZENDING VEREENIGING.

Het doel van deze vereeniging was niet verschillend van dat van den Bond waarover wij thans het een en ander willen meedeelen.

Mej. A. P. Ferguson.

Het was een gezegende gedachte welke in het hart van Mejuff. Ferguson en Bliss opgekomen is,—eene gedachte zonder twijfel haar door den Heiligen Geest ingegeven—om zulk eene vereeniging tot stand te brengen. Naar 't Seminarie te Wellington werden jonge dochters gezonden uit alle deelen des lands, en daar ontvingen zij eene opvoeding welke strekte om haar voor te bereiden voor de plaatsen in 't huisgezin, de Kerk of de maatschappij, welke zij later innemen zouden. Het is niet ons doel om hier uit te weiden over den heilzamen invloed welke in deze en andere dergelijke inrichtingen over deze jongere dochters uitgeoefend werd, en door haar op de maatschappij. Het zij genoeg om op te merken dat, behalve de andere godsdienst-plichten, waarop aldaar aangedrongen werd, de opwekking van belangstelling in de uitbreiding van Gods Rijk eene voorname plaats innam, en het was met dit doel dat de H.Z. Vereeniging gesticht werd—eene vereeniging welke, hoe langer hoe meer, zich geduriglijk verder uitbreidde.

En van 't begin af aan was deze vereeniging werkzaam. Gedurende de 10 jaren van haar bestaan werd uit verscheidene bronnen de som van £1,368 ontvangen, welke besteed werd aan de opvoeding van een kind in Oostenrijk, aan 't helpen voorzien in de behoeften veroorzaakt door een zwaren hongersnood in Perzië, en om 't Evangelie te verkondigen aan blinden in China—behalve zendingwerk te helpen bevorderen in Natal, Basutoland, Zoutpansbergen, Sauls Poort, Mochudi, langs de Zambezi en te Wellington. Maar de gedachte kwam in het hart van Mej. Ferguson, zoowel als in dat van anderen op, dat, door de uitbreiding van de vereeniging die er bestond er nog meer voor de Zendingzaak in Z.A. gedaan kon worden, en dat er een behoefte bestond aan stelselmatig werk in deze zaak. En dit gevoel werd versterkt door een bezoek dat zij in 1888 aan de Diamantvelden bracht. Daar vernam zij van

20,000 Kaffers voor wier zielen bijna niemand zorgde,—Kaffers die hielpen om de zakken van duizenden te vullen, en die zelven door die duizenden in geestelijke armoede gelaten werden. En niet alleen onder de Kaffers en andere gekleurden, maar zelfs onder arme blanken, zooals Ds. A. KRIEL. die daar destijds arbeidde, haar verzekerde, bestond er groote behoefte aan Christelijke arbeidsters om werk onder hen te doen, waarvoor nog niet door de Kerk voorziening was gemaakt. In de overtuiging van de noodzakelijkheid van iets tot stand te brengen om in de bestaande behoefte te helpen voorzien werd de

VROUWEN ZENDING BOND

op 21 Maart, 1890, te Wellington opgericht. Reeds in 't vorige jaar, 1889, hadden de zusters van Wellington zich tot een zendinggenootschap gevormd, en dat was een goed begin in deze zaak. Maar men gevoelde dat dit slechts *een begin* was, dat de zaak verder uitgebreid moest worden, en het gevolg van dit gevoel was, dat in 't volgend jaar, op den bovengenoemden datum, een samenkomst gehouden werd van de zusters te Wellington, die 't reeds genoemde genootschap gevormd hadden, met de leden van de Hugenoten Zending Vereeniging, en zusters die van elders gekomen waren—onder wie waren Mevr. THERON, van Bethlehem en Mej. GIE, van Worcester—en dat in die bijeenkomst, het volgende besluit genomen is: "Overtuigd dat alleen het Evangelie van Christus [de heidenen] voor tijd en eeuwigheid kan vrijmaken, willen wij, de Christen vrouwen van Zuid Afrika, ons vereenigen om een Zending Bond te vormen... [die] zal genoemd worden: DE VROUWEN ZENDING BOND VAN ZUID AFRIKA. Deze Bond stelt zich ten doel, de samenwerking te verkrijgen van de Christen vrouwen van het land, ten einde Evangelie-arbeid te bevorderen onder de vrouwen en kinderen van het heidendom, alsmede van allen die God niet kennen. Het bestuur van dezen Bond zal bestaan uit eene presidente, eene vice-presidente, 1ste en 2de secretaressen en een thesaurier. De Vereenigingen die in de verschillende deelen van het land opgericht worden... zullen genoemd worden, takken van den Vrouwen Zending Bond."

De eerste leden van het bestuur bestonden uit Mev. A. MURRAY, Presidente; Mev. A. LOUW, Vice-Presidente; Mej. FERGUSON, 1ste Secretaresse; Mev. J. JOUBERT, 2de Secretaresse; Mev. G. ROUX; Mej. SPYKER, Thesaurier.

Dadelijk na de oprichting van den Bond was 't Bestuur in staat drie arbeiders naar meer dan een middelpunt uit te zenden—n.l. Mej. MARY MURRAY, vroeger werkzaam als zendelinge te Mochudi, Mej. MARG. MALAN en Mej. CARLIE HUGO—allen naar de diamantvelden: en Mej. MARIA RADEMEIJER naar Mochudi, waar Mej. RETIEF reeds sedert 1887 aan 't werk was. Zonder verwijl is ook 't getal takken

Mev. A. Murray.
Eerste Presidente van den V.Z. Bond.

begonnen te vermeerderen, zoodat reeds op den 30sten October, toen, gedurende de zitting der Synode, een bijeenkomst van den Bond plaats vond, men rapporteerde dat er 22 vereenigingen tot den Vrouwen Zending Bond toegetreden waren. Dat getal was in 1906 geklommen tot 120 takken in de Kaapkolonie, 30 in de O.R.K., met 50 Kinderkransen en 20 Medewerksters.

Wij kunnen al de plaatsen niet opnoemen waarheen arbeidsters door den Bond gezonden zijn, noch in bijzonderheden treden aangaande hare werkzaamheden. Wij kunnen Nyasaland echter—een land een halve eeuw geleden zoo goed als onbekend aan de beschaafde wereld, niet ongenoemd laten. Daarheen, in 1898, ver-

trokken Mejvv. ANNIE LE ROUX en SOYLAND. In het volgend jaar is daarheen uitgezonden Mej. ISIE HOFMYER, die vroeger onderwijs in de doofstommen- en blindeninrichting te Worcester gegeven had, en die aldus tot zegen kon zijn voor eenige doofstomme en blinde Kaffers in het verre Nyasaland.

Het zou de Christelijke wereld in Engeland verbazen indien zij wisten dat zelfs in 't Christelijke werk waarin de gewijde zusters van de Zending Bond werkzaam waren, zij in haar arbeid van liefde soms gestremd, of van hare standplaatsen verdreven zijn. In de geschiedenis van den V.Z.B. lezen wij als volgt: "Intusschen woedde de oorlog en verwijlden onze gedachten dikwijls in Fordsburg, waar de Zusters KLOPPERS, MALAN en VERMEULEN waren en in Kimberley de Zusters IMMELMAN en DILL. Te Mochudi waren de zendelingen, ook Mej. RETIEF, gevangen genomen en naar Bulawayo gebracht. Ds. STOFBERG kreeg verlof om naar Morgenster te gaan. Mej. RETIEF en de heeren KNOBEL en JOUBERT vonden te Bulawayo Zondags een werk voor den Heer te doen, hetgeen voor hen eene aangename afwisseling was. Men had gelegenheid hun van uit Kaapstad wat geld te zenden, zoodat zij zich wat kleederen konden koopen."

Mej. A. H. Spyker.
Eerste Secretaresse van den V.Z. Bond.

Hoe de Heer de pogingen van de V.Z.B. zegende zal blijken—om niet van andere zegeningen te melden—uit het volgende. "In Maart, 1901, verscheen er vanwege het Bestuur van den V.Z.B., een verzoek in de "Zendingbode," om bijzondere hulp tot het uitzenden van meer arbeidsters naar Nyasaland. Met 't oog op salarissen, uitrustingen en reisgeld, werd £540 gevraagd, en hoewel menschelijker wijze gesproken, de tijd voor zulk een verzoek volstrekt niet gunstig was, deden de zusters overal, alsmede hunne vrienden, hun best, en de Heer zegende hun pogingen zoodat we langzamerhand die som aan speciale giften inkregen."

Wat den geest betreft welke de arbeidsters bezielde, kunnen wij oordeelen uit een brief door Mej. RETIEF uit Mochudi geschreven. "Als ik mij nu en dan eenzaam gevoel, dan helpt het mij te denken hoe eenzaam onze Groote Zendeling, onze Meester, moet gevoeld hebben toen Hij op deze zondige aarde was. Ik ben nog heel wel en blij dat ik het werk om Zijns naams wil mag voortzetten."

Niet onvoorbereid worden de arbeidsters tot hun werk afgevaardigd. Er is eene Inrichting "Friedenheim" waar zij een behoorlijke opleiding ontvangen. Aan het hoofd van deze Inrichting staan thans Mejuff. VAN DEEMTER en WAITE. De dames-zending klas ontvangt ook onderricht in sommige vakken van Di. WOOD en MARAIS, docenten van de Opleidingsschool.

Mev. Prof. de Vos,
Tegenwoordige Secretaresse.

Weinig wist het Bestuur te Wellington dat, toen in December, 1904, de Presidente van den Bond, Mev. A. MURRAY, aan verscheidene leden van deze zendingklas, die op 't punt stonden de inrichting te verlaten, diploma's

uit te reiken met de woorden: "Weest gezegend en ten zegen," des Heilands belofte er bijvoegende: "Ziet Ik ben met u," dat de Heer haar, op 't aller-onverwachtst eenige weken later tot Zich zou nemen. Hoe groot dit verlies voor den V.Z.B. was konden slechts de leden van het Bestuur beseffen. "Eene van de oprichtsters van dit groote werk, lag haar werk zeer na aan het hart, en spaarde zij geen moeite om ten uitvoer te brengen wat vereischt werd. Maar het waren hare ernstige gebeden die veel steun aan het werk en de werksters gaven. ......" Aan de oprichting van het Hugenoten Seminarie, van het Zending Instituut, van de Opleidingsschool voor meisjes als zendelingen, heeft zij een voornaam deel genomen." ...En van waar de kracht en liefde voor al dit werk? Ongetwijfeld in haar verborgen leven met God, haar werken met Hem in de binnenkamer en het lezen en onderzoeken van Gods Woord, waaraan zij veel tijd besteedde."

Het verlies van de Presidente van den Bond werd des te meer gevoeld aangezien de Vice-Presidente, Mev. A. A. LOUW, van de Paarl, het vorige jaar, Februari 1904, hare rust was

Mev. Ds. J. R. Albertyn,
Tegenwoordige Presidente van den V.Z. Bond.

ingegaan. Zij stierf te Colesberg, van waar zij aan den Bond, tijdens zijn laatste jaarvergadering, nog een hartelijk schrijven zond.

In 't jaar 1906 moest het bestuur het verlies lijden van de Thesaurier, Mej. SPIJKER, die op de jaarvergadering afscheid van de zusters nam, aangezien zij van plan was naar haar geboorteland, Holland, terug te keeren. Als een tastbaar bewijs van de waardeering van hare diensten werd aan Mej. Spijker eene beurs overhandigd met £138. Als haar opvolgster in het Thesaurierschap was 't Bestuur

Mev. A. H. Hofmeyr, Thesaurier V.Z. Bond.

gelukkig genoeg om de diensten te verkrijgen van Mev. HOFMEYR, weduwe van Ds. Arend Hofmeyr, in leven predikant van Hanover, die zelve kinderen in 't Zendingveld heeft, aangaande eene van wie, Mev. van Eeden, de bovengemelde Isie Hofmeyr, die sedert 1900 als zendelinge in Nyasaland werkzaam was, het treurig bericht van haar plotselingen dood onlangs gekomen is. Het Zendingveld eischt helaas! zijn slachtoffers. Zij offeren hun levens echter op voor Eén die aan hun werk des geloofs, hun arbeid der liefde, en verdraagzaamheid der hoop gedachtig is, en Wiens "welgedaan gij getrouwe dienstknecht" oneindig meer zal zijn dan een loon (alhoewel uit genade) voor alles wat zij voor Hem hadden kunnen doen of lijden.

De vrouwen Zending Bond onafhankelijk van de Kerk in het geloof begonnen werd later door de Synode kerkelijk erkend en overgenomen. Hij heeft thans arbeidsters te Beaconsfield, Kimberley, Willowmore, en andere plaatsen in de Kaap Kolonie; te Fordsburg, Jeppestown, Turffontein, Zoutpansberg en Mabieskraal in de Transvaal; te

Fort Victoria en Bulawayo en Mochudi in Rhodesia en Britsch Bechuanaland; en te Kongwe, Mkoma en Mlanda in Nyasaland; tezamen, 42 in getal.

De totale opbrengst verleden jaar beliep de groote som van van £6,720 14s.

Reeds hebben zich over de 120 Vereenigingen bij den V.Z.B. aangesloten, terwijl vele Kinder Zendingkransen overal in het land zijn gevormd, die, als onderdeel van den Bond, berekend zijn om de belangstelling in de Zendingzaak en medewerking van de kinderen van jongs af te verzekeren.

De leden van het tegenwoordig Bestuur zijn: Mevrr. J. R. Albertijn, Prof. de Vos, Prof. Marais, Prof. Muller, Mej. Ferguson, Mevr. D. Bosman en Mevr. J. G. Hofmeyr (Thesaurier), met Di. D. S. Botha en G. F. Marais (door de Synode benoemd).

Friedenheim.
Opleidingsschool voor onze jonge dochteren.

2. DE MANNEN ZENDING BOND.

Ontstaan. Deze Zending Bond werd in het jaar 1908 te Wellington gesticht. Het gebeurde aldus: In de *Kerkbode* en *Koningsbode* werd door Dr. A. MURRAY en anderen mededeeling gedaan van wat er in verband met de " Mannen Zending Beweging " voor de zending gedaan werd in Amerika, alwaar genoemde beweging ontstaan is. Wit wekte op tot nadenken en spoorde aan tot gebed. Onze Mans-leden begonnen te voelen dat zij deze gewichtige zaak niet op het hart gedragen en behartigd hadden zooals zij moesten. De Evangelisatie van het heidendom was eene zaak welke eene zeer ondergeschikte plaats bij de meesten bekleedde. Intusschen was de behoefte van ons Buitenlandsch zendingwerk zoo groot geworden, dat de Algemeene Zending Commissie zich verplicht zag de gansche Kerk op te roepen tot een dag van vurig gebed dat het God mocht behagen de noodige mannen en middelen te geven ter voortzetting en uitbreiding van Zijn werk op aarde. Deze dag van gebed werd op Pinkster-Zondag, 7 Juni, 1908, gehouden. Daarop werd het Zending Congres te Wellington gehouden op 5 en 6 Augustus. De roepstem van een drie-kwart millioen heidenen, die er voor rekening van onze Kerk zijn, werd vernomen: " Komt over en helpt ons." De liefde van Christus drong en overwon. Op eene vergadering in het Martha's Gebouw op 6 Augustus gehouden, werd " de Mannen Zending Bond der Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika " onder veel geestdrift gesticht. Het besluit luidde als volgt: " Met het oog op de vele geopende deuren in de heidenwereld en de groote behoefte aan meer arbeiders en meer middelen, is deze vergadering van oordeel dat de tijd is aangebroken dat de Mans-lidmaten onzer Kerk een meer levend aandeel behooren te nemen aan het werk der Zending, en besluit zij derhalve tot de oprichting van een Mannen Zending Bond in verband met de Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika."

Het Doel. Het doel van den Bond is:

a. Opwekking tot meerder, ernstiger en meer bepaalde voorbidding voor de Zending.

b. Belangstelling in de Zending bij anderen op te wekken, door gesprekken, en door de verspreiding van Zending Lectuur.

c. De Fondsen onzer Zending zoo te helpen stijven, dat de Algemeene Zending Commissie het werk naar vereischte kan voortzetten en uitbreiden.

d. Behoeftige Jongelingen die tot Zendelingen wenschen opgeleid te worden, geldelijk te ondersteunen in verband met bestaande Inrichtingen.

Het Werk.

De eerste jaarvergadering van den Bond werd te Kaapstad den 26sten October, 1909, gehouden. De Secretaris kon toen o.a. berichten " dat er gedurende het jaar 26 takken zich bij het Hoofdbestuur hebben aangesloten. Het ledental van 25 (één tak heeft nog geen opgaaf gedaan) is 1,094. De inteekening van 19 dezer takken, hebbende een ledental van 880, is £1,050, d.i. gemiddeld £1 4s. od. per lid. (Van de andere 7 is nog geen opgaaf ontvangen.) Tot dusver is £520 door de takken verantwoord, hebbende één tak reeds twee stortingen gedaan. Voorts mogen wij meedelen vernomen te hebben dat er nog 9 takken zijn gesticht met een ledental van 328, die zich echter nog niet bij het Hoofdbestuur hebben aangesloten."

Het Bestuur.

De Bond heeft een Hoofdbestuur bestaande uit zeven leden, van welke niet meer dan drie predikanten mogen zijn. Het tegenwoordig bestuur bestaat uit Di. G. F. MARAIS, Voorzitter, P. G. J. MEIRING en J. DU PLESSIS, de BB. J. C. DREYER (Worcester), G. J. EUVRARD (Tulbagh), J. C. PAUW (Stellenbosch), en P. J. CILLIE, Czn., (Boven Vallei, Wellington), Secretaris en Thesaurier.

De Zending-Kruistocht 1908–1909.

Wij hebben hierboven gezien dat een van de vruchten van den Zending-Biddag in 1908, was de samenkomst te Wellington van het Zending Congres, waarop de Mannen Zending Bond gesticht werd. Dat Congres was de voorbode van een reeks van dergelijke congressen, die in verschillende gemeenten der Kerk door Dr. A. Murray, bijgestaan door andere leeraren op een Zending-Kruistocht door het geheele land gehouden werden, en waarvan het gevolg geweest is niet slechts vermeerderde belangstelling in de Zending-zaak, maar ook de stichting van een eigen Mannen Zending Bond door elk der twee Zuster-Kerken aan de andere zijde van de Oranje Rivier, benevens een speciale gave van bij de £8,000 van den kant van de Ned. Ger. Kerk in de Kaapkolonie, ter afbetaling van tekorten die toen bestonden en ter uitbreiding van het werk in het buitenland.

3. " DE CHRISTEN STUDENTEN VEREENIGING VAN ZUID AFRIKA is ook een van de lichamen die veel doen voor de uitbreiding van Gods Koninkrijk op aarde. Behalve de vijf reizende secretarissen van deze Vereeniging, worden er ook door haar onderhouden, drie jonge Afrikaanders die thans opgeleid worden om onder hunne verachterde landgenooten te Kakamas of elders als onderwijzers te gaan arbeiden, en heeft de Vereeniging haar eigen zendeling, Ds. A. L. HOFMEYR, B.A., te Mlanda in Midden Afrika. De Vereeniging wijst met een gevoel van trots op zulke mannen als Di. C. V. NEL, J. R. ALBERTYN, J. W. L. HOFMEYR, P. VAN HUYSSTEEN, M. P. LOUBSER, J. F. NAUDE, G. B. A. GERDENER, Eerw. RENS en nog vele anderen, die in het verleden haar als Secretarissen of anderszins gediend hebben of nu nog dienen, —mannen die geholpen hebben het Koninkrijk onder Jong Zuid Afrika uit te breiden, en nog lang na dezen de vrucht van hun arbeid zullen zien.

4. In het Theologisch Seminarium te Stellenbosch bestaat er de " THEOLOGISCHE STUDENTEN ZENDING VEREENIGING "—waarvan elke student *sine qua non*, lid is, en er nog tachtig oud-studenten Hon. leden geworden zijn, door in te willigen jaarlijks een subscriptie van £1 te betalen. Ook op andere manieren weten de studenten geld bijeen te zamelen, en alzoo is de Vereeniging in staat jaarlijks £75 te geven aan de Stofberg Gedenkschool en £75 aan de Zending in Natal.

5. Behalve de bovengenoemde vereenigingen zijn er nog andere in verband met onze Kerk in Zuid Afrika, die de belangen der Zending behartigen. B.v. DE CHRISTELIJKE STREVERS BEWEGING, die georganiseerd onder een Unie, opgericht den 1sten Maart, 1901, gedurende het jaar 1909 £1,500 voor de Zending heeft bijgedragen en voor andere Christelijke werkzaamheden een bijna gelijkstaand bedrag.

DE TRANSVAALSCHE VROUWEN ZENDING VEREENIGING die bij gelegenheid van haar laatste Congres een ledental van 1,500 en gedurende het laatste jaar een voor de zending ingekomen bedrag van £1,200 kon rapporteeren.

DE KINDERZENDING KRANZEN die, als een onderdeel van de bovengenoemde Vrouwen Zending Vereenigingen berekend zijn om de belangstelling in de Zendingzaak en medewerking van de kinderen van jongs af te verzekeren.

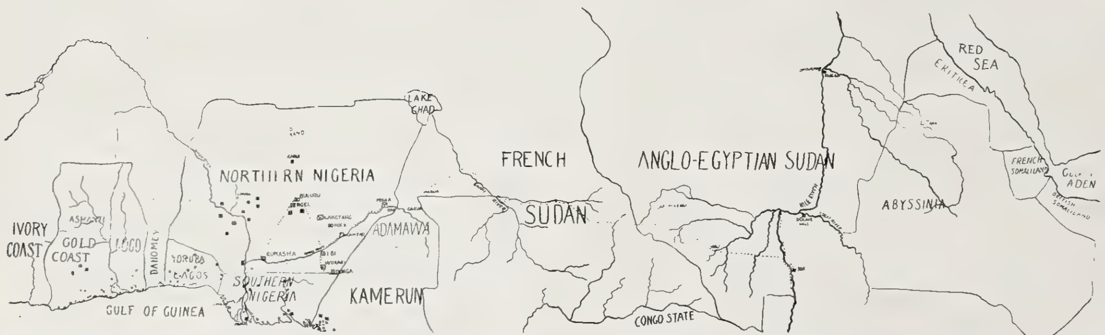
Hoofdstuk VII.

De Zuid Afrikaansche Zending in de Soedan.

Een Verhaal van het Ontstaan der Soedan Zending en Zuid Afrika's tegenwoordig aandeel in het werk.

Omtrent twintig jaar geleden werd een aantal jonge mannen die bezig waren in Christelijke werkzaamheid in de stad Bolton, Lancashire, Engeland, in hunne harten diep geroerd door de berichten omtrent 90 millioen ongeëvangeliseerde heidenen in het hart van Soedan. In de Voorzienigheid Gods werd de weg voor hen geopend om naar Tripoli in Noord Afrika te gaan, alwaar er eene kolonie van 1,000 Hausas, het voornaamste volk in maar de Fransche autoriteiten wilden zulks niet toelaten. Twee van de jonge mannen echter, Ed. White en T. Holt gingen *via* de Niger rivier. Eerstgenoemde, die een ten volle gekwalificeerde ingenieur was, werd onnoodig opgehouden aan de ongezonde monden der rivier, kreeg de koorts en stierf. T. Holt bereikte de binnenlanden en sloot zich aan bij de volgelingen van zeker heidensch opperhoofd wiens been hij gezond gemaakt had als zijn

KAART VAN DE SOEDAN.

De Soedan is in het noorden van ons werelddeel, Afrika, gelegen. De naam beteekent "Land der Duisternis," en dat is het inderdaad, want de bevolking telt 80 millioen heidenen voor elke 700 duizend, waarvan er thans slechts een Christelijke zendeling is. De Zuid Afrikaansche Zending in de Soedan stelt zich ten doel Noordelijk Nigerië, vooral het Benue distrikt, te evangeliseeren. Onze werkers zijn thans te Rumasha en M'Bula gestationeerd. Het groote gevaar is dat de geheele bevolking Mohammedaansch kan worden.

Centraal Soedan, gesticht was. De jonge mannen bleven daar eenigen tijd en leerden met de hulp van die Hausas hun taal en hielden zich gereed om met de eerste gelegenheid langs den woestijn-weg naar de Soedan te reizen. Die weg was een van de voornaamste karavaan wegen, uitgaande van het Zuiden van Tripoli naar het Tsjad Meer ten noord-oosten van Nigerië. In loop van tijd werden pogingen aangewend om de woestijn over te steken, private dokter. In een van hunne reizen echter werden zij, verkeerdelijk genomen zijnde voor vijandige Mohammedanen, achtervolgd en Tom Holt werd ter dood doorstoken. Alzoo eindigde de mislukte poging van de Centrale Soedan Zending, daar het bovengenoemd aantal jonge mannen geroepen werd het binnenland door te dringen. Ik was nauw verbonden met die jonge mannen in die vroege dagen, kende hen goed, en bezocht hen te Tripoli.

In 1905, terwijl ik te Kaapstad in de medicijnen praktiseerde, hoorde ik van de stichting van de Soedan Vereenigde Zending, een vereeniging van alle genootschappen, die zich ten doel stelde het Evangelie naar de binnenlanden van den Soedan te brengen. De pogingen van individuën hadden gefaald. Hier was een vereenigde beweging uitgaande van de Vrije Kerken van Groot Brittanje om de groote opdracht uit te voeren. Tengevolge van de toewijding en moed van Dr. en Mev. KARL KUMM werd een invloedrijke commissie van de verschillende genootschappen in Groot Brittanje gevormd, terwijl Dr. Kumm met een klein aantal zendelingen op een onderzoeksreis naar de Soedan ging. Zij drongen door tot de binnenlanden en stichtten in 1904 de eerste statie van de Soedan Vereenigde Zending te Wase in het Britsche Hoogland. De tijding hiervan bereikte mij in Zuid Afrika en na correspondentie met Dr. en Mev. Kumm werd een onderhoud met Dr. A. MURRAY te Wellington bepaald en de belangen van het werk voor hem gelegd. Dit leidde tot de stichting van een Zuid Afrikaansche Hulp Vereeniging met een commissie bestaande uit vertegenwoordigers der verschillende Kerken, aan het hoofd waarvan Dr. Murray als president staat. Gebeurtenissen volgden elkaar snel op. De winter van 1906 werd door Dr. FALLON doorgebracht in het brengen van bezoeken aan de Kerken van het Kaapsche Schiereiland, om belangstelling in de zaak op te wekken en in 1907 werd dit opgevolgd door een bezoek van Dr. Kumm zelven aan Zuid Afrika, waar hij drie maanden bleef, bezoekende de verschillende centrums en vertellende de geschiedenis van den nood in de Soedan. Aanzoeken voor dienst in de Soedan volgden natuurlijk en uit vele die ingekomen waren werden de eerste twee Zuid Afrikaanders gekozen. De heer VINCENT HOSKING, toen werkzaam als agee-

ONZE ZUID-AFRIKAANSCHE ZENDELINGEN IN DE SOEDAN.

Eerw. G. Botha.

Mnr. C. F. Zimmerman.

Mnr. R. Hosking.
Eerste Zuid-Afrikaansche Zendeling in de Soedan.

Mej. Cilliers.

Mej. Milne.

rende secretaris der Christelijke Jongelings Vereeniging te Kimberley, werd in het hart geroerd en aangevuurd door een voorlezing van Dr. Kumm aan genoemde plaats. De jonge broeder GEORGE BOTHA, een student aan de Opleidingsschool te Wellington, werd geleid

Dr. K. Kumm.

gen aan de studenten gaf en door Ds. Wood's zichzelven aan te bieden door den invloed van Ds. C. T. WOOD, een der Docenten aan de genoemde inrichting, die een tal van voorlezin- persoonlijke invloed aan het Instituut. Het vertrek van deze twee jonge mannen in den herfst van 1908 werd gevolgd in den herfst van 1909 door het tweede zending-gezelschap, bestaande uit de twee dames, Mejufvv. CILLIERS en MILNE en een broeder, de heer CAREL ZIMMERMAN. Mej. Cilliers ontving haar ingeving om te gaan door Dr. Murray en Mej. Milne door Ds. Wood bij Studenten Zending samenkomsten, terwijl de broeder Zimmerman opgewekt werd door verslagen, die hem van tijd tot tijd bereikten. De dames zijn gestationeerd te Rumasha om daar behulpzaam te zijn met de opvoeding van 200 kinderen van slaven, die vrijgemaakt werden als een vruchtgevolg van de proclamatie van Groot Brittanje's Protectoraat over Nigerië in 1900. Onze drie broeders zijn verder noordwaarts gegaan als pioniers naar het hart van het heidendom, alwaar zij op een plaats genaamd MBula met een gemeente, grooter dan de Kaapkolonie en bevattende vijf of zes millioen ongeëvangelizeerde heidenen, de banier des Kruises geplant hebben.*

* Dit stuk is een vertaling uit het Engelsch van een contributie voor dit Album uit de pen van Dr. R. Fallon, Hon. Secretaris van het Z. A. Tak der Soedan Vereenigde Zending. Deze Zending staat wel niet in direkt verband met de Ned. Geref. Kerk; toch hebben wij gemeend het een en ander over de Soedan te moeten opnemen, daar genoemde kerk ook groot belang heeft in de zaak en 3 der 5 Zuid Afrikaansche Zendelingen in de Soedan tot haar behooren.

Een ander Kaart van de Soedan, aantonende ligging in het Noorden van Afrika.

Hoofdstuk VIII.

Necrologie.

Korte Levensschetsen van Zendelingen die vroeger in verband met de Ned. Ger. Kerk gearbeid hebben.

Andriessen. De Eerw. ANDRIES ANDRIESSEN was voortgesproten uit een godvruchtig geslacht in Friesland, de Andrews, die van de dagen der Kerkhervorming als helden des geloofs bekend waren en bij hunne overplanting op Frieschen bodem als Andriessen bekend stonden. Van de geboorte af was hij een voorwerp van Gods wonderbare bescherming. Als een kind van drie maanden werd hij door een hopelooze uitteerende ziekte aangetast, waarvan hij door een "geloofsraad," zooals hij dien noemde, in korten tijd genezen werd. Een jaar later geraakte hij onder een trekschuit en alle pogingen om hem eruit te halen, waren tevergeefs. Toen al de goederen uitgeladen en de schuit aan wal gezet werd, kwam hij boven water en werd voor dood er uitgehaald. Toch begon hij teekenen van leven te geven en werd bijgebracht. Later geraakte hij onder een koets met vier paarden bespannen; de paarden, hem ziende, spreidden zich van elkander, zoodat hij onder den wagen veilig uitkwam tot verbazing der toeschouwers. Eens viel hij uit een hoog huis en eens uit een ouden eikenboom. Zijne ouders zonden hem vroeg naar school. Zijn leeraar en eenige vrienden wilden dat hij tot het leeraarsambt opgeleid zou worden, doch zijn vader maakte bezwaar uit vreeze dat hij door de studie tot de dwaalleer der "Nieuwlichters" zou vervallen. Hij werd eindelijk eerst bij een meubelmaker en toen bij een orgelbouwer besteed. Nadat de leertijd voorbij was trad hij in het huwelijk en deed eigene zaken. Het uitbreken van de cholera, waardoor velen stierven en het plotseling overlijden zijner echtgenoote, brachten zijne bekeering tot God teweeg, en een anderhalf jaar later kwam hij tot rust, en tot groote zielsvreugde. Van toen af werd hij een ijverige onderzoeker van Gods Woord en een boetprediker tot anderen. Herhaaldelijk werd hij verzocht zich tot het leeraarsambt te laten opleiden, doch met de zorg van een huisgezin bezwaard zijnde, kon hij er zich niet aan wagen. Zijn vader wilde een boekje laten drukken, doch de drukker wilde er niet toe

Eerw. A. Andriessen.

overgaan tenzij hij (de zoon) ondernam om het boekje te verspreiden. Dit was het begin van zijn colportage werk. Van nu af was zijn levensweg omringd door moeielijkheden, doch ook een aaneenschakeling van gebedsverhooringen en uitreddingen. Veel zegen rustte ook op zijn evangelisatiewerk onder de landelijke bewoners. Op een ziekbed, waarop hij reeds als dood lag, had hij een gezicht dat hij naar Afrika moest vertrekken. Hersteld zijnde

ontsloeg hij zich eindelijk van het colportagewerk, ondersteund door Groen van Prinsterer, Capadose, Labouchere, Elout, Baron van Zuilen van Nijeveld en anderen, en zeilde op den 8sten Augustus, 1858, naar de Kaap, alwaar hij op den 15den October aanlandde. Men was juist hier begonnen met een colportage werk en vond in den overledene den benoodigden man, die in November, 1858, met dit werk begon. Niet alleen had hij de gelegenheid aan de woningen, maar ook in onderscheidene kapellen het Evangelie te verkondigen. Zoo doorreisde hij verschillende deelen des lands. Den 3den Maart, 1863, nam hij zijn ontslag en werd daarop zendeling der gekleurde gemeente te Prins Albert, alwaar hij drie jaren met vrucht werkzaam was. Van hier verhuisde hij naar den Vrijstaat, alwaar hij tot in 1884 werkzaam was in school- en zendingwerk. Vooral werden zijne diensten in de gemeente te Philippolis op prijs gesteld. Later is hij met zijne kinderen naar den Wijnberg, en eindelijk naar de Kaapstad verhuisd. Op 75-jarigen leeftijd somde hij zijn leven op als volgt: "25 jaren op de vleugelen van Gods Almachtige zorg gedragen (ten tijde mijner onbekeerlijkheden); 25 jaren in Zijnen dienst in Europa beweldadigd, geholpen en bewaard, en 25 jaren in Zijnen dienst in Zuid Afrika... Ik heb niets te eischen; alles verbeurd; doch de grond waarop ik bouw ligt niet in mij; maar alleen in Gods genade-trouw in Christus Jezus." Hij ontsliep te Kaapstad, den 4den Juli, 1895, in den hoogen ouderdom van 85 jaren.

Bennie. Geboren en opgevoed te Glasgow (Schotland), verliet de WelEerw. JOHN BENNIE zijn vaderland in 1821 en kwam naar Zuid Afrika, uitgezonden door het Glasgow Zendinggenootschap, saam met Ds. W. Thompson, in leven leeraar onzer Kerk te Stockenström (Kat Rivier). In Kafferland, te Lovedale, Chumi en andere plaatsen verkondigde hij het Evangelie tot 1853, toen hij naar Middelburg, K.K., als onderwijzer ging. Daar stichtte hij spoedig een aanzienlijke Zendinggemeente en trad als zendeling in dienst onzer Kerk in 1855. Hij bezocht en bearbeidde ook van tijd tot tijd de gekleurden in de distrikten Murraysburg, Richmond, Burgersdorp en Graaff-Reinet. Hij werkte met blijkbaren zegen tot 9 Februari, 1869, toen hij op de terugreis van Burgersdorp, waar hij heengegaan was om zijne gemeente aldaar te bezoeken, op ongeveer een uur afstand van het dorp Middelburg in zijn kar plotseling stierf. In een toespraak kon wijlen Ds. W. Murray van Worcester, met veel nadruk op de volgende karaktertrekken van dezen achtenswaardigen dienstknecht des Heeren wijzen: "Zijne *nederigheid*, ofschoon die met hem omgingen hem gaarne een voorname plaats toekenden; zijne *dankbaarheid* voor het geringste vriendschapsbewijs hem gegeven; zijne *vriendelijkheid* en *hulpvaardigheid* jegens een ieder, groot en klein; zijne *getrouwheid* in het werk des Meesters."

Eerw. J. Bennie.

Dreyer. De Eerw. THOMAS FREDERIK DREYER trad in 1885 als zendeling in dienst der Kerk, en wel te Roggebaai, Kaapstad. Vroeger was hij als onderwijzer in Namaqualand werkzaam. Zijn diensttijd te Roggebaai duurde 18 jaren. Toen werd hij leeraar van de Ebenezer Ned. Ger. Zending Gemeente, Roze Straat, Kaapstad. Deze gemeente bestond uit een handje-vol lidmaten toen Eerw. Dreyer daar begon en haar toen hij, emeritus geworden zijnde, drie jaren vóór zijn dood verliet, telde zij van 6 tot 7 honderd lidmaten. Gebouwen werden aangekocht en de kerk werd ettelijke malen vergroot om de steeds aangroeiende gemeente te bevatten.

Aan het Breekwater onder de bandieten, aan het Nieuwe Somerset Hospitaal en op Robben Eiland heeft Eerw. Dreyer ook lang gearbeid. Hij was een man vol moed en ondernemingsgeest en had de gave om menschen tot zich te trekken. Door zijne eenvoudige en eigenaardige prediking van het Evangelie was hij velen tot zegen. Hij overleed in 1906 in zijn 70ste jaar.

Eerw. T. F. Dreyer.

Ferguson. De Wel Eerw. heer GEORGE FERGUSON, in 1829 te Attlebood, Mass., in Amerika geboren, ontving zijne opleiding tot de Evangeliebediening aan het Theologisch Seminarie te Andover, Mass., werd daarna tot Presbyteriaansch leeraar geordend en arbeidde als zoodanig in zijn vaderland totdat hij in 1877, op verzoek van Ds. A. Murray, naar Zuid Afrika kwam om als eerste onderwijzer in de School voor de opleiding van Godsdienst Onderwijzers en Zendelingen te Wellington te arbeiden en met zijne echtgenoote de kostinrichting in verband met die school te besturen. Met onvermoeiden ijver, veel geduld en groote getrouwheid heeft hij zijn werk aan die school verricht tot dat, na 19-jarigen arbeid, de Heer hem op den 19den Juni, 1896, naar den Hemel nam. Door zijn heiligen ernst, Christelijken wandel en brandende liefde tot de zending, is hij zijne leerlingen wat hunne vorming tot arbeiders in des Heeren wijngaard aanging tot grooten zegen geweest. Hij heeft de Buiten- en Binnenlandsche Zending onzer Kerk door de vorming van nuttige arbeiders onwaardeerbare diensten bewezen. Dr. Murray getuigde terecht op zijn begrafenis dat hij was *een man van God gegeven, aan God gewijd en door God gezegend.* (Zie portret, later hoofdstuk.)

Hofmeyr. Wij hebben reeds op een andere bladzijde (bl 36) het een en ander aangaande den Eerw. STEPHANUS HOFMEYR, den vermaarden Zendeling der Ned. Ger. Kerk aan de Zoutpansbergen, medegedeeld. Hij werd te Kaapstad geboren en stamde af van een merkwaardige familie. Zijn vader was Advokaat J. H. Hofmeyr, een man van zeer eigenaardige eigenschappen en vorming,—zijne moeder, geboren Neethling, was, naar het getuigenis van iemand die haar zeer goed gekend had, "een edelaardige vrouw, die de levensmoeiten zingend, of liever neuriënd, doorging, en zonder het te zoeken of mogelijk zelfs te denken al de dagen haars levens links en rechts hulp en troost verspreidde" Nadat de jonge Stephanus zijne plaats op de school- en college banken had verlaten en eenigen tijd "op kantoor had geschreven," werd het voor hem best beschouwd bij zijnen "Oom Hendrik," moeders broeder, die op een eenzame en afgelegen plaats, "Remhoogte," vijf uur van Prins Albert woonde, de boerderij te gaan leeren. Toen was hij een wereldling, die zijne vervreemding van God zoo gaarne luchtte in het bespotten van al wat goddelijk was. Het was in 1862 dat zijn oom eenen bidstond in die streek oprichtte. Hij moest daartoe naar eene naburige plaats te paard rijden, en de jonge Hofmeyr bracht hem zijn paard. Toen de oude heer het besteeg vroeg hij zijnen neef: "Stefanus, ga je niet mee?" Hij antwoordde hem op eene vriendelijke wijze; maar

Eerw. S. Hofmeyr.

nog was de ruiter maar eenige schreden van hem verwijderd, toen hem door Gods Geest zijn eigen antwoord, den eersten blik in de zondigheid van zijn hart deed slaan. Zijn hart werd gebroken en hij moest, toen hij in zijne eigene kamer kwam, neerknielen en belijden: "O, God, ik ben een zondaar!" Zijn noodgeschrei om redding werd gehoord in den Hemel, de plaats waar een weenende zondaar altijd wordt verhoord en gelijk hij het zelf uitdrukt: "de Heere nam hem, eer dat hij iets aan zich verbeteren of zelfs veranderen kon, nam hem als eene "hand en voet gebondene." Van toen aan hoefde niemand hem ooit te vragen: Stefanus, gaat gij naar den bidstond? Hij werd de ziel van het biddend gezelschap, of althans de bezielende. Begaafd met een aangename stem, ging hij steeds bij het zingen voor. En eerlang was hem eene gave ontwikkeld, die niet elkeen verkrijgt—om te bidden en Gods Woord te spreken, dat het een klein kind verstaan kon.

Nadat hij een tijd lang aan de Kweekschool te Stellenbosch in de theologie gestudeerd had, bleek het, dat zijn hoofd te zwak was, en hij moest zich vergenoegen het godsdienst-onderwijzers examen af te leggen, wat met goed gevolg geschiedde. Zes maanden arbeidde hij daarop in de toen vacante gemeente Franschhoek met veel zegen onder blanken en kleurlingen, en toen begaf hij zich, vergezeld van een godvreezenden kleurling van Franschhoek, Jan Zerf genaamd, op reis naar Zoutpansbergen, om Ds. MacKidd, onzen Zendeling aldaar, tot hulp te zijn. Deze had zijne echtgenoote, Hessie Bosman, aan de koorts verloren en leefde toen in het vooruitzicht, dat hij haar spoedig volgen zou, en toen dit werkelijk was geschied rustte de zending onder de Buisen en Bamalitze, een volkerstam van ongeveer 20,000, alleen op hem. Hij moest dus ordening ontvangen en kwam daartoe naar Stellenbosch, vanwaar hij, gehuwd met jongejuffrouw Cato Neethling, terugkeerde om zijne dagen in trouw en volhardend werk onder heidenen en eerlang ook onder blanken van het distrikt voort te zetten. In 1871 liet de Zending Commissie hem toe de Blanke Gemeente, die zich niet met de Hervormden konden of wilden vereenigen, als Leeraar te dienen, totdat een eigen Leeraar door hen zou worden gekozen. Velen zijn zij, die de Heere door middel van Stefanus Hofmeyr gezegend heeft, en de liefde tusschen hen en hem in die 16-jarige bediening verwekt, is een wonderlijke. Toen konden zij een eigen leeraar kiezen, en Stefanus Hofmeyr zich, naar den wensch der Zending Commissie, terugtrekken om zich uitsluitelijk aan zijn eigen werk te wijden—de verkondiging des Evangelies aan de heidenen van Zoutpansbergen. Dr. Moffat—iemand antwoordende, die niets van onze Zending wist en ten zijnent aan hem gevraagd had, waarom de Ned. Geref. Kerk geen Zending had, zeide:—Man, hoe kunt ge zoo spreken? Ik heb ze nooit kunnen bezoeken; maar ik heb van ze gehoord. Niet heel ver van mij werkt een zendeling der Kerk—broeder Gonin—en ik hoor geen einde van zijn lof, en te Zoutpansberg werkt een andere, dierbare Broeder—Hofmeyr—wat wij van hem hooren verwekt ons tot jaloerschheid. Zoo arbeidde de geëerde zendeling voort tot den dag zijns doods, den 26sten Juli, 1905. Hij was slechts drie dagen ernstig krank en overleed aan ontsteking van de longen. Zijn vrouw overleefde

Eerw. P. Karemacher.

hem en is nog aan de Zoutpansbergen woonachtig en werkzaam. Zijn eenige dochter, Engela, Mev. Daneel, ontsliep drie dagen na haren vader en zijn zoon, Hendrik, is de zendeling van de Commando Dank Zending Vereeniging in de Transvaal.

Karemacher. De Eerw. P. A. KAREMACHER was eerst als onderwijzer te 24 Rivieren, te Robertson en Zuurbraak werkzaam en nam in 1876 de zorg van de Zendinggemeente

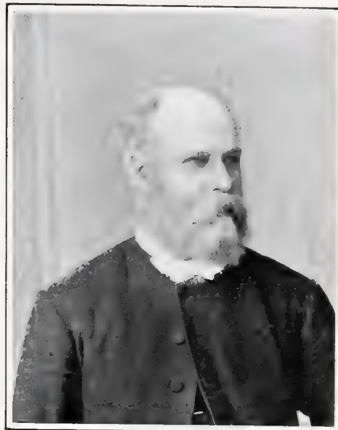
te Ceres op zich. Daar arbeidde hij met getrouwheid tot 30 November, 1880, toen hij na een kort doch vreeselijk lijden, dat twee dagen duurde, onverwacht overleed te Tulbagh, waar hij heengegaan was om voor de gemeente Kruisvallei op te treden en waar hij nog den 28sten November den morgendienst waarnam en naar aanleiding van Rom. 8 : 33, 34 preekte. Zijne laatste woorden waren: "Ik weet dat mijn Verlosser leeft, ik gevoel mij veilig in de armen van Jezus."

Keet. De Eerw. JOHANNES REINHARD KEET arbeidde eerst als onderwijzer en oefenaar en later als zendeling leeraar onder de gekleurden van het dorp en distrikt Swellendam. In die betrekking bleef hij aldaar met zegen werkzaam van 1850 tot 1864, toen hij zich bij de Independenten aansloot. Hij moet echter later weer tot de Ned. Ger. Kerk teruggekeerd zijn, want toen een gedeelte van de gemeente Bredasdorp hem verzocht om onder hen te komen arbeiden, deed hij zulks eenige jaren met vrucht, totdat hij, na eene reis door den Vrijstaat en de Transvaal, door de Gemeente Marthinus Wesselstroom (nu Amersfoort), gevraagd werd aldaar te komen arbeiden, hetgeen hij met zegen deed tot 10 Augustus, 1882, toen hij, in den ouderdom van omtrent 70 jaren, in den Heer ontsliep.

Eerw. J. R. Keet.

Knobel. De Eerw. JOHANN BALTHAZAR CHRISTIAAN KNOBEL was een zoon van Eerw. J. Knobel, in leven Zendeling in verband met de Apostolische Unie en later jaren lang Secretaris van de Zuid Afrikaansche Bijbelvereeniging. Hij werd te Kaapstad den 14den Januari, 1850, geboren. Reeds vroeg gaf hij zich aan den Heer. En nadat hij zijne opleiding aan het oude "Nut van Algemeen" had ontvangen, ging hij uit om voor zijn Meester te arbeiden.

Eerw. J. B. C. Knobel.

Dit deed hij als godsdienst onderwijzer achtereenvolgens op de volgende plaatsen: Clanwilliam, Malagas (Distrikt Swellendam) en Buffelsdrift (Distrikt George). In latere jaren legde hij het Zendelings examen af. Dit geschiedde terwijl hij werkzaam was te Zoar, waar hij in 1890 tot de bediening der Sacramenten geordend werd. Te Hermanus-Pieters Fontein arbeidde hij tot 1894, toen hij naar de Kaapstad kwam als zendeling-leeraar van de Moedergemeente voor de wijk Roggebaai, waar hij met getrouwheid tot 27 October, 1908, arbeidde, toen hij plotseling tot hooger dienst opgeroepen werd. Hij was ook Kapelaan, zoowel in het Oude Somerset Hospitaal te Kaapstad als van de Orde der Goede Tempelieren, in welke laatste beweging hij groot belang stelde.

Kretzen. De Eerw. heer JOHANN KRETZEN, die in de laatste jaren van zijn leven wegens zijn hoogen ouderdom, zijne minzaamheid en nederigheid "Vader Kretzen" genoemd werd, is als jongeling uit Duitschland naar de Kaapstad gekomen om als timmerman zijn brood hier te verdienen. Hier begon hij wegens

liefde tot zijn Heer en belangstelling in den medemensch aan verlorenen te arbeiden door het houden van eenvoudige Godsdienstoefeningen. Later ging hij op verzoek van Dr. Robertson, toen leeraar van Swellendam, om onder toezicht van den Kerkeraad in de buitenwijken van die uitgestrekte gemeente, door prediking, Catechisatie en huisbezoek te arbeiden. In 1858 werd hij door de Zending Commissie aangesteld tot zendeling leeraar (van de Zending Gemeente) in George en na afgelegd examen tot de bediening van de Heilige Sacramenten geordend door den Ring. Met toegewijdheid, getrouwheid en volharding bleef hij die gemeente bearbeiden tot hij op den 4den Mei, 1895, toen hij reeds den ouderdom van 86 jaren bereikt had, zijn emeritaat bekwam. Eén jaar en negen maanden

Eerw. J. Kretzen.

daarna is hij zijne eeuwige rust ingegaan. Door zijne oprechtheid en nederigheid, en de verstandige wijze waarop hij de kleurlingen bearbeidde, heeft hij bij vele blanken vooroordeel tegen de zending weggenomen en belangstelling in het geestelijk heil der gekleurde bevolking gewekt. Zijn beginselvastheid, zijn vriendelijkheid, zijn ijver en zijn kinderlijk vertrouwen in zijn God zullen gewis nog lang in gezegende aandenking blijven bij hen die hem gekend hebben.

MacKidd. Ds. ALEXANDER MACKIDD was de eerste buitenlandsche zendeling der Ned. Ger. Kerk. Hij werd in het noorden van Schotland geboren, in Banffshire, tusschen 1821-23. Zijne ouders waren afstammelingen van de oude Puriteinen of Covenanters, en hadden zich in 1843 aan de Vrije Kerk van Schotland aangesloten, en hij behoorde ook aan die Kerk. Hij heeft in de Theologie gestudeerd in Edinburg, waar hij het voorrecht had het onderwijs van den grooten Chalmers te kunnen genieten. Na voleindiging zijner studiën is hij een tijd lang privaat onderwijzer geweest, en later ook hulpprediker in de nabijheid van Banff. In 1854 gaf hij uit eene degelijke uitlegging van het 7de hoofdstuk van den Brief aan de Romeinen. Toen in het begin van 1861 Dr. Robertsen door de Worcester Conferentie naar Holland en Schotland gezonden werd, om meer Predikanten en ook Zendelingen, voor de Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika te verkrijgen, kwam A. McKidd in aanraking met hem, en werd door hem bewogen naar Zuid Afrika te komen, om met een tweeden Zendeling een Zendingwerk in verband met de Ned. Gereformeerde Kerk buiten de grenzen van de Kaapkolonie te beginnen. In het jaar 1861 kwam Eerw. McKidd in Zuid Afrika aan. Hij bezocht eenige dorpen in de Kolonie om belangstelling in de Zending op te wekken en werd door de Commissie van den Kaapschen Ring geordend. Daarop vertrok hij naar Bloemfontein, waar Ds. A. Murray Jr., destijds als predikant stond. Het plan was eerst geweest dat hij naar Basutoland zou gaan om met de Zending der Fransche broeders bekend te worden en de Kaffertaal beginnen te leeren, maar er bestonden toen in den Vrijstaat vele vooroordeelen tegen de Fransche Zending en in Bloemfontein ried men hem af naar Basutoland te gaan. Daar in den Vrijstaat maakte hij kennis met Mej. Hester Bosman, van Worcester, die eene kleine school voor de kinderen der kleurlingen van Bloemfontein hield en met wie hij later in het huwelijk trad. Mev. McKidd moet op een wonderbare wijze tot de Zending geroepen zijn geweest. Men verhaalt van haar, dat zij nog in de Kolonie een droom had: Zij stónd aan het boveneinde van een akker met geel rijp koorn, met een sikkel in de hand. Eene stem riep: ‘snijd!’ En zij liet haar oog over den akker gaan, en zeide zuchtend: “wanneer (of hoe) zal ik dit alles afgeoogst krijgen?” De stem zeide toen: “Begin maar!” Zij bukte om te beginnen en werd wakker. Dit was

waarlijk haar leven. Zij zag de velden wit om te oogsten, zond haren sikkel in en ontwaakte in de heerlijkheid. In het begin van 1863 ontving Ds. McKidd door bemiddeling van zekeren Cornelis Lottering een verzoek van wijlen Kapitein Michael Buys, naar Zoutpansberg te komen om hem en zijne kinderen en hunne onderhoorigen te onderwijzen. Hij ging, vergezeld van zijne echtgenoote, die echter reeds in 1864 ontsliep—een slachtoffer aan de koorts. Hoe eenzaam gevoelde de zendeling zich toen. Hij vraagde ondersteuning en de Zending Commissie zond den jeugdigen Stephanus Hofmeyr. Deze schrijft: Ik kwam op de statie Goedgedacht op 6 Februari, 1865. Broeder McKidd was juist in de school. Hij was zoo verblijd toen hij vernam wie ik was, dat hij mij om den hals viel en kuste, weenende. Wij waren te zamen van 6 Februari, tot 30 April, 1865, toen stierf hij. Te zamen werkten wij slechts tot 1 April, toen kreeg ik mijn eerste koortsbezoek. Ik bleef in bed tot 27 April, toen stond ik op om Broeder McKidd, die den vorigen dag naar 't oude dorp Schoemansdal was gegaan, bij zijne terugkomst te verrassen en te verblijden. In mijne ziekte had hij gezegd: "Gij zijt ziek, doch de Heer zal u gezond maken, dan zal Hij mij ziek maken, en mij wegnemen." En toen hij den 27sten April 's namiddags thuis kwam en mij uit bed vond, zuchtte hij en zeide: "Ach, Broeder, waarom zoo gaauw uit uw bed?" Kort daarna zeide hij: "Ik gevoel mij niet wel." Hij ging liggen, zeide direct: "Ik zal niet weer opstaan"; en den 30sten April, 1865, toen de zon juist ondergegaan was, ontsliep hij met eene nauwelijks hoorbare zucht, zonder een lid te verroeren. Wij waren, zooals gezegd, niet eens twee maanden te zamen in 't werk, doch ik had genoeg gezien om hem aan te zien als een man, die met den Heer leefde: een man des geloofs en des gebeds.. Hij was niet lang in de Zending. Hij heeft niet veel gedaan, maar wat hij deed was goed. Niemand zou het fondament beter gelegd hebben. Ik vond er wel geen een geloovige of gedoopte, doch ieder wist min of meer duidelijk, dat Gods Woord in het biddend hart Gods wil doet. Iedereen kon bidden. Iedereen had achting voor den Bijbel. Dit was zijn werk. Ik zou dit nooit beter, nooit zoo goed hebben kunnen doen, ware ik eerste Zendeling. Ik had een fondament om op voorttebouwen. Ik kon de bidders in biduren—mannen — vrouwen — kinderen — biduren — bijeenbrengen. Ik kon organiseeren, voortbouwen, doch de steenen waren uit zijne hand. Broeder McKidd sprak gaarne van den hemel. Ik ging hem tegen als hij zeide: hij verlangde bij zijne lieve overledene te zijn; hij kon echter zeggen, dat wat hem het meest naar den hemel deed verlangen was om den Heer Jezus in Zijne heerlijkheid te zien.

De blanken die hem kenden droegen hem achting toe. Hij sprak veel met hem over geestelijke dingen en bad ook met hen, en ik weet, dat hij met innig medelijden niet veroordeelend over hunnen herderloozen en geesteloozen toestand sprak. Twee blanken, die kort na zijne aankomst, met sjambokken gekomen waren om hem weg te slaan, werden door zijne woorden en lieven omgang zoo getroffen, dat zij met geheel andere gezindheden naar huis terugkeerden. Een hunner zei later aan mij, toen ik Zoutpansberg inging: "Meneer Hofmeyr, als jij zoo'n man is als meneer McKidd, dan is ik blij, dat jij hier inkom." Toen McKidd mij zeide, dat de Heer hem zou wegnemen, en mij daar zou laten, lachte ik (als Sara) en zeide: "Wat, zal de Heer zoo'n fout maken om u weg te nemen en het werk op de schouders van zoo'n onervaren jongeling te laten rusten?" Doch een paar avonden voor dat hij ziek werd—ik lag te bed—luisterende naar zijn gebed in de huisgodsdienst. Ik werd koud, want zijn gebed maakte op mij den indruk: 'Het is zoo, *hij gaat weg, die vrucht is rijp voor de eeuwigheid*.' En zijn dood was, zooals reeds gezegd, een ontslapen." (Zie portret op bl. 35.)

Marquard. De Eerw. LEOPOLD MARQUARD, geboren te Kappeln in Pruisen, opgeleid als zendeling in Holland, kwam in 1815 naar Zuid Afrika, in dienst van het Rotterdamsche Zendeling Genootschap. In verband met dit Genootschap arbeidde hij onder de gekleurden te Clanwilliam tot 1826, toen hij zich bij de Ned. Ger. Kerk aansloot en als haar eerste Zendeling in de Synode van 1826, na afgelegd

examen, geordend werd. Te Clanwilliam stichtte hij het eerste kerkgebouw en dat wel voor de blanke gemeente, die hij ook bediende vóór er een gevestigde predikant aangesteld werd. In 1829 werd hij professor in het Hollandsch en Duitsch aan het pas opgerichte Zuid Afrikaansche College te Kaapstad, en toen hij in 1830 door den Kaapstadschen Kerkeraad mede de aanstelling verkreeg van voorlezer en catechiseermeester, werd hij tevens belast met het godsdienstig onderwijs en het waarnemen van den predikdienst 's Zondags onder de bandieten, die in de Amsterdam batterij gevangen waren, waarin hij volhardde tot zij naar elders werden verplaatst. Later werd hij een der onderwijzers aan het "Tot Nut van 't Algemeen," stichtte daarop een private opvoedings-inrichting en werd in 1837 Secretaris en Penningmeester der Zuid Afrikaansche Bijbelvereeniging, welke betrekking hij onafgebroken heeft vervuld tot 1864, toen hij wegens toenemende zwakte dezelve neerlegde. Hij overleed den 22sten Juni, 1867, oud 80 jaren. (Zie portret op bl. 18.)

Meeser. Eerw. NICOLAAS MEESER werd geboren te Kaapstad, op 28 Juni 1829, en is gestorven te George op 19 Juli 1910, in de ouderdom van 81 jaar. Hij ontving zijn opleiding in de oude, bekende Kaapsche school "Tot Nut van het Algemeen," steeds kortweg genoemd "Het Nut," waaruit zich later ontwikkelde het hedendaagsche Zuid-Afrikaansche Kollege. Van zijn vroegste jeugd was zijn eenige begeerte om zendeling onzer Kerk te worden, en daar destijds de Wellington Opleidingschool nog niet bestond, studeerde hij bij wijlen Dr. Abraham Faure en Ds. G. W. Stegmann, sen. Zijn doel was naar de Buitenlandsche Zending te gaan, doch daar onze Kerk nog geen buitenlandsche zending had, ging hij naar Beaufort West, in verband met de destijds bestaande "Apostolische Unie," en stichtte aldaar de hedendaagsche zendinggemeente. Zijn opvolger aldaar was wijlen Eerw. Teske. Toen hij te Beaufort West stond, werd door het Goevernement van den tijd een bandietendepartement gevormd van al de gevangenen der Kolonie, die overal rond gebruikt werden voor het maken van paden, bergpassen, dokken, enz. De heer Montagu, de toenmalige Kol. Secretaris, stelde Eerw. Meeser aan als kapelaan (zendeling leeraar) van dat departement. Dat bleef hij 21 jaar lang, tot het opgeheven werd; hij was destijds nog ongehuwd en trok met zijn zendinggemeente het land door. De volgende werken werden o.a. door hem gewrocht: Bains Kloof (Wellington), Mitchells Pas (Ceres), Prins Alfred's Pas (Knysna), Montagu Pas (George) en de Knysna weg van George door de houtbosschen. Op veel plaatsen zijn de oude ruïnen van de bandietenstaties nog te zijn.

Toen dat goevernementsdepartement na 21 jaar werd opgeheven en er geen dadelijke opening was voor zendingwerk, wijdde Eerw. Meeser zich aan het onderwijs eerst in het district Willowmore, en later te Bloemfontein.

Eerw. N. Meeser.

In 1886 bood onze Kerk hem een werkkring aan te Houtbaai (Kaapstad), onder arme blanken, vooral de visschers, en onder de gevangenen te Tokai. Daarna arbeidde hij in de gemeente George, eerst als hoofdonderwijzer te Klipdrift (thans de nieuwe gemeente Herold) en later als Docent voor Hollandsch aan eene Inrichting in de stad. Van 1903 tot zijn overlijden had hij van de George Stadsraad eene aanstelling als Stadsklerk. Gedurende vacatures en ook bij andere tijden was hij met predikwerk veel van dienst. Eerw. Meeser was een man van veelzijdige studie. De beoefening van talen, geschiedenis en kunst was zijn vermaak. Hij kende Hebreeuwsch en verdiepte zich in een vergelijkende studie tusschen die taal en het Arabisch, Egyptisch en Sanskriet. Naast zijn Hollandsche Bijbel las hij die ook in Latijn en Grieksch. Hij was

gehuwd met Hester Siebert, een aangenomen dochter van wijlen Eerw. Kretzen. Zij overleed slechts 14 dagen vóór hem.

Ruytenbeek. Eerwaarde DIRK JAN HENDRIK RUYTENBEEK, in leven Zendeling-leeraar aan den Wijnberg, werd in Holland geboren. Als onderwijzer opgeleid zijnde, onderscheidde hij zich door zijne uitgebreide wetenschappelijke kennis. Zijne mede-onderwijzers noemden hem in de wandeling "de wandelende chronologist," omdat hij het jaargetal van elke belangrijke gebeurtenis in de geschiedenis der wereld zonder moeite kon opnoemen. In 't jaar 1851 kwam hij als onderwijzer naar Zuid Afrika. In dien tijd was er groot gebrek aan onderwijzers, gevolgelijk schreef meer dan één

Eerw. J. H. Ruytenbeek.

predikant naar Holland om een onderwijzer. Zoo kwam de jonge Ruytenbeek zich te vestigen aan den Wijnberg, alwaar hij de eerste jaren aan het hoofd van de Zending-school stond, doch later, nadat hij het Godsdienstonderwijzers- en het Zendelings examen met goed gevolg had afgelegd, door Dr. P. E. Faure als hulpprediker in dienst werd genomen, om op gezette tijden op de buiten-staties, Houtbaai, Kalkbaai, Philippi, Constantia en Nieuwland, het Evangelie te verkondigen. Heel broederlijk was de omgang tusschen den predikant en den zendeling. Vandaar dat Eerw. Ruytenbeek ruim 50 jaren te Wijnberg gestaan heeft. Op 70-jarigen leeftijd legde hij zijne bediening als Zendeling-leeraar van de Zending-gemeente te Wijnberg neer en werd opgevolgd door Eerw. Barend Pienaar. Omtrent zes maanden vóór zijn dood ging hij bij zijn eenige dochter te Beaufort West wonen, alwaar hij in den rijpen ouderdom van 85 jaren overleed. Hij ligt ook daar begraven. Toen in 't jaar 1860 de *Volksvriend* zou uitgegeven worden, werd Eerw. Ruytenbeek door de uitgevers van het blad (eenige predikanten) gevraagd als redakteur op te treden, hetgeen Z.Eerw. na eenige aarzeling deed. Hij bleef echter niet lang redakteur, daar hij zich op 't kantoor niet in zijn element voelde. Hij keerde tot zijn oude betrekking terug, doch niet lang daarna werd hij door de Zending Commissie gevraagd om een Zending gemeente te stichten in Zwartland (Malmesbury). Meer dan een jaar lang arbeidde hij daar met blijkbaren zegen, waarna hij voor de tweede maal naar zijn oude werkkring te Wijnberg terugkeerde. Hij was bij de predikanten onzer Kerk zeer gezien om zijne bekwaamheid, en ook bij de broeders-zendelingen, wier vriend en raadsman hij was. De eerste Synodale Vergadering der Zending Kerk, die 5 October, 1881, en volgende dagen te Wellington gehouden werd, koos hem tot haar Moderator.

Schröder. De Eerw. CHRISTIAAN W. H. SCHRÖDER, emeritus zendeling der Ned. Ger. Kerk, woonachtig te Upington, werd in het jaar 1836 op de Rhijnsche Zendingstatie Wupperthal, in het distrikt Clanwilliam, geboren uit ouders, die in dienst van het Rhijnsche Zending-genootschap aldaar werkzaam waren. De eerste negen jaren werden onder het ouderlijke dak doorgebracht, toen de moeder stierf en de vader kort daarna naar Pella, aan de Oranje Rivier, verplaatst werd. De moederlooze kinderen werden toen besteed bij den Eerw. Esselen, van Worcester, alwaar zij hun opvoeding kregen. Het was de vurige wensch en uitgesproken gebed van de vrome ontslapen moeder, dat de jongeling een dienstknecht des Heeren mocht worden, om in Zijn Wijngaard te arbeiden, maar daartoe had hij vooreerst geen begeerte. Hij leerde te Worcester o.a. het timmermans-ambacht—een kundigheid, die hem in latere jaren in zijn werk als zendeling, van groot nut zou blijken te zijn. Volleerd timmerman geworden zijnde, wilde hij naar Kaapstad gaan om daar zijn brood te gaan verdienen. Daar was Eerw.

Esselen zeer op tegen, te meer daar de pokken toen aan de stad uitgebroken waren. Doch hij liet zich niet terughouden. Een van de laatste woorden van den ouden zendeling was: Ga maar, jongen, God zal u vinden. Hij ging—dit was in 1860—en waarlijk het duurde niet lang of de jonge man was een der lijders aan de pokken, en dat in een ergen graad, terwijl zijn kamer-makker, die voor het maken van doodkisten de maat bij lijken nam, ongedeerd bleef. Gezond geworden, gaf Ds. Parisius, Luthersche predikant aan de Kaapstad en die hem gedurende zijne krankheid bezocht had, dezen tekst als afscheids-groete: "Zie, gij zijt gezond geworden, zondig niet meer." Dat was het keerpunt in zijn leven, toen was de bede zijner moeder verhoord, en van toen af was het zijne begeerte de verhooring van haar gebed uit te leven. Het Rhijnsche Genootschap zond hem in 1862 als onderwijzer naar Amandelboom, het tegenwoordige Williston, alwaar hij in die betrekking als assistent van Eerw. Lutz arbeidde tot 1865, toen hij verplaatst werd naar "De Tuin" om aldaar als opvolger van Eerw. Sterrenberg in de betrekking van Catecheet te arbeiden onder de Kaapsche kleurlingen, of Basterds, zooals zij daar genoemd werden. De heer Schröder arbeidde hier met zegen, doch de gemeente kreeg begeerte om naar Groot Namaqualand te trekken, daar men niet kon meedoen aan het pachten der plaatsen die voorheen vrij waren, maar nu verpacht werden. De menschen besloten in twee afdeelingen te trekken. De zendeling ging met de tweede partij, die in 1871 vertrok. Op reis zijnde in het gebied van de Bondel-Zwarts, kreeg hij een beroeping om onder de Korannas aan de Oranje Rivier te gaan arbeiden. Hij nam de beroeping aan, werd den 13den October, 1872, te Worcester geordend, en arbeidde te Upington met grooten zegen tot 1906, toen hij emeritus werd. Zijn dienst te Upington werd van 1879 tot 1883 gebroken, gedurende welken tijd hij te Witsieshoek, in den Vrijstaat, arbeidde. Ook als lid van het Parlement, waartoe hij in 1898 verkozen werd, heeft Eerw. Schröder den lande goede diensten bewezen. (Voor vollediger bericht aangaande de zending in Korannaland. en portret van Eerw. Schröder, zie bl. 63.)

Smeer. Geboortig uit Holland, werd de Eerw. PIETER SMEER in 1860 tot Zendeling onzer Kerk geordend en arbeidde achtereenvolgens te Bredasdorp, Richmond, Carnarvon, Victoria West en Papendorp. Op laatstgenoemde plaats was hij werkzaam van 1881 in verband met den Kaapstadschen Kerkeraad, dien hij ook met bekwaamheid en nauwkeurigheid als Scriba diende. In 1896, 74 jaren oud zijnde, bekwam hij een welverdiende emeritaat, dat hij, hoewel in den tusschentijd dikwijls predikende, genoot tot 8 Februari, toen hij plotseling tot hooger dienst opgeroepen werd. (Portret in vorig Album.)

Stegmann. Eerw. J. F. Stegmann werd den 9den Mei 1825, te Kaapstad geboren. In 1843, toen hij nog slechts 18 jaren oud was, werd hij door wijlen Ds. G. W. Stegman, destijds predikant te Kaapstad, in het Drakenstein (Paarl) distrikt geplaatst om in de nabijheid van de plaats "Papieren Molen" zendingwerk onder de aldaar wonende heidenen en vrijgemaakte slaven te beginnen. Het gebeurde aldus:

Drie boeren Paul Retief, Pieter Izak de Villiers en Johannes Philippus Haupt trokken

Eerw. J. F. Stegmann.

zich den toestand van hun bedienden aan. Zij konden het niet velen dat, daar zij op 's Heeren Dag naar Zijn huis gingen, hun dienstboden aan zichzelven overgelaten waren. Toen besloten zij, daartoe een stuk grond afgestaan hebbende, om een kerkje te bouwen van 50 x 20 vt. Dat gebouw werd den 6den September 1843, ingewijd door Ds. G. W.

Stegmann die in de inwijdingsrede o.a. zei: Van nu voortaan heet deze plaats "Pniel" en niet meer "Papieren Molen." De jonge Stegmann begon zijn arbeid met ijver en moed. Het plan was dat hij er slechts tijdelijk (3 maanden) zou arbeiden naar de tijdelijke aanstelling heeft zich uitgestrekt tot 67 jaren, gedurende welken tijd hij onafgebroken en met groote toewijding gearbeid heeft, niet alleen als zendeling leeraar aan het hoofd van de gemeente die hij gesticht maar ook als hoofd-onderwijzer van een degelijke school die hij opgericht had. Dit zendingwerk stond in het begin niet in verband met de Ned. Ger. Kerk maar werd begonnen door de destijds opgerichte "Apostolische Unie." In latere jaren kwam het onder beheer van een Directie bestaande uit predikanten of leden der Ned. Geref. Kerk. Eerw. Stegman overleed te Pniel den 24sten Mei 1910, in zijn 85ste jaar. Het werk wordt thans voortgezet door den Eerw. P. J. de Bruyn die sedert 1906 als hulpprediker op de statie werkzaam is.

Teske. De Eerw. heer PAULUS TESKE, in 1830 te Leiden in Nederland geboren, ontving zijn opleiding tot de Evangelie bediening aan het Theologisch Seminarie der Vrije Schotsche Kerk te Amsterdam, alwaar hij in 1861 na afgelegd examen tot Zendeling bevorderd werd. In hetzelfde jaar kwam hij op verzoek van nu wijlen Dr. Robertson naar Zuid Afrika.

Eerw. P. Teske.

Na een tijd lang in de herderlooze gemeente Robertson te hebben gearbeid, werd hij in 1863 tot zendeling onzer Kerk geordend. Sedert dien tijd heeft hij de Zending Gemeente te Beaufort West met ijver, belangstelling en bekwaamheid bearbeid, tot dat hij op 15 Juli, 1897, naar zijn eeuwig huis is gegaan. Deze broeder heeft niet alleen met vrucht te Beaufort West gearbeid, maar heeft de Binnenlandsche Zending onzer Kerk groote diensten bewezen, door de stichting van Zending Gemeenten en de oprichting van kerkgebouwen op de Diamantvelden te Kimberley en op de Goudvelden van Johannesburg en door het belangrijk aandeel door hem genomen in het organiseeren van de "Zending Kerk." Hij heeft bij voortduring zijn talenten, zijn krachten en zijn tijd met blijmoedigheid gewijd aan den dienst van dien Heer dien hij overal met vrijmoedigheid beleed en innig liefhad.

Van den Bos. De Eerw. GEORG WILLEM VAN DEN BOS, geboren in Holland ten jare 1830, genoot zijne opleiding aan het Schotsche Seminarium te Amsterdam. In 1858 kwam hij naar

Eerw. G. W. v. d. Bos.

Zuid Afrika. Eerst arbeidde hij als Zendeling een tijd lang te Paarl, waar destijds Ds. Van der Lingen predikant was. Later werd hij leeraar aan het Zuid Afrikaansche Zending Gesticht, Kaapstad, welke gemeente hij met ijver en nauwgezetheid ruim 37 jaren bediende tot het jaar 1898, toen hij emiritus werd. Hij woonde daarna afwisselend in Holland en te Kaapstad en ontsliep op laatstgenoemde plaats den 16den Mei, 1908, oud 78 jaren.

Van der Worm. De Eerw. W. A. VAN DER WORM, Nederlander van geboorte, kwam in 1852, in gezelschap van wijlen Ds. A. M. G. Kuys, van Napier, naar Zuid Afrika. Hij werkte eerst als onderwijzer in het distrikt Napier en werd in 1854 bevorderd tot Zendeling der Ned. Ger. Kerk, in welke betrekking hij in de gemeenten Caledon en Napier eenige jaren gearbeid heeft.

In 1860 nam hij eene uitnoodiging van den Kaapstadschen Kerkeraad aan, om als eerste catechiseermeester en krankenbezoeker in de hoofdstad te komen arbeiden. Hij vervulde zijne plichten getrouw en predikte ook geregeld te Papendorp en Groenepunt. Lang mocht hij echter niet aan de Kaapstad arbeiden, want hij overleed aldaar den 24sten Juni 1866, in den jeugdigen ouderdom van 35 jaren.

Willemsen. De Eerw. GERRIT JAN WILLEMSEN, den 19den Januari, 1834, te Amsterdam geboren, opgeleid aan het Nederlandsch Zending Instituut te Rotterdam, kwam op verzoek van Ds. Andrew Murray, destijds predikant te Bloemfontein, in 1859 naar Zuid Afrika. Hij was het eerst werkzaam onder blanken en gekleurden in de Wittebergen, distrikt Bethlehem, O.V.S. In 1879 te Murraysburg geordend zijnde, was hij eerst werkzaam te Richmond en daarna te Paarl en vervolgens te Aberdeen, vanwaar hij naar Holland vertrok, en andermaal uit Holland weder naar de laatste plaats opnieuw beroepen werd. Van Aberdeen werd hij te Kroonstad, in den Oranje Vrijstaat, beroepen, en vertrok kort voor het uitbreken van den oorlog naar Rondebosch, waar hij vijftien jaren werkzaam is

Eerw. G. J. Willemsen.

geweest, van 1895 tot 1910. Terzelfder tijd arbeidde hij onder de gevangenen te Tokai en de "Boys Reformatory," waar hij nog tot heden met zegen werkzaam is. Ook als schrijver van verschillende godsdienstige en andere school-boeken en van stichtelijke stukken in vele kerkbladen, heeft Eerw. Willemsen zich zeer verdienstelijk gemaakt.

EENIGE MERKWAARDIGE ZENDING-MANNEN.

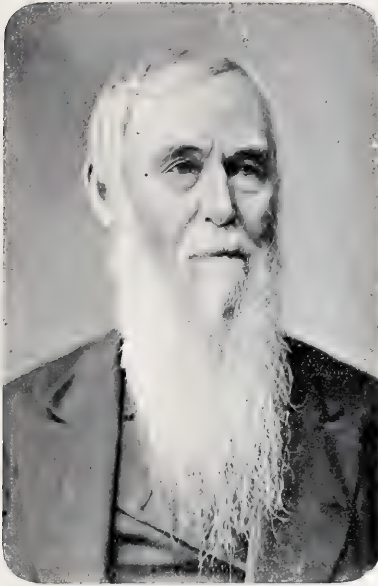

Eerw. Karl Pacalt,

van de Londensche Genootschap, werkzaam eerst in de blanke gemeente van Swellendam waar eene herleving plaats had en later in het distrikt George te Pacaltsdorp (naar hem zoo genoemd) waar hij den 22sten Nov. 1822 ontsliep beweend door blank en gekleurd.

Eerw. Coillard, Stichter van de Barotsi (Fransche) Zending.

Eerw. D. Lindley.

Eerw. Lindley was de eerste leeraar die een geregelde herderlijk opzicht over de Voortrekkers, nam. Hij was Zendeling van de "American Board" en werkte onder de Zulus in Natal maar oorlogen verstoorden zijn werk, waarom hij aan het gehoor der uitgewekene boeren gehoor gaf om tijdelijk hun leeraar te zijn. Onder deze emigranten werkte hij zeven jaren (1836—1843). Het wordt gezegd dat wijlen President Kruger onder zijne prediking tot bekeering kwam; Lindley in den Vrijstaat is naar hem genoemd.

Eerw. Henry Martijn.

Op zijn reis naar Indië deed deze beroemde Zendeling in 1806 de Kaapstad aan. Hij vertoefde niet lang maar heeft toch tijdens zijn kort bezoek verscheidene malen gepreekt en de zendinggeest helpen aanblazen. Hij arbeidde in Indië van 1806 en stierf den 16den October 1812 te Tokat in Perzië in den jeugdigen ouderdom van 31 jaren.

Tweede Deel.

De Liefdadigheids Stichtingen der Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika.

Hoofdstuk I.

Het Kinder-Zending Huis te Kaapstad.

Een Boheemsche hervormer, een vriend van Luther, wilde eens de stad waarin hij leefde tot ontwaking brengen. Hij deed zulks op heel zonderlinge wijze. Een menigte van armen en kranken bestormde de kerkdeuren, omdat zij nergens herberg konden vinden. De prediker beriep zich op de stadsvaderen: zij gaven geen gehoor. Eindelijk sloot hij de kerkdeuren en weigerde te prediken. Gevraagd waarom hij dit deed gaf hij tot antwoord: "De kranken liggen op den drempel der kerk, en Jezus Christus kan niet binnenkomen zonder ze te vertreden. Neemt ze weg, en ik zal preeken." Binnen twee maanden was er een hospitaal in de stad.

Is deze les niet voor Zuid Afrika? Preeken . . . . ja. Arbeid aan zielen . . . . ja. Maar hoe met de armen en kranken, verwaarloosden en weezen?

Er zijn Gode zij dank, die iets doen, hoe klein ook; en wij mogen niet vergeten wat in *ons* land in verband met *onze* Kerk voor weezen en hulpbehoevenden gedaan wordt. Die werkzaamheid verdient onze ondersteuning en hulp. Wij laten hier volgen een kort verslag van het ontstaan, de ontwikkeling en den tegenwoordigen toestand van het Kinder-zending Huis te Kaapstad in de hoop dat belangstelling bij onze lezers gewekt zal worden, en de bijdragen niet zullen ontbreken.

Doch vooraf een woord over

Het Oudste Weeshuis in het Land.

Reeds in het begin der laatste eeuw waren er in onze Kerk mannen en vrouwen die opene harten en beurzen voor de armen en behoeftigen hadden.

Zoo treffen wij in die dagen zekere weduwe Margaretha Anna Moller aan. Woonachtig te Kaapstad, stelde zij aan de Regeering voor een gebouw te stichten, waarin oude, afgeleefde doch behoeftige vrouwen konden worden opgenomen. Zij zelf zou daarvoor eene som gelds afstaan, waarvan de renten tot dat doel konden worden aangewend. Een stuk gronds werd gereedelijk afgestaan voor zulk eene Inrichting aan het boveneinde van de Lange straat. Mevrouw. Moller zelf droeg van tijd tot tijd aanzienlijke sommen bij; en na vijf jaren had de directie bijna £3,500 bijeen, waarvan genoemde weduwe het grootste gedeelte had

Het Oude Weeshuis, Lange Straat, Kaapstad.

bijgedragen. Tot het stichten van een bepaald gebouw kwam het, echter, nog niet om meer dan eene reden. Men stelde zich tevreden met het alimenteeren van een aantal oude vrouwen.

Eenige jaren later besloot deze weduwe eene weesinrichting daar te stellen en £1,200 daartoe te bestemmen. De grond voor het *Oude Vrouwen Huis* kon daartoe worden aangewend. Graaf Caledon, de toenmalige Gouverneur, was met het voorgestelde plan bijzonder ingenomen en droeg er 5,000 Rds. bij uit eigen beurs;

terwijl Lord Charles Somerset in Juli 1814 een renteloos voorschot van 8,000 Rds. bezorgde uit de fondsen van de Wees-Kamer. Het duurde echter nog eenigen tijd voor dat het gebouw voltooid was; doch op den 20sten Sept. 1815 werd het ingewijd door Ds. J. P. SERRURIER. Eene collecte na afloop der plechtigheid gehouden bracht £160 op. Alles te zamen genomen droeg Mevr. Moller niet minder dan £6,000 bij. Dit weeshuis bestaat nog, en wel onder toezicht van een Commissie bestaande uit leden der Ner. Ger. en Evang Luthersche Kerk. De tegenwoordige huismoeder is Mev. Le Cruse wier echtgenoot zeer vele jaren lang tot aan den dag zijns doods met groote getrouwheid de plichten van huisvader betracht heeft.

HET KINDER-ZENDING HUIS TE KAAPSTAD*.

De oorsprong van het Huis is gelegen in het christelijk werk van twee Elizabeths—E. de Wet, dochter van den heer J. P. de Wet (Oom Kootje) en E. White, aangenomen dochter van den heer C. J. M. Vos, een ijverige zendingvriend—beide in der tijd woonachtig aan de Buitengracht.

Gedrongen door de liefde van den Heere Jezus Christus, één van ziel en één van zin, ondernamen deze zusters, ruim 32 jaren geleden, den arbeid aan de verwaarloosde kleurlingkinderen in de stegen tusschen Buitengracht en Rose en Chiappini Straten, die zij gedurende de week opzochten om ze aan te sporen des Zondags naar hunne klas te komen om hun van Jezus' liefde te vertellen. De Zondagschool werd eerst gehouden in de Sailors' Gang, in eene kamer van Paul Hendrikse, die zelf op zijn ouden dag tot den Heere gebracht en als lidmaat aangenomen was geworden. Later verhuisden zij naar de Nieuwe Kerk, achteraan bij den ingang, en bij verderen aangroei naar de Buitengracht School.

Bij haar opzoeken van die kinderen werd de aandacht van de Zusters getrokken naar hier en daar een blank kind verdwaald onder Mohammedanen. Die kinderen uit hunne ligchaam- en zielverdervende omgeving te redden, werd toen een hoofddoel van haar streven.

"Wij wenschen alles in ons vermogen te
"doen, dat onzen Heer kan behagen en Hem
"verheerlijken, en te toonen hoe dierbaar wij
"het achten hulp van eenigen aard te ver-
"leenen aan onzen naaste, bij iedere gelegen-
"heid, of mogelijk wij op eenigerlei wijze, de
"zaak van Zijn Koningrijk mogen bevorderen
"en Zijnen roem verhoogen."

Zoo schreven de twee Elizabeths in een stuk door haar beide onderteekend bij 't begin van hare werkzaamheid. En nu, na zes jaren, eene

Mev. Van den Bos (Mej. E. White).

gelegenheid, zooals nog geene andere in dien tijd, en—de knieën werden gebogen meer dan ooit tevoren, en de zaak, haar op de harten gelegd, teruggeworpen in den schoot van Hem die gezegd heeft: "*Werpt*"!, weder opgenomen met de belofte: "*Ik zal met u zijn*"; "*kracht wordt in zwakheid volbracht.*"

Geloovig werd de belofte aangegrepen en biddend het besluit genomen: "de kinderen moeten gered worden." Dáár, in die binnenkamer, was het

ONTSTAAN VAN HET KINDER-ZENDING HUIS.

De eerste drie kinderen, alzoo met de liefde hand getrokken uit hunne ellende, droegen namen van twee fatsoenlijke Afrikaansche

---

* Het verhaal dat hier volgt is een beknopte geschiedenis der Inrichting door Ds. A. D. Luckhoff opgesteld met behulp van aanteekeningen uit de pen van Mej. E. de Wet, een van de Stichsters van het Kinder-Zending Huis.

familiën, welke om licht verklaarbare redenen hier niet genoemd worden.

De twee Zusters zouden niet alleen gelaten worden. De oude 70 jarige vader de Wet gordde zich aan met jeugdigen ijver tot hulp met raad en daad. Mej. Faure, dochter van wijl. Dr. Abr. Faure, een oprechte Tabitha, hoorde van den nood, en kwam aansnellen om meé te doen. Geen steen liet deze dienstmaagd van Jezus Christus onaangeroerd om de zaak te bevorderen. Oude postzegels bijeengegaard werden verkocht; naar alle kanten nog meer besproken; kleine sommen gelds, door Mevr. Faure, hare moeder, verzameld, er toegevoegd; zijzelve eene onvermoeide collectante, en wie kon haar afslaan?—twee werkgezelschappen van jonge meisjes aan den gang gezet, één onder hare eigene leiding in de Consistorie-kamer der Nieuwe Kerk, één ander in de Tamboerskloof pastorij. Zoo kwamen twee bazaars tot stand. Mevr. M. Vos opende hare hand. Eene jonge Zuster bracht met 1d. in de week collecten £8 zamen. (N.B. Dit deed zij jaren achtereen tot 1896). Eenige andere vrienden werden voor de zaak gewonnen en hielpen. Oom Kootje ageerde als aanwerver van belangstellenden naar alle mogelijke kanten.

Op deze wijze werd een som van £570 bij een gebracht. Hiermede waagden de oude vader en de twee Zusters het een erf van Mej. de Wed. Neethling voor £1,570 te koopen, gelegen tusschen de Keerom- en Lange-straten, met eene ruime woning in dubbele verdieping, voorheen behoorende aan ouders van Prof. Marais. De eigenares was zoo vriendelijk om met kontante betaling van £570 tevreden te zijn en een verband van £1,000 op het eigendom te laten rusten. Zoo werd het

Eerste Kinder-Zending Huis

betrokken. Neen, nog niet geheel. Slechts een paar buitenvertrekken, in welke plaats gemaakt werd voor Paul en Fredrika Hendrikse en zes kinderen die voor eerst onder hunne zorg besteed werden, terwijl het hoofdgebouw verhuurd werd om de renten van het nog verschuldigde kapitaal op te brengen. Het duurde echter niet lang, of de beide Elizabeths schaamden zich over haar kleingeloof. De huur werd opgezegd en het geheele Huis opengezet voor kinderen, die er behoefte aan hadden en aangaande welke er reeds verscheidene dringende aanzoeken ingekomen ware—*blanke kinderen van wettig met elkander getrouwde ouders.*

Onder de eerste kinderen die door de christelijke liefde geholpen werden was een zoontje van een Sweedsche vrouw, wier man zich in den Kafferoorlog bevond. Het geld, dat hij beloofd had maandelijks te zullen zenden, bleef uit, en zij verkeerde in ellendige armoede. Op zekeren dag troffen de Zusters haar aan bij een

De Heer J. P. de Wet (Oom Kootje).

kantien, ernstig ziek, zoo dat zij naar een hospitaal moest vervoerd worden. Haar kind bleef achter voor de dienstmaagden van den Kindervriend.

Voorts waren er drie kleine kinderen van Engelsche menschen. De vader werd aan boord van het schip nog in Engeland gearresteerd; de moeder met hare kinderen kwamen hier aan. Met behulp van de Zusters kreeg zij werk te Robben Eiland, terwijl zij hare kinderen moest achterlaten, dankbaar voor de goede

handen, die uitgestoken werden, nadat het jongste eerst nog door een van onze predikanten gedoopt was geworden. Toen de vader zijn straf uitgediend had, kwam ook hij naar Zuid Afrika en nam vrouw en kinderen tot zich.

Een zware tijd was gedurende de pokkenepidemie in Kaapstad. Een Duitsche vrouw had vijf kinderen, twee ervan tweeling. Zij was weduwe en moest dagelijks uitwerken, om het noodige voor haarzelve en haar kroost te verdienen. Eerst werden de kleinen onder de zorg van den oudste, een jongen van zes jaren, gedurende den dag in eene gehuurde kamer achtergelaten. Dat arme goed! Later aan bruine menschen toevertrouwd, kregen de oudste en de babij de pokken en stierven in een huis van Slamschen. De overige drie kwamen toen voor rekening van de Zusters.

Tijdens de Synode van 1883 op den 30sten October werd

HET KINDER-ZENDING HUIS INGEWIJD.

Uit de *Kerkbode* van dat jaar nemen wij het volgende over: " De inwijding verschafte aan een ieder, die dezelve bijwoonde een genotvol en nuttig uur. De herinnering aan het doel der Inrichting deed het hart goed. De oude kindervriend Ds. G. W. Stegmann, sen., deed het gebed en sprak een woord zoo gevoelvol als men het natuurlijk van hem verwachtte. Ds. Van de Wall maakte treffend gebruik van de geschiedenis van het kindje Mozes en van het Israelietisch dochtertje in het huis van Naäman, en Ds. A. Murray verhaalde, ons ten voorbeeld, hoe een rijke Parijsche dame, wier kostbare diamanten ring, een geschenk van haren echtgenoot, in een vuile sloot was gevallen, zich niet ontzag om hare fijne hand diep in dat vuil te steken om den ring eruit te halen; en dit doet deze Inrichting. Blijde waren wij zoovele der leden van de Synode tegenwoordig te zien, die hunne hartelijke deelneming in dit werk betoonden en ongetwijfeld er later aan denken zullen."

DE EERSTE HELPSTER in het Huis was Mej. Barenski, ééne der onderwijzeressen van de Zending Zondagschool. Het eerste onderwijs werd medegedeeld door Mej. Joh. de Wet en den jongen broeder Rauch, die na hunne school uren kwamen om den kinderen lessen te geven. Later kreeg men Mej. Richter, aan wie de Inrichting veel te danken heeft. En toen het getal kinderen vermeerderde en de zorg ermede, werd de hulp van Mej. Mostert ingeroepen voor de huishouding, terwijl Mej. Villet de zorg voor de slaapvertrekken en de kleeding op zich nam. Deze bleef echter slechts voor omtrent een jaar in het Huis woonachtig. Na haar vertrek werd het werk verdeeld tusschen Mej. Mostert en Mej. Richter, en toen eerstgenoemde na een ander jaar met zeer korte kennisgeving verhuisde, waren de Eerw. Heer en Mevr. van den Bos (gewezen Mej. White), nadat zij reeds gedurende drie jaren onder hun eigen dak de zorg voor de jongetjes boven acht jaren met veel opoffering en liefde hadden behartigd, nu nog zoo vriendelijk om voor eenige maanden de huishouding en het opzicht over al de kinderen op zich te nemen, totdat de heer en Mej. Reijneke in hunne plaatsen konden treden. Deze bleven tusschen twee en drie jaren, waarna de zorg toevertrouwd werd aan Mej. Theron geholpen door Mej. de Wet. In 1895 is Mej. van Rensburg in de plaats van Mej. Theron gekomen, blijvende Mej. de Wet tot hulp. Laatstgenoemde bleef hare belangstelling in de Inrichting betoonen totdat de Heere haar eenige jaren geleden tot hogeren dienst opriep.

Van 1892 af ontving DE SCHOOL ondersteuning van de Regeering en werd alzoo geregeld geinspecteerd.

IN DE HUISHOUDING werd voorzien door Hem, die de jonge raven hoort en de harten der menschen in Zijne hand heeft. " Het gebeurde eens"—schrijft Mej. de Wet—" dat wij slechts een groote visch en een weinig aardappelen hadden voor een twintigtal hongerige kinderen, maar de lieve Heere zegende het zoo, dat allen genoeg hadden en er bleef nog over. Meermalen hadden wij geen geld om kost voor de week te koopen; dan kwam er onverwacht hulp van iemand, wien de Heer het hart geopend had. *Zuiker* werd verschaft door een jongen kleurling, Johannes Bent, ook een geredde, door een van onze leeraren gedoopt, en in dienst bij den heer de Wet. Hij was een groote hulp in ons werk. Iederen dag, in zijne vrije uren, ging hij werken in een

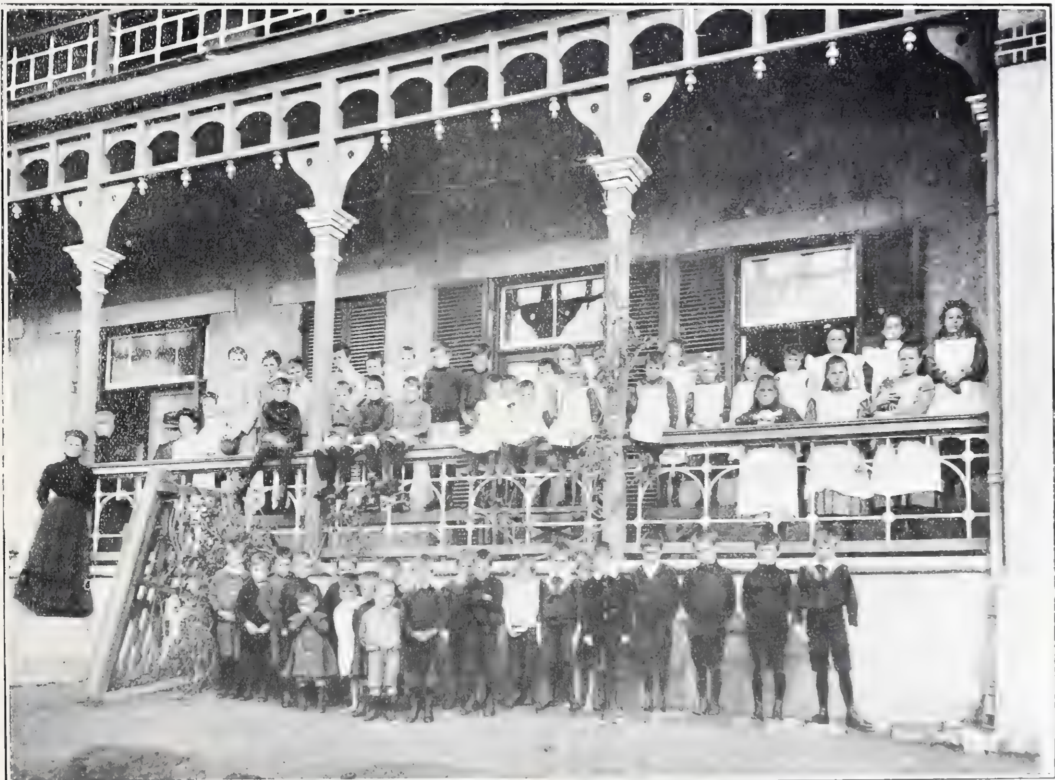
naburigen winkel, van welks eigenaars hij dikwijls iets kreeg, waarvoor er geen aftrek was, en dat toch in de Inrichting goed gebruikt kon worden. Hij was een eerlijk en oprecht mensch, een voorbeeld voor de kinderen, en heeft de jongens dikwijls uitgenomen voor een wandeling. *Brood* ontving het huis in de eerste jaren dagelijks van den heer Cole. Toen dit ophield, werd voor *vleesch* gezorgd door de h.h. Combrinck & Co., Turnbull en Tregidga.

"DE KLEEREN werden als liefdegiften ontvangen. Eenige Zusters hielpen bij het Huis om kleeren te maken. Zelfs Mej Faure bracht door hare handen gemaakte kleederstukken, en Mej. Villet kwam, ook nadat zij niet meer ter woon in de Inrichting was, gedurende eenige jaren eens per week voor een geheelen dag om naaldwerk te doen, en de meisjes daarin te onderrichten." Vrienden in de stad en van buiten zonden geschenken; zoo eens de kinderen van het Bellevue Seminarie te Somerset Oost een groote kist vol nette en doelmatige kleederen.

Al het HUISWERK—kooken, wasschen, strijken, enz., werd gedaan door de grootere meisjes, onder leiding van de Huismoeder.

HET BESTUUR was in 1887 zamengesteld als volgt: Di. A. D. Luckhoff, C. F. J. Muller, de heer E. Lucke, de zusters E. de Wet, Mevr. van den Bos (geb. White), Petron. de Villiers, Mej. Faure, de heeren J. P. de Wet, Thesaurier, en J. H. Hofmeyr, J.J.z., Secretaris.

Het duurde niet lang of het werd hun duidelijk dat DE RUIMTE TE BEPERKT was voor de behoorlijke behartiging van de belangen dezer Inrichting. En later kwam nog dit erbij, dat de toenemende woeligheid van de buurt nadeelig werkte op de handhaving van orde en tucht, zoodat de noodzakelijkheid van eene verhuising naar een ruimer terrein al meer en meer ge-

Het Kinder-Zendinghuis te Kaapstad (voorkant) met de 54 kinderen die er nu in opgenomen zijn.

voeld werd. Met eene nog drukkende schuld van £600 werd de zaak telkens uitgesteld, totdat in 1897, door den nood gedrongen, het Bestuur besloot tot den aankoop van een onbebouwd stuk grond aan de Breda Straat, voor de som van £3,000. In de volgende jaar werd tot den

Eerw. en Mev. S. B. Weich (Huisvader en Huismoeder).

Bouw van een Nieuw Huis

besloten, de hoeksteen ervan gelegd door den ouden vader De Wet, 30 Maart, 1899, het Huis ingewijd op 8 December.

Mevrouw Roos, sedert 1893 lid van 't Bestuur, zorgde met behulp van predikants-vrouwen onzer Kerk voor de meubileering van de slaapvertrekken en ten deele van de school-kamers. De Eerw. Kerkeraad van Kaapstad kwam te hulp met eene beleening van £8,000 tegen 5 per cent. renten, totdat het eigendom in de Lange en Keerom Straten zou van de hand gezet zijn, hetgene geschiedde in April, 1900, toen £4,000 kon afbetaald worden. De som van £950, nog daarboven ontvangen als koopprijs, werd gebruikt tot afbetaling van de oude schuld en tot insluiting van het nieuwe eigendom, zoodat over £3,000 nu rust als schuld, welke het Bestuur van jaar tot jaar gehoopt heeft te mogen verminderen—eene hoop helaas! tot heden verijdeld.

Deze schuld is de oorzaak, dat het Bestuur niet het werk naar wensch hebben kunnen uitbreiden. 't Is als een zware keten aan den voet van een mensch die een steilen berg moet opgaan. Behoeftige kinderen zijn er genoeg, die geholpen en gered moeten worden; maar de moed verslapt, wanneer getrouwe vrienden—zusters vooral—die doen wat in hun vermogen is om de zaak te ondersteunen, moeten zien hoe jaar na jaar wat zij met moeite en zorg samengebracht hebben, voor verreweg het grootere deel verzwolgen wordt door de renten, welke betaald moeten worden.

Zouden Christenen in Zuid Afrika niet genoeg van het noodige bezitten, om de zware keten van den vermoeiden voet aftehalen, opdat de verdere voortgang met moed en met vreugde moge geschieden? Deze vraag wordt gelegd op het hart van een ieder, die Hem belijdt als Heer, die gezegd heeft: "Weid Mijne lammeren"!

De tegenwoordige Bestuursleden zijn: Ds. D. J. le R. Marchand, Mevrn. A. I. Steytler, J. Roos, F. X. Roome, N. J. Brümmer, J. P. van Heerden, de heeren J. P. de Villiers, P. G. Steijn, Ds. A. McGregor, G. van Heerde (Thesaurier, 2, Peperstraat), en T. J. R. Hofmeyr (Secretaris, Campstraat).

Het getal kinderen, in het Huis toegelaten, opgevoed en onderwezen, beloopt ongeveer 200. Thans zijn er 54 aldaar gehuisvest.

In 1909 ging het Bestuur ertoe over om Eerw. S. B. Weich, een beproefde en bekwame zendeling onzer kerk als huisvader voor de

Mej. H. Weich. Mej. G. Weich.
Tegenwoordige Onderwijzeressen.

Inrichting te beroepen. Hij nam tot aller genoegen de beroeping aan en verricht sedert April 1909, geholpen door zijne lieve echtgenoote op zeer getrouwe en zelfverloochenende wijze het moeilijk werk aan zijne betrekking verbonden. Hun beide dochters Mejuffr. Hilda en Gertrude Weich arbeiden als onderwijzeressen in de dagschool.

Hoofdstuk II.

De Dorkas Armenhuizen te Kaapstad.

In de eerste jaren van de laatste eeuw waren er in de Kaapstad eenige godvreezende vrouwen, die het van haren plicht achtten iets te doen, behalve hetgeen reeds door de Kerk rechtstreeks geschiedde, tot verlichting van den nood der armen. Zij hielden geldelijke inzamelingen, en deelden uit naar dat zij vonden dat er behoefte bestond. Wat meer was, dan vereischt werd, vormde het beginsel van een kapitaal genoemd "Het Vrouwenfonds," de renten waarvan zij meenden, in latere jaren ter uitdeeling te kunnen besteden. Vroeg hadden zij, echter, reeds het oog op de stichting van een gebouw ter opname van zulke armen. Met verloop van tijd werd de behoefte aan zoodanige Inrichting al duidelijker ingezien. Omtrent veertig jaren geleden deed eene rijke dame aan twee in deze zaak belangstellende broeders de aanbieding van £5,000, tot het daarstellen van zulk een Huis. Zoo als zij zich, echter, de zaak voorstelden, een gebouw waarin behoeftigen gratis opgenomen en verzorgd moesten worden—zagen zij geene kans om met genoemde som iets degelijks tot stand te brengen, en bedankten beleefdelijk voor de aanbieding. De zaak zelve leefde intusschen voort in de harten van ettelijke andere zusters, opvolgsters van de eerst vermelde, en meer dan eens was zij het onderwerp van een ernstig gesprek. "Kunnen wij niet alles doen wat wij wenschen, zullen wij dan de handen in den schoot leggen en niets doen?" Zoo werd gevraagd. Zouden wij niet een gebouw kunnen stichten waarin armen, tegen geringe betaling, huisvesting kunnen krijgen?" In die dagen waren in de Kaapstad huurkamers zeer schaarsch. Voor een vertrek, vrij beknopt, met geen zonneschijn en in ongezonde omgeving, moest een arme twaalf tot twintig shillings per maand betalen. Toen, meer dan ooit, werd de noodzakelijkheid gevoeld van te handelen. De broeder, van wien men verwachtte, dat hij de zaak in handen zou nemen, zag echter bezwaren. En nog zou er waarschijnlijk niets aan gedaan zijn, had hij niet omtrent het midden van het jaar 1881 een brief ontvangen van een oude zuster, die hem schreef: "In den naam van den Heere Jezus begin het werk." Ingesloten was een cheque van £25. Dat geld mocht niet terug gezonden worden. Aan belangstelling en medewerking ontbrak het nu niet. Vijf zusters vereenigden zich toen als Comité, geholpen door twee broeders. Verscheidene aanzienlijke bijdragen kwamen ongevraagd. Het Bestuur van "Het Vrouwenfonds" verkocht een geheel blok erven boven aan de Breestraat voor nomineelen prijs, en bewilligde het kapitaal van dat fonds, dat ongegroeid was tot £1,250 als eene beleening op tweede verband van het te stichten gebouw te geven. Eene zuster en een broeder wedijverden met elkander in het collecteeren voor de zaak. Een bouwmeester werd bewogen om plannen en specificatien en zijn opzicht gratis te geven; een andere broeder stond hun getrouw ter zijde. Op den 9den Februari 1882 werd de hoeksteen gelegd. Het was een erg warme dag, maar nochtans was er een groote schare tegenwoordig. Onder een banier stonden een aantal dames, die in dit werk hartelijk belang stelden. De steen werd gelegd door den burgemeester, den heer Fleming, en wel met denzelfden troffel waarmede Baron d'Arbois in 1755 den hoeksteen had gelegd van het stadshuis van Kaapstad. Men ging dadelijk met het bouwen voort en

op 16 April 1883 mocht het gebouw worden ingewijd. Aan vrije giften waren toen ingekomen £1,664 7s. 9d.

Het gebouw bevat een nieuwe zaal, eene eetkamer, twee kamers voor de huismoeder en nog negen-en-dertig kamers, behalve keuken en twee buitenvertrekken. Het Bestuur had besloten vooreerst voorziening te maken voor vrouwen alleen, in de hoop van later door het aanbouwen van eenen vleugel, of op andere wijze, ook voor arme mannen te zullen kunnen zorgen.

Toen het gebouw ingewijd werd, rustte er eene schuld op van £2,634. Door milde bijdragen van vrienden werd de schuld jaarlijks verminderd, totdat zij later geheel kon worden afbetaald.

De Diakonessen-Afdeeling.

Het Bestuur kreeg toen moed om naast het Dorcas Huis een Diakonessen Huis te laten bouwen. De Inrichting is bestemd voor de opname van zieken, die daar door geoefende zusters (Diakonessen) verpleegd worden. Het huis is gesticht met het oog niet alleen op de Kaapstad, maar ook op kranken, die van buiten komen, met het doel om zich voor een tijd onder behandeling van een of meer doctoren in de stad te stellen. Er zijn drie nieuwe vertrekken met 4 á 5 bedden. Kranken, die hierin opgenomen worden, betalen 4s. 6d. per dag, alles ingesloten, ook dokter's bediening en medicijnen, alleenlijk met uitzondering van operaties van ernstigen aard, die afzonderlijk in rekening gebracht worden. Personen, die in deze vertrekken opgenomen worden, stellen zich onder behandeling van de doctoren der Inrichting. Er zijn echter ook drie kamers voor kranken, die alleen wenschen te zijn.

De Dorkas Armen Huizen te Kaapstad.

Iedere inwoonster betaalt tien shillings in de maand voor eene kamer en een bord soep met vleesch elken dag. De meeste inwoonsters krijgen ondersteuning of van hare Kerkgenootschappen, of van het "Weduwen en Oude Vrouwen Fonds," of van "het Vrouwen Fonds," of van het "Dames Weldadigheids Genootschap," of van betrekkingen en vrienden. Het Huis is altoos vol.. Er wordt geregeld éénmaal des Zondags en éénmaal in de week godsdienst door Ds. A. D. Luckhoff, emeritus leeraar onzer Kerk gehouden, en ook het Heilige Avondmaal op bepaalde tijden bediend ten behoeve van die zusters, die te kranklijk zijn, om naar kerk te gaan.

Dezen moeten, natuurlijk, meer betalen voor logies en verpleging. Ook moeten zij hunne doctor's en apothekers rekeningen zelven vereffenen. Zij hebben dan ook de vrijheid hunne eigene doctoren te gebruiken.

Maar het hoofddoel van het Dorcas was nog steeds oude christelijke vrouwen van kamers te voorzien, waar zij op aangename en gerieflijke wijze haar dagen konden doorbrengen. Het bleek dat de aanvraag om plaats in het Dorcas steeds grooter was dan de ruimte, en de commissie besloot, daartoe in staat gesteld door een erfenis uit den boedel van wijlen den heer J. C. Hofmeyr, om een tweede huis op te richten. Dit is ook geschied in 1901, en nu staat Dorcas II naast Dorcas I, en—wat meer zegt—beide zijn steeds geheel vol!

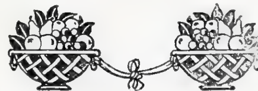
In de Synode van 1903 werd besloten al de gebouwen in verband met de Dorcas Armenhuizen door de Kerk te laten overnemen, en de overname geschiedde op 1 Jan. 1904. Het bestuur berust nog altijd bij een commissie van zusters, waarvan Ds. A. D. Lückhoff die met recht de stichter en vader der Inrichting mag genoemd worden en—die in al die jaren den last en hitte des daags heeft gedragen tot 1908 de Secretaris was. Zoolang het werk van die inrichtingen voortgezet wordt, zal tot zijn nagedachtenis gesproken worden van hetgeen hij als stichter en secretaris daaraan gedaan heeft.

Het tegenwoordig bestuur is saamgesteld als volgt: Mevr. J. Roos, J. A. Smuts, D. J. Marchand, J. de Villiers, Mej. E. Bam en Mev. A. I. Steytler (Secretaresse). De Trustees zijn

Ds. A. D. Luckhoff.

Di. A. I. Steytler, D. en B. Marchand. De Huismoeder van Dorkas I is Mej. Rontgen; van Dorkas II, Mej. Wahl. Aan het hoofd van het Diakonessen Huis staat Mej. J. Joubert als bestierende zuster.

Hoofdstuk III.

Het "Oude-Mannen Huis" te Kaapstad.

Deze Inrichting werd den 9den Juni 1896 in de Faurestraat, Kaapstad, geopend. Het is het eerste gebouw van dien aard in de Kaapkolonie opgericht. Het doel is aan mannen van goede getuigenis, die, oud en hulpbehoevende, niet in staat zijn de onkosten in gewone logieshuizen te bestrijden, een aangenaam verblijf te verschaffen waar zij hunne laatste dagen stii en rustig kunnen slijten.

Oude mannen behooren in den regel tot de meest hulpelooze klasse der zamenleving. Eene oude vrouw kan zichzelven veel beter helpen dan een oude man; en toch werd er vóór deze Inrichting daargesteld werd niets voor den laatstgenoemde gedaan. Wel heeft men van tijd tot tijd, en vooral bij de jaarlijksche verd gaderingen van het Dorcas Huis, op den nooder afgeleefden onder de andere sekse gewezen, doch het bleef daarbij, totdat in 1895 eene zuster der Ned. Ger. Kerk, die ongenoemd wenschte te blijven, te voorschijn kwam met plannen voor zoodanig gebouw en eene bijdrage van £5,000, indien men het plan ten uitvoer wilde brengen. De commissie, aan wie dit aanbod gedaan werd, meende terecht, dat zij met zulk een begin onmogelijk voor de taak kon terugdeinzen. Een ruim stuk gronds werd tegen den prijs van £1,350 verkregen in de Faurestraat, ver genoeg verwijderd van het gewoel der stad om de rust der ouden niet te verstoren, en toch zoo nabij *Bus* en *Tram*, dat elk deel der stad gemakkelijk bereikt kan worden. Men begon dadelijk met bouwen en op bovengemelden datum werd het "Oude-Mannen Huis" ingewijd.

Het Oude-Mannen Huis (Rogelim).

Hoofdstuk IV.

Het Werk onder de Melaatschen op Robben Eiland.

Robben Eiland, aan den ingang der Tafelbaai gelegen, zeven mijlen van de Kaapstad is ons allen wel bekend. Voor dat de Kaap in 1652 aangelegd werd, was dit eiland reeds van dienst voor de zeevarenden. Het was niet altoos gemakkelijk om voedsel van de inboorlingen te bekomen, en zoo kwam men op de gedachte om aanteelschapen er op te laten om in latere behoeften te voorzien. Een Engelsche zee-kapitein verhaalt, dat hij in 1609 de vetste schapen die hij ooit gezien had van het eiland genomen, en magere in de plaats er van gelaten had. Tafelbaai was in die dagen vol walvisschen, en het eiland vol van robben, en ladingen van traan en robben-vellen werden van dit eilandje naar Europa genomen. Toen van Riebeek met de zijnen zich aan de Kaap gevestigd had, bezocht hij het eiland in persoon, en oordeelde het van groot belang voor zijne volk planting. Het leverde toen op als bouwmaterialen : kalk steenen, schelpen en leisteenen ; schapen werden zeer vet op het eiland ; konijnen vermenigvuldigden ; eieren waren talloos en robben en walvisschen overvloedig. Kort daarop begon men het eiland te maken tot een bewaarplaats voor misdadigers en een ballingplaats voor gevaarlijke lieden. In 1666 toen men met den bouw van het kasteel begon, was het werk op het eiland zoo belangrijk geworden, dat PIETER VAN MEERHOF als Superintendent werd aangesteld en zich daar ter woon vestigde. Nadat het kasteel voltooid was, verminderde de bedrijvigheid op het eiland, nochtans ging men voort om lei-steenen voor stoepen en grafsteenen voor kerkhoven, aldaar te vervaardigen. Zeer veel van die steenen is nog in de stad te zien. Sedert de dagen van Van Riebeek is het eiland echter de ballingplaats van misdadigers en gevangenen gebleven. Thans heeft men er, behalve een gevangenis voor bandieten, sedert 1846 gestichten voor mannelijke en vrouwelijke krankzinnigen en melaatschen.

Voor dien tijd was de plaats HEMEL-EN-AARDE in het distrikt Caledon de verblijfplaats van de melaatschen in het land. Die statie niet ver van de zee waar Hermanus nu ligt, werd in het jaar 1819 gesticht en daar werden de ongeluk-

Oude Leeraars Woonhuis op de eerste Melaatschen Statie, Hemel en Aarde.

kigen naar het geestelijke van het begin af aan verzorgd door een Moravischen Zendeling, EERW. ERITSCH die hen van tijd tot tijd uit Genadendal bezocht. Aan de Moravische Zending dus komt de eer toe van de eerste te zijn geweest om onder de melaatschen in Zuid Afrika te arbeiden. In 1823 werd de Moravische Zendeling EERW. PIETER LEITNER door den Gouverneur Lord Charles Somerset aangesteld als gevestigde leeraar onder de lijders op de

statie te Hemel-en-Aarde. Bijgestaan door zijne echtgenoote arbeidde hij daar tot zijn dood in 1829 toen hij opgevolgd werd door den Zendeling TIETZE. Toen in het jaar 1846 de melaatschen naar Robben Eiland overgebracht werden was de EERW. LEHMAN leeraar onder hen. Op hun verzoek en met goedkeuring van het Gouvernement vergezelde hij de lijders

Ds. C. S. Morgan.
Eerste Ned. Ger. Leeraar onder de Melaatschen

naar hun nieuwe verblijfplaats. In een oud godsdienstig blad lezen wij het volgende: "Bij de aankomst van Eerw. Lehman schaarden zich de ongelukkige schepselen, zoo goed zij konden bijeen, en hieven een schoon en indrukkend gezang aan, naar het Hoogduitsche lied: 'Nun danket alle Gott.' Vreugdetranen mengden zich onder het zingen dezer ongelukkigen die hunne oogen onafgewend gevestigd hielden op hun bekenden leeraar en diens gade, als de eenigste verzorgers van hunne ziel en ook hun ligchaam, die hen ijverig volgden naar dit verlaten eiland. Op den daarop volgenden Sabbat, 8 Februari 1846 hield zijn Eerw. zijn eerste predikatie in de zoo schoone allernetst gebouwde kerk naar aanleiding van Ezech. 33: 11, wordende de dienst bijgewoond, zoo wel door zijne eigene gemeente, de Lazarus zieken, als die van Port Elizabeth die aldaar waren geland, benevens andere kranken en ook gezonde inwoners van het eiland." De opvolgers van den Eerw. Lehman waren de Zendelingen SCHOPMAN, STOLZ, WEDEMAN en KUSTER

Het duurde vele jaren voor onze kerk onder de melaatschen een werkzaamheid begon. Reeds sedert 1841 staat er op het eiland een Episcopaalsche Kerk en kort daarna werd ook een Roomsche Kerk gesticht. In de laatste jaren echter is onze kerk ontwaakt tot hare roeping ten opzigte van de ongelukkigen op dit eiland. Door de milde bijdragen der gemeenten in de kolonie en naburige staten, en door de hulp der regeering is men in staat geweest er twee kerkgebouwen te stichten, een voor de mannelijke en een voor de vrouwelijke melaatschen, en een leeraar er te plaatsen, die onzen ongelukkigen medemenschen het Evangelie geregeld verkondigt, hen in hunne bittere ellende vertroost en ook arbeidt aan de misdadigers. De eerste vaste leeraar onzer kerk die op het eiland arbeidde was Ds. C. S. MORGAN (1893-1896). Hij werd opgevolgd in September 1897 door Ds. LOUIS HUGO die daar met zegen arbeidde tot zijn overlijden den 21sten Augustus 1907 op het eiland alwaar hij ook begraven ligt. Sedert October 1907 arbeidt de tegenwoordige leeraar Ds. J. S. HAUMAN, getrouw bijgestaan door zijne

Ds. L. Hugo.

echtgenoote onder de leprozen. De leeraar van Robben Eiland is tevens predikant bij de gemeente Kaapstad en heeft als zoodanig zitting in Kerkeraad, Ring en Synode. De helft van zijn tractement wordt door de kerk gevonden en de andere helft door de Regeering bijgedragen.

Op het oogenblik zijn er ongeveer 500 melaatschen waarvan slechts een honderdtal blanken zijn. De groote meerderheid dus bestaat uit kaffers en gekleurden. Het was alzoo van het begin. In 1824 b.v. treffen wij te Hemel-en-Aarde 130 melaatschen aan, waarvan de meesten Hottentotten en Slaven waren.

Het werk onder de leprozen is geen gemakkelijke. De voornaamste moeilijkheden eraan verbonden is dat de menschen daar tegen hun zin zijn. Het is natuurlijk zwaar om van

Ds. J. S. Hauman.

hunne familie-betrekkingen op het vasteland verwijderd en verbannen te zijn. Het Gouvernement doet echter wat in zijn vermogen is om het lot der ongelukkigen te verzachten en verschaft alle faciliteiten aan de familiebetrekkingen om hen geheel kosteloos van tijd tot tijd te bezoeken. Op het vaste land heeft men dan ook een warm hart voor het eiland. Het ontbreekt in den laatsten tijd niet aan milde bijdragen van vruchten, versnaperingen en de Christelijke Strevers Vereenigingen en bij name die van de Groote Kerk, Kaapstad, doen veel voor de leprozen zoowel door giften als geregelde bezoeken die op prijs worden gesteld.

Zooals hierboven gezegd zijn er twee Holl. kerken, eene voor de mans en eene voor de vrouwen. Er worden in elke kerk twee diensten gehouden op den Zondag. In den morgen komen komen alle Holl. sprekenden eerst te zamen zoowel blanken als gekleurden. Na dezen dienst komen de Kaffers ter kerk. Er zijn twee stammen die aparte talen spreken en elkaar niet kunnen verstaan. Twee tolken komen voor den preekstoel staan en door hen wordt het Evangelie tot de Kaffers gebracht. (Even zoo in den namiddag voor de vrouwen). Er zijn ettelijke scholen van de Holl kerk onder de leprozen. Het is verbazend te zien hoe leergierig de Kaffers zijn. Er bestaat eene klas waarin omtrent een twintig tal onderwijs ontvangen. Daar zijn vele grijze koppen onder hen.

Als wij met vreugde en dankbaarheid denken aan den komst in de wereld van Hem, die uit medelijden met de ellende der wereld den hemel verliet en zich ook het lot der melaatschen aantrok, laat ons onze melaatschen op het eiland niet vergeten. Laat ons vurig voor hen bidden en voor den man Gods, die hen vertroosten moet. Laat die broeder en zijne ongelukkige gemeente op tastbare wijze van tijd tot tijd door onze milde en overvloedige gaven verzekerd worden van onze hartelijke deelneming.

Hoofdstuk V.

Het Magdalena Huis aan den Wynberg.

Dit Huis ter redding van gevallen zusters werd vijf jaren geleden gesticht.

Reeds tevoren—in 1891—hadden belangstellende leden van de verschillende Evangelische kerken op het Kaapsche Schiereiland zoodanig Christelijk Reddingshuis onder bestier van zekere ZUSTER AGNES gesticht. Het doel van die inrichting was tweederlei:—

1. "Om de zonde der onzedelijkheid te bestrijden, welke zulk een vruchtbare oorzaak van ziekte en ongeluk en dood voor duizenden in ons midden is, en een blijvend gevaar voor 't huiselijk leven van ons land is."
2. "Om de slachtoffers van dit groote en vermeerderende kwaad te redden en ze met een christelijk tehuis te voorzien, waar zij tot een rein leven mogen hersteld worden en tot nuttige betrekkingen onder behoorlijke zorg mogen opgeleid worden."

Op 't woord des Heeren stak men in de diepte af. Men huurde een huis; eene moeder liet hare eigene huishouding voor eenigen tijd in andere handen, en nam de regeling van 't Reddingshuis op zich. De stad werd in acht wijken verdeeld, en de slechte huizen in elke wijk werden geregeld door zusters bezocht, die zich aan 't werk gewijd hebben. Nacht na nacht gingen deze van den Heer gesterkte zusters naar de vestingen des Satans niet zonder gevaar van aangevallen te worden door diegenen die zulke bemoeiing wraakten. Onbevreesd werkte 't kleine getal in hun streven, om diegenen die van deze onzedelijkheid hun voordeel trokken, van dit zondig bestaan te doen afzien, en om de ongelukkige slachtoffers te bewegen in 't Reddingshuis intrek te nemen.

In 1902 gevoelden de leden van de "Predikanten Vereeniging der Ned. Ger. Kerk in de Kaapstad en Voorsteden" zich gedrongen om een soortgelijk Reddingshuis meer bepaald in verband met onze eigene kerk te stichten. Voor dat doel werd een huis aan den Wynberg gehuurd met Mej. EMMIE MURRAY, dochter van Dr. Andrew Murray aan het hoofd, bijgestaan door Mej. TATE, beide met jarenlange ondervinding in reddingswerk. Weldra werd het Comité genoodzaakt het huis te ontruimen toen besloten werd een eigen woning aan te

Het Magdalena Huis.

koopen en wel aan den Wynberg in een betrekkelijk stille buurt en niet te ver van het Spoorweg Station. De koopprijs was £2,600 waarvan £2,000 door den Kerkeraad van de gemeente Kaapstad geleend werd tegen 5 percent en £600 door het kerkekantoor tegen denzelfden rentekoers.

Sedert de opening van het Magdalena Huis zijn er 134 gevallen gehuisvest geweest, waarvan 60 moeders werden. Van deze waren

60 gehuwd, die wegens zeer armoedige omstandigheden onder het gastvrije dak schuil zochten en vonden. Van de ongehuwden met

Mej. E. Murray.

enkele uitzonderingen voerden allen een onzedelijk leven. Van de gevallenen die opgenomen worden zijn de meesten in den regel zeer jong en onopgevoed. De meerderheid kan niet lezen en schrijven.

Daar het hoofddoel is de gevallen zuster te leiden tot de voeten van den Heiland om te vernemen: "Vrouwe, ga heen, en zondig niet meer!" is het wenschelijk dat zij minstens zes maanden in de inrichting blijven zal om zedelijk en geestelijk bearbeid te worden. Er zijn reeds eenige treffende gevallen van zins -- en wilsverandering geweest. Opdat het Magdalena Huis niet gebruikt zou worden om het euwel waartegen het als bolwerk dienen moet, in de hand te werken, wordt er met veel omzichtigheid te werk gegaan om ieder aanzoek behoorlijk te wikken en te wegen voordat toegang verleend wordt, te meer daar men al getracht heeft namen te verduisteren en familiebetrekkingen en belangstellende kerkeraden te ontduiken. Niemand zegge dus dat dit toevluchtsoord de zonde in de hand werkt.

Om de inrichting behoorlijk in stand te houden is er geld noodig. De loopende uitgaven komen op ongeveer £500 des jaars te staan. Daarbij is de inrichting in schuld Zullende buitendistrikten niet helpen dezelve te ondersteunen? Uit enkele gemeenten worden bijdragen ontvangen, bijeengebracht door Zusters Vereenigingen of kollekten bij de openbaren dienst. Als de leeraren bij den maandelijkschen Zending bidstond de zaak voor de aandacht der gemeenten brachten en alzoo bij dezen belangstelling opwekten, zouden zij een zeer verdienstelijke werkzaamheid tot grooteren bloei en zegen voorthelpen. Bijdragen mogen

Mej. Tate.

gezonden worden aan en ontvangen worden door de Comité-leden:---Di. B. J. Marchand (Kaapstad), F. X. Roome (Zeepunt) en J. de Bruijn (Wynberg).

Er bestaan ook soortgelijke Reddingshuizen in verband met onze Kerk te Bloemfontein en te Pretoria.

Het Langlaagte Meisjes Weeshuis (Talitha Kumi).

Het Zuid Afrikaansche Vrouwen Gedenkteeken, opgericht ter gedachtenis aan de moeders en kinderen die overleden zijn in de Concentratie Kampen, gedurende den oorlog 1899-1902.

De 250 Weeskinderen thans aan de Inrichting te Langlaagte.

Hoofdstuk VI.

Het Kinder Tehuis te Langlaagte, Transvaal.

De oorlog die gedurende de jaren 1899 tot 1902 woedde, liet ons met de erfenis van honderden weezen na, wier ouders òf op het slagveld òf in de concentratiekampen waren omgekomen. Als gevolg hiervan ontstonden er vele weeshuizen in ons land, waarvan het merkwaardigste is het Kinder Tehuis te Langlaagte De vader van deze inrichting is Ds. A. P. Kriel, die terecht de "George Müller van Zuid-Afrika" mag heeten. Evenals in de Weeshuizen van Bristol, vertrouwt men ook in het Weeshuis te Langlaagte alleen op God voor alles wat er noodig is. Als er behoefte is aan geld om het dagelijksch werk voort te zetten, en de kinderen van het brood van hun bescheiden deel te voorzien, dan roept Ds. Kriel zijn helpers en helpsters samen, en men roept met eendrachtig gebed den genadetroon aan. Moet er grooter worden gebouwd, omdat de aanzoeken om toelating zoo veel zijn, dan wachten de broeders en zusters ook op God, om hen in deze zaak te leiden, en als de onderneming Zijn goedkeuring mocht wegdragen, om hen van het benoodigde geld te voorzien.

Het Weeshuis vierde op 7 September 1910 zijn achtsten verjaardag. Sedert de opening, in 1902, zijn er bijna één duizend kinderen door de Inrichting gegaan. Thans zijn er zoowat 250 kinderen. Toen het Tehuis geopend werd had men £14 3s. 6d. in handen, met zeven weezen en geen standplaats of gebouwen als eigendom der inrichting. Nu is de Inrichting na acht jaren in het bezit van 8 watererven en 7½ bouwerven te Langlaagte, een erf met gebouwen te Pietersburg, twee erven met gebouwen te Klerksdorp en een erf zonder gebouw te Pretoria—alle tesamen vertegenwoordigend een waarde van £29,000 maar nog belast met een schuld van £8,400.

Aan vrijwillige bijdragen heeft de Inrichting gedurende deze acht jaren van haar bestaan de som van over de £64,000 ontvangen, waarvan meer dan £40,000 besteed werd aan grond, gebouwen en ameublement.

De 734 kinderen die uit de Inrichting in den loop des tijds gegaan zijn, waren goed toegerust voor hun verdere loopbaan, en door hunne opvoeding in de verschillende ambachten, en hunne bedrevenheid in huiswerk en boerderij waren zij in staat gesteld om in de meeste gevallen voor hun eigen onderhoud te zorgen.

Ds. A. P. Kriel.

Er zijn, behalve te Langlaagte, op verscheidene andere plaatsen in Zuid Afrika weeshuizen gesticht waar ouderlooze kinderen worden opgenomen en verpleegd, of, als zij ouder zijn geworden, opgevoed.

Hoofdstuk VII.

De Arbeids-Kolonie der Kaapsche Kerk.*

De stichting van arbeidskoloniën is een werk dat in der waarheid tot de plichten behoort, waartoe de Kerk, zoowel als de staat geroepen is. Het is de plicht van de Kerk om belang te stellen in hare leden—in hun tijdelijk zoowel als hun geestelijk welzijn. De Heer ontfermde zich over de schare bij eene zekere gelegenheid, wilde haar niet nuchteren wegzenden, en voorzag in hare behoefte door haar de brooden en de visschen uit te deelen. En zoo is de Kerk geroepen, als er van hare leden zijn die hulp of raad van noode hebben, voor de zoodanigen in de bresse te springen. En daarom zeggen wij dat de N.G. Kerk, als vertegenwoordigd door de Synode, niet meer dan haar plicht deed toen zij zich de zaak van de arme blanken aantrok.

De Arme Blanken.

En wie zijn zij? Schrijver dezes herinnert zich een tijd waarin er in deze Kolonie geen arme blanke kwestie bestond. Er waren, wel is waar, in alle gemeenten arme menschen in wier behoeften die gemeenten konden helpen voorzien, maar van een vraagstuk omtrent eene klasse blanke menschen die aan 't zinken en verachteren waren—een vraagstuk dat diende opgelost te worden—daarvan wist de Kerk een derde van een eeuw geleden niets. Eene halve eeuw geleden was Zuid-Afrika over 't algemeen dun bevolkt. De plaatsen waren gewoonlijk groot vooral in de "onder wereld," en degenen van de landelijke bevolking die zelven geen grond bezaten, vonden geene moeilijkheid om, als bijwoners bij anderen of als huurders van plaatsen, een levensbestaan te vinden, terwijl er, zoo lang als er een groot achterveld in den Vrijstaat en de Transvaal was, altoos uitkomst was voor degenen die daarheen wilden trekken. En niet slechts konden dezulken een leeftocht vinden, maar velen hunner werden door vermeerdering van vee als anderszins zelven grondeigenaars. Met der tijd, echter, groeiden de families van grondeigenaars aan, en wel in vele gevallen in die mate dat er al minder ruimte was voor den bijwoner, die zich dus naar elders moest begeven om een bestaan te vinden. En zoo is het dat velen hunner langzamerhand naar de steden of dorpen werden gedreven waar zij met menschen competeeren moesten, die voor hunne ambachten opgeleid waren, en tegen wie zij niet bestand waren; en alzoo den moed verliezende, zijn zij begonnen achteruit te gaan, terwijl hunne kinderen meer of min ongeleerd opgroeiden.

Het is langs dezen weg dat, langzamerhand, en als 't ware onopgemerkt eene klas van blanken ontstaan is zoowel op 't platteland als in steden en op dorpen, die te verachterd of te arm, of te machteloos of te onverschillig waren om Gods huis bij te wonen of onderwijs voor hunne kinderen te bekomen. En zoo ook werden kerk en staat bedreigd met 't gevaar dat, te midden van toenemende beschaving rondom, een deel van de jeugd van 't land,—van de blanke bevolking,—opgroeien zou gansch en al ongeleerd, buiten 't lidmaatschap van de Kerk, onbekwaam om zichzelven te helpen, en nutteloos voor de maatschappij. Er was behoefte aan hulp—hulp om de jeugd geleerd te krijgen—om een weg te vinden waar langs de ouders aan een levensbestaan konden komen, zoowel als om hen meer onmiddellijk onder den invloed van het evangelie te brengen—en om te voorkomen dat de verachtering in de toekomst zou toenemen. Dat was het vraagstuk dat door Kerk en Staat op-

* De schrijver van dit stuk is Ds. A. McGregor, Sr.

gelost moest worden. En die hulp was des te noodzakelijker wegens een andere euvel waardoor de arme blanken kwestie nog meer bemoeilijkt werd.

In den herderlijken brief n.l. door de Synode van 1894 aan gemeenten en leden van onze Kerk gericht vinden wij de volgende volzinnen: "Op de vraag welke de oorzaken van dezen staat van zaken mochten zijn, hebben wij bevonden dat sterke drank als ééne daarvan moet genoemd worden. Voorts dat dit kwaad vooral door buiten kantienen in de hand gewerkt wordt."

Dit feit maakte de zaak natuurlijk veel moeilijker, en was eene andere reden waarom dit vraagstuk door de Kerk des te ernstiger opgenomen moest worden. En wèl in den rechten geest. En wij zien dit uit de Handelingen der Synode dat dit in acht werd genomen want wij lezen verder in den Herderlijken Brief de volgende woorden :

"Niemand slingere dit zinkend deel van ons volk verwijtingen naar het hoofd. Laat allen veeleer beide handen tot hen uitsteken om in den naam des Heeren te helpen en te redden."

De arme blanken dan moesten geholpen worden. Dat was een vast besluit bij elk één die belang in hen stelde. Doch hoe?—Van stap tot stap werd de Synode geleid. Men gevoelde vooraf dat het doel hetwelk men beoogde bereikt zou worden langs den weg van *concentratie*—zooals in eene Kolonie, waar er toezicht zou kunnen zijn, toezicht over het gedrag van de menschen, over hun werk, over de opvoeding van hun kinderen.

Voordat de zaak ooit door de Synode behandeld was, had Ds. B. Marchand een beschrijvingspunt over deze zaak opgezonden aan den Scriba van de Synode. Hij was toen leeraar van Knysna waar het arme blanken vraagstuk van zulk een omvang was, dat eene oplossing gebiedend noodzakelijk was. De zaak werd, echter, door de Synode niet behandeld.

In de Synode van 1894 vond eene discussie plaats over Arbeids-Koloniën, waaraan verscheidene leden der Synode deelnamen. Een voorstel van Ds. B. Marchand, gesecondeerd door Ds. van Heerden werd aangenomen: "De Synode meent dat het stichten van Arbeids-Koloniën een van de middelen is om onze arme blanken te helpen, en benoeme eene Commissie om te overwegen wat aan de zaak gedaan kan worden." Tevens werd besloten. (Op voorstel Ds. A. J. Hofmeyr met Ds. H. Muller) om in onderhandeling te treden met de regeering ten einde opening en werk voor behoeftigen te verschaffen. Alsook een voorstel (Ds. Leipoldt met Ds. Rabie) ten effekte dat Sub-Commissies in de verschillende gemeenten aangesteld zouden worden om zich met deze zaak in te laten.

In de Synode 1897 werd een Rapport van de Commissie, aangesteld door de Synode van 1894, over Arbeids-koloniën door den Convener, Ds. B. Marchand gelezen en toegelicht, en door de vergadering breedvoerig besproken. Door deze Commissie werd aanbevolen "dat een Arbeidskolonie, of eene vestiging op het land, ingericht naar de behoeften van dit land den vorm kon aannemen van eene Kolonizatie waar de grond....het eigendom van de Kerk zou blijven....of van een Kolonizatie waar zekere erven gegeven zouden worden aan arme huisgezinnen op zekere voorwaarden, welke erven na verloop van tijd het eigendom zou worden van de kolonisten. Daarop "besluit de vergadering den Eerw. Schröder, die tegenwoordig is, te hooren over de wenschelijkheid om eene Arbeidskolonie te stichten te Zoetap en Kakamas." Nadat hij gesproken had "wordt hem—bij monde van de Moderator den dank der Synode toegebracht voor de kostbare hulp der Commissie verleend, en de moeite die hij zich getroost heeft om in het belang dezer zaak herwaarts te komen, en de Synode met zijne kennis en ondervinding te dienen."

In het Rapport van de verrichtingen van het eerste Z. Afr. Besproeiings Congres, lezen wij het volgende:

"De Kerk was zeer gelukkig om de diensten te verkrijgen van den Eerw. C. W. H. SCHRÖDER die een hoofdrol had gespeeld in het bouwen van een kanaal, waarvan het dorp [Amandelboom] afhankelijk is." Hij "was met de Oranje Rivier van nabij bekend. Hij had op de plek, die thans Upington heet, vele jaren lang gewoond als zendeling onder de

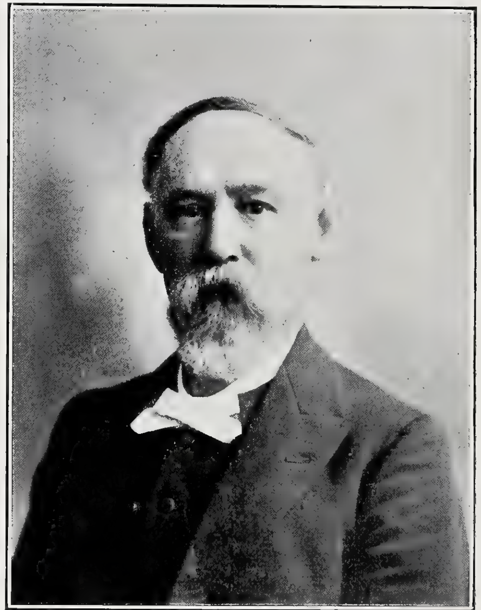
Korannas vóór de annexatie aan de Kaap Kolonie van de streek nu bekend als Gordonia. Eerw. Schröder en ik [Ds. B. Marchand] bezochten Kakamas 12 jaren geleden toen er slechts twee huisgezinnen van handelaars te Kakamas Drift woonden. Na inspektie kwamen wij tot het besluit dat als wij een zeker aantal blanken konden krijgen, die tegen 3s. per dag wilden werken, en voorzien werden van voedsel en kleeding tegen kostprijs, het kanaal kon gebouwd worden voor £5,000 of £6,000. De ondervinding van Eerw. Schröder was van de hoogste waarde. Behalve dat hij een praktische timmerman was, was hij een ruwe ingenieur, opgeleid in de wreede school van praktische ondervinding. Bovendien had hij grooten invloed onder de bevolking waarmede hij te doen zou hebben. Ik behoef niet verder uit te weiden over zijne deugden: "De Kakamas Voor is Zijn monument."

Hierbij moet echter nog dit gevoegd worden: dat van de Arbeidskolonie te Kakamas

Ds. B. Marchand de Vader is.

Hij was de eerste, zoo ver ons bekend, die door zijn beschrijvingspunt betrekkelijk deze zaak, naar de Synode van 1886 opgezonden, de aandacht van de Kerk erbij bepaalde. En alhoewel zij toen door de Synodale Vergadering niet in behandeling genomen werd, heeft hij het niet daarbij gelaten, doch in 1893, deed hij eene breedvoerige behandeling van de zaak in "*De Volksbode*," het licht zien. De zaak werd verder prominent voor de aandacht van het publiek gebracht door een paar toespraken welke door den heer J. X. Merriman gehouden werden. Later heeft ook deze meermalen in 't Parlement zijne belangstelling in dit onderwerp getoond. In 1895 deed Ds. Marchand eene reis naar Europa, bij welke gelegenheid hij een bezoek bracht aan verschillende Armen-Koloniën in Duitschland en elders, waar hij kennis omtrent deze zaak opdeed die hem bij zij zijne terugkomst alhier zeer te pas kwam.

Bij gelegenheid van een onderhoud dat Ds. M. met Sir Pieter Faure, den toenmaligen Kolonialen Secretaris, over deze zaak had, werden de namen van Kakamas en Soetap,—plaatsen gelegen langs de Oranje River—genoemd als mogelijk geschikt voor 't aanleggen van een Arbeids-Kolonie en het was daarop dat Eerw. Schröder van Upington verzocht werd een rapport er over op te stellen en in te dienen, hetgeen hij ook deed. Het rapport was gunstig, en derhalve besloot de Synodale Arbeids-Kolonie Commissie om bij de regering aan te kloppen ten einde die plaatsen aan de kerk voor dat doel verzekerd te krijgen. En dit is niet te vergeefs gedaan. Want, in 't jaar 1897, ontving zij van het parlement twee plaatsen langs de Oranje Rivier, gelegen omtrent 60 mijlen ten westen van Upington, en 60 mijlen ten noorden van Kenhardt. Deze twee plaatsen, Kakamas

Ds. B. Marchand.

en Soetap genoemd, zijn 6,000 morgen groot en staan thans op den naam van de N.G. Kerk. Het was langs dezen weg dat de Synode geleid werd om een begin met deze zaak te maken, en in hare vergadering gehouden in datzelfde jaar (1897) gaf zij volmacht aan de Commissie voor Arbeids-Koloniën "om op die plaatsen eene Kolonie voor arme blanken te stichten, het aan de Commissie latende om het noodige geld te vinden, en de noodige schikkingen te maken ten einde dadelijk den armen blanken te hulpe te komen, en zich in dezen te bedienen van de ondersteuning der Regeering."

De Synodale Vergadering van dat jaar heeft deze zaak met waren ernst besproken. Zij besloot, "staande de Vergadering, eene subscriptie lijst den leden aan te bieden, waarop zij voor eene vaste som uit hunne gemeenten konden teekenen, of om een specialen collectant voor het doel konden vragen." Geld was noodig om de zaak aan te vatten en voort te zetten; en dit was de reden waarom de Synode van dat jaar er op aandrong dat al de gemeenten der kerk deel aan de zaak behoorden te nemen.

Ook bij de regeering deed de Arbeids-Kolonie Commissie aanzoek om geldelijke ondersteuning. En met recht ook. Want dit is toch waarlijk ook een landszaak, eene zaak waarin het parlement, als vertegenwoordigende de bevolking eigenlijk betrokken is. En de Regeering erkende dit, en op gezag van het parlement van 1897, kende ze aan de kerk toe onder voorwaarden vervat in een door het parlement genomen besluit, de som van £2,500.

Bovenstaande is naauwelijks een blik in al de onderhandelingen, die vooraf plaats moesten vinden voordat de eerste Arbeids-Kolonie een voldongen feit was geworden. Maar in de Synode waarin zoo veel over de zaak gesproken was, werd eindelijk het besluit genomen om aan de Commissie volmacht te geven met de stichting van eene Kolonie een aanvang te maken, en zoo werd in 't jaar 1898,

DE EERSTE ARBEIDS-KOLONIE IN Z.A. GESTICHT.

Erven, 6 morgen groot werden uitgegeven tegen een jaarlijksche huur, terwijl in 't begin, de huurders van gereedschap en andere benoodigdheden voorzien werden. De grond bleef dus het eigendom van de kerk, een maatregel die noodig was om te voorkomen dat de gronden door behoeftigen of onverschilligen verkocht of door crediteuren geëischt konden worden. In datzelfde jaar nog werd een begin gemaakt met Besproeiingswerken onder het bekwaam bestier van den Eerw. C. SCHRÖDER, die als Superintendent over de Kolonie aangesteld was. Gelukkig voor hem en het werk dat hij als zijne assistenten in 't werk de hulp genoot van de heeren JACOB LUTZ en D. J. KUYS. Het duurde niet lang of de Commissie vond dat, zoo er genoegzame veeweide voor de Kolonisten en de verzekering van een beheer over alle gronden rondom de watervoor zouden zijn, het noodzakelijk was dat zij in 't bezit van grooter grond moest komen. En gelukkig is er hiervoor voorziening gemaakt, want kort daarna werd aan de Commissie, door de Regeering andere zekere voorwaarden eene derde plaats, genaamd "De Neus," toegekend. Met een goed werk mag men niet stil staan, en zoo vinden wij dat de Commissie aan de noordzijde van de Oranje Rivier, zeven en een half plaatsen aankocht — waarvan twee aan de Binnenlandsche Zending Commissie voor een Zendingstatie afgestaan werden—zoodat de uitgestrektheid van den grond aan die zijde van de Rivier 50,000 morgen beslaat. Bijna 3,000 morgen hiervan kunnen onder één voor gebracht worden. In de Synode van 1906, rapporteerde de Commissie dat "tot verlenging van de zuidervoor, het uiterst noodzakelijk is, de plaats Hartebeestriviermond te verkrijgen." Die plaats is uiteindelijk door de regeering afgestaan. In den loop van onderhandelingen over de zaak—waarin de heeren F. S. Malan en J. A. Graaff de Commissie veel geholpen hebben—heeft de Regeering ook aan de Commissie "Keikaries," een zeer vruchtbaar eiland te Kakamas afgestaan.

Veel leden der kerk, die belang in deze zaak stellen, zullen verwonderd en tevens verblijd zijn te vernemen dat, van gronden behoorende tot deze Arbeids-Kolonie, volgens het rapport door de Commissie aan de laatste Synodale Vergadering ingeleverd, de volgende plaatsen op de kerk getransporteerd staan: *De Neus*, *Soetap*, *Kakamas* en *Hartebeestriviermond*, tezamen circa 52,000 morgen, aan de zuidzijde van de Oranje Rivier; aan de noorderzijde Kliprug, Kakamas Noord, Keikaries, Rooiberg, Zwaardraai, Keichenoep, Omdraai en Paarden Eiland, tezamen circa 50,000 morgen.

Aan gebouwen heeft de Kerk een pastorie voor den Superintendent; woonhuis en hospitaalkamers voor den geneesheer; school-kerken te Neus en H.R. Mond, een Zendingkerkje en een schoolgebouw te Soetap behalve een woonhuis voor vijf onderwijzeressen en andere gebouwen.

In haar rapport van de Synode van 1906 ingeleverd, zegt de Arbeids-Commissie: "Met veel leedwezen moet uwe Commissie afscheid nemen van den Eerw. heer Schröder, die met zooveel getrouwheid en toegewijdheid ons als Superintendent heeft gediend. Wegens lichamelijke

Ds. L. Hofmeyr,
Superintendent der Kaapsche Arbeids-Kolonie.

zwakheid moest hij zijn post verlaten. Als zijn opvolger heeft uwe Commissie den jongen Broeder L. Hofmeyr aangesteld. En met veel ijver, moed en toegewijdheid doet ook deze Broeder zijn moeilijk werk. Zeker heeft de Heer ons in hem den rechten man gegeven." Aan den Eerw. heer Schröder werd, als bewijs van waardeering de som van £100 geschonken.

Wat

DEN TEGENWOORDIGEN TOESTAND VAN DE ARBEIDS-KOLONIE

betreft is het aangenaam te melden dat die stof tot dankbaarheid oplevert. Er zijn thans 390 families aldaar woonachtig, tellende 2,400 zielen. Van steenenhuizen zijn er reeds 100 opgetrokken. Wat den grond aangaat zijn 860 morgen onder bewerking, en de opbrengst van den oogst voorleden jaar is geklommen tot 10,000 mud. En dat op een plaats waar voorheen niets groeide. Dat zegt veel. Iemand heeft eens gezegd dat de man die twee grasbladeren doet groeien waar er voorheen slechts één aan 't groeien was, een weldoener voor zijn land was. En wat zullen wij zeggen van de mannen die aan deze Kolonie gearbeid hebben tot dat er nu reeds zoo vele bladeren groeien, dat zij 10,000 mud graan opbrengen? *Zij* inderdaad zijn weldoeners aan Zuid-Afrika.

Van de Kolonie zelve—van het grooter getal hunner althans (60 per cent.) zegt de Superintendent kan men beweren dat zij door hard werken het zóó ver gebracht hebben, dat zij goed kunnen leven. De overigen (40 per cent.) bestaan uit de nieuwer aangekomene erfhouders, die nog maar een deel hunner erven bewerkt hebben, en die gedurig derhalve door de Commissie geholpen moeten worden. Indien het 't doel van dit schrijven was om een rapport van den staat der Kolonie te geven, zouden wij melding moeten maken van Gods bezoekende hand op de bewoners in den vorm van een aanval van de Malaria koorts en eene overstrooming van de rivier. Maar wij maken hier alleen de opmerking dat God genadiglijk uitredding in deze omstandigheden aan de Kolonisten geschonken heeft.

Dr. Theron,
Dokter op de Arbeids-Kolonie.

Wat opvoeding betreft, is er hier een onderwijzend personeel van 13, en aan 570 kinderen in 5 scholen wordt onderwijs medegedeeld. En hierin zien wij hoe veel zegen deze Kolonie voor het land afwerpt, aangezien uit 844 kinderen van schoolgaanden ouderdom slechts 74 het voorrecht van de bijwoning der school missen.

Wat aangaat het geestelijke is er hier een geheele machinerie aan het werk. De Superintendent, Ds. J. W. L. Hofmeyr, en zijne assistenten de Eerw. Van Zijl en de Eerw. Oosthuizen, houden tweemaal godsdienst op elk één van drie verschillende plaatsen elken Zondag. De diensten worden over 't algemeen goed bijgewoond, en het laatste rapport van de Synodale Arbeids-Commissie maakt met dankbaarheid gewag van merkwaardigen geestelijken vooruitgang onder de gemeenteleden.

Eerw. G. R. Oosthuizen. Eerw. J. J. v. Zyl.
Assistenten op de Arbeids-Kolonie.

Bidstonden, Zondagsscholen (waarin ook Dr. Theron werkzaam is), en Strevers Vereenigingen worden hier gevonden, terwijl bij huisbezoek velen zegen ontvangen hebben. Het ledental is thans 980; de bijdragen tot godsdienstige doeleinden bedragen thans £300 per jaar, en men hoopt dus dat de Commissie van bestuur erin slagen zal om de Arbeids-Kolonie tot een gemeente gesticht te krijgen.

Ongelukkig moet de Commissie klagen over de traagheid van vele gemeenten van het land in 't bijdragen tot deze zaak. Is dit niet een onderwerp waarvoor er meer gebeden moet worden en wel met allen ernst? En als wij bidden, moeten niet onze gaven toonen dat het ons ernst is om de redding en verhooging van onze land- en geloofsgenooten te helpen bevorderen? Wij herhalen hier hetgeen wij in 't begin gezegd hebben, dat Jezus zich over de schare ontfermde, en als wij den geest van Christus hebben, zullen alle klassen tot de Kerk behoorende onder den invloed van het Evangelie komen.

Tegenwoordige Werkers—Personeel op de Arbeids-Kolonie.

Superintendent—Ds. J. W. L. Hofmeyr.
Enginieur—De heer J. J. Lutz.
Geneesheer—Dr. C. P. Theron.
Assistent Zuidvoor—De heer A. de Waal.
Assistent Noordvoor—De heer T. Sterrenberg.
2de Assist. Noordvoor—De heer E. de Waal.
Winkeliers—De heeren D. Kuys en P. Beyers.
Onderwijzer Hartebeestrivier—Eerw. J. J. van Zijl.
Assistente Hartebeestrivier—Mej. L. van Reenen.
Onderwijzer Noordvoor—Eerw. G. Oosthuizen (op vertrek.)
Hoofdonderwijzer Noordvoor—De heer A. van Wijk.
Assistenten Noordvoor—De heer H. Dickenson, en Mejufvv. van Heerden en Burger.
Hoofdonderwijzeres Centrale School—Mej. Olivier.
Assistenten Centrale School—Mejufvv. van Zijl, Marais, de Villiers en v. d. Merwe.
Onderwijzer Kakamas Oost School—De heer C. T. Zaaiman.
Onderwijzer Kakamas West School—De heer S. Zaaiman.

Hoofdstuk VIII.

De Arbeids-Kolonie der Transvaalsche Kerk.

Deze Kolonie werd in Mei, 1907, gesticht. Zij is gelegen op de plaats "De Lagersdrift" in het distrikt Middelburg. Het doel is de geestelijke en tijdelijke opheffing van "Arme Blanken" huisgezinnen, wier toestand moeilijk door henzelven te verbeteren is. Tot dat einde worden de Kolonisten en hunne kinderen geestelijk bearbeid terwijl de Kerk, ondersteund door de Regeering, voorts alle mogelijke hulp naar het tijdelijke verschaft om hen aan het werken te zetten en hen aldus doende te leeren zichzelven te helpen. Bij hun aankomst krijgt iedere familie het materiaal om zich een tijdelijke beschutting te maken en dan wordt aan elk het noodige bouw-materiaal op crediet uitgereikt om een klein huisje te bouwen. De voorwaarden waarop de Kolonisten geplaatst worden komen hoofdzakelijk hierop neer:—

(*a*) Ieder Kolonist krijgt een perceel van 4 tot 8 morgen besproeibaren grond en zooveel "drooge landen" als hij behoorlijk kan bewerken.

(*b*) Hij betaalt zoodra hij, in discretie der Commissie, iets kan opbrengen, een huurgeld van £12 tot £15 p.a.

(*c*) Hij blijft in bezit van zijn perceel zoolang hij zich behoorlijk gedraagt en zijn grond op bevredigende wijze bewerkt.

(*d*) Elke Kolonist heeft ook het recht een beperkt aantal vee op de weigronden te laten grazen. Ten einde de Kolonisten te helpen langzamerhand in het bezit van hun eigen vee te komen, geeft de Commissie aan iedereen een klein getal bokooien en acht aanteelbeesten.

In October van het stichtings-jaar gingen de eerste familiën naar de Kolonie. Zij bestonden hoofdzakelijk uit personen die vanwege den oorlog of andere omstandigheden zeer waren achteruitgegaan en die geen bestaan konden vinden op de dorpen, waar hunne kinderen tevens aan allerlei verderfelijke invloeden blootgesteld waren. Van die familiën zijn velen weer vertrokken waar men niet

De Heer J. L. Hamman,
Secretaris der Transvaalsche Arbeids-Kolonie.

werken wou of een heengaan ergens anders vond. Op het oogenblik zijn er zoowat 55 familiën. De tegenwoordige staf der bestierende Commissie op de Kolonie bestaat uit: Mnr. I. C. W. van Wijk (superintendent), Mnr. J. L. Hamman (verantwoordelijke klerk en secretaris), Mnr. N. S. A. Hoffman (boekhouder) en Mnr. T. P. van Heerden (winkelklerk). Aan het hoofd van de dagschool staat

de heer J. B. COMBRINK, gehoipen door vier assistenten.

Reeds zijn 40 huizen gebouwd, benevens winkelgebouwen en woningen voor de beambten terwijl er watervoren uitgehaald zijn tot een lengte van circa 19½ mijlen en draadheiningen opgericht, ongeveer 18½ mijlen in lengte. Een eerste klas roller molen is nu ook opgezet. De Arbeidskolonie is, zooals reeds gezegd, gelegen in het Middelburg distrikt, ongeveer 42 mijlen van daar, 30 mijlen van Belfast en 24 mijlen van Dullstroom Station, hetwelk de naaste spoorweg statie is. Het bestuur der Arbeids-kolonie is in de handen der Commissie voor Arme Blanken, door de Synode aangesteld en bestaat thans uit de WelEerw. heeren A. P. BURGER, Middelburg, voorzitter, J. F. BOTHA, Jeppestown, scriba en thesaurier, de WelEd. heeren A. H. MALAN, Standerton, L. GELDENHUIJS, Johannesburg, Generaal C. H. MULLER, Pretoria, en de Ed.achtb. heer J. DE CLERCQ, die de Regeering op de Commissie vertegenwoordigt.

De staf op de Kolonie zijn allen Christenen, zoo ook het onderwijzend-personeel. Allen doen Christelijk werk op de Kolonie. Er bestaan Zondagscholen op 4 verschillende plaatsen, waar ook 's Zondags diensten worden gehouden. Voorts zijn er Strevers- en Debats Vereenigingen en een Zendingkrans. Ook wordt er door de Kerkeraadsleden, bijgestaan door de staf en andere Christenen, geregeld 's Zondags en Woensdag avonden diensten, alsook door de zusters Woensdags namiddag biduren, gehouden. Men stelt hier groot belang in het Zendingwerk en velen dragen uit hunne armoede bij om deze groote zaak voort te helpen.

De Kolonisten zijn nog niet ver gevorderd wat betreft hun eigen onderhoud, hetwelk toe te schrijven is aan een paar misoogsten, onbewerkte (ongebraakte) landerijen, enz., toch is er in het algemeen groote vooruitgang te bespeuren en de hoop wordt gekoesterd dat velen op de Arbeids Kolonie een toevluchtsoord zullen vinden.

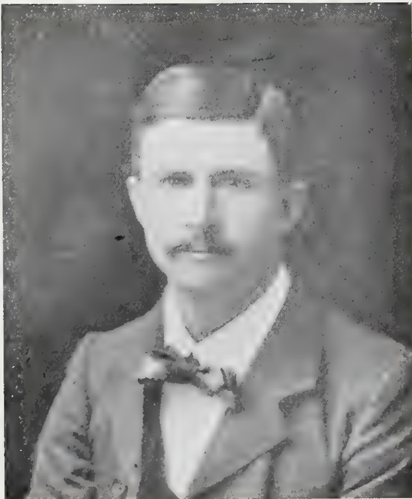

Hoofdstuk IX.

De Arbeids-Kolonie der Vrijstaatsche Kerk.

Op Donderdag, 10 Mei, 1906, in de 13de zitting der Synode, die dat jaar te Bloemfontein vergaderde, nam de vergadering het volgende voorstel van Ds. J. D. KESTELL (Ficksburg), gesecondeerd door Ds. J. C. HEFER (Parijs), aan: —

" Met het oog op het feit, dat een groot deel van ons volk sedert den oorlog geheel verarmd is en gevaar loopt ten gronde te gaan; met het oog op onzen duren plicht onze verarmde broe-

Ds. J. F. Naude,
Superintendent der Vrijstaatsche Arbeids-Kolonie.

deren te hulp te komen, en hen en hunne kinderen voor de toekomst te redden, draagt deze Synode het zeer dringend aan iedere gemeente op, zich met kracht te beijveren tot het bijeenbrengen der noodige fondsen voor het stichten eener arbeidskolonie en het oprichten eener industrieële school, ten behoeve onzer verarmde blanken. En de Synode machtige de Commissie voor Arme Blanken om in overleg met de Synodale Commissie naar bewind van zaken, hetzij met of zonder de Regeering, de noodige stappen in dezen te doen."

De Commissie bestond uit Di. J. C. HEFER, P. BOSHOFF en J. D. KESTELL samen met de ouderlingen J. VAN NIEKERK (Edenburg), en P. C. VAN ZIJL (Brandfort). Zij aanvaardde dadelijk de aan haar opgedragen taak en werkte met groote toewijding. De eerste groote behoefte was: de noodige fondsen. Men trachtte dadelijk de som van £10,000 in handen te krijgen en droeg het aan eenige predikanten op voor de zaak in de verschillende gemeenten te collecteeren. De namen dezer predikanten waren: Di. P. VAN DER MERWE, J. RABIE, E. DOMMISSE, J. C. HEFER en J. D. KESTELL. Op de Synode van 1909 bleek het dat het bedrag gecollecteerd reeds de som van £2,775 13s. 4d. had bereikt. In Mei, 1910 was de som tot over de £4,000 gestegen.

De Commissie beijverde zich verder om een geschikte plaats voor een Arbeids Kolonie te krijgen. Veel heeft zij in dit verband gecorrespondeerd en ook persoonlijk onderzoek gedaan, door geheel het land. Vooral waren hierin bezig Ds. J. C. Hefer en het Commissielid P. C. van Zijl. De heer Van Zijl ging van het eene einde des lands naar het andere en vond eindelijk eenige plaatsen op den oever der Oranje Rivier in het distrikt Rouxville, die als zeer geschikt voor het doel door de Commissie goedgekeurd werden. In dit onderzoek had de Commissie de hulp, wat zekere plaatsen in het distrikt Lindley betreft, van de Ed. heeren C. R. de Wet en C. H. Wessels

Met behulp van de Synodale Commissie is de Commissie voor Arme Blanken vervolgens

met de Regeering in onderhandeling getreden, waardoor het verkregen werd:

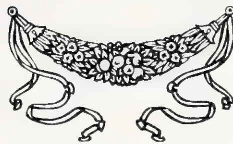
> Dat de Regeering beloofde £20,000 zonder rente voor 99 jaren te geven, met dien verstande dat de Kerk zoo spoedig mogelijk £10,000 zou bijdragen. (Ook heeft zij twee groote turbinen gratis aan de Kerk gegeven.)

Als voorwaarde stelde de Regeering dat de gronden, de plaatsen bovengenoemd, die zij voor de Kerk voor de som van £12,291 kocht, op naam der Regeering zouden worden getransporteerd en onder acte van overdracht aan de Kerk voor het doel eener Arbeids Kolonie zouden overgegeven worden.

Langs dezen weg, onder de zegenende hand Gods, is de Vrijstaatsche Arbeids Kolonie, te "Goede Moed," in het distrikt Rouxville, tot stand gekomen. Een plaatselijke commissie bestuurt de Kolonie onder toezicht van de Synodale Commissie voor Arme Blanken. Ds. J. F. NAUDE is superintendent, de heer P. C. VAN ZIJL vice- superintendent. Er zijn omtrent 800 morgen gronds die onder besproeiïng gebracht kunnen worden. Onder bestier van den ingenieur, den heer CHARLES LUCKHOFF, is men nu bezig een watervoor te maken en alles in te richten voor ongeveer 200 families.

Op het oogenblik zijn er ongeveer 30 families op de nederzetting. Meer kunnen vooralsnog niet opgenomen worden omdat de voor nog niet klaar is. Die zal naar alle waarschijnlijkheid klaar zijn in Maart, 1911.

Onze informant schrijft: "Van alle kanten worden de plaatsen, waar de Arbeids Kolonie gevestigd is, hoog geroemd. De Kerk heeft de schoonste verwachtingen en acht zich gelukkig vooral dat zij Ds. J. F. Naude als superintenden heeft."

Derde Deel.

De Opvoedings-Inrichtingen der Nederduitsche Kerk in Zuid Afrika.

Hoofdstuk I.

Opvoeding en Onderwijs.

Een woord over de wijze waarop de Kerk in vroegeren tijd de zaak der Opvoeding behartigd heeft.

"Ik kan de Nederduitsche Gereformeerde Kerk niet genoegzaam danken voor de krachtdadige ondersteuning welke zij in het werk der opvoeding betoond heeft."

Zoo sprak Dr. (nu wijlen Sir) Langham Dale, indertijd Superintendent-Generaal van Onderwijs in de Kaap Kolonie, (bij gelegenheid van een examen van kweekelingen uit het Doofstommen en Blinden Instituut te Worcester) tijdens de zitting der Synode van 1883. Bij eene andere gelegenheid sprak diezelfde mond o.a. als volgt: "Wanneer ik mij voor den geest breng de vele Opvoedings Instituten, welke door leeraars van de Nederduitsche Gereformeerde Kerk zijn opgericht geworden, zoo ben ik trotsch erop dat het mij vergund is geweest een mede arbeider met hen te zijn."

En dat de overledene de waarheid sprak, bewijst de geschiedenis.

Het is de Ned. Ger. Kerk meer dan eens verweten geworden dat zij de opvoeding en het onderwijs der jeugd verwaarloosd heeft. Wij trekken thans niet te velde tegen iemand die dit moge gezegd hebben. De eerste zorg der Kerk was ontegenzeggelijk voor *herders* en *leeraars*. En eerst sedert er behoorlijke voorziening in die behoefte gemaakt is, heeft men met recht van haar kunnen verwachten, dat zij de zaak van Opvoeding en Onderwijs met moed en kracht zoude ter hand nemen. Dit heeft zij gedaan. Nu kan niemand, die niet bevooroordeeld is, en die een open oog heeft voor de bezwaren, waarmede zij ook op dit gebied te kampen had, haar voor de voeten werpen, dat zij haar plicht verzuimd heeft.

De lezer versta hierdoor echter niet dat de N.G. Kerk vóór de oprichting van haar Theologisch Seminarium de zaak der opvoeding geheel en al verwaarloosd heeft. Geenszins. Want reeds sedert het begin dezer volkplanting hebben de ziekentroosters die in verband met de Gereformeerde Kerk godsdienstig werk verrichtten, de zaak der opvoeding van tijd tot tijd behartigd. De namen van Willem Wylandt, Pieter van der Stael, Ernestus Back, Jan Graaf, Paul Roux, Mankadan, Wietse Botes, kunnen in dit verband genoemd worden. Maar nog meer. Reeds in het jaar 1791 vinden wij dat het twee predikanten der Kerk, Di. Fleck en Serrurier namelijk, waren die reeds in die dagen de behoefte gevoelden aan hoogere en betere scholen dan die welke indertijd bestonden. Deze twee predikanten beijverden zich in het bijeenzamelen van een fonds, dat gebezigd kon worden tot het stichten van zulke scholen. Zij brachten omtrent £3,000 bijeen. Het doel was elk dorp van eene elementaire school te voorzien en te Kaapstad eene Latijnsche School te stichten. Men kocht een eigendom in de Gravestraat, stelde een onderwijzer, Cornelis Josias van Braak bij name, aan. Doch de overgave in 1795 van de Kaap aan Groot Brittanje vernietigde het pas begonnen werk. In het jaar 1837 werd de gecollecteerde som van £3,000 overhandigd aan de bestuurders van het Z. A. Athenœum (Z. A. College). Zoo was het ook een N. G. predikant, Dr. Thom van Caledon, die in 1821 naar Scotland afgevaardigd werd ten einde onderwijzers voor Zuid Afrika te bekomen, en die zich zoo zeer beijverde dat hij zich van de diensten wist te verzekeren van een aantal knappe onderwijzers,

waaronder de namen van WILLIAM ROBERTSON —later de welbekende Dr. Robertson, jaren lang Scriba Synodi—en JAMES ROSE INNES—later de eerste Superintendent van Onderwijs in de Kolonie—dienen genoemd te worden, zijnde zij, tesamen met ARCHIBALD BROWN die te Stellenbosch het ambt van onderwijzer bekleedde, mannen geweest die in Zuid Afrika blijvenden invloed hebben uitgeoefend.

In September 1831 werd er te Kaapstad eene schoolinrichting *Tot Nut van het Algemeen* geopend. Ook zij had hare oprichting hoofdzakelijk aan de werkzaamheid der Ned. Ger. Kerk te danken. Met bekwame onderwijzers aan het hoofd en ondersteund door mannen zooals J. H. Neethling, Ds. Spijker, de heer (later Sir) Christoffel Brand, de heer C. J. C. Gie, heeft zij haar stempel diep op Zuid Afrika afgedrukt en heeft zij misschien meer voor ons volk gedaan dan eenige andere school in het land. De meesten onzer oudere predikanten hebben aan die inrichting hun eerste opleiding gehad.

Bijna gelijktijdig met het *Tot Nut* verrees ook het *Zuid Afrikaansch Athenæum* dat heden nog bestaat en zeer gezegende vruchten voor Zuid Afrika afwerpt. Ook die Opvoedingsinrichting had mede hare oprichting hoofdzakelijk te danken aan de bemoeiingen der Ned. Ger. Kerk. Het was op den 14den October 1828 dat er in de Consistorie der N.G. Kerk te Kaapstad eene bijeenkomst onder voorzitterschap van SIR JOHANNES TRUTER gehouden werd "ten einde in overweging te nemen, of niet in deze Volkplanting, en zoo ja, op welke wijze, op het doelmatigste zou kunnen worden voorzien in de behoefte, zoo algemeen gevoeld, van hooger onderwijs voor de Kaapsche jeugd." Eene Commissie werd bij die gelegenheid benoemd, bestaande uit de volgende Heeren:—Sir J. Truter, President; A. Faure, V.D.M.; G. Hough, V.D.M.; J. Adamson, V.D.M.; J. M. van Staveren, V.D.M.; W. F. Hertzog; F. L. Mabille; D. Hertzog; C. J. Brand; H. Roos en J. de Wet, Secretaris. Deze Commissie werd belast met het ontwerpen van een plan voor een Seminarium en zoo ijverig ging zij te werk dat toen zij op den 4den Junij 1829 verslag deed van hare werkzaamheden men besloot tot het daarstellen van eene inrichting voor hooger onderwijs, die den naam van *Het Zuid Afrikaansch Athenæum* zou dragen.

Op den 1sten October 1829 werd het Instituut plechtig in de Kerk der N. G. gemeente geopend, "nadat 's morgens" zoo lezen wij "te 9 ure alle de leerlingen, benevens de Directeuren, Professoren, Senatoren en Deelnemers in het gebouw van het Athenæum waren bijeengekomen, en in eene processie, met den Pedel aan het hoofd naar de Kerk gegaan."

* * * *

Tijdens de zesde Synodale vergadering in 1842 werd de zaak der opvoeding prominent voor de aandacht gebracht. Het volgende voorstel kwam ter sprake:—"Dat een Fonds worde opgericht, door middel van eene jaarlijksche collecte in alle gemeenten der Gereformeerde Kerk in deze volkplanting, ten doel hebbende scholen te helpen oprichten en onderwijzers te salarieeren waar het noodig zijn mocht—welk Fonds moet zijn onder het bestuur eener Commissie van de Algemeene Kerkvergadering." Het voorstel werd echter niet aangenomen in dezen vorm maar wel geamendeerd als volgt:—"Dat eene jaarlijksche collecte in elke gemeente geschiede, ter bevordering van een betere opvoeding der jeugd, en dat hetgeen in elke gemeente daartoe wordt ingezameld, onder toezicht van den Kerkeraad daartoe worde besteed," waarbij nog aangeteekend werd "dat vele leden een treurig tafereel hebben opgehangen van de jammerlijken toestand van het onderwijs in deze volkplanting en de noodzakelijkheid beweerd, dat er onderwijzers worden aangesteld onder het onmiddelijk op- en toezicht van den Kerkeraad."

Door de Synode van 1847 werd eene Commissie voor opvoeding en onderwijs aangesteld, bestaande uit DRS. ROBERTSON en HEYNS, P. E. FAURE en DS. SPIJKER. Door deze Commissie werd een Instituut opgericht in de Kaapstad, "ter opleiding van onderwijzers in de Buitendistricten," waaraan tevens eene Modelschool was verbonden. Aan het hoofd van het Instituut stond de bekwame onderwijzer D. SLUITER, die later voor korten tijd werd opgevolgd door den heer E. GENIS. Toen de Synode van 1852 vergaderde moest echter de Commissie met leedwezen rapporteeren, dat, wegens gebrek aan belangstelling bij de gemeenten, het Instituut reeds in 1851 was gesloten, zijnde het getal van onderwijzers aldaar opgeleid niet meer dan zes geweest. In de

plaats van de op haar verzoek ontslagen Commissie die o.a. gewezen had op "het algemeen vooroordeel der Koloniale jeugd tegen het vak van onderwijs" werd de behartiging van dit belangrijk onderwerp opgedragen aan Ds. G. W. A. VAN DER LINGEN met den titel van "Zaakgelastigde ter ontbieding van onderwijzers uit Nederland."

Wat wij in het begin van dit hoofdstuk gezegd hebben dat kunnen wij hier herhalen: de kerk moest in de eerste plaats voorziening maken in de behoefte van herders en leeraars. Het Theologisch Seminarium kwam in 1859 tot stand. Sedert kon men van de kerk met recht verwachten dat zij de zaak der opvoeding en onderwijs met moed en kracht zoude in de hand nemen. De Synode van 1862—63 was dan ook voor die zaak in vele opzichten beslissend. Wel had men den geloofsmoed niet om eene Normaalschool op te richten, maar de Synode benoemde nochtans twee school commissiën, bestaande uit mannen vol ijver voor de goede zaak. Voor de Oostelijke districten: Di. J. H. DU PLESSIS (Cradock), J. HOFMEYR (Murraysburg), T. M. GRAY (Aberdeen) en W. CORMACK (Burghersdorp); en voor de Westelijke districten: DR. W. ROBERTSON (Swellendam), Di. A. G. M. KUYS (Napier) en J. G. J. HORAK (Mosselbaai). Voorts een Inspector van Schoolwezen, Ds. C. MURRAY van Clanwilliam; en eindelijk stelde zij een aanvankelijk volledig schema daar, ter uitlokking en opleiding van zonen en dochteren der kerk voor het gewichtig ambt van onderwijzer der jeugd. In den aanvang, echter, werd er meest in de stilte gearbeid. Enkele gemeenten, in de jaren 1865—1875 besteedden £1,500 à £2,000 's jaars aan de opvoeding harer kinderen, zonder dat het groote publiek er iets van wist.

De jaren van 1862-70 waren jaren van strijd en woeling in de Ned. Ger. Kerk. Toch liet het een en ander niet na eene groote verbetering van zaken wat het onderwijs betreft, daar te stellen; het getal van scholen door bekwame onderwijzers bezet nam toe; doch toen de Sijnode in 1870 hare werkzaamheden mocht hervatten, gevoelde zij dat zij op den ingeslagen weg niet mocht stilstaan, maar steeds vooruit moest gaan. Algemeen werd dan ook erkend door die vergadering, dat de oprichting eener Normaalschool, voorgesteld door Ds. A. D. LUCKHOFF van Colesberg, zeer wenschelijk was, maar toch durfde zij nog niet tot de stichting daarvan overgaan.

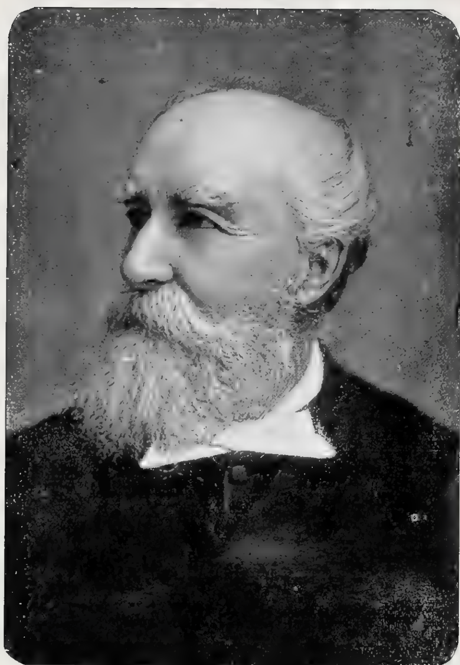
Men bepaalde zich desniettemin tot uitbreiding en verbetering van de Reglementen van 1862, terwijl de Synode eene "Algemeene Opvoedings Commissie," bestaande uit Di. A. MCGREGOR (Robertson), J. HOFMEYR (Somerset Oost), A. G. M. KUIJS (George), A. D. LUCKHOFF (Colesberg) en G. W. STEGMANN, jr., benoemde, tevens bepalende, dat er in iederen Ring een Inspector voor Onderwijs zou zijn in verband met de Hoofd Commissie.

Meer en meer begon nu de belangstelling in het Kerkelijk schoolwezen te ontwaken, getuige daarvan de 18 Beschrijvingspunten voor de Synode van 1873 over deze zaak, welke ten gevolge hadden:—(1) De aanstelling van eene Algemeene School Commissie, bestaande uit 3 Superintendenten: Di. STEGMANN, jr., J. H. HOFMEYR en A. D. LUCKHOFF. (2) Eene nieuwe verbetering der Kerkelijke wetten met betrekking tot het onderwijs.

Die Superintendenten zouden aan hunne opdracht voldoen door rondreizen in de gemeenten, kerkeraden en leden aansporende tot belangstelling in de opvoeding, en jongelieden aanmoedigende om zich, onder bestier van de Opvoedings Commissie, die toen uit de drie Superintendenten bestond, te laten opleiden voor 't werk van onderwijs-geven.

In 1876 werd, in plaats van drie Superintendenten, één benoemd, Ds. G. W. Stegmann, die te zaam met Di. Luckhoff en De Vos, als Opvoedings Commissie benoemd werd. Gedurende de drie jaren waarin Ds. S. die betrekking bekleedde, heeft hij veel gedaan ter bevordering van opvoeding in de Kerk. Door zijn rondreizen in verscheidene gemeenten heeft hij veel bijgedragen ter aansporing van kerkeraden en gemeenteleden tot belangstelling in de opvoeding van de jeugd, en ter aanmoediging van jongelingen om zich te wijden aan 't werk van onderwijzers en onderwijzeressen—terwijl hij jaarlijks de leerling-onderwijzers door examen papieren onderzocht voordat de sommen hun door Synodale bepaling toegekend, uitbetaald werden. Na zijn vertrek naar Oudtshoorn werd dit werk (in 1880) opgedragen aan Ds. McGregor die met Di. A. Murray en E. de Beer op de School Commissie was.

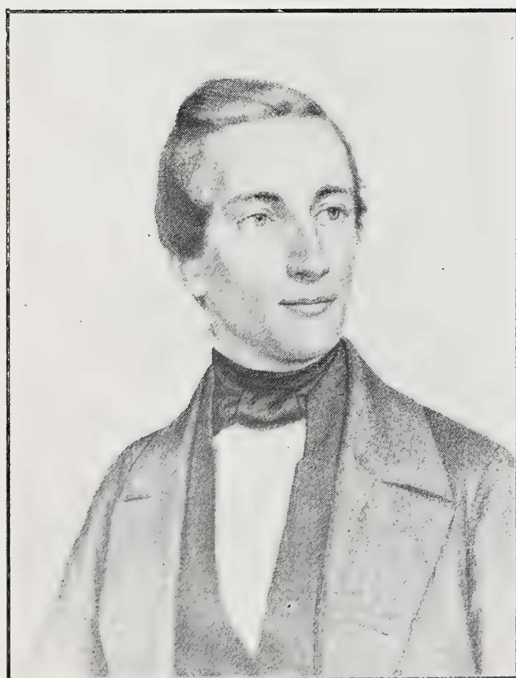
De Twee Eerste Professoren van de Kweekschool.

Prof. N. J. Hofmeyr, D.D.

Prof. John Murray, M.A.

Prof. Hofmeyr (toen hij nog jong was).

Prof. Murray (toen hij nog jong was).

Hoofdstuk II.

Het Theologisch Seminarium te Stellenbosch.

Onder de Opvoedings Inrichtingen der Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika bekleedt de Theologische Kweekschool te Stellenbosch eene eereplaats. Zij werd in het jaar 1858 gesticht met het doel om in de behoefte aan predikanten te voorzien. Vóór dien tijd moest de Kerk zich met leeraren uit den vreemde behelpen en waren hare jonge mannen die begeerig waren tot de evangeliebediening opgeleid te worden, genoodzaakt zich tot dat einde naar het verre Europa te begeven.

Reeds in de *eerste* Synode onzer Kerk in 1824 gehouden, en door slechts 12 predikanten en 10 ouderlingen bijgewoond, kwam de vraag van de stichting eener Theologische Kweekschool ter sprake. Eene Commissie werd aangesteld om een beredeneerd plan te ontwerpen en aan de vergadering voorteleggen. Dit geschiedde; doch men kon niets doen zonder de sanctie van den toenmaligen Gouverneur. Derhalve werd in de tweede Synode, in 1826 gehouden besloten :—

"*Aan elken Ring copij te zenden van het plan in de Sijnodale Vergadering van* 1824 *ingeleverd, opdat zij die zoo gewenschte en belangrijke zaak ernstig behartigen en geheel bereid hun plan in de eerstvolgende Sijnode inbrengen opdat alsdan die zaak, zoo noodzakelijk ter krachtdadige bevordering en vermeerdering van godsdienst kennis, in werking zou kunnen worden gebracht.*"

Dat plan was veelomvattend. Het "getal der Professoren" moest niet meer zijn dan vier en niet minder dan drie. De vakken hun te worden toevertrouwd waren vele en velerlei :—

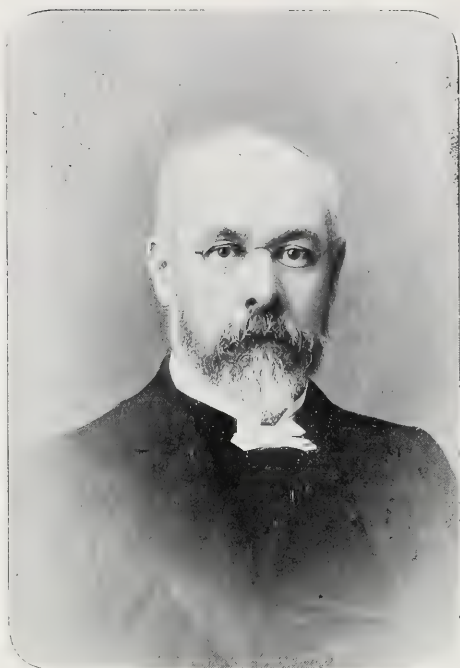
"De Professor der *Bespiegelende Wijsbegeerte* en *der Letteren* moest onderwijs geven in *a.* de Redeneerkunde, *b.* Bovennatuurkunde, *c.* Romeinsche, Grieksche en Joodsche oudheden, *d.* Algemeene Geschiedenis, *e.* Kerkelijke Geschiedenis, *f.* Welsprekendheid, *g.* Grieksche, Latijnsche en Oostersche Letteren.

De Professor der *Wis-* en *Natuurkundige Wetenschappen* moest voor zijne rekening nemen : *a.* Elementaire Wiskunde. *b.* Proefondervindelijke natuurkunde, *c.* Wiskundige natuurkunde, *d.* Natuurkundige sterrekunde, *e.* Beginselen der scheikunde, kruidkunde en natuurlijke historie der dieren en delfstoffen.

Eindelijk kwam de Professor der *Godgeleerdheid* aan de beurt, die onderwijs had meetedeelen in : *a.* Natuurlijke godgeleerdheid, *b.* Gronden der Bijbelsche uitlegkunde, *c.* Dogmatiek, *d.* Christelijke zedekunde, *e.* Homiletiek en pastorale wetenschap.

Dat de Theologie ietwat stiefmoederlijk in dit concept werd behandeld laat zich verstaan; want er bestond toen geen enkel College of Inrichting voor Hooger Onderwijs, zoodat de aanstaande evangeliedienaren niet elders hun voorbereidende opleiding konden genieten en dus van het Seminarie alleen afhankelijk waren. Een toelatings examen zou er wel zijn; want een onderzoek zou worden ingesteld in de "Latijnsche en de beginselen der Grieksche talen, Rekenkunde, beginselen der Wiskunde, nieuwe en oude Aardrijkskunde, nieuwe en oude Geschiedkunde, Grieksche en Latijnsche Fabelkunde." Een kabinet van natuurkundige instrumenten, een Museum, een verzameling van steensoorten en mineralen, werden onmisbaar beschouwd bij het onderwijs in de natuurkundige vakken."

De Tegenwoordige Theologische Professoren.

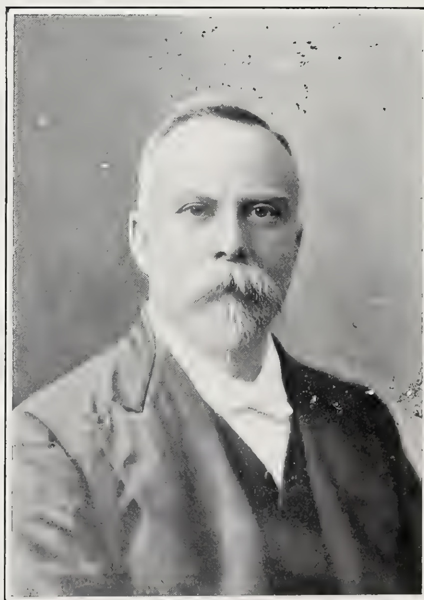
Prof. J. I. Marais, D.D.

Prof. P. J. G. de Vos.

Prof. C. F. J. Muller, B.A.

Prot. A. Moorrees

Elk jaar zou er eene prijsvraag worden uitgeschreven, die in het Latijn moest worden beantwoord; welke prijsvragen zoo zouden worden ingericht, dat zij binnen een bepaald getal jaren den geheelen omvang van het onderwijs zullen omvat hebben. De geheele cursus zou over *zes* jaren verspreid zijn.

Dit plan werd den Ringen door den Actuarius Synodi voorgelegd, doch de geestdrift was schijnbaar flauw; want op de *derde* Synode bleek, dat slechts de *eerste* of Kaapstadsche Ring zich met de kwestie had ingelaten. En daar middelerwijl, in 1829, het "Z. Afr. College" in de Kaapstad tot stand was gekomen, waardoor het oorspronkelijk ontwerp aanmerkelijke wijziging moest ondergaan, besloot de Synode het gewijzigde plan vooreerst aan te nemen, maar achtten velen het "voor de gesteldheid des lands nuttiger en doelmatiger het geprojecteerde Seminarium zoo in te richten, dat het tevens dienen kon voor de vorming van ondergeschikte Onderwijzers in den Godsdienst ten platten lande." Verder werd besloten een subscriptie te openen, een zaak waarin de Kerkeraad van Kaapstad zich gunstig onderscheidde. Eene memorie, ondersteund door een ernstig verzoekschrift van de voornaamste leden der gereformeerde gemeente in de Kaapstad, werd ingezonden aan den Secretaris van Staat, waarin gevraagd werd om een jaarlijksche toelage van slechts £300 voor dit doel. Memorie en verzoekschrift echter oefenden weinig of geen invloed uit: fondsen waren er niet: aan de oprichting van een Seminarie viel vooreerst niet te denken.

Zoo ging de eene Synode na de andere voorbij zonder dat de zaak van "het alhier op te richten Seminarie" vordering maakte. De Regeering wilde niets doen. Enkele gemeenten echter bleven niet achter. In 1847 bleek het dat de Kaapstad voor het doel de som van £62 had bijeengebracht, en dat aan de Paarl eene inschrijving had plaats gevonden, waardoor eene som van circa £750 was toegezegd. Geen wonder dan dat de Synode van dat jaar het besluit nam: "Dat er een Theologisch Seminarie worde opgericht, waarin ten minste door twee Hoogleeraren onderwijs zal worden gegeven. Dat de Synodale Commissie met de oprichting daarvan belast worde, wier plicht het zal zijn de leeraars en kerkeraden op te wekken inschrijvingen en inzamelingen in hunne gemeenten te doen ontwikkelen, en op het noodzakelijke daarvan bij hen aantedringen, of welke andere middelen zij daartoe noodig en wenschelijk achten. Dat zoodra men daarin slaagt en de commissie ontwaart, dat men genoegzame fondsen bijeen heeft om hetzelve te kunnen vestigen, zij gerechtigd zijn zal tot het benoemen en aanstellen van Hoogleeraren."

Een belangrijk schrijven werd door de Synodale Commissie aan de Kerkeraden en leden der gemeenten gericht, de zaak ten dringendste aanbevelende. Ook wendde men zich andermaal om hulp tot de Regeering, met het verzoek, dat het honorarium van een professor uit de Staatskas mocht worden gevonden, terwijl de Synode het salaris van den tweede zou waarborgen. Dit schrijven in Augustus 1848 verzonden werd eerst in Maart 1850 beantwoord; en de gevraagde toelaag werd geweigerd. Intusschen was de kerk ontwaakt. Op de vergadering der Synodale Commissie in 1850 bleek het dat £1,675 was ontvangen voor het Fonds, en dat de gemeente van Stellenbosch het voornemen had te kennen gegeven de Drostdy gebouwen aan het Seminarie ten geschenke te geven. Hierbij bleef het niet: de geestdrift werd gaande gemaakt door de Synode van 1852. Eene kleine minderheid begon nu te woelen en trachtte op allerlei wijze de zaak te doen schipbreuk lijden. Dr. Changuion deed moeite om zelfs in Holland tegenstand in het leven te roepen. Brief volgde brief. Doch het ontbrak niet aan wakkere kampvechters voor het Seminarie. Uit Calvinia liet Ds. N. J. Hofmeyr—later de beminde Prof. Hofmeyr—zich hooren; en uit Prins Albert kwam een niet te versmaden brief van Ds. J. H. Neethling—later de warme Zending-, School- en Seminarie-vriend van Stellenbosch; en zelfs uit de Kaapstad weersprak de heer J. M. Brink den geleerden Doctor, op treffende en alleszins afdoende wijze. In Zuid Afrika werd de geestdrift door genoemde correspondentie steeds grooter. En toen het bericht uit Holland kwam dat Drs. Beets en Van den Ham

die door de Synode tot Hoogleeraars waren beroepen, de benoeming zich niet hadden laten welgevallen, liet men zich niet ontmoedigen.

De Synode van 1857 mag wel als historisch worden beschouwd. Voorstel op voorstel kwam ter tafel. De Kerkeraden van Swellendam en Calvinia hadden een beschrijvingspunt ingezonden: "de Theologische Kweekschool trede zonder langer uitstel in werking." De Predikanten van Graaff-Reinet en Swellendam, Kolonie voor de Nederduitsch Gereformeerde Kerk niet weldadig, maar veeleer schadelijk zijn zou. Ook gaf hij zijn vrees te kennen, dat zoodanig eene inrichting tot verval van den leeraarsstand en tot scheuring in de Kerk aanleiding zou geven. Doch de predikant van Calvinia, meergenoemde Ds. N. J. Hofmeyr, kwam aan het woord, en wederlegde de bezwaren van den geleerde uit de Kaapstad. De predikant van de Paarl—Ds. Van der

Ds. C. S. Morgan.

Ds. W. P. Rousseau.

Ds. E. Z. J. de Beer.

Ds. W. Robertson.

Het Eerste Viertal uit de Kweekschool.

beiden nu "rustende van hunnen arbeid,"—Di. A. Murray, Sr. en W. Robertson,—wilden dat de Synodale Commissie, staande de Vergadering, twee Hoogleeraren zou benoemen. Dr. Changuion betoogde: (1) dat de Theologische Kweekschool niet noodzakelijk was, (2) dat de poging om dezelve in deze volkplanting op te richten en in stand te houden, waarschijnlijk mislukken zou, (3) dat het bestaan daarvan in deze Lingen—was voor de oprichting van het Seminarie en de aanstelling van Hoogleeraren, maar wilde, "dat het voorstel van den Predikant van Graaff-Reinet worde aangenomen onder bepaling dat er waarborg zal worden gegeven, *dat het Nederduitsch bij de Kweekschool zal in stand gehouden worden, niet alleen door de officieële handelingen der Professoren, maar ook door het Nederduitsch spreken in hunne huisgezinnen en op de studenten Col*

legieën." Die emendatie werd echter verworpen ; terwijl het voorstel van Dr. Changuion nog minder bijval vond, en het oorspronkelijk voorstel van den Predikant van Graaff-Reinet met 49 tegen 29 stemmen werd aangenomen.

Aan de Synodale Commissie werd toen opgedragen de Professoren aantestellen. Dit deed zij en benoemde Di. G. W. A. VAN DER LINGEN en JOHN MURRAY. Toen eerstgenoemde bedankte, werd in zijn plaats beroepen Ds. N. J. HOFMEYR, die zich de keuze liet welgevallen.

Zoo kwam het, dat op den 1sten November 1859 het Seminarie te Stellenbosch werd geopend met vier studenten, t.w. de heeren E. Z. J. DE BEER, C. S. MORGAN, W. ROBERTSON en W. P. ROUSSEAU. Groot was de feestvreugde. Meer dan 1,300 menschen waren *in* de kerk aanwezig om de feestrede aan te hooren. Eene schare van 800 verdrong zich *buiten* de kerk. Het oude Drostdijgebouw was met bloemkransen versierd, en " bogen van groen loofwerk " zoo schrijft een geestdriftvolle ooggetuige " waren hier en daar opgericht," terwijl " het plein voor de Kweekschool in eene lustwarande " was herschapen. Toen de deur van het Seminarie in den naam des Drie-eenigen Gods werd geopend, stond de talrijke schare met ontbloot hoofd. Toen men binnen trad werd het loflied aangeheven door een zangkoor, ondersteund door het muziekcorps : " Alles wat adem heeft love den Heere." In den avond was alles verlicht. Boven de deur van het Seminarie flikkerde de spreuk : " Soli Deo Gloria " ! (Gode alleen de eer). Een ooggetuige schrijft : " Groot was die dag der opening. Onze Heer beschikte den hemel zoo blauw, zonneschijn zoo helder, kleur en voorkomen der natuur zoo aanminnig dat de dag als gemaakt scheen voor de gelegenheid, en de Stellenbossche eiken zagen er noch vroeger noch ook later weer zoo uit alsof zij stil meezongen met de lofliederen die daar ten hemel stegen. Godsdienst in de Kerk om 10 uur. Feestrede door Prof. Hofmeyr naar aanleiding van 1 Cor. 3 : 9 : Wij zijn Gods medearbeiders, Gods akkerwerk, Gods gebouw zijt gij." Gezang geaccompagneerd door blaas-instrumenten met indruk die tot tranen bewoog, inzonderheid op het slot met Gezang 96. Daarna optocht verschillende straten om : Moderatuur, Professoren, Studenten (de oudste den vaandel dragende), curatoren, predikanten, zendelingen, kerkeraadsleden, gemeenteleden : legerschaar van kleine meisjes, in wit gekleed, bloemen strooiende waar de stoet zich bewoog, onderwijl de feestmuziek bleef roepen en juichen en het over en over betuigen dat de Heere der heirscharen met ons is. Aankomst bij het gebouw aan wiens gevel nu voor het eerst gelezen werd : Sol justitiae illustra nos (Zon der gerechtigheid bestraal ons). Opening door den Moderator der Synode, de voorzaal en de zalen links en rechts stampvol, toespraak

**Ds. G. W. A. van der Lingen,
Een der Oprichters van de Kweekschool**

in de zaal ter rechter, eerst door Dr. P. Faure, een gepast woord tot gemeente, kerkeraad van Stellenbosch, professoren, studenten, andere predikanten. Opgevolgd door Prof. Murray, theologische redeneering, keurige voorsmaak van wat er voor altoos later zou worden gedoceerd. Nu nog een laatste muziek-stuk, een laatste zegenbede en—de levensboom der predikanten-opleiding in Zuid Afrika stond geplant. En de rivier van zuiver water klaar als kristal voortkomende uit den troon van God en het Lam zou hem besproeien. En hij zou van jaar tot jaar zijne vruchten dragen. En zijne bladeren zouden zijn tot genezing der heidenen."

* * * *

Professoren met de 70 Theologische Studenten, 1910.

Bovenste Rij :—A. Stockenstrom ; H. J. de Villiers ; J. Reyneke, B.A. ; Ezra Pienaar ; P. v. d. Hoven ; H. A. Boshof ; C. Muller ; N. van Rensburg ; R. Theron, B.A. ; J. Moolman, B.A. ; J. le R. Cilliers ; D. P. Ackerman, B.A. ; J. H. M. Stofberg ; I. J. Minnaar ; P. C. Hitchcock ; F. J. v. d. Merwe ; C. J. Stander ; M. B. Brink ; C. G. R. du Toit, B.A. ; L. Lochner, B.A.

Tweede Rij :—J. v. Z. le Roux ; L. P. Snyman ; J. Rabie ; D. S. B. Joubert, B.A. ; H. E. Steyn ; M. L. de Villiers, B.A. ; S. Feneysey ; F. H. Badenhorst ; P. J. Viljoen ; H. S. Pretorius, jr. ; C. J. van Niekerk.

Derde Rij :—J. A. v. A. Smuts ; D. J. Gildenhuys ; B. B. Keet, M.A. ; J. H. Blignault ; L. J. Fourie ; Wm. Nicol, B.A. ; J. G. Pauw ; F. Koch ; P. J. B. Shaw ; G. de C. Murray ; H. S. Pretorius ; G. C. van Rooyen ; C. J. Grobler ; D. F. Barnard, B.A. ; J. le R. Retief ; H. W. Ziervogel ; J. le R. Hauptfleisch ; J. D. Roos.

Vierde Rij :—J. P. H. Steyn ; H. J. de Vos, B.A. ; P. A. Alheit ; J. S. Marais, B.A. ; Prof. Moorrees ; Prof. Marais ; Prof. de Vos ; Prof. Muller ; J. A. v. d. Merwe, B. A. ; C. R. Kotze ; J. G. Strijdom ; T. I. v. Wijk.

Vijfde Rij :—N. J. v. d. Merwe, B.A. ; A. C. Stegman, B.A. ; W. C. Erasmus, B.A. ; H. A. Fagan, B.A. ; C. J. Liebenberg ; H. J. Badenhorst ; J. A. Pienaar ; P. A. Theron ; P. J. du Plessiss ; J. R. Alheit ; B. F. v. d. Merwe ; H. J. Reyneke ; A. J. Olivier.

Zulk een blik in het verledene doet het hart goed. Een-en-vijftig jaren bestaat de Kweekschool. Uit haar Collegie-zalen zijn reeds meer dan 300 evangelie-dienaren gegaan naar alle deelen des lands, en ook het Zendingsveld tot in het verre Nyasaland heeft van hare kweekelingen mogen ontvangen. In 1905 werden eenige noodige veranderingen aan de gebouwen aangebracht en in October-November 1909 mocht een dankbare kerk het feest van het vijftig-jarig bestaan van de inrichting vieren. Het vernieuwd en vergroot gebouw werd den Heere plechtig gewijd met een plechtige rede in de kerk over Ps. 115 : 12a door Dr. Andrew Murray van Wellington, uitgesproken. Op het Jubelfeest, waarbij de geheele Synode, toen juist in de Kaapstad vergaderd, tegenwoordig was werd de feestrede uitgesproken door den oudsten Hoogleeraar, Professor Marais. Er zijn thans vier professoren aan de inrichting werkzaam: De Hoog-Eerw. J. I. Marais, die in 1877 als derde professor aangesteld werd; de Hoog-Eerw. P. J. G. de Vos, die bij het overlijden van Professor J. Murray in 1882 als zijn opvolger werd gekozen; de Hoog-Eerw. C. F. J. Muller, die in 1899 tot 4den professor werd benoemd; en de Hoog-Eerw. A. Moorrees, die in 1908 optrad als opvolger van Professor Hofmeyr, die in den ouderdom van 80 jaren in 1907 zijn ontslag nam en den 4den September 1909 zijn eeuwige rust inging, nadat hij voor meer dan een halve eeuw lang zijn buitengewone krachten en

Dr. S. Hofmeyr, een van de oprichters en warme ondersteuners der Kweekschool.

groote gaven aan de kerk die hem dierbaar was gewijd had.

Het Curatorium is thans als volgt samengesteld: Di. A. I. Steytler, J. R. Albertyn, W. A. Joubert, C. Rabie, J. G. J. Krige, Oudl. D. Morkel en Ds. D. S. Botha (Secretaris.)

Hoofdstuk III.

De Normaal School te Kaapstad.

De Synode van 1876 besloot tot de oprichting eener Normaalschool ter opleiding van onderwijzers. Er hadden lange discussies plaats over de plaats waar de school gevestigd moest worden. De uitslag was echter, dat het voorstel van den eersten predikant van de Kaapstad, wijlen Ds. G. W. Stegmann, Jr., werd aangenomen: "De Synode drage het aan de Normaalschool Commissie op om te zien waar zij de Normaalschool stichten kan." Deze Commissie koos de Kaapstad voor dat doel. Verder werd nog besloten dat de Normaalschool Commissie uit zeven leden zou bestaan, die genoemd zouden worden: "De Curatoren van Normaalschool." De eerste Curatoren waren: Di. G. W. Stegmann, jr., W. Robertson, sr., A. D. Luckhoff, P. E. Faure, A. Murray, A. McGregor en P. J. G. de Vos. Niettegenstaande vele groote en edelmoedige giften van het publiek en de kerk in het algemeen, werden er aanmerkelijke schulden gemaakt door den aankoop van gebouwen en meubelen, die voor het School- en Collegewerk dienen moesten. Het gebouw zelf kostte £5,000. De keuze, die aan de thans ontslapen Dr. W. Robertson en Ds. Stegmann, jr., en aan Ds. A. D. Luckhoff, toen predikanten in de Kaapstad overgelaten was, was eene verstandige, zijnde de ligging centraal. In vorige dagen droeg het eigendom den naam van *Rust en Vreugd*. Het is een der grootste en schoonste der oud-hollandsche woningen in de stad, hebbende zeer fraai gesneden en rijkelijk versierd lofwerk aan de deuren en een grooten tuin strekkende tot

Het Normaal Kosthuis en College.

Roeland Straat aan de eene en Buitenkant Straat aan de andere zijde.

De Keuze van een Rector.

Een der eerste zaken welke de Raad van Curatoren te beslissen had was de keuze van een man om als Rector aan het hoofd der Inrichting te staan. In het rapport van de Curatoren, bij de volgende Synodale Vergadering ingeleverd, lezen wij het volgende: "Vroegtijdig was de commissie begonnen uit te zien naar den man die aan het hoofd van de Normaalschool zou moeten staan. Het gelukte haar, door de vriendelijke hulp van de Schotsche Professoren Dr. Blaikie en Dr. Calderwood, te zaam met den heer Paterson, principaal van 'The Free Training College' te Edinburgh, in overleg met den Moderator van de Synode, die zich toen ter bijwoning van het eerste algemeen Presbysteriaansche Concilië, in Schotland bevond, een man te krijgen van wien de beste verwachting kon gekoesterd worden, dat hij voor die gewichtvolle betrekking de geschikte persoon zoude zijn, namelijk

Den heer James Reid Whitton."

De Curatoren hadden reden de beste verwachtingen te koesteren dat die heer de geschikte persoon zou zijn voor de betrekking. En hun vertrouwen werd niet beschaamd gemaakt. De kerk weet wat de heer Whitton voor de Normaaischool geweest is, en dat de geheele voorspoed van de Inrichting, onder God, aan zijne bekwaamheid, zijn ijver, zijne onvermoeide belangstelling toe te schrijven is.

De Openingsplechtigheid.

Op den 23sten Januari 1878, werd de Inrichting geopend met 12 Studenten. Bij die gelegenheid waren er tegenwoordig, behalve vele belangstellenden uit de Kaapstad, ook verscheidene leeraars van andere gemeenten en ouderlingen die in de laatste Synode als afgevaardigden hadden gezeten. Na het lezen van Gods Heilig Woord door Dr. Kotzé en gebed door Dr. P. Faure, en nadat Ds. A. Murray, Moderator Synodi, een indrukwekkende toespaaak had geleverd over de voordeelen der opvoeding en de behoefte aan een hoogen zedelijken toon in onze scholen, werd de inrichting formeel voor geopend verklaard door Sir J. H. de Villiers, den Hoofdrechter der Kolonie. Over die gebeurtenis vindt men het volgende in de *Standard and Mail* van die dagen:—"De opening der Normaalschool, die gisteren namiddag plaats vond, werd zeer talrijk bijgewoond, en er bestond maar één gevoelen omtrent de schoonheid der ligging en de grootschheid der gebouwen. De plechtigheid vond plaats op de ruime open gronden voor het gebouw, en als de aangename indruk op

De heer J. R. Whitton.

de aanwezigen genomen kon worden als een gunstige voorspelling, dan bestaat er geen twijfel dat succes aan de Normaalschool te beurt zal vallen. . . De Principaal, de heer Whitton, gaf eenige nuttige wenken aangaande de eigenaardigheid der inrichting, die onder zijn bestier wordt gesteld, en wij zijn buitenmate verheugd beide van hem en van den Hoofdrechter te vernemen, dat het voor toekomstige onderwijzers van veel minder belang is een grooten voorraad van kennis te hebben, dan grondig te kennen wat zij weten." Andere nieuwsbladen spraken eveneens met waardeering van het werk dat toen ondernomen

werd. De *Argus* zeide zeer pertinent : "Het is moeilijk de voordeelen, die zulk eene inrichting aan onze zamenleving kan verschaffen, te hoog te waardeeren. Een weinig zuurdesem doorzuurt het geheele deeg. Een man van degelijke opvoeding, werkzaam onder jongelieden in een buiten dorp of district, kan veel goed doen, en de bedachtzame belangstelling van het bestuur der Normaal School zal uitloopen op groot en blijvend voordeel voor de inwoners dezer kolonie." Deze waren eenige der woorden van bemoediging, waarmede het werk begonnen werd. Zij konden niet anders dan bemoedigend geweest zijn voor den Rector en zijne jeugdige echtgenoote, die, helaas, na een vijfjarige getrouwe en zelfopofferende plichtsvervulling jegens haar gezin en de inrichting, een slachtoffer werd aan die vreeselijke ziekte, de teering, en in een vroegtijdig graf daalde.

De Uitbreiding Van Het Werk.

Kort na de opening der Inrichting kwam men overeen om de buitengebouwen die vroeger prachtige stallen waren, in eene modelschool te veranderen, alwaar de studenten door praktische ondervinding, iets van het onderwijzersvak leeren konden, even als medische studenten voor hun beroep worden gereed gemaakt door praktisch werk in de hospitalen. Deze school was in 't klein met 13 jongens begonnen, doch nam bestendig toe in getal. Meer dan eens is het noodzakelijk geworden nieuwe gebouwen er aan toe te voegen. Er zijn thans 22 groote, goedgeventileerde en behoorlijk gemeubileerde klaskamers met verscheidene kleinere en een groote zaal die voor de studenten in hun practisch werk onmisbaar is. Door het administratieve talent van den Rector werd gedurende de 32 jaren van het bestaan der Inrichting vrij wat meer dan £20,000 bespaard uit de inkomsten en uitgegeven aan gebouwen, reparaties en het aankoopen van nieuw eigendom. Als men de leerlingen der meisjes school bij telt dan zijn er thans ongeveer 600 scholieren van allen ouderdom tusschen 4 en 15 jaren of meer die dagelijks in deze gebouwen onderricht ontvangen. In het College zijn er thans tusschen 50 en 60 kweekelingen die tevens kostleerlingen zijn en als onderwijzers opgeleid worden. In 't begin werden studenten erin ontvangen die slechts 't Elementaire of Onderwijzers derde klas examen afgelegd hadden met het doel om na een tweejarigen cursus in de Normaal, 't Matriculatie en 't tweede klas onderwijzers examen af te leggen. Thans moeten de studenten een Matriculatie of hooger certifikaat bekomen hebben voordat zij als geregelde Normaal Studenten in de Inrichting aangenomen worden, welke Inrichting nu in een *bona-fide* Normaal College veranderd is, met Normaal College Scholen en met den Rector aan het hoofd. Het College is alzoo sedert Juli 1907, geheel en al afgescheiden van de School aan het hoofd waarvan de heer James Smith, M.A. (Jongens Hooge School) en Mej. Calderwood (Meisjes Hooge School) staan.

De Zegen Op Het Werk.

Sedert de opening der Inrichting zijn er bijna 600 kweekelingen uit voortgekomen de meesten waarvan nu werkzaam zijn als onderwijzers. Een poging in de Synode van 1907 om de Normaal School naar Stellenbosch te verplaatsen mislukte. Hollandsch wordt thans onderwezen door den heer F. le Roux, die tevens huisvader van de Kostinrichting is. De Rector is in zijn 33ste dienstjaar, de heer James Smith, M.A., in zijn 31ste, Mej. M. Calderwood in haar 30ste, en anderen voor langere of kortere tijdperken. In de Synode van 1897 werd de heer Whitton openlijk bij monde van den Moderator bedankt voor zijne getrouwe en gewaardeerde diensten zoo vele jaren aan de Kerk bewezen. In diezelfde Synode werden de getrouwe diensten door Ds. A. I. Steytler en wijlen den heer S. V. Hofmeyr der Inrichting bewezen eveneens erkend.

Velen der Studenten zijn bij de Examina goed geslaagd, doch wat van veel meer waarde is dan dit, is de opleiding van vele jongelingen tot gewoonheid aan ernstige studie en een eerbaar leven en doel. Het is onnoodig te wijzen op oudstudenten die zich onderscheiden hebben. Wij zouden dan teveel namen moeten noemen. In de eerste dagen der Inrichting werd veel kostbare hulp verleend door den heer J. C. Gericke, thans te Ceres, en door den heer (later Ds.) W. S. Rörich.

De volgenden zijn onder degenen die hunne eerste opleiding tot de Universiteit aan de Normaalschool hebben ontvangen : de heeren F. P. Crotz, B.A., Prof. A. B. Baartman, M.A., G. P. Theron, B.A., Prof. Dr. W. J. Viljoen, Dr. G. Cillie, M.A., Adv. J. H. de Waal, B.A., Ds. A. D. Luckhoff, B.A. Deze allen hebben goede diensten aan het onderwijs bewezen; toch is het geene mindere voldoening, dat alle oudstudenten bewijzen hunner bekwaamheid geleverd, en getuigenis afgelegd hebben van de degelijkheid hunner opleiding.

Docenten met Normaal Studenten, 1910.

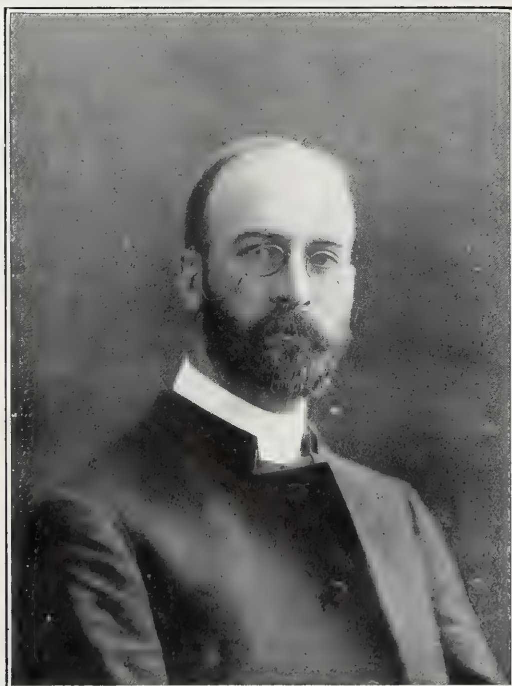
Docenten aan de Opleidingsschool.

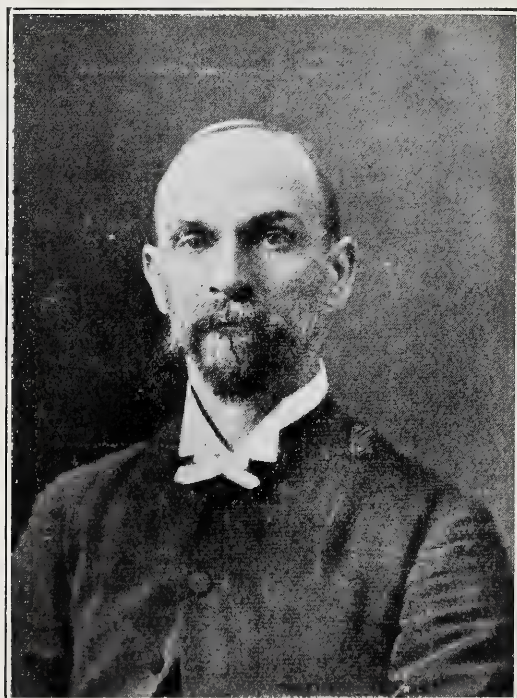
Wijlen Ds. G. Ferguson.

Eerw. J C. Pauw.

Ds. C. T. Wood, M.A.

Ds. G. F. Marais, B.A.

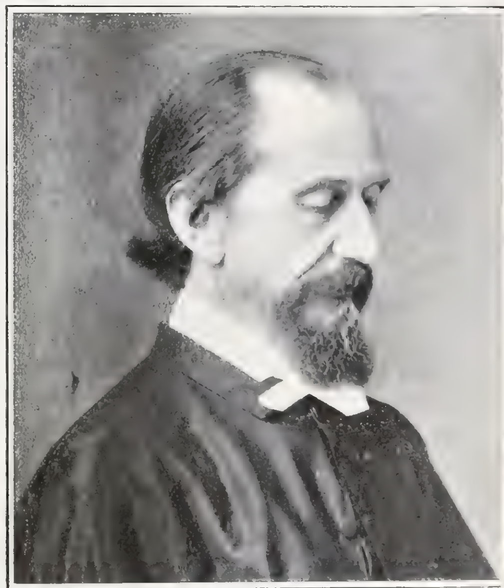
Hoofdstuk IV.

Het Opleidings Instituut te Wellington.

De behoefte aan zendelingen en godsdienst-onderwijzers om onder de gekleurden in ons land te arbeiden werd van de vroegste dagen af gevoeld. In de Synode van 1876 werden twee beschrijvingspunten die met de voorziening van deze behoefte in verband stonden besproken. Het eerste was afkomstig van wijlen Dr. Hofmeyr, leeraar van Montagu, en luidde als volgt :—" Middelen en wegen worden door de Synode gevonden tot opleiding van behoeftige jongelingen tot het zendingwerk."

Het andere beschrijvingspunt was ingezonden door wijlen Ds. G. W. Stegmann, jr., destijds eerste predikant van Kaapstad, waarvan het volgende de bewoording was :—" De Synode bepale dat uit de algemeene fondsen der Synodale Zending Commissiën, eene jaarlijksche toelage van £15 gegeven worde aan elken jongeling, die zich gedurende één of twee jaar laat opleiden tot het zendingwerk in verband met de Ned. Ger. Kerk. De inrichting alwaar, en de wijze waarop, alsmede de jaarlijksche vordering der kandidaten aan het oordeel der Commissiën te worden onderworpen."

Intusschen was er te Wellington door de bemoeiing van Ds. A. Murray ondersteund door zijne gemeente een inrichting begonnen in verband met de plaatselijke publieke school onder leiding van den heer (nu Eerw.) S. B. Weich. Het oorspronkelijk doel was om onderwijzers op te kweeken die een degelijker Bijbelsche opleiding zouden hebben dan door de publieke scholen kon verkregen worden, alsmede om diegenen die daarvoor bleken geschikt te zijn te bekwamen voor de bearbeiding onzer Zending Gemeenten. In 1877 werd de Wel-Eerw. George Ferguson uit Amerika ontboden met het doel om aan het hoofd van de inrichting te staan. Hij begon zijn arbeid in October van dat jaar en gaf vooreerst onderwijs in de onderwerpen die geeischt werden voor het godsdienst-onderwijzers-examen terwijl Eerw. J. C. Pauw, de plaatselijke Zendeling de studenten in het Hollandsche doceerde in sommige theologische vakken die hem toevertrouwd waren. In dezen vorm arbeidde men vele jaren met zegen voort zonder dat de inrichting in officieel verband met de Kerk

Dr. Andrew Murray.
Stichter der Opleidingschool.

stond. Naar aanleiding van een verslag der Commissie " voor de oprichting van een instituut tot opleiding van zendelingen en godsdienst onderwijzers," bestaande uit Di. Rabie en Robertson, werd door de Synode van 1880 het volgende besluit, voorgesteld door den leeraar van Riversdale (Ds. de Vos) aangenomen :—" Dat de Kerk gebruik zal maken van de

Het Opleidings Instituut.

Dr. Murray en de Docenten met de Studenten in 1909.

inrichting te Wellington, voor het tegenwoordige althans, en dat de Synode een Commissie benoeme om onderzoek te doen naar de wijze waarop het werk aldaar wordt verricht en aan de bestuurders hare wenschen te kennen te geven omtrent wat aan de eischen en behoeften der Kerk zou beantwoorden ; welke Commissie van tijd tot tijd verslag zal doen en bekend maken of zij meent dat dit werk behoort ondersteund te worden. Deze Commissie zal hare aandacht aan de geheele zaak wijden en aan de aanstaande vergadering een beredeneerd rapport uitbrengen omtrent de wijze waarop, en de plaats waar, in de toekomst het werk behoort gedaan te worden." De Commissie benoemd bestond uit de leeraars van Tulbagh, Piquetberg en Montagu (Di. Robertson, Rabie en Dr. Hofmeyr).

En naar de bepaling van de Synode van 1883 heeft de Commissie, na een volledig en beredeneerd verslag ingeleverd en het bestuur aldaar ontmoet te hebben, de inrichting te Wellington bezocht. Nadat dit rapport in de Synode gelezen was "drukte de vergadering hare dankbaarheid uit jegens de broeders die het werk gedaan hadden, en jegens Hem die het gezegend heeft."

Van den aanvang af werd de behoefte aan een geschikt gebouw voor dit werk zeer gevoeld. Door de mildadigheid van de Wellingtonsche gemeente en de groote opoffering van haar leeraar werd het tegenwoordig gebouw opgericht en in Mei 1883 voltooid en betrokken. In het begin werden de kweekelingen voor het Zendingwerk voorbereid om het Onderwijzers Examen af te leggen doch in lateren tijd wordt al het elementair werk aan de Publieke School overgelaten, terwijl de arbeid in de inrichting zich uitsluitelijk bepaalt tot de opleiding en vorming van zendelingen.

Bij de bespreking van het verslag der Opleiding school werd van tijd tot tijd zoowel in de Synode als bij de Commissie van Toezicht die over het verslag moest rapporteeren de vraag gedaan of het niet wenschelijk ware dat de inrichting die altijd onder een plaatselijk Bestuur uit de gemeente had gestaan geheel kerkelijk zou worden ? Het eenig bezwaar was de geldelijke verantwoordelijkheid. Toen echter in 1903 bij het overlijden van den heer J. A. Bam een aanzienlijk legaat der kerke ter opleiding van zendelingen beschikbaar werd gesteld, bood het Bestuur namens de gemeente Wellington de gansche Inrichting de Synode ter overname en ten geschenke aan. De Synode die juist dat jaar vergaderde nam het aanbod met dank aan en drukte haar gevoel van erkentelijkheid en blijdschap uit in het volgendvoorstel (ingediend door Ds. D. J. Pienaar, A.zn., ondersteund door Ds. G. F. Marais) dat met eenparig besluit der vergadering werd aangenomen : "De Synode spreke hare hooge waardeering uit van het werk, dat voor meer dan een kwart eeuw door den hooggeachten eersten Predikant van Wellington en zijne medehelpers voor de Kerk werd gedaan in de opleiding van Zendelingen ;

"Zij ontvange het geschenk, dat meer dan £5,000 gekost heeft en haar door de Curatoren onbelast wordt aangeboden, met hartelijken dank jegens den Heer en de doneurs ;

"Zij blijve de gemelde Inrichting behouden als kweekplaats voor de toekomstige Zendelingen onzer Kerk ;

"Zij wekke de verschillende gemeenten, door middel van den Herderlijken Brief, op, deze nieuwe verantwoordelijkheid met groote gewilligheid te aanvaarden en jaarlijks een ruime bijdrage tot instandhouding en uitbreiding ervan te leveren ;

"Zij stelle Curatoren aan, die het bestier erover hebben zullen ; en

"Zij bepale, dat de leerlingen ook in de Inrichting gelogeerd zullen worden."

Het getal van Zendelingen en onderwijzers die sedert de opening uit dit Instituut gegaan zijn, bedraagt ongeveer 150 waarvan de meesten op verschillende plaatsen in en buiten de Kaap Kolonie werkzaam zijn. Er zijn thans een 20 tal op studie.

Op den 19den Juni 1896 stierf het eerste hoofd van deze school, Ds. Ferguson, na een vruchtbaren arbeid van negentien jaren. In een *In Memoriam*, tot zijn nagedachtenis opgesteld door de Commissie van Toezicht namens de Synode, komen de volgende woorden voor : "Met onvermoeiden ijver, veel geduld en groote getrouwheid heeft hij werk aan die school verricht totdat .... de Heer hem naar den hemel nam."

In 1905 werd de Murray Jubileum Zaal opgericht uit fondsen bijeengebracht door Ds. J. R. Albertijn om een gedenkteeken op te richten van het Jubel-feest van Dr. A. Murray in 1899 gevierd. Deze Zaal dient nu als Klas-kamer voor de Zending-klas.

Di. G. F. Marais, B.A. en C. T. Wood, M.A. zijn thans de docenten aan het instituut, en Eerw. J. C. Pauw assistent.

Eerw. J. C. Pauw heeft in verband met het Instituut, sinds 1879, de datum van zijn aankomst te Wellington als leeraar der Zending gemeente, gewerkt. Hij heeft de Kaapsche Zending Kerk als Moderator gediend, en wordt beroemd als Vader dier Kerk omdat hij zoo lang werkzaam geweest is in de opleiding harer leeraars.

Ds. Clinton T. Wood is uit de Nederduitsche Geref. Kerk in de Vereenigde Staten van Noord Amerika tot onze kerk overgekomen. Hij werd te Princeton in de Universiteit en in de Kweekschool aldaar opgevoed en heeft zijn werk bij het Zending Instituut in 1898 begonnen. Acht jaren lang waren deze twee leeraren alleen werkzaam in de opleiding van de Zendelingen onzer Kerk.

In 1905 werd Ds. G. F. Marais, leeraar van Riversdal door de Curatoren gekozen om de andere twee docenten bij te staan en vooral in Bijbelsche vakken te doceeren. Ds. Wood is Secretaris van de Sudan Zending en Ds. Marais Voorzitter van de Mannen Zending Bond en lid van de Algemeene Zending Com. van onze kerk. Het Instituut heeft de kerk 33 jaren gediend. Gedurende de laatste 12 jaren zijn bijna 120 jonge mannen van uit dit Instituut uitgegaan om Gods woord in Zuid en Midden Afrika te prediken. Van dat getal zijn er nu (1910) 30 onder de heidenen werkzaam waarvan één een boodschapper van Christus in de verre Sudan is. De anderen zijn of leeraars der Zending gemeenten in de Kaap Kolonie, in de Vrijstaat en in de Transvaal, of, hier en daar hulppredikers en onderwijzers in gemeenten der Moeder Kerk geworden.

De tegenwoordige curatoren zijn: Di. J. R. Albertyn, C. Rabie, W. A. Joubert, C. D. Bam, D. Bosman, G. S. Malan en M. C. Mostert. God zegene de docenten in 't onderwijzen, de studenten in 't leeren, en de curatoren in 't bestieren, en geve den vader van de inrichting (Dr. Murray) meer en meer blijdschap in het zien van de vrucht van zijn arbeid hierin!

Hoofdstuk V.

Het Doofstommen en Blinden Instituut te Worcester.

Onder de inrichtingen van onderwijs in ons land, is er geene die meer algemeene belangstelling wekt, dan deze school te Worcester. De ondersteuning welke zij van verschillende zijden geniet, is daarvan een sprekend bewijs, en ook zij kan van bloei getuigen. Klein was het begin ruim 29 jaren geleden. Ds. C. Rabie van Malmesbury is de persoon die de gedachte over de behoefte aan en noodzakelijkheid van zoodanige Inrichting het eerst heeft uitgesproken. Hij schrijft: “Het was omtrent 't jaar 1877, dat Ds. W. Murray van Worcester mij vergezelde naar de hulpkerken Wittedrift (Redelinghuis) en Rietvlei (Aurora). Ik verhaalde hem toen dat er een aanzienlijke boer in mijne gemeente was, de heer Theunis Smit, Jr., die een eenigen zoon (zijn eenig kind) had die doofstom maar toch intelligent was—dat hij niet wist hoe hem opgevoed te krijgen, en wel eraan dacht om hem naar de Roomsche School. voor Doofstommen in de Kaapstad te zenden. Wèl had ik gedacht of hij niet een onderwijzer uit Holland kon ontbieden, om zoodoende ook de andere doofstomme kinderen van wie er nog meer dan een dozijn waren in mijne gemeente, in gelegenheid te stellen eene opvoeding te krijgen. Het was alsof ik dien broeder nog hoorde zeggen: ‘Broeder begin.’ Mijn antwoord was: ‘Neen, neen, laat ons te Worcester beginnen’; en verder sprekende over het aantal doofstomme kinderen in de N.G. Kerk besloten wij met deze zaak een begin te maken. Reeds vroeger waren pogingen aangewend tot het oprichten van zulk een school, doch de tijd scheen nog niet gekomen. Het feit dat ouders hunne kinderen naar de Roomsche school zouden moeten zenden, als er geen voorziening gemaakt werd, en de begeerte van een doofstommen jongeling om toegelaten te worden tot de avondmaalsviering, gaven eindelijk een stoot aan de zaak. Ds. Murray, die de stichter van de Inrichting kan genoemd worden bepleitte haar voor den Ring van

Ds. W. Murray.

Tulbagh, waar de broeders de zaak hartelijk opnamen. Staande de vergadering werd voor het benoodigde geld ingestaan, om een geschikt persoon naar Europa te zenden, ten einde daar het Doofstommen Onderwijs te bestudeeren.

Het Doofstommen Tehuis.

Het Blinden Tehuis.

Di. Murray, Lückhoff en Rabie met anderen vereenigden zich tot een Commissie om zich te belasten met de inzamelen van gelden, met het oog op het optrekken van een gebouw, waarin de doofstommen ontvangen, gehuisvest en onderwezen konden worden. Deze leeraren met den heer Frans Conradie waren de eerste bestuursleden der Inrichting.

De heer B. J. G. de La Bat de tegenwoordige Hoofdonderwijzer, die aan de Normaalschool voor onderwijzers zijn opleiding genoten had, nam die taak op zich en maakte zich meester van de onderwijs methode voor Doofstommen en Blinden. De School opende in Juni 1881 met een leerlinge in een daarton gehuurd lokaal. Het getal leerlingen nam spoedig toe en het werd wenschelijk de dagschool tot kostschool te maken. Een eigendom werd aangekocht in April 1882 en de ouders van de hoofdonderwijzer namen de zorg van het Kosthuis op zich. Verdere uitbreiding van het werk maakte in latere jaren den aanbouw of aankoop van meer gebouwen noodzakelijk. De kinderen welke hier onderwijs ontvangen worden in drie afzonderlijke Tehuiszen verzorgd; de doove jongens staan thans onder zorg van den Hoofdonderwijzer met zijn echtgenoote, de blinde jongens worden verpleegd door Mej. S. Eybers, opvolgend Mnr. en Mevr. Gie die onlangs afgetreden zijn na 13 jarigen trouwen arbeid. Een derde fraaie woning dient tot huisvesting der doove meisjes welke onder toezicht staan van Mevr. Cruse en Mej. Steyn, en een vierde tot huisvesting der blinde meisjes onder toezicht van Mej. C. Gie. De school is in tweede departementen verdeeld, voor de doofstommen en voor de blinden. In beide departementen worden zooveel mogelijk de vereischten gevolgd als neergelegd in de standaards van het Opvoedings Departement en jaarlijksche inspectie door den Inspecteur van Onderwijs vindt geregeld plaats.

De heer De La Bat met het Onderwijzend Personeel in het Doofstommen Departement.

Onderwijzers met Doove Leerlingen.

Onderwijzers met Blinde Leerlingen.

Behalve in de gewone schoolvakken zijn er voor de doove jongens ook houtwerkklassen en worden zij onderwezen in het schoen- en tuigenmaken. In het Blinden Departement krijgen de blinden gelegenheid muziek te leeren, en ontvangen ook onderricht in het mandenmaken. Eenigen hunner zijn reeds tot orgelisten en muziekonderwijzers opgeleid, terwijl eenige andere blinde oud-leerlingen door het mandenmaken in hun onderhoud voorzien. Van de dooven zijn er vele die als ambachtsman of boer hun bestaan hebben. De meisjes worden alle onderwezen in het naaien, het maken en herstellen van kleeren en huishoudelijke werkzaamheden. De leercursus loopt over zeven jaren en het is zeer wenschelijk dat ouders hun kinders niet te laat sturen, wanneer de beste leerjaren reeds verstreken zijn. Tien of elf jaar wordt een geschikte leeftijd geacht. Er zijn thans over de 80 (tachtig) dooven en 65 (vijf-en-zestig) blinden in de school en de uitgaven moeten bestreden worden uit vrije giften en collecten, waarbij nog de Gouvernements toelagen en schoolgelden komen. De Inrichting heeft ook reeds eenige legaten ontvangen, welke gelden hoofdzakelijk voor noodige gebouwen werden gebruikt. Zij wordt bestierd door een Commissie van Curatoren die door de Synode benoemd wordt en die thans uit de volgenden bestaat: Di. W. A. Alheit, J. C. Truter, P. J Pienaar, I. F. A. de Villiers en de heer Beck. Het tegenwoordig Onderwijzend personeel is als volgt samengesteld:

Doofstommen Departement.

B. J. G. de Labat, Principaal.
Mej. S. v.d. Merwe, school onderwijzeres.
,, Joh. Gie, ,, ,,
,, Alice Theron, ,, ,,
,, H. Meiring, ,, ,,
,, Cath. Gie, ,, ,,
De heer H Pells, ambachts onderwijzer.
,, P. v. Heerden. ,,

De heer B. J. G. de la Bat.

Blinden Departement.

De heer M. J. Besselaar, Principaal.
,, P. Kruger, school onderwijzer.
,, W. du Plessis, ,, ,,
Mevr. Pedersen, assistente.
Mej. Is. Murray, ,,
De heer H. Greenwood, muziek onderwijzer.
,, Fr. Verster, mandenmaker.

Hoofdstuk VI.

Het Boeren Zending Instituut te Worcester.

Het is bekend hoe gedurende den ontzettenden oorlog die van 1899 tot 1902 in Zuid Afrika gewoed heeft onze Ned. Ger. Kerk verblijd werd door tijdingen van groote geestelijke zegeningen, die de Heere uitgestort had, over de krijgsgevangenen in de kampen te St. Helena, Ceylon, Indië en de Bermudas. Die zegeningen droegen de bijzondere vrucht, dat een groot aantal jonge mannen zich van den Heer geroepen gevoelden om als zendelingen onder de Heidenen te gaan arbeiden. Het getal groeide gestadig aan. Men sprak van 50, van 100 en eindelijk van 175. In antwoord op het jaren lange gebed "Heere geef arbeiders, meer arbeiders" had God dit aanzienlijk getal geschonken, en op de Kerk zou nu de verantwoordelijkheid rusten om hen voor het werk des Heeren op te leiden en te bekwamen.

Het was onder het besef van deze verantwoordelijkheid en roeping der Kerk, dat, na het sluiten van den vrede, eene Conferentie van Leeraren onzer kerk bijeengeroepen werd. Een dertigtal predikanten kwamen op den 16 Sept. 1902 te Stellenbosch te zamen, ten einde onder biddend opzien naar den Heer, te overwegen, wat gedaan moest worden, ten einde in de behoeften van dit groot getal Zending-kandidaten te voorzien. Onder de overtuiging dat de zaak geen uitstel lijden kon werd op die Conferentie eenpariglijk tot de stichting besloten van eene Inrichting waar die jongelingen, die niet naar de toen bestaande Inrichtingen konden gaan, tot zendingwerk konden worden opgeleid. Tegelijkertijd werd eene Commissie bestaande uit Di. J. R. Albertijn, W. A. Alheit, I. F. A. de Villiers, G. J. Hugo en J. du Plessis aangesteld om de noodige maatregelen in verband met het stichting van zoodanige Inrichting te nemen.

In gevolge dezer aanstelling en opdracht ondernan de Commissie haar werk met het gevolg dat na onderhandelingen, uiteindelijk besloten werd, gemelde Inrichting te Worcester te stichten. De gemeente Worcester had daartoe het voordeelige aanbod, namelijk £2,000, gedaan, en een uitnemend geschikt eigendom was aldaar te verkrijgen. De Commissie kocht toen van de Regeering de oude Drostdy, met het groote en stevige gebouw van tusschen de 30 en 40 kamers en een ruim stuk grond van 10½ morgen, voor de som van £10,000. Vervolgens beriep zij Ds. A. F. Louw, destijds tweede leeraar van Graaff-Reinet, om aan het hoofd der Inrichting te staan; hij liet zich dit beroep tot aller blijdschap welgevallen.

De opening van de Inrichting vond plaats op den 12den Februari 1903. Dit geschiedde door Ds. J. H. Hofmeyr, destijds Moderator Synodi, in de tegenwoordigheid van de Professoren der Kweekschool, 40 leeraren, 20 theologische studenten van Stellenbosch, 17 zending studenten van Wellington en een groote schare van zending vrienden. Het was een dag van groote blijdschap, van groote dankbaarheid, van hemelsche vreugde. De Inrichting is sedert dien dag aan den gang. Reeds heeft zij gezegende vruchten afgeworpen. Thans zijn er nog 30 jonge mannen aan de Drostdij. Ruim 150 hebben reeds de Inrichting verlaten, waarvan een 50 tal naar Wellington en elders zijn gegaan om verder te worden opgeleid, nog een ander 50 tal naar verschillende werkkringen als zendelingen, onderwijzers of oefenaars, terwijl verscheidenen om verschillende redenen terug naar huis zijn gegaan. De Synode van 1903 besloot de Inrichting onder haar zorg en bestuur over te nemen " als

een gave des Heeren aan de Kerk, met blijdschap en dank." Op de Synode van 1906 werd besloten dat het Drostdij Instituut zal blijven voortbestaan met een tweeledig doel: (*a*) Als Industrieele Inrichting waar behoeftige jongelingen uit ons volk tot Christelijke ambachtslieden kunnen worden gevormd; (*b*) als Opleidings School voor Elementaire onderwijzers waarop jonge mannen kunnen worden opgeleid voor werk onder de verarmden van ons volk.

Na het vertrek van Ds A. F. Louw, die om gezondheids redenen zich genoodzaakt zag te bedanken, hebben de volgende broeders achtereenvolgens de betrekking van huisvader en bestierder der Inrichting van tijd tot tijd bekleed:—Eerw. P. M. Spratt, de heer (nu Ds.) J. F. Marais, Eerw. P. H. A. Foucher (tijdelijk), de heer F. C. Goosen, Eerw. A. J. Kropholler (tijdelijk), en de tegenwoordige (tijdelijk) huisvader: de heer G. de Labat, Sr. De Curatoren hebben reeds twee beroepen op predikanten onzer kerk uitgebracht om aan het hoofd der Inrichting te staan doch zijn er tot nog toe niet ingeslaagd iemand te krijgen. Het Curatorium is thans als volgt saamgesteld: Di. I. F. A. de Villiers, W. A. Alheit, C. D. Bam, G. F. Marais en J. du Plessis. Men is nu juist bezig in overleg met de Regeering aan het eerste deel (a) van bovengemeld besluit der Synode van 1906 gevolg te geven.

Het Drostdy Boeren Zending Instituut.

Hoofdstuk VII.

De Stofberg Gedenkschool.

Deze school, gelegen nabij Engelbrechts Drift, aan de Vaalrivier in het distrikt Heilbron, O.V.S., is eene stichting der gefedereerde Ned. Ger. Kerken van Zuid Afrika. Zij stelt zich ten doel de opleiding van inboorling evangelisten en onderwijzers en wordt zoo genoemd ter gedachtenis aan wijlen Ds. PIETER STOFBERG, een van de meest bekwame en ernstigste zendelingen die de Ned. Ger. Kerk ooit gehad heeft, en aan wiens ijverige bepleiting van de zaak het grootendeels te danken is dat de Kerk ontwaakt is tot het besef van de dringende noodzakelijkheid van zoodanige Naturellen Opleidingschool.

Ds. en Mev. A. M. Hofmeyr.

De inrichting werd op 1 October, 1908, met één leerling geopend. Aan het hoofd staat als Docent Ds. ANDREW MURRAY HOFMEYR, vroeger van Emandhleni in Natal. Het getal leerlingen is nu tot ongeveer 40 gestegen. Deze vermeerdering is grootendeels toe te schrijven aan de opening van de Normaal inrichting van het werk in Februari, 1909, toen de heer P. F. VAN STRATEN den Docent als assistent werd toegevoegd. Er bestaat ook een dagschool voor naturellen-kinderen, onder de leiding van een naturel, EDWARD MAKUA, waarin er thans meer dan 50 kinderen zijn. De Inrichting bestaat dus uit deze drie afdeelingen:

1. *Een Bijbel School*, waarop onze toekomstige evangelisten hun onderricht ontvangen. Tot deze school worden toegelaten mannen van een beproefd Christelijk karakter, en bij voorkeur mannen, die reeds voor korter of langer tijd als helpers in het zendingveld hebben gediend. Op de Bijbel School worden zij onderwezen in zulke onderwerpen als de Bijbel Geschiedenis, de Leer van onze Kerk, de Kerk Geschiedenis en de Uitlegkunde. De leerlingen worden verwacht om van één tot drie jaren, naar hun bekwaamheden en de omstandigheden, de klassen bij te wonen.

2. *Een Normaal School*, waar de onderwijzers worden opgevoed. Tot deze school worden toegelaten jonge mannen van Christelijken wandel, die een zekeren standaard hebben bereikt. Benevens onderricht in den Bijbel en de Leer der Kerk, worden zij onderwezen in de vakken die noodig zijn tot hun bekwaming als onderwijzers. De duur van hun cursus hangt af van den standaard dien zij bereikt hebben voordat zij zich bij de school hebben aangesloten.

3. *Een Model School*, die bezocht wordt door de kinderen van inboorlingen wonende in den omtrek van de Gedenkschool. Deze school is noodig, niet slechts omdat de Kerk iets wil

en moet doen voor de Heidenen, zoowel als de Christenen, onder wie de Gedenkschool gesticht wordt, maar ook omdat het volstrekt noodig is dat de leerlingen op de Normaal School een oefenschool zullen hebben waar zij onderwijs zullen kunnen meedeelen, en zich alzoo in hun vak volmaken.

Op al deze scholen is de Sesuto taal het medium waarin het onderwijs wordt meegedeeld, en een andere taal zal gebruikt worden alleen dan wanneer het blijkt dat de omstandigheden dit gebiedend eischen. De ongehuwde leerlingen zijn kostgangers, die £8 per jaar betalen en dagelijks drie uren handenarbeid verrichten moeten. De gehuwden, die gratis opgenomen worden, krijgen een kleine woning die aan de inrichting behoort benevens een stuk grond om te bewerken.

De kwestie van een Naturellen Opleidingsschool werd eerst door de zendelingen zelf ter sprake gebracht op conferentiën gehouden te Mochudi (1903), Johannesburg en Bloemfontein (1905), en door deze onder de aandacht der verschillende Synoden gebracht. Al de Synoden hebben zich ten gunste ervan verklaard, en de daarstelling van de school gelaten in handen van een Commissie, vertegenwoordigende al de Kerken. Die Commissie bestaat uit de volgende predikanten en zendelingen: Di. Prof. Marais (Voorzitter), S. P. Helm en J. du Plessis (voor de Kaapkolonie); Ds. C. P. Theron en Eerw. J. J. Ross (voor de O.V.S.); Ds. D. Theron en Eerw. R. Blake (voor de Transvaal); Ds. H. F. Schoon en Eerw. W. J. Esterhuysen (voor Natal). Van deze Commissie van Curatoren is Ds. D. Theron, Fordsburg, de Secretaris.

Hoofdstuk VIII.

De Zuid Afrikaansche Bijbelvereeniging.

Stichting. Deze vereeniging werd den 19den Mei, 1818, ten huize van den WelEd. heer G. E. OVERBEEK in de Strandstraaat, Kaapstad, opgericht. Ds. CHRISTIAAN FLECK, toen een van de predikanten der Kaapstadsche Ned. Ger. gemeente, en eenige anderen met hem, "de zedelijke gesteldheden van de bewoners van Afrika met ernst overwogen hebbende, oordeelden de middelen (ter verspreiding des Bijbels) welke er reeds bestonden en in werking waren gebracht, hoewel op zichzelven goed, niet voldoende genoeg, en beraamden op bovengemelden datum een ontwerp, en wel op den algemeenen wensch en het verlangen van zoodanige personen, als welke sedert het jaar 1811 tot ondersteuning van de loffelijke pogingen van het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap het hunne hadden bijgedragen, om een afzonderlijk genootschap, onder de benaming van 'Bijbel Vereeniging,' op te richten."

Doel. Het hoofddoel der vereeniging was, zooals de naam trouwens aanduidt, "om meer bijzonder in deze landen den Bijbel onder de arme ingezetenen te verspreiden." De vraag kan hier worden gedaan: Waarom heeft men in 1818 deze afzonderlijke vereeniging opgericht, ten doel hebbende de verspreiding van den Bijbel, dewijl het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap toen reeds met hetzelfde doel aan de Kaap werkzaam was? Die vraag ontstond ook bij meer dan een in het begin. En wij vinden dat het Bestuur der Bijbelvereeniging in een van zijn eerste rapporten daarop het volgende antwoord heeft gegeven:—"Wij erkennen het, het hoofddoel (der Bijbelvereeniging) is hetzelfde (als dat van het B. en B. Bijbelgenootschap) en zooverre onttrekken wij ons in geenen deele dat Genootschap, en willen alles doen hetzelve te ondersteunen en te helpen bevorderen,—doch er is iets eigenaardigs in de wetten van de Bijbelvereeniging en die van het Algemeene Genootschap, waardoor ons eene nauwere verbintenis onmogelijk wordt gemaakt; zij mogen geen Bijbels verspreiden met kantteekeningen, met psalmen, gezangen en formulieren, en dit toch is het eigenaardige van onze Bijbelvereeniging, dat wij de Bijbels verspreiden met de Psalmen, gezangen en formulieren, zoowel van die Christenen welke het Hervormd Kerkgenootschap als die der Augsburgsche Confessie zijn toegedaan."

Lidmaatschap. Leden der Vereeniging konden worden alle Christelijke belijders die een maandelijksche bijdrage van 2 schell. betaalden. Men begon met een betrekkelijk klein aantal, dat echter allengs aangroeide. In 1823 kon het Bestuur het volgende rapporteeren:—Velen die zich eerst terughielden, hebben als leden deelgenomen aan de zaak der Bijbelverspreiding, zoodat het getal der leden, zoo hier in de Kaapstad als in de Buiten Distrikten is toegenomen, vooral is derzelver aanwas merkbaar onder de minst vermogende klasse, ja zelfs mogen wij Christen lijfeigenen onder onze contribuanten tellen, waaronder zich één bevindt, die, behalven de maandelijksche bijdrage van 2 schell., nog bovendien een gelijk bijdragen als een extra gift in onze kas stort."

Het Eerste Bestuur. De volgende leden vormden het eerste Bestuur, gekozen op den dag der oprichting:—Ds. CHRISTIAAN FLECK (Voorzitter), SIMON STRONCK CORNELIS BRINK, JAN F BECK, JOHN MELVILLE, GERARD EWOUD OVERBEEK (Secretar's en Thesaurier).

De Eerste Werkzaamheden.

Het Bestuur ging onmiddelijk aan het werken. Door de bijdragen der leden, gevoegd bij milde giften, waaronder één van 500 Rijksdaalders onder de morgen collecte in de Groote Kerk gevonden, alsmede door eene beleening van 1,000 rijksdaalders, zag het Bestuur zich eenige maanden na de oprichting, 16 November 1818, in staat gesteld eene somma van £105 in wissels voor Bijbels en Nieuwe Testamenten naar Amsterdam te kunnen remitteeren. Met welk verlangen wachtte men deze bezending Bijbels af, maar hoe groot was de teleurstelling, toen men na meer dan een jaar wachtens in December 1819, met het schip *De Drie Gebroeders* tijding ontving, "dat gemeld schip ongelukkig op strand was geraakt en ofschoon de equipagie en het grootste gedeelte der lading wierden geborgen, waren de twee kisten met Bijbels en Testamenten te veel door het zeewater beschadigd en was de prijs van 400 Rds., waarvoor dezelve in het openbaar werden verkocht, te hoog om ze voor rekening der Bijbelvereeniging in te koopen." Men liet zich echter niet ontmoedigen en kon in het volgend jaar opnieuw een ontbieding voor Bijbels en Testamenten, ten bedrage van £120, naar Holland zenden. Omtrent denzelfden tijd werd de heer CLAUDE CROMMELIN, te Amsterdam, behoorende tot de Commissie van het Nederlandsch Bijbel Genootschap tot de Oost-Indische zaken, aangesteld als Agent der Vereeniging, om derzelver belang in Holland waar te nemen. Op 23 November, 1823, kon het Bestuur op de algemeene jaarvergadering o.a. het volgende rapporteeren:—Er zijn 476 Nieuwe Testamenten en 670 Bijbels in alles ontvangen, van welke tot hiertoe zoo in de Kaapstad als in de Buiten Distrikten 424 Bijbels en 378 Nieuwe Testamenten zijn verspreid geworden. Ook heeft het Bestuur aan eenige Heidenen, die, na gedane geloofsbelijdenis en daarop ontvangen bondzegel des Heiligen Doops, der Christelijke Kerk zijn ingelijfd, eenige Bijbels *gratis* uitgedeeld. De Maleidsche Nieuwe Testamenten, met het Arabisch karakter, heeft het Bestuur onder de Mohammedanen pogen te verspreiden en onder anderen één aan een Mohammedaanschen priester geschonken, die deze gift met dank heeft aangenomen. Van de 25 Roomsch Katholieke Nieuwe Testamenten naar de Vulgata, heeft men nog maar één exemplaar aan een Roomsch Katholiek verkocht." Zoo zien wij dat de Vereeniging van het begin af getracht heeft alle klassen te bereiken en aan alle wateren te zaaien.

Tractaat Verspreiding.

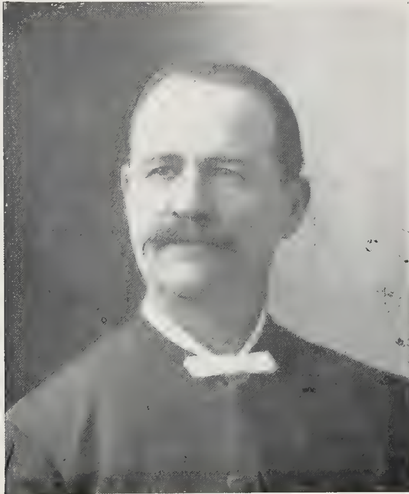
In het jaar 1824 begon de Vereeniging in samenwerking met het toen te Amsterdam opgerichte Godsdienstig Tractaatgenootschap aan de verspreiding van godsdienstige tractaatjes te doen, "met oogmerk dezelve onder de leden zoowel als onder de behoeftige klasse *gratis* uit te reiken." Ook hiermede was het doel: "Godsdienstkennis en Bijbel-lezing, vooral in de Binnenlanden van dit ons Afrika, te bevorderen." In latere jaren is deze afdeeling van de werkzaamheden der Vereeniging zeer uitgebreid, vooral sedert de Vereeniging zelf tractaatjes en boeken uitgeeft. Zij is het eenigste genootschap in Zuid Afrika dat (Hollandsche) godsdienstige tractaten uitgeeft.

Verhouding tot 't B. en B. Bijbelgenootschap.

Toen in 1846 het Kaapsche Hulpgenootschap in verband met het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap werd opgericht, was de verstandhouding tusschen de twee vereenigingen die zich hetzelfde oogmerk ten doel stelden, zeer goed. De Bijbelvereeniging had toen reeds 31,000 Bijbels en Testamenten en 26,500 Gezangboeken in den lande verspreid. Het blijkt echter, dat er toen een periode van stilstand en achteruitgang volgde. Het oprichten van het Hulp-Bijbelgenootschap schijnt oorzaak geweest te zijn dat de oude Bijbelvereeniging allengs op den achtergrond geschoven en bijna geheel vergeten werd door het jonge geslacht van predikanten. Maar de periode van stilstand was een voorbereiding tot herleving die sedert 1897 zeer kenbaar is. Intusschen hadden de volgende personen de Vereeniging als Secretarissen gediend: De heer G. E. OVERBEEK (1818), Eerw. L. MARQUARD (1842), Eerw. W. A. v. D. WORM (1865), Eerw. J. C. KNOBEL (1866), de heer J. M. DE KOCK (1887).

Tegenwoordige Werkzaamheden.

In 1897 werd de tegenwoordige Secretaris, Eerw. B. Pienaar, aangesteld. Aan zijn ijver en bemoeiïng vooral is het te danken dat de oude Vereeniging tot herleving en opnieuw voor de aandacht der Kerke kwam. Op de Synode van 1903 besloot de Kerk de Vereeniging over te nemen met hare obligaties, baten en lasten en wel op de volgende voorwaarden: (1) De Synode wekke al de gemeenten op om geregeld jaarlijks voor de Bijbelverspreiding te collecteeren en bevele aan dat deze bijdragen zullen worden gestort in de kas der Vereeniging. (2) De Vereeniging storte jaarlijks in de kas van het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap eene som niet te boven gaande de helft der vrijwillige bijdragen tot vertaling en verspreiding van Gods Woord, welke som door het Genootschap zal worden erkend als: de bijdrage der Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika. Gedurende de laatste zes jaren (1903—1909) werden Bijbels, Psalmen-, Gezang en andere boeken als volgt verspreid:—26,077 Bijbels en Testamenten, 70,306 Psalm- en Gezang boeken, 97,484 Liederen Bundels, 63,594 andere godsdienstige boeken, benevens duizendtallen van tractaatjes, pamfletten en vliegende blaadjes, terwijl ongeveer 3,000 Bijbels, Psalm- en Gezangboeken met een groote hoeveelheid tractaten aan armen gratis werden verzonden. Er is een Zuster Tak vereeniging in de Kaapstad opgericht. De geldelijke toestand der Vereeniging is zeer gunstig. Haar balans op 30 Juni 1909 was £7,460 3s. 2d. Het tegenwoordige bestuur door de Synode benoemd, is als volgt saamgesteld: Di. A. I. Steytler, J. P. van Heerden, N. J. Brummer, F. X. Roome, de heeren P. F. Lindenberg, T. Hofmeyr, A. J. Kuys en Eerw. B. Pienaar (Secretaris).

Eerw. B. Pienaar.

Aan dit Bestuur is door de Synode ook het werk van tractaatverspreiding opgedragen.

Hoofdstuk IX.

't Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap.

Stichting. Dit Genootschap werd gesticht op 7 Maart, 1804, als gevolg van een besluit omtrent twee jaar te voren genomen op een Bestuursvergadering van 't Londensche Traktaat Genootschap. De WelEerw. heer CHARLES, leeraar te Bala, in Wallis, had op die vergadering verteld hoe een meisje, MARY JONES, 25 mijlen ver moest loopen om een Bijbel te koopen, en toch nog bijna moest teleurgesteld worden. Hij stelde dus voor een Genootschap te stichten dat ten doel zou hebben WALLIS van Bijbels, in de volkstaal, te voorzien. De Secretaris, de WelEerw. Hughes, antwoordde: "Zeker, mnr. Charles, een genootschap met dat doel kan er gesticht worden, maar indien voor Wallis, waarom niet voor de WERELD?" Zoo werd het besloten, en dat was het geboorteuur van 't Britsch en Buitenlandsche Bijbelgenootschap dat zich van daag nog ten doel stelt den Bijbel aan elken mensch in zijn eigen taal te geven, tegen een prijs dien hij betalen kan. In dien tijd was de kerk van Christus pas ontwaakt tot een besef van hare roeping om 't Evangelie te zenden ook tot de heidensche landen en volkeren. Als gevolg van die ontwaking werden verscheidene groote Zending Vereenigingen (die heden nog bestaan) in Engeland en Schotland gesticht.

In zijne wonderlijke Voorzienigheid heeft God het zoo beschikt dat dit Genootschap ook juist in dien tijd zou ontstaan ten einde die zendingen op te volgen met het *geschreven* Woord van God in de verschillende talen welke voor de bekeerlingen uit 't Heidendom zouden noodig zijn.

Verhouding tot de Zending. Van daag is er geen Zending Organizatie van eenige beteekenis die niet al hare vertalingen der H. Schriften van 't Bijbelgenootschap ontvangt.

De Zendelingen vertalen de Schriften en 't Bijbelgenootschap laat ze drukken en geeft ze uit zonder eenige kosten voor de kerken waarvoor zij bestemd zijn.

't Bijbelgenootschap voorziet de H. Schriften, b.v., aan:

't Kerk Zending Genootschap (C.M.S.) . . . in 107 talen.

't Londen Zending Genootschap (L.M.S.) . . . in 60 talen.

't Wesleyaansche Zending Genootschap (insluitende de Methodistisch Episcopaalsche) . in 92 talen.

't Genootschap voor 't verspreiden des Evangelies (S.P.G.) . in 102 talen.

Presbyteriaansche Zending Genootschappen (waaronder de N.G. Kerk van Z.A.) . in 115 talen.

't Baptistische Zending Genootschap . . . in 50 talen.

Ook De "Universiteits Zending naar Midden Afrika," "'t Amerikaansche Zending Genootschap," "De China Inlandsche Zending," enz., ontvangen nagenoeg al hunne vertalingen van 't Bijbelgenootschap.

't Eigendom van alle Kerken. 't Bijbelgenootschap behoort dus niet aan één, maar aan alle Kerkgenootschappen, en op 't Bestuur worden dan ook alle Kerkgenootschappen vertegenwoordigd.

De volgende leeraren en leden der N.G. Kerk zijn op 't Kaapsche Bestuur, t.w.: Dr. ANDREW MURRAY, president; Di. J. P. VAN HEERDEN, F. X. ROOME, N. J. BRUMMER, Dr. F. MURRAY, de heer W. M. CILLIER en Ds. G. P. v. D. MERWE, secretaris.

Ds. G. P. van der Merwe.

Verhouding van de N.G. Kerk. Van den aanvang af eehft de N.G. Kerk op zeer harteli jke wijze het Bijbelgenootschap ondersteund met hare voorbidding en geldelijke bijdragen; en heeft ook weer in 't Genootschap een vriend gevonden die haar nooit verlegen heeft gelaten wat betreft de voorziening van de H. Schriften in de talen welke zij voor hare zendingen noodig heeft, en de vrije schenking van Bijbels en Testamenten voor hare Liefdadigheids Inrichtingen.

Reeds in 1810 werden er Bijbels ter waarde van £15 10s. naar Graaff-Reinet gezonden om onder de armen *gratis* te worden uitgedeeld. En in latere jaren werd dit gedurig in andere dorpen herhaald.

In 1836 werden er ook 1000 N. Testamenten gezonden voor de vrijgemaakte slaven.

Eerste Collecte van de N.G. Kerk. De eerste collecte uitsluitelijk in de N.G. Kerk gehouden was in de gemeente STELLENBOSCH in 't jaar 1813. In dat jaar werd er ook te dier plaatse een Hulpgenootschap gesticht, dat jaarlijksche geldelijke bijdragen voor de Bijbelverspreiding inzamelde; in latere jaren tot meer dan £100 per jaar.

Andere Takken. In 1815 werd er onder leiding van Ds. M. C. Vos, een Hulpgenootschap te Caledon gesticht.

In 1820 volgde ook Kaapstad dit goed voorbeeld vooral door de bemiddeling van Sir JAHLEEL BRENTON, Vloot Commissaris. De eerste vergadering werd over gepresideerd door den Luit. Goeverneur Sir R. Donkin.

Deze tak deed goed werk tot 1837. Toen volgde er een tijd van verslapping en stilstand. In 1846 echter werd de heer T. S. BOURNE door 't Londensche Bestuur hierheen gezonden met 't doel de belangstelling in 't werk weer aan te wakkeren. Het tegenwoordige Kaapsche Hulpgenootschap werd dan ook in dat jaar gesticht met Dr. ABRAHAM FAURE als President, en de WelEerw. heeren T. BLAIR en G. MORGAN als Secretarissen. Sedert 1896 is Dr. ANDREW MURRAY de President van dezen Tak, doch reeds in 1863 is hij op 't Bestuur gekomen. Langzamerhand werden er Takken over bijna 't geheele land gesticht, b.v. te Paarl, Wellington, Tulbagh, Worcester, Montagu, Swellendam, Clanwilliam, enz., enz. Op vele plaatsen bestaan de Takken nog en jaarlijks worden er nog geldelijke bijdragen van hen ontvangen.

Nyanja Testament. Het Genootschap heeft de helft van de kosten voor 't Nyanja Testament gedragen (de andere helft heeft de Schotsche Bijbelvereeniging betaald) en boven op heeft 't Bijbelgenootschap nog £50 betaald tot 't salaris van Ds. W. H. MURRAY

om de proeven te lezen. Ds. W. H. Murray is nu bezig met de vertaling van het O. Testament en 't Bijbelgenootschap zal alleen de kosten van 't uitgeven daaraan verbonden dragen.

Chi-Karanga.

Op geheel eigen kosten heeft het Genootschap de eerste zeven Boeken van 't N. Testament in de Chi-Karanga taal laten drukken, en zal ook 't geheele N.T. uitgeven zoodra Eerw. A. LOUW en Dr. JOHN HELM met de vertaling er van gereed zijn. Behalve deze vertalingen ontvangt de N. G. Kerk van 't Bijbelgenootschap ook zoo als reeds gemeld de H. Schr ften in al de talen die zij voor haar zendingen onder de verschillende Kafferstammen noodig heeft.

Goedkoope Bijbels.

Het geldelijk voordeel, om van 't geestelijke niet eens te gewagen, dat wij van de bijdragen der vaderen genieten ligt daarin dat wij op ieder dorp van ons land, bij de vertegenwoordigers van 't Bijbelgenootschap, Bijbels en N. Testamenten tegen Kaapstadsche prijzen kunnen koopen en dat wij een Hollandschen Bijbel overal voor *zes pence* (6d.) kunnen koopen, waar onze vaders in 1845 nog voor een soortelijken Bijbel zes shillings en zes pence (6/6) moesten betalen. De Inrichting is onzer aller ondersteuning waard; en bijdragen worden altijd met dank erkend aan 't Hoofd Depôt, 150 Langemarkt Straat, Kaapstad.

Vijf Redenen.

Ten slotte willen wij de aandacht onzer lezers bepalen bij eenige kernachtige uittreksels uit een preek door Dr. Andrew Murray, in 1877, ten behoeve van 't Genootschap, geleverd :—

"Vraagt gij mij welk recht heeft het Bijbelgenootschap onze hulp te vragen? dan antwoord ik :

1. Omdat 't Bijbelgenootschap het hoogste doel van alle Evangelische Vereenigingen beoogt, namelijk, de verspreiding van het zuivere Evangelie over de geheele wereld.

2. Omdat Christenen van alle gezindten zich, in deze zaak, tot samenwerking vereenigen, en alzoo voorzien worden van een heerlijke band van vereeniging.

3. Omdat dit Genootschap den Bijbel in vele talen verschaft, zoo dat alle Christelijke volken verplicht zijn in 't werk te helpen; daar het hen, zoowel als vele heidensche volken in staat stelt 'de wonderlijke werken Gods' in hun eigen taal te lezen.

Het Bijbel Huis te Kaapstad.

4. Omdat er nog onzaggelijk veel te doen is vóór dat 't doel van 't Bijbelgenootschap verwezenlijkt is; vooral daar er in den laatsten tijd ook in Afrika, onder Gods wonderlijke voorzienigheid, zulke groote gelegenheden voor de verspreiding des Evangelies zijn aangebroken.

5. Ondat wij persoonlijk, dank verschuldigd zijn aan 't Bijbelgenootschap als het middel waardoor de Bijbel zoo gemakkelijk te verkrijgen is, en zoo ruim onder ons verspreid wordt."

ADDENDA.

I. Volledige Lijst van Kerk- of Zending Genootschappen die in Zuid Afrika ge-organiseerd Zending-werk doen.

1.—Zuid Afrikaansche Genootschappen.

1. Episcopaalsche (Engelsche) Kerk, 1820.
2. Ned. Ger. Kerk, 1824.
3. Independente Unie van Zuid Afrika, 1877.
4. Wesleyaansche Zending Genootschap, 1886.
5. Zuid Afrikaansche Algemeene Zending, 1889.
6. Z. A. Baptisten Zending Genootschap, 1892.
7. Natal Zending Genootschap, 1899.
8. Presbyteriaansche Inboorlingen Zending, 1904.

2.—Britsche Genootschappen.

1. Londen Zending Genootschap, 1798.
2. Britsch en Buitenlandsch Bijbel Genootschap, 1810.
3. Vereenigde Vrije Kerk van Schotland, 1825.
4. Wesleyaansche (Methodistische) Zending Genootschap, 1867.
5. Primitieve Methodistische Zending Genootschap, 1872.
6. Birmingham Jonge Mannen Zending Vereeniging, 1877.
7. Christelijke Zendingen in Vele Landen, 1884.
8. Jonge Vrouwen Christelijke Associatie, 1900.
9. Vrije Kerk van Schotland, 1907.

3.—Europeesche Genootschappen.

1. Rhynsche Zending Genootschap, 1830.
2. Fransche Zending, 1833.
3. Berlijnsche Genootschap, 1834.
4. Noorsche Zending-gezelschap, 1844.
5. Hermansburg Zending, 1854.
6. Noorsche Kerk Zending, 1873.
7. Romande Zending, 1875.
8. Zweedsche Kerk Zending, 1878.
9. Heiligheids Unie van Nerike (Zweden), 1891.
10. Vrije Hanoversche Zending, 1892.
11. Zweedsche Baptisten Zending, 1892.
12. Scandinavische Zending Verbond, 1899.

4.—Amerikaansche Genootschappen.

1. Amerikaansche Zulu Zending, 1835.
2. Vrije Methodistische Kerk, 1885.
3. Nationale Baptisten Conventie, 1891.
4. Scandinavische Alliantie Zending, 1892.
5. Hephzibah Geloofs Zending, 1896.
6. Methodistische Episcopaalsche Kerk, 1897.
7. Broederen in Christus, 1898.
8. Zevende-dag Adventisten, 1899.
9. Apostolische Heiligheids Unie, 1900.
10. Nazarener Pinkster Kerk, 1908.

Allen Eén in Christus Jezus. Wij hebben gemeenschap met elkander. Hebt elkander lief. Bidt voor elkander.

II. Zendelingen der Ned. Ger. Kerk wier namen niet in het Album voorkomen.

Eerw. W. P. J. Poen, thans werkzaam te Philippolis, O.V.S.
Eerw. P. J. de Bruyn, Pniel, Groot Drakenstein.
Eerw. J. P. Koekemoer, laatst te Porterville Weg.
Eerw. P. W. A. de Klerk, Riversdal.
Eerw. P. J. van der Walt, Stanford, gemeente Napier.
Eerw. J. H. Otto, Dewetsdorp, O.V.S.
Eerw. C. C. Lourens.
Eerw. W. H. Smith, Namaqualand.
Eerw. B. F. Roux.
Eerw. W. A. Booysen, Beaufort West.
Eerw. Weitz J. Botes.

III. Godsdienstonderwijzers der Ned. Ger. Kerk.

De Broeders F. P. Russouw.
J. G. Hugo.
S. H. du Plessis.
W. A. Fouché.
J. H. L. Schumann.
W. van Alphen.

De Broeders R. H. L. Webb.
P. J. H. Vos.
B. van der Merwe.
D. G. J. Roux.
J. A. Potgieter.
D. J. Bosman.

IV. De Tegenwoordige Moderatuur der Kaapsche Ned. Ger. Zendingkerk.

Eerw. J. C. Pauw, Voorzitter. (Laatst afgetreden).
Eerw. H. Dekker, Assessor.
Eerw. L. D. Pienaar, Scriba.

De Zendingkerk heeft een Synodaal Maandblad "De Zendingbode."

Voor Moderatuur der Vrijstaatsche Zendingkerk zie bl. 69.

V. De Sijnodale Zending Commissiën.

1.—Voor de Kaapsche Kerk.

Prof. J. I. Marais, D.D.	Ds. D. S. Botha.
„ P. J. G. de Vos.	„ S. P. Helm, B.A.
Ds. J. R. Albertyn.	„ H. P. v. d. Merwe, B.D.
„ G. F. Marais, B.A.	„ J. du Plessis, B.D.
„ W. A. Alheit.	„ G. S. Malan, B.A.

De Algemeene Zending Secretaris is *ex-officio* lid dezer Commissie. Deze betrekking door de Synode van 1903 in het leven geroepen werd van 1904 tot 1910 op bekwame wijze bekleed door Ds. J. du Plessis, B.A., B.D., die ook als schrijver het werk der Zending in verband met onze Kerk belangrijke diensten bewijst. Bij zijn aanvaarden van de redactie van *De Kerkbode* in 1910, werd Ds. A. C. Murray, B.A., als Algemeene Zending Secretaris aangesteld.

2.—Voor de Vrijstaatsche Kerk.

a. Binnenlands.	*b. Buitenlands.*
Ds. C. P. Theron.	Ds. A. J. Malherbe.
Ds. J. Rabie.	Ds. P. Malherbe.
Ds. P. du Toit.	Ds. H. C. J. Becker.

3.—Voor de Natalsche Kerk.

Ds. A. M. Murray.
Ds. H. F. Schoon.
Ds. H. C. de Wet.

4.—Voor de Transvaalsche Kerk.

Ds. D. Theron.	Ds. N. H. Theunissen.
Ds. H. Gonin.	Ds. J. F. Le Clus.

Ds. H. E. du Plessis, *Scriba* en *Questor*.

BLADWIJZER.

BLADZ.

A.

B.

BLADZ.

C.

D.

E.

Gedrukt door Cape Times Beperkt.